

Vatra veche

6

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul IX, nr. 6 (102) iunie 2017 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

Murivale

Festivalul de Operă "Virginia Zeani"

SUMAR

Eveniment. Festivalul de Operă „Virginia Zeani”, de Nicolae Băciut/3
Vatra veche dialog cu Augustin Buzura, de Nicolae Băciut/4
Vatra veche dialog cu A.I. Brumaru, de Nicolae Băciut/4
Vatra veche dialog cu Murivale, de Darie Duncan/8
Vatra veche dialog cu Traian Vasilcău, de Mela Ruja Diaconu/11
 Poeme de Traian Vasilcău/12
 Ocean întors. I.L. Caragiale - Primul scriitor clasic român în exil, de Catinca Agache/13
 Eu am fost..., poem de George Filip/14
 Mângâiere postumă la o aniversare, de Livia Ciupercă/15
 Restituiri. Anton Cosma, critic literar, de Nicolae Băciut, Ela Cosma/16
 Puncte de vedere. Capitalismul la răscruce?, de Silvia Urdea/18
 Poeme de Tania Nicolescu/21
 Asterisc. Povestea porcului, de Ioan Groșescu/22
 Dincoace de geam, de Ștefan Doru Dăncuș/24
 Poeme de Octavian Mihalca/25
 Eseu. Amurgul iubirii, de Aurel Codoban/26
 Literatură pentru copii, o poveste aproape uitată, de Armiana Flavia Adam/27
 Armiana Flavia Adam, Cuib de rouă, de Nicolae Băciut/27
 Inorogul roșu (Frevonia Spirescu), de Adrian Botez/28
 Poeme de Cristina Gabriela Vasiliu/29
 Cronica literară. Între poezia socială și cea meditativă (Mircea Brenciu), de Iulian Cătăluș/30
 Prin poezie pribegeste (Gheorghe Mizgan), de Nicolae Băciut/31
 Patru anotimpuri deodată (Melania Cuc), de Nicolae Băciut/32
 Melania Cuc și poezia sa vintage, de Răzvan Duncan/32
 Urme de suflet (Carmen Pasat), de Valentina Becart/34
 Dăruire și continuitate (Mihaela Meravei), de Ovidiu Dunăreanu/35
 Omul icastic... (Ioan Toderiță), de A. G. Secară/36
 Un jurnal poetic (Lăcrămioara Stroe), de Mircea Moț/37
 Ritmuri solare (Maria Monica Stoica), de Doina Dobreanu/38
 Mesager și călăuză (Constantin Stancu), de Ionuț Caragiale/39
 Secvențial (Carmen Tania Grigore), de Luminița Zaharia/40
 Aer sacru din icoane (Miron Țic), de Maria Toma Damșa/41
 Regine și regine (Maria Toma damșa), de Miron Țic/42
 Nostalgii (Lygia Diaconescu), de Florin T. Roman/43
 Cronica literară – cartea de proză. O altă formă de revoluție (Mihai Cătăluș), de Florin Șindrilăru/44
 Medgidia, orașul de apoi (Cristian Teodorescu), de Ileana Cristina Rogojină/46
 Umbrela trăirilor mele (Roxana Mihalcea), de Dorina Stoica/48
 Jurnal de supraviețuitor (Sânziana Bătiște), de Ladislau Daradici/49
 O călătorie intergalactică (C. H. Covatariu), de Ioana Rusu/51
 Îmbietorul pustiu... (Ioan Mugurel Sasu), de Iftimie Nefântu/52
 Cronica literară – teatru. Scena și închiderea în cerc (Nicolae Suciu), de Lörinci Francisc-Mihai/53
 Ochiul neadormit al bufniței (Ion Marin Almajan), de Alexandru Nemoianu/55
 Tesarae (Dănuț Ungureanu), de Marioara Novac/55
 Pe urmele liricii lui Camil Petrescu, (Nastasia Savin) de Diana Dobrița-Bilea/56
 Cronică literară – eseu. Sub raza aceluiași Luceafăr (Vasile Găurean) de Mircea Daroși/58
 Mihaela Albu și Dan Anghelescu, exegeții lui Vintilă Horea, de Tudor Nedelcea/59
 Integrala antologică a Școlii Ardelene (Ioan Chindriș, Niculina Iacob), de Gheorghe Moldoveanu/61
 Asterisc. Dialoguri și meditații metafizice cu Mihail Diaconescu, de Ioan Zoica/63
 Poeme de Anica Facina/64
 Documentele continuității. Florian Medrea, un apărător al Marii Uniri, de Alexandra Medrea/65
 Argument pentru Transilvania sufletului meu..., de Ioan-Aurel Pop/67
 Convorbiri duhovnicești cu Î.P. S. Ioan, de Luminița Cornea/68
 Poeme de Nicolaeta Drăgan-Bucșă și Dumitru Ichim/69
 Încercare despre sublim. Dialog cu Mihail Diaconescu, de S. George Săndulescu/70
 Poeme transilvane de Alexandra Medrea/71
 Poeme de Valeria Manta Tăicuțu/72
 Amvon. Învăță jertfa..., de Gheorghe Nicolae Șincan/72
 Despre caligrafie și grafologie, de Ștefania Oproescu/73
 Starea prozei. De la stânga la dreapta, de Gheorghe Andrei Neagu/74
 Poeme de Georgeta Resteman/76
 Starea prozei. Cadăna, de Puiu Răducan/76
 Trei frați, de Carol Feldman/77
 Starea prozei. Mama, de Elisabeta Boțan/78
 Stelele citesc texte celebre, poem de Florin Cosrinescu/78
 Biblioteca Babel. Despre autenticitatea creștină (Nicolae al Mesoghiei și Lavreoticii), de Silvia Urdea/79
 Ocean întors. Mărgelele copilăriei, de Simina Lazăr/81
 Din fotoliul spectatorului. Rigoletto, de Verdi, de Magdalena Brătescu/82
 Literatură și film. Wenders și vântul de Alexandru Jurcan/83
 Dascălul, de Ion Afloriei/83
 Lumea lui Larco, de Vasile Larco/84
 De la un clasic citire: Ștefan Tropce/84
 Curier/85
 Concursul Național de Creație Literară Religioasă „Credo”/86
 Et in Arcadia ego, de Nicolae Băciut/88

Murivale, “Sfânta Familie”

Murivale, “Învățătorul”

Număr ilustrat cu lucrări de MURIVALE

Eveniment

Festivalul de Operă "Virginia Zeani"

Deși artistă de anvergură internațională, cu o biografie artistică impresionantă, Virginia Zeani e mai puțin cunoscută publicului larg din România.

Explicația acestei stări de fapt ar putea fi mai degrabă tatonată decât susținută fără rezerve.

Cine este Virginia Zeani? Care e traseul ei artistic, dintr-un sat de pe Valea Gurghiului, nu departe de Reghin, până la aprecieri superlative de genul "cea mai mare artistă lirică a secolului XX", "prima donna assoluta" a operei din Roma timp de 25 de ani?

Născută în 1925, într-o familie modestă, Virginia Zeani (pe numele de familie Zehan) a luat viața pieptiș cu familia ei (ca unic copil), la București, la vârsta de nici șapte ani.

Deși a umblat în largul lumii, nu a uitat niciodată de unde a plecat, a pomenit adesea locul nașterii, ca pe un loc al permanentei reîntoarceri: "...Cel mai mult mi-a lipsit mirosul pământului de la Solovăstru, iarba de acolo pe care am căutat-o întotdeauna și în altă parte și nu am găsit-o".

Mai mult, a fost mereu mândră de originea ei, și și-a afirmat apartenența etnică precum pe un titlu de noblețe.

Apoi, cred că a avut dintotdeauna conștiința înzestrării ei, dacă ne gândim că, în anii copilăriei, hălăduind pe dealurile spațiului natal, se lua la întrecere cu cântecul păsărilor, iar adesea răspundea la întrebările părinților cântând.

Voci sale i-a dat consistență, prin studiile de canto cu Lucia Anghel și Lydia Lipkowska, până în 1946, ca apoi, în 1947, să prindă ultimul tren înainte ca țara să fie dată pe mâna comuniștilor, alegând Italia.

La Bologna, cucerește în 1948, prin rolul Violettei Valéry din opera "Traviata", de Verdi, operă în care și-a arătat strălucirea în 648 de reprezentații, reinventându-se mereu pentru ea, pentru publicul său.

În 30 de ani de carieră, a interpretat 72 de roluri, și nu ne trebuie prea multă aritmetică pentru a percepe anvergura asumărilor sale artistice.

Cu toate acestea, Virginia Zeani a fost cunoscută descurajant de puțin

la ea acasă. Știm însă care era politica regimului față de românii care se afirmă în străinătate - doar au fost în stare să refuze și donația importantă pe care Brâncuși a vrut s-o facă Statului Român.

În timp ce țara o ținea la distanță, ea interpreta roluri memorabile pe trasee culturale ale lumii: San Sebastian (Spania), Cairo (Egipt), Florența, Veneția, Londra, Napoli, Parma, Torino, Verona, Palermo, Padova, Trieste, Milano, Viena, Ciudad de Mexico, Philadelphia (SUA), Rio de Janeiro, Sao Paulo (Brazilia), Berlin, New York, San Remo etc. Se întoarce în țară după 18 ani, în 1965, în contextul deschiderilor de atunci, cu spectacole la București, Cluj, Iași, Timișoara, revenind cu noi spectacole în 1968, 1970, apoi, după o pauză de zece ani, în 1980 și în 1981.

Din 1983, se stabilește în SUA, la Bloomington, unde își desfășoară o activitate didactică strălucită la Indiana University, alături de soțul ei, Nicola Rossi-Lemeni. În 1994, aceeași Universitate a declarat-o titular pe viață la Școala de Muzică.

Aprecierile publicului și ale specialiștilor i-au însoțit întreaga carieră, în străinătate și, din 2000, și în țară, când i se decernează titlul de "Doctor Honoris Causa" al Universității de Muzică din București.

În 2016, primește Ordinul Steaua României, în grad de Cavaler.

Lista premiilor, distincțiilor, ordenelor e impresionantă. După toate acestea, satul ei natal i-a acordat recent o distincție aparent nesemnificativă, titlul de Cetățean de onoare al localității natale, Solovăstru.

Spun că doar aparent, fiindcă în realitate, ea deschide un nou orizont nu doar al întâlnirilor nostalgice, ci și o readucere în actualitate a unei opere, a unui destin.

Festivitatea de acordare a titlului de "Cetățean de Onoare" al localității Solovăstru (Mureș)

Inițiativa organizării primei ediții a Festivalului de Operă "Virginia Zeani", la Târgu-Mureș (22-25 iunie 2017), aparține unui fiu tot al satului Solovăstru, Marian Jurgiu, dar ea a fost primită cu entuziasm și de oamenii de cultură ai locului, dar și de forurile administrative, fiind un nou început de destin pentru Virginia Zeani.

Numele ei este repus în circulație, iar opera ei începe să fie cunoscută și de generațiile tinere.

Festivalul, în dimensiunea lui competițională, reunește concurenți din România, Republica Moldova, Ungaria, Germania, Portugalia, Austria, artiști de până în 34 de ani.

Pe de altă parte, foști discipoli ai săi au susținut un spectacol "La Traviata", iar Filarmonia de Stat din Târgu-Mureș un concert coral extraordinar.

Dincolo de Festival, proiectul are deschideri îndrăznețe, pentru că, pentru ediția a II-a, se are în calcul inaugurarea unei Muzeu memorial, în casa în care s-a născut și a tăit până la 7 ani, amplasarea unui monument de artă în perimetrul muzeal, o lucrare realizată de artistul mureșean David Morar, lucrare care, în miniatură, realizată cu concursul Casei de Bijuterii Sabion, este și trofeul care va fi acordat câștigătorilor la concursul de interpretare.

Credem că moștenirea Virginiei Zeani a încăput pe mâini bune.

Afirmând "Eu sunt o femeie fericită", Virginia Zeani are toate temeiurile unei astfel de evaluări.

A fost o femeie frumoasă, talentată, inteligentă, împlinită și artistic și în viața de familie și, în plus, cum se spune în limbaj teologic, a avut și... lungime de zile. Dar verbul "a fi", în cazul său, este relevant nu doar la timpul trecut. Virginia Zeani este și azi, la 92 de ani, o femeie frumoasă, cu prestanță, distincție, cu o minte scilipitoare.

NICOLAE BĂCIUȚ

Vatra veche dialog

Augustin Buzura

„A scrie despre actualitate înseamnă a trăi fiecare clipă alături de semenii tăi”

-Ce înseamnă, stimat Augustin Buzura, pentru un romancier, a fi în actualitate, a scrie despre actualitate?

-Înseamnă a trăi fiecare clipă alături de semenii tăi, a le exprima, cu mijloacele tale, bineînțeles, artistice, întrebările, durerile, bucuriile, preferințele. Deci, a arăta lumea cum este, cum ar putea să fie. Și, uneori, cum nu ar trebui să fie.

-Cartea dv. *Refugii*, ultimul roman pe care l-ați publicat, a fost primită și favorabil, dar a fost și contestată.

Ce poate reține prozatorul din opiniile criticii? Sau romanele își desfășoară „episoadele” dincolo de gusturile criticii?

- Niciodată nu am scris pentru a culege, pentru a recolta opinii de vreun fel sau altul. Am scris dintr-o necesitate profundă, dureroasă, de a mă exprima pe mine, pe cei în mijlocul cărora trăiesc. Deci, opiniile critice nu mă pot face nici mai bun, nici mai rău, pentru că eu însumi mă străduiesc să fiu cât se poate de bun. Nu mă pot schimba în funcție de ele.

Sigur, mă interesează, dar le privesc cu înțelegerea, rezerva sau sentimentul că nu pot fi cum aș dori să fiu. În general, opiniile critice nu mă schimbă în niciun fel. Unele, bineînțeles, mă distrează cumplit. Sunt reviste, dintre cele care și-au dat părerea despre *Refugii* sau despre alte cărți ale mele, care sunt pentru mine surse continue de umor și bună dispoziție.

- Ce sentimente îl domină pe un prozator la masa de lucru, în momentul în care a finalizat un roman și se gândește, se pregătește să înceapă altul?

- În momentul în care termin o carte, am sentimentul că sunt terminat și eu, că sunt sfârșit, obosit.

De aceea, în perioada aceasta de cădere, de epuizare nervoasă și fizică, mă străduiesc să fiu cât mai mult plecat, să mă documentez în vederea celei de a treia cărți la care mă gândesc de obicei. Tot acest timp, toată această pauză mi-o petrec citind enorm, ascultând muzică și mai ales umblând pe teren.

- După *Refugii* și după documentarea pe care ați făcut-o, ce va rezulta? Banala, în aparență, întrebare: la ce lucrați?

- Lucrez la cel de-al doilea roman din ciclul acesta de trei romane, *Zidul morții*, roman independent, dar care continuă un personaj sau două din *Refugii*, care însă se poate citi și fără a fi parcurse înainte *Refugii(le)*; deci lucrez la aceasta și sunt gata cu tot ce trebuie pentru cel de-al treilea și ultimul roman al ciclului. Și mă gândesc, de câțiva ani, la o carte, la un microman despre mineri. M-au impresionat niște întâmplări petrecute în lumea minerilor și mai ales echipele acelea de salvatori de mină. Despre ei vreau să scriu o carte.

- Există teme de roman care, abordate de prozatori de mâna a doua, a treia, au fost compromise.

A scrie despre mineri mi se pare foarte delicat, din mai multe motive. Nu aveți rețineri, nu vă este teamă de această temă?

- De obicei, nu încerc lucrurile de care nu mă cred în stare să le fac. Cred că e o lume pe care o cunosc foarte bine. Eu însumi am trăit o perioadă printre mineri, chiar și în mină. Există un miner pe care-l cunoști numai în mină, trăind, mâncând și suferind alături de el. Eu am cunoscut minerul cel adevărat și dificultatea e să găsesc mijloacele literare potrivite. Dar voi încerca și sigur că sper să iasă bine, dar nu exclud și eșecul.

- Cum vedeți implicarea dv. în viața (literară și socială) dincolo de roman? Este publicistica o modalitate eficientă? (Și suficientă?)

- Mi-ar fi plăcut să fac gazetărie. Dacă aș fi avut posibilitatea să fac

gazetărie cum doresc eu, cred că n-aș fi scris nici un sfert din proza pe care am scris-o. În tot răul e și un bine însă. Sigur că mi-ar plăcea să scriu mai mult, să fac mai multă publicistică; însă e mai greu să fac publicistica pe care o doresc. Pe de altă parte, sunt foarte, foarte prins cu romanele și de la un moment dat, de la o anumită vârstă, nu te mai poți fărâmița, canaliza pe mai multe direcții. Aș vrea însă să reiau undeva, nu știu încă unde, vechea rubrică de Bloc-notes, pseudojurnalul pe care-l scriam. Îmi făcea plăcere să-l scriu și îl scriu în continuare, fără a mai da ceva la tipar. E un exercițiu zilnic de a mă elibera de unele impresii foarte puternice, fierbinți, pentru ca în roman să fiu cu mintea lucidă și desprins de obsesiile care țin de gazetarul din mine.

Târgu-Mureș, 13 septembrie 1986

*

-Cum își va continua „instituția” Augustin Buzura *Zidul morții*?

- Din păcate, în foarte mare măsură, *Zidul morții* e scris, adică și volumul trei. Mai sunt mici corecturi, mai trebuie să transcriu niște benzi de magnetofon și niște note pe care le aveam prin diverse caiete, dar în mare parte romanul e gata. Al treilea volum din acest ciclu. Deci nu vreau să-l rescriu profitând de conjunctură și de libertatea totală pe care o avem acum. Vreau să fie așa cum a fost gândit, cum a fost scris, și probabil că alte romane, cele la care mă gândesc în clipa de față, vor arăta altfel, dar simt că nici în noua conjunctură nu am prea multe să-i adaug acestui roman.

- Stimate domnule Augustin Buzura, considerați că „vidul de putere” are un echivalent, o variantă și în literatură. Traversăm și un „vid al literaturii”?

- Nu, nu cred că există un... vid de literatură. Avem o literatură foarte bună. Sunt scriitori care ar face cinste oricărei literaturi serioase și am chiar certitudinea că există cărți care ar merita interesul Europei. Sigur că se va scrie altfel de acum încolo, se va scrie poate mai bine. Istoria foarte dramatică ne-a oferit subiecte extraordinare, dar nici ceea ce s-a făcut până acum nu trebuie neglijat.

Cluj-Napoca, 20 ianuarie 1990

NICOLAE BĂCIUȚ

Vatra veche dialog

A. I. Brumaru „De ce ar face un scriitor politică?”

Brumaru, A. I. (n. 1943) Important eseist și filosof al culturii, cu o profundă pregătire de filosof și estetician; orientare „originistă” și existențialistă, cel mai însemnat discipol intelectual al lui C. Noica. Cărți importante: „**Ființă și loc**” – eseu (Editura Dacia, Cluj-Napoca 1990), „**Despre ființa românească**” – eseu (Editura Viitorul Românesc, București 2001), „**Ființa muzicală**” – eseu (Editura Grinta, Cluj-Napoca 2005); „**Masca Princepelui**” (Editura Dacia, Cluj-Napoca 1977), „**Pariul cu legenda sau Viața lui Petre Țuțea așa cum a fost ea**” (Editura Athena, București 1995), „**Repere ale Gândirii românești**” – în colaborare cu Vasile Gogea - (Editura Grinta, Cluj-Napoca 2003), „**Destin deturnat. Schiță monografică Mihai Arsene**” (Editura KronArt, Brașov 2007). (Filă de dicționar)

*

– „Dense și atracțioase, comentariile lui A.I.Brumaru par a fi înfăptuite cu migala unui artizan din alte vremi...” – spunea, în 1991, Gh. Grigurcu despre dv.

În ce vremuri ați fi vrut să trăiți? Cum au fost vremurile pe care le-ați trăit?

– Nu mi-am prea pus, cum se zice, problema, acum însă că tot mi-ați amintit-o îmi întreb eu însumi (ce altceva totuși decât?), ca să-i spun așa, memoria culturală: ce vremuri deci? acelea, firește, ale interbelicului – vremuri de ecloziune spirituală, dar și, în accepțiunea proprie a termenului, vremuri faste,

neprimejdite de nimic, ale spargerii, ale crăpării tegumentelor - plesnire a scoarței aparente și arătarea din ou a progeniturii, a înfățișărilor noi; dincolo de metaforă, o înmulțire în spirit.. Mai degrabă, aş spune, gândindu-mă acum la un basm al lui Ispirescu despre pasărea măiastră, atunci, în acele vremuri, pasărea (aceea purtătoare de duh românesc) va fi ieșind în lume, ca să o țină ori să o sporească, deodată cu cuibul ei cu tot, cu, adică, *acasa* sa. În felul acesta, turnurile, pereții lumii nu aveau cum să se năruiască; măcar, ca să relativizăm un pic, promiteau acest lucru.

Cât despre vremurile pe care le-am trăit... Aș zice (trecând peste ororile regimului comunist, ale brațului său înarmat, Securitatea – epurările în Universitate, de pildă, la care eu însumi am fost de atâtea ori martor, despre una scriind chiar în **Vatra**, aceea lui Cornel Moraru), aş zice că acei ani nu au fost, cultural vorbind, chiar de tot întunecați. După un an, din 1961, la Facultatea de Istorie-Filosofie, secția Defectologie, din Cluj (perioadă în care l-am auzit acolo și pe D.D.Roșca), m-am mutat la Universitatea din București (Facultatea de Filosofie, secția Psihologie), aici întâlnind și audiind (cu unii petrecând seminarii ori examene) pe G. Călinescu (fugeam de la Logică formală – aveam un curs cu un ins, un Constantinescu oarecare, lipsit de har – spre a-l asculta pe divinul critic, cum i se spunea, în amfiteatrul Odobescu); ori pe Mihai Ralea (la Psihologia artei și Istoria psihologiei), apoi pe Paul Popescu Neveanu la Psihologia generală, ori pe Zoe Dumitrescu Bușulenga; decan la Filosofie era atunci Tudor Bugnariu, ginerele lui Lucian Blaga, iar la examenul de Licență l-am avut ca șef de comisie pe Mihai Beniuc, acum în calitate de psiholog (era specialist în psihologia peștilor alături de un rus, Frolov) și șef de catedră, după decesul lui Alexandru Roșca. La București, la Psihologie experimentală, ne instruia profesorul Gheorghe Zapan, uitat acum, dar care, nelipsindu-i replica, făcuse seminarii în tinerețe, în Germania, cu Einstein. (Fiind la secția de Psihologie, am scăpat de îndoctrinarea cu Socialismul științific a sinistrului Radu Florian.) Nu uit că la Defectologia din Cluj am urmat un

curs de anatomofiziopatologie la IMF (cu doctorul Al.Vaida), care cuprindea și lecții și seminarii cu disecții pe cadavre umane – la acelea eram, ca să spun așa, în formă, împreună cu Latif Ferihal, o turcoaică din Constanța, iubita, după plecarea mea, a lui Negoită Irimie, poetul fermecător care m-a cinstiț, ani buni, cu prietenia sa. Dumnezeu să-l odihnească! La București însă, s-a petrecut și întâlnirea mirabilă cu Petre Țuțea, după ieșirea lui din temnițele comuniste, în 1964. Am făcut parte, ca să zic așa, din prima promoție adunată împrejurul lui, cu filosoful Adrian Boeru, medicul și scriitorul Mihai Neagu Basarab (acum la Freiburg), cu pictorul Costel Mihăilescu, cu criticul de teatru Constantin Radu-Maria, în casa căruia de pe strada Izvor ne întâlneam adesea, cu dramaturgul Paul Cornel Chitic. Și alții. Firește, dar, mai discret, aproape fără discurs, filosoful Ion Papuc. Aveam să aflu mai multe despre Țuțea de la Oscar Lemnar, cu care ne-am întâlnit, eu și Adrian Boeru, la o masă pe terasa de la „Lido”, lângă piscina ce-și împingea în cadență valurile artificiale. Era o noapte caldă de vară bucureșteană. Lemnar, boem irecuperabil, dedată retoricii fugoase și sclipitoare de cafea, unde omul era zăpăcitor, tăind cu paradoxe și ironii orice agresiune, sau, încă, înfruntându-te cu anecdote bine piperate. Câte lucruri insolite, ce ar fi acoperit petele albe ale istoriei literare, nu auzai de la el !

De exemplu, despre Mateiu Caragiale, despre Ion Barbu și Hortensia Papadat Bengescu (pe jos, ca să nu spun mai mult, sub ochii pudibondului Eugen Lovinescu)! Naționalistului Petre Țuțea îi era - destul de ciudat, căci fusese evreu (Holtzman) – prieten și devot. Țuțea ar fi fost, zicea, adevăratul lider al extraordinarei lor generații, nu Mircea Eliade, e un geniu vibrant, tangibil (ceea ceea ce va admite mai târziu și Emil Cioran, cum se știe). Dar despre acestea am relatat mai pe larg în cartea mea din 1995, **Pariul cu legenda sau Viața lui Petre Țuțea așa cum a fost ea**. Un moment special a fost și întâlnirea cu Imre Toth (Emerich Roth). Preda Istoria matematicilor (va descoperi mai →

NICOLAE BĂCIUȚ

târziu, după scăparea în Occident, elemente de geometrie neeuclidiană în Aristotel, mi-a trimis atunci extrasul din **Scientific American**), dar scria la ceea ce va fi de pe atunci una dintre operele de seamă ale gândirii noastre în secolul 20, **Ahile, Paradoxe eleate în fenomenologia spiritului** (mi se pare că i-a dedicat-o, deși nu am avut confirmarea, lui Constantin Noica - adică unui „Dinu”). În deceniul 6 al veacului trecut, nimic mai mult decât aceste propoziții nu puteau, cum ni se părea (și eram atunci câțiva tineri alumni), să nu spulbere utopia marxistă, gândirea aceea rea, oripilând spiritul, a materialismului dialectic. Le rostea, iată, deja Imre Toth (și vor fi cuprinse în cartea amintită): „Când botanistul face botanică, când astronomul face astronomie, zoologul zoologie, atunci însăși natura este cea care se trezește la propria ei conștiință și se știe ca floare, ca moleculă, ca stea sau ca animal. În procesul cunoașterii, în actul în care natura ia act de sine însăși, ea se dedublează în obiect și gând, în *obiect-în-sine* și *obiect-gândit*, în *existență în sine* și *existență știută* (*Bewusst-sein*), dânduindu-se sie însăși, încă o dată într-o stare gândită”. Și tot așa. Zăream astfel, în ceața cursurilor ignare, proteguite bine politic și administrativ, un mod de a gândi altfel - și cei mai îndrăzneți porniseră să o și facă. Îm amintesc, în acest sens, de o pagină din revista **Contemporanul**, în care, pe această temă - **Filosofia, o știință?** -, semna Ileana Mărculescu, Eugen Iacob (unde oare să mai fie, pe ce meridiane s-au așezat?), Gabriel Liiceanu. Cum s-a ivit în acele neguri de scoborâre scitică, între atâția blestemați și proști, Imre Toth, cine era el, să nu ne fi întrebat oare atunci, cu emoție, și de cutezanța lui de a fi scris această trainică și ispititoare carte, **Ahile?** L-am vizitat acasă, undeva în Piața Confederației, voiam să văd, să pipăi, **De Docta ignorantia**, a lui Cusanus, pe care aflasem că o avea. Imre Toth era un bărbat ales și delicat, de o distincție ce te izbea. Mai auzisem că se așeza la masa de scris, ca J.W.Goethe ori Nicollo Machiavelli, numai în veșminte dichisite, fapt pe care l-am verificat eu însumi - era încins la gât cu papion. Cineva m-a informat că e ungur, evreu ungur din zona Sătmarului, o regiune ce-mi era, prin

locul meu de naștere, apropiată. M-am simțit la această avertizare oarecum stânjenit și cumva rușinat, mă încerca jena pe care o simțeam ori de câte ori eram pus în fața unor astfel de delimitări. Acestea erau însă curente în epocă, mai ales, curios, în lumea cosmopolită a Bucureștilor și a marilor orașe, dar înlăuntrul meu ele răscoleau un sentiment ce se cristalizase - peste unele incidente pasagere, firești - în copilărie și adolescență pe Valea Izei și în Sighet, unde - mai ales aci - locuirea pluriethnică fusese, secole întregi, în firea lucrurilor. În 1969, Imre Toth părăsește țara spre a predă un curs la „Institut für Geschichte der Naturwissenschaften J.W.Goethe - Universität”, din Frankfurt am Main. Nu a revenit niciodată. Am purtat o destul de îndelungată corespondență cu el, o legătură epistolară ce s-a întrerupt brutal (mi s-a cerut chiar să dau o declarație unei instituții cu nume de scârbă și rușine). (Am publicat-o totuși peste ani în revista **ASTRA**.) Înainte de plecare, profesorul (relația o voi mai întreține, scurtă vreme, și prin soția sa din București, doamna Ioana Toth) mi-a oferit, spre a publica în **ASTRA**, un eseu pe care tocmai îl redactase. L-am tipărit, însă croșetat, nu în întregime (funcționa cenzura, orice ar spune acum unele din lucrătoarele de acolo, astăzi în curs de... spășenie). Imre Toth a murit acum doi ani, la aproape o sută, la Paris. Am scris ca un act de cinstire un articol amplu în revista **Alternanțe** de la München. Dar mai înainte, în 2001, i-am consacrat un amplu capitol în cartea mea **Despre Ființa Românească**.

- Sunteți născut în 1943. Ce s-a ales de comorienții dv? Cine a performat, cine s-a pierdut pe drum?

-Dacă nu aş lua la propriu termenul, care de la o vârstă, să recunoaştem, te înfrigurează, dar care orşicum nu mă reţine acum nici

La o lansare de carte

A.I. Brumar cu fratele, dr. Octavian Brumar, psihiatru

măcar ca speță juridică, adică în concret, cum scrie la carte, în speța succesorală; dacă va să zică aş înlocui pe comorient cu comiliton, cu confratern, în fine cu camarad, aş zice că tot nu am un răspuns potrivit la întrebare. Nu ştiu dacă fac parte dintr-o anume generație literară, nu ştiu unde şi cu cine sunt înrolat; mi-e greu să cred că unii din însoţitorii mei sunt încă aici, cu mine ori s-au pierdut pe drum, că au ratat (e drept că destui au părăsit viaţa prea devreme, însă aci nu discutăm ursita). Că eu aş fi împlinit, iar alţii nu, cine să stabilească !? (Am debutat cu recenzii în **Gazeta literară** - aşa se chema atunci revista bucureşteană, printr-o calchirere a suratei ei sovietice, **Literaturnaia gazeta** -, am trecut pentru vreo 2-3 ani la **Contemporanul**, la pagina de Teatru, coordonată de Valentin Silvestru. Şi cam atât...). Eu însumi nu comit, nu am această prezumție. Câteodată regret totuşi că am abandonat înainte de vreme Bucureştii: capitala reprezintă, fără îndoială, o platformă, aşa-zicând, de lansare; de întreţinere, de susţinere, de (re)evaluare permanentă. Nu e de colea să fii ocrotit, săltat de o anume editură, de inşi, aş spune ca pe vremuri, ai sistemului; sau de un grup ori de un desant, de împărtaşirea de la o ideologie de generație - oricum nu fără o mai mică ori mai mare aderență la trendul, cum se spune astăzi, pe care urca/urcă (sau se ține) un anume regim politic.

-Ați fost întrebat adesea pentru cine scrieți. Dar care sunt cititorii pe care i-ați dori să-i aveți ?

-Nu aş vrea să scriu, bineînţeles doar pentru inşi pregătiţi să fie ispiţiţi de, ori să înţeleagă numai teme la tratarea cărora aş fi numai eu, prin formație, ispitit; ori inşi care prin formația lor intelectuală sunt anume pregătiţi să înţeleagă. Cred că această problemă o va fi întâmpinând orice scriitor, orice autor, cercetător etc. →

E normal să fii (dacă, vorba lui G. Călinescu, cel din **Lauda lucrurilor**, „în obște te prenumeri”), pe înțelesul tuturor, pe placul tuturor. Din păcate, e cu neputință. Oamenii nu sunt, de la Facere încoace, la fel, nu sunt aidoma; după lucrarea, unică, singulară, a lui Dumnezeu, s-a instalat/instaurat (prin păcat) diversitatea; altfel spus, mai prescis spus - lucrarea individuală. Așa stând lucrurile - și nu cred că putem schimba astăzi tendințele, seducțiile etc. -, să ne mulțumim cu cititorii pe care-i avem: nu va citi niciodată un eseu sau un tratat de *Filosofie pentadică* de exemplu (precum cel pregătit azi de academicianul Alexandru Surdu) cititorul datat romanelor cu gay de ambe sexe sau cu shemale, cu LGBT etc. (care însă, datorită - sau din cauza - mizeriei politicii corecte, a discriminării pozitive - o armă perfidă a comunismului de după cădere -, iau premii cu nemiluita) ori telenovelelor turcești, care aidoma răspândirii moscheelor pregătesc și ele, vezi bine, cumva islamizarea, califatul... Doamne feri!, cum exclamă maramureșeanul.

- Care mai poate fi azi miza scrișului? Cât mai contează scriitorul în viața publică?

-Sunt tot mai multe semne, cum știm, cum vedem cu toții, că, datorită (ori din cauza) tehnologiilor înalte, a dezvoltării neconținute a IT-ului etc., scrisul, pagina scrisă, cartea se restrâng, se micșorează, dispar, oamenii comunică prin internet (prin, de pildă, facebook, această dezbrăcinare universală), prin telefonul mobil devenit smartphone, prin tot soiul de gadget-uri etc. Cum să fii, așadar, fericit, cum să nu fii sceptic cu privire la scris, la rezistența în lumea spiritului a cărții, a lecturii? Pe ce, așadar, să mai mizăm? Mă consolează totuși un lucru: în iconografia creștină îl văd mereu pe Isus Cristos, Împăratul și Mântuitorul lumii, în mână cu Cartea. Cartea rivală a universului, a spus, îmi amintesc bine, Emil Cioran: ea ar fi, prin urmare, precum crabii din coșmarul celor care niciodată n-au putut să și-i închipuie (cum ar fi zis Malraux), crabii trăitori pe nisipul deșertului, acolo unde nici chemarea mării, nici zvonul ei nu erau cu putință. A rivaliza cu universul: a-i pune în față un vis cu primejdia că-l vei și înfăptui. Dar cartea e câteodată

și înaintea realității, o ispitește oare la facere? Așa o va fi văzut-o când și când folclorul românesc, unele tradiții îi bănuiesc în această ordine întâietatea. Cartea e *ontopoietică*, va crea prin cuvânt existență, ca în rostirea evanghelică. Literatura apocaliptică românească - din **Codicele Sturdzan** (cu începutul însă în Maramureș) și din **Codicele Marțian** - vine cu un exemplu (vezi Cartoian): **Apocalipsul Sfântului Ioan**. Scrierea face parte din apocrifele vestitoare de tainele postumității lumii. Mai pierd așadar, cred, cu acestea sub ochi, din umoarea neagră...

A.I. Brumaru cu soția, Geta, și fiii Ion-Gheorghe și Alexandru Dumitru

- Nu v-a atras niciodată politicul? Câtă subjugare, câtă deschidere induce naționalismul, în general? Dar românismul, în particular?

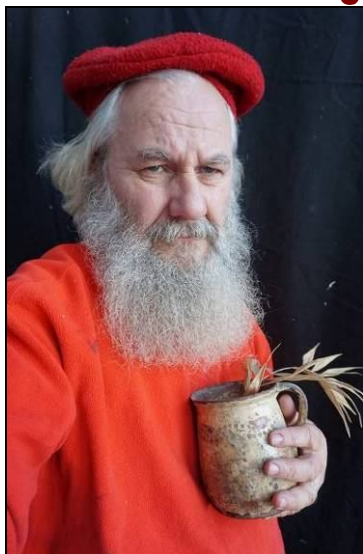
-Naționalism și românism ar trebui să fie (și eu le resimt astfel) ca două entități așa-zicând eidetice, nu doar pereche, ci aidoma. Corespund sintagmei *localism creator*. M-am mai referit la aceasta în cartea deja evocată aci, **Despre Ființa Românească**. Ispitit de înaintemergătorii din afară, mai prevăzători, preocupați de timpuriu de formula lor psiho-etnică, M. Kogălniceanu producea, în secolul 19, sintagma *fenomenul românesc*. Ar fi de preferat însă acesteia - fiindcă o definiție începătoare a mentalului colectiv nu poate ocoli valențele ontologice ale locului - sintagma mai restrânsă „localism creator”? Ea a fost propusă la 1935 de Alexandru Dima. Precaut, criticul și esteticianul va sublinia degrabă că expresia e totuși nemulțumitoare, fiindu-i cu neputință să estompeze termenul, de mai frecventă utilizare în epocă, de „regionalism creator”. O va susține cu toate acestea din mai multe motive: cu „localismul creator”, zice el, vei putea, de exemplu, să

teoretizezi „o direcție care se încadrează organic în ansamblul tendințelor filosofice, științifice și practice chiar ale vremii”. Lucrarea imediată a *localismului creator* ar fi, potrivit lui Alexandru Dima, o „adâncire în substanța proprie spre a dezveli în ea însăși posibilitățile ignorate de o privire îndreptată până mai deunăzi numai în afară. Privirea aceasta e chemată acum a fiți realitatea națională oglindită, *pars pro toto*, în fiecare fragment al solului românesc”: constituie astfel imaginea ființei „fără de care orice operă a progresului este exclusă”.

- De ce ar face scriitorul român politică, de ce nu face scriitorul român politică?

-De ce ar face un scriitor politică? Poate pentru că are expertiză, un orizont cărturăresc mai vast, e deschis dialogului, e adeptul cunoașterii spornice. Din nefericire, acestea nu sunt calități valide în ochii masei, a alegătorilor care sunt așezați mai degrabă la voia întâmplării. Ce s-a întâmplat, să ne amintim, după întâia cădere a regimului neocomunist al lui Iliescu? În loc să candideze, de pildă, un N. Manolescu, cu PAC-ul, care era un liberalism sui generis, a sosit pe eșichierul politic, pe un val de entuziasm poporan ce a împiedicat inteligența critică a românului, înșelându-i încrederea, acest ins de nimic, Emil Constantinescu. Era înconjurat între alții, astăzi vedem bine, de teapagii, de neterminați, de neisprăviți ca Ciuvică și, „domina bona”, ca Firea lui Pandele. Suntem, în același timp, martori la involuția penibilă, defel surprinzătoare, a fostului președinte al ... „schimbării”. Cred că, acestea fiind spuse, am răspuns și la partea a doua a întrebării: tomăi de aceea nu mai fac scriitorii politică. (Personal, ca să nu mă ascund, mărturisesc că, în ceața începutului - primii ani postdecembriști - am fost tentat de exercițiul politic, înscriindu-mă în Uniunea Creștină din România (pandant într-un fel *La Il Movimento Comunione e Liberazione* din Italia) și apoi în PNȚCD - datorită rememorării lui Iuliu Maniu, care a murit, cum se știe, în temnița din Sighet, și de care, mic fiind, îmi vorbea părintele meu, învățătorul Ion Brumaru -; nu am avut însă niciunde prestații notabile, semnificative.)

Vatra veche dialog

MURIVALE

„Pictez să mă simt mai puțin
singur...”

Murivale, interviu la Km 0

Darie Duncan : Ne aflăm în scuarul din spatele pieței Unirii din București, flancat de două biserici și o linie de tramvai. Bănuiesc că ați spovedit destui trecători și că destui s-au încredințat dumneavoastră.

Văzând pereții exteriori atelierului, plini de madone și de variațiuni pe cele sfinte, vă întreba de ce nu ați picta o biserică? Numeroși credincioși cred că s-ar regăsi, dacă nu într-o aparentă răzvrătire canonică, într-o lumină binefăcătoare estetic. Cine nu și-ar permite o asemenea... negocie-re?

Vasile Mureșan-Murivale : Eu nu sunt un om credincios, nici ateu. Religia mea e cultura. Iubesc scrierea cuneiformă, iubesc Epopeea lui Ghilgameș, dorința omului de a cunoaște nemurirea. Dacă am trăi veșnic, nu am avea nevoie de artă. Artă e o oglindire a eului cu cele cunoscute și necunoscute, în dorința de a lăsa urme pentru cei care vin. Măestria unei opere poate să prelungească în timp admirația.

D.D. : O biserică bine pictată e, la rândul ei, un fapt de cultură. De ce anume credeți că dacă am trăi veșnic nu am avea nevoie de artă? Nu e artă și un obiect al plăcerii?

V.M.-M. : Nu cred că e un obiect al plăcerii. Mai degrabă o memorie a

unei epoci.

D.D. : Pe un perete, în afara atelierului, văd un impuls numeric. Ce anume reprezintă binomul 0-1, 1-0 și, mai ales, ce reprezintă frecvența sa? Un ritm popular? O horă de pixeli?

V.M.-M. : Codul binar pe care îl folosesc în lucrarea mea *Atingerea inefabilului din Km zero București*, lucrare parietală pe 500 metri pătrați, se vrea o inserție din cotidiană actualitate acolo unde subiectul lucrării e starea de inefabil pornind de la *Sfatul madonelor*, *Geneza sextină*, *Noli me tangere* și *porumbelul cu ramură de măsline*. Codul binar, în lucrarea mea, reflectă în oglindă ideea comunicării în epoca netului, precum Sibila Delfica, fiind clarvăzătoarea celor nevăzute. Aici are valoare de interstițiu. E o problemă de oglindire, după chipul și asemănarea sa.

D.D. : Comunicarea e aleatorie și doar uneori se coagulează în mici entități personale sau are un ritm al ei? Raportați oglindirea dumneavoastră la indivizi sau la ansamblu?

V. M.-M. : În ansamblu, la comunicarea *pământ-cer-om divin*, dualul se vrea și o pauză minimală între scenele întregului ansamblu.

D.D. : Vă place Jeff Koons? Cum vedeți raporturile lui cu mediul virtual?

V.M.-M. : Jeff Koons e un artist extrem de talentat. A fost preocupat toată viața de starea plăcerii în sine a omului pe toate fațetele ei, a revitalizat plăcerea la altă dimensiune. E un mégalo, însă îi iubim și pe megalomani. E de o seamă cu mine. Acum, la acest moment, nu mai sunt atras de arta lui executată cu mulți negrișori pe plantație. El e un artist care în tinerețe a făcut lucrări foarte inteligente și inspirate.

D.D. : Dumneavoastră nu sunteți un mégalo? Generozitatea, blândețea, harul pot atenua această atitudine, dar

Murivale și Darie Duncan

în ce măsură trebuie ea să existe pentru a ține artistul deasupra găștilor? Ați spus că îi iubim și pe ei. E înțelegere umană sau prețuirea față de arta lui Koons, de pildă, permite această optică? Talentul justifică orice?

V.M.-M. : Mă interesează firul emoțional din creația unui artist. La începutul său, era inteligent emoțional, spărgea niște tabu-uri. Apoi a devenit comercial și repetitiv și, bineînțeles, cu toate porțile deschise. E un star, în fond. Mai degrabă aș îndrăgi un artist ca Michelangelo Pistoletto.

D.D. : Ne aflăm în atelierul dumneavoastră plin de opere și plin de *Dumnezeu*, fondul pe care vă fotografiați invitații, într-un original tip de artă socială și personală. Când apăreți și dumneavoastră în fotografiile cu *Dumnezeu* ale celor care iau parte la opera socială, dumneavoastră cine sunteți? Autorul? Autorul Autorului?

V.M.-M. : E o problemă de morfism. Durer își făcea autoportretele cu bucle și părea un Christ, de aceea a cultivat chrismorfismul, fiind o chestiune culturală când te asemeni cu ceva cultural. De exemplu, cu creatorul din sextina din profil.

D.D. : *Poze cu Dumnezeu?*

V.M.-M. : Lucrarea *Poze cu Dumnezeu* e o lucrare de artă socială în care doresc a cuprinde cât mi mulți actanți care fac o poză cu un tablou, scena genezei în care Dumnezeu dă pneuma lui Adam, o lucrare în care sunt folosite două tipuri de a privi. Cel frontal, în față, și cel cu ochii ridicați spre cer. Cele două priviri vor să atenționeze că sunt momente care ar vrea să spună că avem nevoie de a privi infinitul din noi. Lucrarea va fi un ansamblu environmental care va avea două fațete. Cea a privitului frontal și cealaltă, spre cer, vor fi puse față-verso. Când vei privi 1000 de actanți care te privesc deodată, și alți 1000 către cer, te vor duce cu gândul la o stare colectivă ca transa și gândul la El.

D.D. : Dante Alighieri privea spre cer prin ochii Beatricei. În *Poze cu Dumnezeu* privim direct cu ochii ridicați spre cer? Fondul are aceeași putere ca intermediarul sau e mai presus de el?

V.M.-M. : Lucrarea se vrea ca un grup, nu individual. →

DARIE DUCAN

D.D. : Cumva în continuarea aceleiași întrebări, am remarcat dragostea dumneavoastră pentru oameni, pentru animale, cum credeți că văd câinii (despre care oamenii de știință spun că ar vedea alb-negru) picturile dvs. cu câini, cele pe care – tolăniți la soare – intertextual se odihnesc ? Au și ei Dumnezeu lor ?

V.M.-M. : Eul uman are noțiunea de echilibru care se numește Dumnezeu. Câinii nu au noțiuni, însă cred că un echilibru și pentru ei există : instinct. Noi îl definim. În limba lor câinească, simțurile sunt mai puternice. Poate ei comunică altfel cu entitatea numită echilibru universal. După creștini, omul care iubește natura, plantele și animalele, nu este credincios întru abstracțiunea minții lui Dumnezeu.

D.D. : Portretele de oameni ale dumneavoastră mi se par extraordinare. Nu știu de ce am impresia că și atunci când pictați câini, ele reușesc să fie portrete de câini, nu doar câini, le surprindeți caracterul. În ce măsură e meșteșug și în ce măsură e singurătate învinsă face din câini, de fapt, tot oameni ?

V.M.-M. : Pentru că îi observ de câțiva ani și surprind un fel de personalitate a fiecăruia crescut în colectiv. Apoi, ei sunt spiritele unor prieteni plecați demult. În cățelul Gezu văd întruchiparea într-o ființă a lui Iisus. El se comportă ca Iisus. E afectuos și premergător. El întotdeauna merge primul pe terasă.

D.D. : Unde rămâne sacralitatea în raport cu tehnica artistică ? Mi-ați vorbit în culisele acestui interviu despre culoarea numită străveziu, recent fixată între culori. Împlinește el un echilibru între sacru și tehnic printr-un proces de ingenuizare printr-un tip de arhaic acceptat (*stră-*) ?

V.M.-M. : Spectrul a fost descoperit odată cu lentilele și reflectarea luminii distribuite. În plastica cercului lui Cerveau, a fost folosit pentru manufacturile Gobelin pentru colorarea textilelor. Mai târziu, pictorii impresionisti au folosit acel cerc al culorilor pentru a colora lumina în pictura lor. Apoi, Iohannes Itten a făcut un studiu amplu al culorilor. În epoca computerizată, mai precis în 2015, a fost descoperită în spectru a opta culoare între verde și albastru, o culoare aproape invizibilă cu ochiul liber, numită *străveziu*. Nu de mult în spațiul sacru în jurul lui

Iisus se creează un halou simbolic lumină. A opta lumină, străveziul, este în configurarea Mântuitorului în scena din noli me tangere. Iisus era străveziu, aproape invizibil ca o hologramă. Cele opt unelte corespund numărului de culori din spectru.

Murivale

D.D. : O culoare e implicit și o lumină ? Sau lumina e, cumva, media lor armonioasă ? Întreb, înțelegând prin această nou-descoperită culoare una politică.

V.M.-M. : Culorile din spectru sunt și complementare, când sunt în egală cantitate, se suportă.

D.D. : Locuind momentan la Paris, nu pot să nu vă întreb despre soarta *Bulgărilor de lumină*, dăruiri acum câțiva ani parizienilor.

Cum a fost percepută această lucrare a dumneavoastră cu un pronunțat caracter social ?

V.M. M. : Lucrarea de artă socială *Bulgări de fericire* a fost începută în 1998 și expusă prima dată la Sala Dalles. Se vrea o lucrare care se dăruie. Astfel am dăruit în jur de 1000 de exemplare de-a lungul timpului. La Paris, în 1999, am oferit 50 de exemplare în Rue des Arts, în fața Hotelului 13, unde Oscar Wilde a trăit ultimul an din viață.

E un omagiu inspirat de prințul fericit al său, care se dăruie.

Cu acest obiect-structură, sculptură-socială am făcut mai multe performanțe în Paris și București. În același loc, la Paris, în 2012 – la interval de 13 ani – am mai oferit cincizeci de exemplare. La fel și în

București, în fața Galeriei de artă și căminul Arte în două reprize am oferit același număr de cincizeci de exemplare. E o lucrare care creează pe moment o stare de bucurie asemeni miracolului, o lucrare antidepresivă.

D.D. : Antidepresivul în artă poate fi și individual sau numai social ?

V. M.-M. : Când socialul e încărcat de religiozitate, acesta creează o stare colectivă depresivă, din cauza neîmplinirilor.

Noi părem un popor nefericit, în comparație cu Canada, de exemplu, unde din anii 70 multiculturalismul a fost cultivat.

La noi, în gay pride, parcă ar fi o turmă de miei dusă la sacrificiu, acolo lumea are o stare de fericire pe chip.

D.D. : Bine ați spus că părem. Nu mi-aș dori să ajungem vreodată la cultura artificială și mimetică a Canadei.

Nici nu prea cred că avem cum, din fericire. De ce pictați ?

V.M.-M. : Lucrez ca să mă simt mai puțin singur. E o formă de cromoterapie. În aceste situații, poți să atingi și lucrări sublime. Încerc să alung depresia care a venit cu timpul. Prea mulți prieteni și apropiați au plecat fără întoarcere. Apoi, de la o vreme, e greu să ai prieteni noi.

*

D.D. : Ce muzică ascultați, Vasile Mureșan – Murivale ? Ce muzică vă inspiră ?

V.M.-M. : Când sunt trist, ascult Mozart. El îmi luminează și-mi bucură sufletul, dă hrană copilului din mine.

Sunt iubitor de muzică pentru că această artă trezește simțuri nebănuite în mine.

Însă pictura e regina dintre arte. Ea cu o privire cuprinde întreaga-ți viață.

Ca interpreți, îmi plac Aurelian Octav Popa, Ilie Stepan, Segovia, Dinu Lipatti, Klara Haskil, George Enescu și câți alții, mai ales voci.

D.D. : Parcurgând arta dumneavoastră, cum s-a modificat ea din momentul în care v-a reținut, să zicem, radarul prozei lui Mircea Nedelciu ? (Nu pot să nu iau în seamă remarcabilul fragment de jurnal, publicat de dumneavoastră în 1988.)

V.M.-M. : Când m-am cunoscut cu Mircea Nedelciu, eram un pictor amator globtrotter, credeam că →

totul va fi memorabil. După ce am stăpânit instructajul plastic prin învățare, academic, ceva s-a modificat. Eram mai stăpân pe mine și universul de abordare a artei era mai larg. Apoi am simțit că pot sta mai bine pe picioare.

D.D.: Când vom putea avea onoarea de a citi jurnalul complet al pictorului? Sau trebuie să ne parvină numai pânzele? Nu că ar fi puțin...

V. M.-M.: De cinci ani, obișnuiesc să-mi scriu la notițe visele în pagina facebook, un fel de jurnal al subconștientului. Un fel de inserții ireale în lumea reală în cele 12000 de lucrări pe care le am în toată viața, cred că se strecoară și un fel de jurnal în care se pot citi simțurile și gândurile mele despre viață. Asta însemnând și călătoriile de-a lungul vieții prin Europa.

Însă cea mai mare călătorie e cea interioară, cea într-un perimetru restrâns pentru a surprinde nuanțe și variațiuni pe o temă.

D.D.: Scrijelirile acestea pe pereții facebook pot fi, până la urmă, o altă formă de artă parietală. Obișnuieți să vă numiți atelierul Km 0. Raportat la ce e acest Km 0? Km 0 a ce? 0 din binomul despre care am vorbit?

V.M.-M.: Kilometrul zero e spațiul în care locuiesc, care este în perimetrul kilometrului zero București.

Mi-am numit sixtine zero plecând de la geneza sixtină și kilometrul zero când, în 2000, am făcut decalchieri și inserții în câmpuri cromatice spectrale, rezultând, pe folii mari de plastic, un curcubeu sixtin.

D.D.: Foliile de plastic transparent și zero în sine sunt o formă de geneză sau de străveziu? Lumina vine neapărat prin noul nou-omologat?

V.M.-M.: Lucrările pe folii de plastic le-am făcut ca să fac trimiteri la izvoade ca pictura primară, cea a iconarilor pe sticlă. Ea îmi este necesară pentru a redesena spațiul, o arta environmentală.

D.D.: Ce artiști tineri vă plac?, tinerețea însemnând libertatea spiritului, nicidecum altceva.

V.M.-M.: Îmi plac tinerii artiști cu talent și educați, care își sporesc talentul, îndrăzneți în ale artei și

generoși, caractere puternice, care știu să bată la ușa înaintașilor fără să streseze, răbdători. Silviu Parascan e un tânăr în care cred. E doar la 28 de ani acum. Pe Dumitru Gorzo și Gili Mocanu încă îi admir.

D.D.: Gili Mocanu știu că scria și poezie. Când anume un tânăr artist devine un artist nu neapărat consacrat, dar pe picioarele sale? Când și-a terminat școlile sau când le-a uitat?

V.M.-M.: Devine artist când își vinde prima lucrare. Lucru care îi dă curaj și sens de a merge mai departe. Învățătura îl face să stea mai bine pe picioare. Acumularile și măestria vin cu timpul. Starea de genialitate apare în tine când stai mult pe o preocupare. Talentul trebuie muncit zilnic multe ore

D.D.: Ce e un madonin?

V.M.-M.: Madoninul e pictorul de madone. Este pictorul care iubește o singură femeie, mama sa.

Madoninul are o puritate asemenea divinului care poate călări inorogul. Madoninul are șansa să devină sfânt. Dar, vai, prin câte trece.

D.D.: Nu e importantă, totuși, și miza? Sau puritatea a fost confiscată?

V.M.-M.: ...

D.D.: Giulgiu lui Iisus, ca pânză, ar suporta pictura? Cât ar fi senzualitate și cât ar fi blasfemie în acest binom?

V.M.-M.: Pentru mine, în creația mea, giulgiul este o pauză, o trecere de la pur la impur. Prefer giulgiul iernii, prima zăpadă, care are rol de a detașa emoțiile vechi de cele noi, o stare de puritate ca a copilului care înțelege primele noțiuni.

D.D.: Ce vă place mai mult și mai mult să pictați? Unde ați situa echilibrul dintre meșteșug și emoție? Artistul are voie să îi acorde mai mult uneia decât celeilalte, măcar uneori?

V.M.-M.: Când pictez sunt ca o corabie beată, dusă de val. Apoi mă trezesc și încep să cârmuiesc și să mă salvez. E ca un plonjeu în apele primăverii când trebuie să salvezi o emoție, un gând, o inspirație de moment, însă de o vreme lucrez programatic, pe teme și preocupări ale unui grupaj de mai multe lucrări care să constituie un univers.

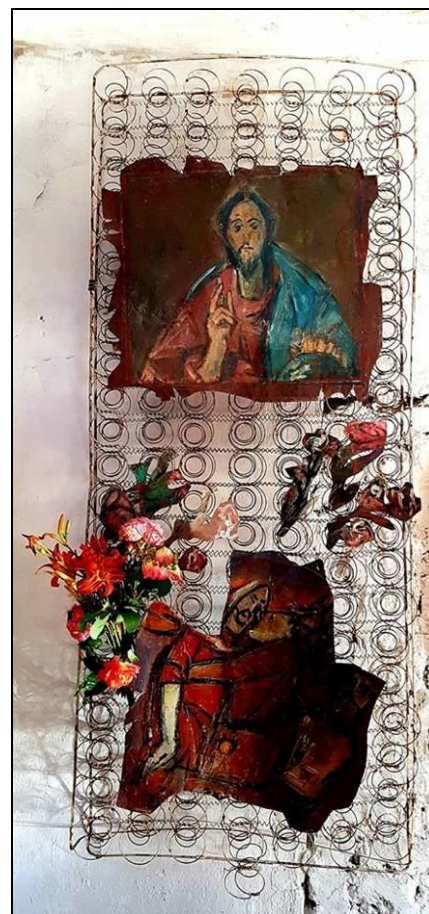
Îmi plac și formele de expresie care redesenează natura, mediul și memoria lui.

Murivale,

Murivale, Darie Ducan

Murivale

Vatra veche dialog

Traian Vasilcău

"Trebuie să scrii pentru Cer, ca să te poată citi și pământul"

- Ce ne puteți spune despre dvs.?

-Cel mai greu este, Mela, să vorbești despre tine însuși. E aproape imposibil să te definești. E și lipsit de smerenie să o faci în slove de laudă. Eu spun mai mereu că sunt un fir de nisip care-și jinduie Marea. O fi ea marea literatură ori Marea literaturii nu știu. O fi marea Mântuirii sufletului prin cuvânt - tot nu știu. Ceea ce știu e că ivirea mea în lume nu a fost o întâmplare, așa precum nici izvodirea ta nu a fost una întâmplătoare și nici fără rost. Orice om e creat pentru a împlini o misiune. Altceva e că mulți, chiar prea mulți, și-o abandonează pe parcurs. Ca sportivii cei care se retrag brusc din vreo competiție ori ca soldatul de pe câmpul de luptă. Ori, și mai grav, ca un călugăr dus din ceata îngerească înapoi, într-acolo de unde puțin timp în urmă a evadat pentru a nu se pierde.

-Ce reprezintă lectura în viața dvs.?

-Lectura este beția și dulceața mea zilnică. Mai ales acum, când am dat de Poezia Poeziilor și de Profunzimea Profunzimilor, simt că am o poftă de nestăvilat pentru cărțile sacre. Pentru izvorul lor nesecat. Literatura duhovnicească este desăvârșirea pe care o căutam și nici nu bănuiam unde se află. De fapt, preoții și călugării sunt niște poeți, care seamănă poezia pe acolo pe unde pasul lor calcă. Îmi pare rău enorm de anii pierduți cu lectura atâtor gunoaie, ce nu meritau nici măcar a fi amirosite, nu și citite. Dar este timp pentru toate, biblic vorbind. Or, precum ne învață Sfântul Apostol Pavel: "Toate lucrurile ne sunt îngăduite, însă nu toate ne sunt

de folos". De adevărat folos sunt inimii și cugetului lucrările sfinților Părinți, insuflate de Dumnezeu, ca și Biblia însăși. Un cititor bun, deci profesionist, e aidoma unui albinar ce strânge mierea florilor, îmbătat și de roiul albinelor, și de florile din jurul lui.

O dublă nuntire sub cer!

- Cum se vede România din Chișinău?

-Când eram mic, o vedeam prin binoclul grănicerilor, peste sârma ghimpată, și-mi părea o poveste. Odată cu trecerea anilor și cu stârpirea zidului dintre frați, o văd ca pe-o rețută, poate ultima, în fața invaziei Nimicniciei. Mă refer la România profundă. O văd ca pe o Grădină a Maicii Domnului, din care, trupește, am fost zmulși. Un pământ mângăiat de tălpile numeroșilor sfinți, cunoscuți și necunoscuți, sub care se află un alt eșantion de sfinți. Ca la Eminescu: "Un cer de stele dedesubt,/ Deasupra cer de stele". Unde mai întâlnim acum, în plină vânzare a locașurilor sfinte din lume, un lanț aproape nesfârșit de mărgelile dumnezeiești purtând nume de biserici, monastiri și schituri parcă surpate din cer sub formă de lacrimi de îngeri? Întreb și tot eu răspund: "Mai că nicăieri nu se mai găsește așa ceva, decât numai în România profundă".

Iată că, în goana românului contemporan după efemeride, Divinitatea îl întâmpină peste tot, numai că el nu o vede și nici n-o aude. Are ochi și urechi, dar numai nu de văzut și de auzit murmurul Cerului în inima lui. Și zadarnic se plânge că o duce greu, că îi e suferința prea mare. Dar anume aici, în Suferință (cu majusculă scrisă!), este tronul lui Dumnezeu. Nu scria același Eminescu, la această temă așa: "Tu de toate pătimește/Și-ai s-auzi cum iarba crește?". Genial! Ba și mai mult, dacă prin crunta pătimire a răului te vei despătimi de cel rău, atunci, pe lângă faptul că vei auzi, tu vei și vedea cum iarba crește!

Minunea minunilor este alături de noi!

- Ce cărți, care v-au plăcut, ne recomandăm?

-Cărțile care zidesc, nu cele ce te demolează. Scrise de oameni ce nu ucid pe alți oameni. Cărți - ctitorii de Suflet. Cărți - trepte către Cer. În primul rând, Biblia trebuie citită și recită. Patericele toate, Filocaliile, Proloagele și Viețile Sfinților Părinți,

în variantă concisă sau desfășurată. Apoi Lucrările și învățăturile marilor duhovnici ai tuturor timpurilor. Apoi Folclorul românesc, care, fără capitolul de Ibovnicie, adică de preacurvism, pare a fi continuarea Sfintei Scripturi. Apoi, dacă ne mai rămâne timp, ne putem apleca și asupra câtorva scriitori români, precum ar fi Eminescu, Macedonski, Blaga, Arghezi, Bacovia, Voiculescu, Labiș, Păunescu, Vieru și alții. Dacă citești măcar operele acestor scriitori, cu adevărat nu te vei pierde. Cu adevărat vei auzi (și vei vedea-n.a.) cum iarba crește!

-Ce v-a determinat să scrieți?

-Probabil, prea multa frumusețe nescrisă din jurul meu.

Iată că mii de scriitori, de până la Christos și după El, scriu și rescriu Universul și acesta rămâne și mai mare și mai neștiut. Pentru că Universul este Creația lui Dumnezeu, este Dragostea Lui exprimată sub formă de flori, copaci, păsări, furnici și oameni. Iar Dragostea este ca un ocean. Din ea dăruie și nu se mai termină Darul. Ci din contra, acesta, Darul, se înmulțește.

Numai de teama de a nu rămâne nescrisă Frumusețea Iubirii am început să scriu. Cred că acesta e răspunsul corect la întrebarea ta, Mela.

-Scrieți doar poezie. Vorbiți-ne despre cărțile dvs.

-Aș fi vrut eu să pot scrie doar poezie, deși trebuia, de fapt, să fiu preot. În 1990, mama a dorit să mă trimită la studii teologice peste Prut, fiindcă până atunci puteai să obții studii de acest fel doar în limba rusă și doar la Odesa, Kiev sau Leningrad.

Cântam (și cânt) ca un preot, plângeam (și plâng) ca un călugăr în pustie și-mi plăcea să citesc din cărțile sfinte, pe care nu le aveam. După mai multe îndemnuri de-ale mamei, i-am spus: "Mamă, tu vrei să fiu preot. Și eu nu zic: Nu, dar... eu aș putea să botez turturelele, aș putea să cunun florile, însă aș muri odată cu fiecare mort de mine-ngropat. Aș cădea peste el, în pământ". Mama n-a zis mai mult nimic, s-a dat într-un colț de odaie și-a plâns cu amar. Poate că s-a gândit la propria-i înmormântare, de peste un an, înmormântare pe care n-aș fi fost în stare niciodată s-o officiez. Și din clipa aceea nu a mai revenit la tema preoției.

Iată ce mai scriu ori am scris→

MELA RUJA DIACONU

Colind subtil, lipsit de acuzare

Țara asta pe care o strig
Eu o port de la naștere-n toate
Și din hărți o adun și tratate
Și la piept o cuprind când mi-i frig
Și o apără-ntruna de moarte
Mântuirea acestui colind.

Eu în oase port sacrele luturi,
Iar pe buze - un dor levantin
Și doar marea oștire de fluturi
Mă inundă și până-n țesuturi
Cu scrisorile Prutului lin,
Și-ai mei frați mă așteaptă să vin,
Iar eu nu pot de arme și scuturi
Nici măcar, nici măcar să mă-nchin.

Astfel zis, protestez fără vină,
Tu nu ești, tu ești țară străină
Sau ești numai o țară vecină

Unui neam de dreptate uitat.
Stau aici, cu istoria-n palme
Și în jur peste tot numai arme,
Vulturi vor visul meu să-l condamne
Și eu, Doamne, sunt cel vinovat.

Țara asta pe care o strig
Eu o port de la naștere-n toate,
Și din hărți o adun și tratate,
Și la piept o cuprind când mi-i frig
Și o apără-ntruna de moarte
Mântuirea acestui colind

Țara asta pe care o strig...

1987

La moartea unui sat

În satu-acela n-au rămas nebuni,
În satu-acela dealu-n văi se lasă,

În satu-acela hămăiră luni
Haite de cîini, de când m-am dus de-acasă.

În satu-acela fără Dumnezeu,
În satu-acela care se îngroapă,
În satu-acela am murit și eu
Și ierobile-ncolțesc pe guri de sapă.

În satu-acela cu cetăți de grâu
Și cu strămoși de grâu în snopuri strâns,
Ies morții-n hora Neamului la râu
Și Prutul nu înseamnă râu, ci Plâns!

Se-aruncă-n ștreanguri satul și pe zid
Privighetorile se sinucid.

1996

TRAIAN VASILCĂU

→eu: lirice, poeme-manifest, inclusiv sonete, colinde, doine, versuri pentru copii, ghicitori, traduceri din poezia rusă, eseuri, publicistică, pamflete, maxime, reflecții, reviemuri, rugăciuni, distihuri și unistihuri, texte pentru cântece, piese de teatru, librete, psalmi și chiar cântece.

- Sunt poezii altfel decât scriitorii de proză?

-Da. Cu siguranță. Da. Poezii, după acad. Mihai Cimpoi, se împart în două categorii distincte: poezi pur și simplu și poezi lirici, și tot Domnia Sa spune că poezi lirici sunt cei mai importanți dintre toți. Adică aici se și află marea profunzime a scriitoricești, în lirism. Proza te poate trezi, îți poate spune: "Bună ziua. Ce mai faci? Bei un ceai? Dorești o felie de singurătate?", dar la dans te ia numai Poezia, dar te îmbrățișează numai Poezia, dar te sărută, te mângâie, te plânge și te-ngroapă în flori-de-nu-mă-uita tot Poezia.

"Poetul este un rege și regelui i se cuvine un tron", zicea Macedonski. "Și o coroană", ar mai zice prietenul meu, scriitorul Laurian cel Stănescu de peste tot.

-Ce proiecte literare aveți?

-Întotdeauna am dispus de mai multe proiecte decât de bani.

Sunt milionar în poeme și bogat în proiecte. Unele dintre ele se mai și împlinesc. Așa cum ar fi Colecția de Opere NeTăcute în 9 volume, cu unic titlu: "Inscripții pe Etern", al căreia ultim volum apare în vara aceasta. E

tot ce am tipărit eu, în cărțile mele, din 1995 până în 2015. Numai 5000 de pagini. Numai 5000 de lacrimi transformate-n cuvânt.

Un alt proiect a fost cel compus din 17 cărți apărute într-o singură zi, la 17 februarie 2016, în traducerea a 60 de specialiști în domeniu din 17 țări (România, Rusia, Italia, Franța, Ungaria, Turcia, Slovacia, Brazilia, Spania, Serbia, Cehia, Letonia, Albania, Australia, Germania, Grecia și... Republica Moldova), cărți traduse în 18 limbi ale lumii.

De la o vreme caut sponsori pentru paginarea și redactarea megaproiectelor culturale de anvergură: Enciclopedia scriitorilor români contemporani de pretutindeni și Antologia de Aur a poeziei românești în mileniul trei.

Veșnicul meu proiect de suflet a fost și rămâne Festivalul Concurs de Muzică Ușoară "Maluri de Prut", apoi Festivalul Concurs pentru Copii și Tineret "Steaua Chișinăului - Steaua Moldovei" și alte spectacole culturale de amploare.

Visez și la înregistrarea albumului cu cântece proprii, unele dintre care le voi cânta chiar eu. Continui lucrul la un roman. Sunt în drum și alte cărți traduse în alte limbi străine...

Numai de mi-ar dăru Dumnezeu zile (mie și lor), că nopți albe parcă am destule.

- Se citește mai mult azi sau mai puțin?

-Nu prea se citește azi. Mai ales poezie. Dar aceasta nu înseamnă că trebuie să dezertez din armata poezilor și să mă specializez în texte pornografice la zi. Cititorul meu trăiește, sunt sigur de asta. Nu-i știu numărul, fiindcă dintre cele 67 de cărți apărute până azi nu am vândut nici una. Le-am cam dăruit.

Eu nici nu consider Poezia a fi o meserie. Ca și preoția. Mai mult o vocație, un dar, ca să nu zic: har ori misiune. Ți se dă ca să dăru ori să te dăru. Și, o minune!, cu cât mai mult dai cu atât mai mult ai!

Trebuie să scrii pentru Cer ca să te poată citi și pământul, cu făpturile sale, cu ierobile și cu florile sale, pe care le-ai citit tu mai întâi.

- Ce alte preocupări aveți?

-Când nu scriu, citesc. Când nu citesc, cânt. Când nu cânt, mă rog. Și când nu mă rog atunci mă las pradă ușoară fiului meu de 11 ani ca o simplă de tot jucărie.

-Lăsați, Vă rugăm, un mesaj pentru cititorii de orice fel.

-Dragii mei dragi. Știu că sunteți. Știu că iubiți florile. Și, fără gând rău, le rupeți uneori și le dăruți. Poezii sunt aidoma acestor flori. Și zmulgerea din cerul lor îi doare.

Vă implor să dăruți flori numai în glastre. Ele nu se sting în trei zile. Petalele acestora sunt ca niște pagini de carte. Pe care le veți citi și reciti, bucurându-vă și aducând glorie lui Dumnezeu pentru miresmele lor!

-Vă mulțumesc tare mult.

Ocean întors

Ion Luca Caragiale - primul scriitor clasic român în exilul berlinez

(I)

„Trăiască frumoasa și cumintea limbă română! Fie în veci păstrată cu sfințenie această scumpă /Carte-de-boierie a unui neam călit la focul atâtor încercări de pierzanie”

Se susține cu sârguință în ultimul sfert de veac că despre Caragiale, consacrat ca cel mai mare dramaturg român (G. Călinescu), s-a spus totul. Ca și despre Eminescu, Creangă etc. Efigii. Cel puțin așa s-a tabuizat în mediul nostru cultural. Se credea că stă liniștit în rafturile bibliotecilor, în muzee, în manuale, studiat de elevi, studenți, doctoranzi. Și totuși, de la Titu Maiorescu și Constantin Dobrogeanu-Gherea la Mihai Ralea, George Călinescu, de la Șerban Cioculescu (reputatul său biograf), Silvian Iosifescu, Ștefan Cazimir, până la Mircea Iorgulescu (incitantul pamflet **Marea trăncăneală: Eșeu despre lumea lui Caragiale**), Liviu Papadima, Al. Călinescu, Cristian Stămătoiu, Mircea Tomuș. Marin Bucur, Ulmu, Bogdan. Marta Petreu ș.a., s-au găsit mereu noi puncte de vedere în abordarea operei lui inegalabile, cât și referitoare la biografia sa, încât nu mai miră aprecierea lui D.R.Popescu care-l vede de o „însălmintătoare contemporaneitate”. Rar greșind în aprecierile sale, în ceea ce-l privește pe marele scriitor, Eugen Lovinescu s-a înșelat când a afirmat că dramaturgia, schițele caragialiene sunt o „operă datată, localizată”, „marea trăncăneală” care nu va rezista timpului („Eroii lui Caragiale sunt reprezentativi, dar numai pentru o epocă mărginită; ei sunt tipici. În încheierea lor intră ceva și din sufletul omenesc din toate vremile, dar intră totodată și prea multe lucruri legate de niște împrejurări restrânse, ce tind să dispară cu desăvârșire. Primenirea aceasta a moravurilor noastre surpă însemnătatea comediei lui Caragiale.”). Nu numai că magistrala sa crudă radiografiere a imoralității unei părți a „boemei” românești a rezistat timpului, dar opera sa e mai vie ca oricând. „Scriitorul mare e actual întotdeauna: în virtutea mărimii și în directă proporție cu ea.” - afirmă peste ani Dumitru Micu. Lectorul modern se așteaptă mereu ca

spiritul neastâmpărat al lui Nenea Iancu („Moș Virgulă” cum însuși s-a botezat), care-a dezvăluit „farmecul și putreziciunea mahalalei”, să iasă din cărțile lui cu zâmbetul ironic zeflemitor și cu neiertătoarea admonestare „văz enorm și simț monstruos” - celebra replică a unuia dintre eroii lui. Căci personajele sale au evadat din rafturile de bibliotecă și au invadat spațiul public, au coborât de pe scena teatrelor în stradă, se mișcă printre noi, vocale, agitate, mai gureșe ca oricând, la fel de ahtiate după peșchășuri, în plus, extrem de agresive, de un umor negru, ionescian. „Ce lume! ce lume! ce lume!...” - vorba lui Tipătescu. Unde te întorci, unde te sucești le vezi, le auzi, le simți, afirmă Al. Paleologu: Cațavencu, jupân Dumitrache, Trahanache, Tipătescu, Rica Venturiano, cetățeanul turmentat, Ghiță Pristanda, Dandanache, Farfuridi, coana Joița, Zoe, Didina, Nae, Domnul Goe, întregul „High-life” surprins cu genialitate de autor, acea galerie de personaje sau situații caraghioase, hilare care n-ar mai beneficia azi de aceeași indulgență din partea dramaturgului. Societatea e sufocată de ele, sunt peste tot, ies din televizor când îl deschizi, din presă când o răsfoiești, din internet, din..., acoperă cu zgomotul lor substratul acela profund, tăcut, care duce țara adevărată mai departe, țară pe care Caragiale a iubit-o cu patimă și tocmai de aceea a dorit însănătoșirea ei prin punerea în oglindă folosind arma umorului și a satirei. Evident, „e tare! prea tare!”, cum ar zice Brânzovenescu, căci această faună, vizibilă și azi, nu mai are aerul acela de boemă, fiindcă iese din joc, din carnaval, lovește cu răutate în jur. Cine să mai creadă așadar că toți acei Cațavenci și Farfurizi, Mitici, „dame bune”, Ionești, Popești sunt doar rodul genialității creatoare, când pare că autorul i-a luat cu paleta din stradă și i-a trecut în nemurire, făcând din ei tipologii, reapărute, iată, azi cu noi măști. Mahalaua caragealiană, „boema cu nenea Iancu”, cum o numește Rodica Mandache, s-a îmbrăcat în alte haine, mai sofisticate, dar acum e lipsită totalmente de umor, nu mai stârnește involuntara simpatie ca personajele caragialiene indiferent cât de caraghioase erau. Boală lungă, vorba conului Leonida „fandacsia e gata; ei! și după aia din fandacsie cade în ipohondrie. Pe urmă, firește, și nimica mișcă”. Dema-

gogia, parvenitismul și lipsa de princip („votează cine vrea și iese cine trebuie”) nu le-a lecuit sfichiul caragealian, ironia sa acidă, din păcate, cât și „umorul inefabil” de care vorbea Călinescu, căci „primenirea moravurilor” în care spera Eugen Lovinescu, nu s-a produs în profunzime, „țărișoara” rămânând ultima dintre procupările vechilor și noilor eroi de carton din primul plan al țării. Tipătul grav hilar al lui Farfuridi pare a se auzi și azi: „trădare să fie (cu oarecare emoție) dacă o cer interesele partidului -, dar s-o știm și noi...”. Ca și tiradele lui Nae Catavencu: „Industria română este admirabilă, e sublimă, putem zice, dar lipsește cu desăvârșire”; „Ei, cum să-l trimeți în Cameră, nene, pe stimabilul? Nu zic, are ideile, opiniile lui - și eu respect ideile, numai să fie sincere, și el e sincer, n-ai ce zice, - respect la orice opinie!... Dar să-ți vie stimabilul cu idei învechite, cu opinii ruginite, și să te sperie mereu cu Europa, cu zguduiri, cu teorii subversive... asta nu mai merge... Astfel de opinii nu le respect, să-mi dea voie să-i spui...” (**O scrisoare pierdută**, 1884), sau uneltirile lui Farfuridi „Trebuie să ai curaj ca mine! Trebuie s-o iscălești: o dăm anonimă!”

Autodidact ce și-a însușit o solidă cultură, scriitor de inteligent („una dintre cele mai vioaie inteligențe ce le poate produce natura”, în viziunea lui Titu Maiorescu), creator al limbajului dramaturgic în cultura noastră, Caragiale este, cum afirma Șerban Cioculescu „conștiința noastră întoarsă”, opera sa („o operă umoristică fără egal în literatura noastră”, cum susține Marin Bucur) cuprinzând o pedagogie implicită de corecție prin ironie și umor a slăbiciunilor societății românești. De aceea în epocă a fost și apreciat dar și neagreat, considerat incomod, cum tot așa ar fi privit dacă ar apărea un nou Caragiale azi. Goliciunea intelectuală și suflească, →

CATINCA AGACHE

EU AM FOST...

...și a mers omul de lut...și a mers
printre oameni vii și împărății
pe alocuri - instinctul pervers
se desfrâna digerând poezii.

pe ambele părți ale drumului
cântau ape - munții se rostogoleau.
pâinea din straița demiurgului
se lamenta...și flămânzii credeau.

vulturii domestici cloceau ouă.
pădurile doineau în ciubere;
nimeni n-a ajuns la poarta cea nouă,
acolo vegheau fecunde himere.

câțiva soldați se jucau de-a războiul
și-n încrâncenările comice
dansau ca ghiavolii - țonțoroii
sau spârgeau semințe atomice.

un înger - în costum de scafandru
m-a întrebat: Marea ta Neagră mai
e?

i-am dat să bea licoare de leandru

și sfântulețul a înțârcat repede.

pe o stâncă - la o pensiune,
tinerii au îmbătrânit și-au murit,
apoi s-a produs o mare minune:
au înviat într-un modern infinit.

apoi s-a creat măsurătoarea
și toți asinii au plecat din Ninive,
dar la Cana s-a produs însurătoarea
cu vinul hipnotic... și varii recidive.

la o partidă de vânătoare
s-au violat rezervații străine
și elita clasei proletare
și-a huiduit regele din destine.

iar istoria ne-a condimentat
și ne-a pus cu mult tâlc la frigare.
de-atunci puțim a muștei și-am uitat
ca toți momărlanii - eclipsa de soare.

hipotermia făcea haz de necaz
mămuțele îl credeau pe Darwin
divin.

intelectualii se îmbuibă - pricaz

și altoiesc sfânta apă cu vin..

la muzeu am abandonat furca de tors
și-am alergat la școlile de artă
unde ne-am tatuat pe tipicul tors
însemne perverse ca-n perversa
Spartă.

munții Dalomiți - și nici Carpații
nu au conservat latineștile doine
arborii daci - sub fireștile spații
au putrezit roși de vreme și moine.

prin infinit nu s-au scornit gări
fiindcă nu s-a abolit mersul pe jos.
gâlma umană absorbită de depărtări
minte în letopisețe că totu-i frumos.

și a mers Omul de lut...și a mers
printre împărății de mâine...de ieri
pe grinda din grotă am scris doar un
vers:

veni vidi nu este un voiaj de plăceri...

2017 - la Montreal.

GEORGE FILIP

→prostia, versatilitatea, lipsa de caracter, de morală, iată ce-a sfichiuit dramaturgul în cele nouă piese de teatru ale sale comico-tragice și în monumentalele sale **Momente**..., o galerie foarte largă de tipologii pusă sub lupa sa neiertătoare: funcționarii de stat, burghezi - unii „onorabili”, „familisti”, „oameni de cultură și artă” gazetari, polițiști, prezenți la festinuri, reuniuni de tot felul, preșidenți, bancheri, artiști ai „hoțiilor sublime, afaceri așa-zise” ș.a. „Moftangiul este eminamente român; cu toate astea, înainte de a fi român, el este moftangiu.” - explica scriitorul.

Structură duală, ironic dar și indulgent cu personajele sale, făcând haz și nu ridiculizând situațiile groțeste în care le prezintă ca pe niște marionete, malițios dar și foarte sentimental, neiertător cu metehnele lumii contemporane lui cât și mare patriot (vezi activitatea din cadrul Astei, spre exemplu), debordând de umor dar și grav, preocupat „până la neliniște și frământare interioară de destinul nostru” (M. Bucur), satirizând în principal spoiala de cultură, prostia și parvenitismul, Caragiale realizează, din perspectiva comicului, o imagine vastă a societății românești prezentând-o ca o suprarrealitate în care Miticii, Popeștii etc. râd și petrec continuu ca într-un carnaval fără de

finiș. „Eroii mă persecută... Forfotesc în mintea mea... Vorbesc... Le văz gesturile; le aud cuvintele. Dar nu știu exact nici ce spun, nici ce vor face și, pe urmă, m-apucă să scriu, și-i las să-și spuie singuri păsul.”- mărturisirea scriitorului.

Și-atunci nu mai miră că, „acuzat de contemporani că destituie zeii cetății și pervertește spiritele”, a trebuit să bea cucută precum Socrate, cum afirmă Alexandru Paleologu în volumul **Bunul simț ca paradox**. De aici și decizia de a se muta în 1904, la 52 de ani, împreună cu familia (soția Alexandrina și copiii Luki, Tuski și Mateiu), la Berlin, deși „stia vorbe nemțește cât să ceară o bere”, de a alege autoexilul, evadarea dintr-o societate în care simțea că se sufocă. Despre această perioadă din viața scriitorului s-a scris foarte mult (ex. romanul documentar **Caragiale în exil sau Mitică și nenea Iancu la Berlin**, 2006, de Olga Rusu și Bogdan Bădulescu), s-a turnat un documentar („Franzela exilului”, 2002, de regizorul Alexandru Solomon), stă măturie bogata sa Corespondență. Cert este că motivele expatrierii sale au fost multe și ele se referă nu numai amărăciunea cauzată de vestitul proces Caion - anonimul C. Al. Ionescu (care-l acuzase pe nedrept în **Revista literară**, în 1901, așa cum se știe, de a fi plagiat piesa

Năpasta după un text al unui scriitor maghiar) -, proces câștigat de autor susținut de avocatul său Barbu Ștefănescu Delavrancea -, ci și la cea provocată de unele atitudini față de opera lui apreciată ca ofensatoare pentru instituțiile vremii, de unele nedreptăți, precum neacordarea premiului Academiei, Premiul (premiul „Ion Heliade Rădulescu” în 1891 și premiul Năsturel Herăscu” în 1902 pentru volumul **Momente**), marginalizarea sa (deși piesele de teatru reputeraseră un imens succes) și situația materială precară. Dar și pentru că a provocat, prin malițiozitatea sa, animozități între prieteni (vezi conferința **Gâște și găște literare**, prezentată la Ateneu în 1892, care a supărat societatea „Junimea” - de al cărei sprijin s-a bucurat, în revista **Convorbiri literare** publicându-și toate piesele de teatru - și pe Titu Maiorescu, „profesorul”/protectorul său, cel care l-a numit director la Teatrul Național, 1888-1889, i-a prefăcut volumul de **Teatru**, 1899, cu celebrul studiu **Comediile domnului Caragiale**; sau, fabula antidinastică **Șarla și ciobanii** semnată Car și Policar), drept pentru care se simțea izolat. Decizia bruscă i-a fost înlesnită de moștenirea lăsată de „Mumuloaia”, mătușa din Șcheii Brașovului,

(Köln, ianuarie 2017)

Mângâiere postumă la o Aniversare

Am trăit vizibilă emoție la aniversarea celor 150 DE ANI DE CONVORBIRI LITERARE, la Iași, în zilele de 22 – 25 aprilie 2017. Un merit de necontestat îl are președintele Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor din România, domnul CASSIAN MARIA SPIRIDON. Aceleași aprecieri și pentru toți cei care i-au fost alături. Adevărate zile de neuitat: simpozion, colocvii, lansarea CORPUSULUI DE TEXTE ILUSTRATIVE CONVORBIRI LITERARE, întâlniri cu cititorii, spectacole, acordarea Premiilor Anuale ale Revistei CONVORBIRI LITERARE. Un film retrospectiv CONVORBIRI LITERARE – 150 va rămâne în arhivă ca un document esențialmente definitoriu pentru efortul tuturor directorilor și al echipelor redacționale, gândind la perioada 1867 – 2017.

Fascinantă istorie pentru o revistă!

Și totuși, anii cei negri din istoria CONVORBIRILOR LITERARE numără șase ani (neîmpliniți): 1939 – 1944, pentru că Războiul a însemnat multă suferință și îngrijorare. Se pot uita vreodată bombardamentele asupra populației civile din Capitală? În perioada 4 aprilie – august 1944, Bucureștiul a avut parte de repetate atacuri și raiduri aeriene anglo-americane. Istoricul Dinu C. Giurescu evaluează, pentru această perioadă: 33 de atacuri de zi și 15 atacuri de noapte. Bilanțul total: 7693 morți, 8000 răniți, 30.000 clădiri distruse și avariate.

De ce se cuvin amintite acestea? Pentru că, în tot acest timp, în tipografia „Bucovina”, din strada Gr. Alexandrescu, nr. 4 (clădire astăzi, demolată), doar Teodor Al. Munteanu și Alexandru Ionescu, redactorii revistei, și-au păstrat calmul, au lucrat efectiv, apărând (zi și noapte) clădirea, redacția, documentele, manuscrisele de vreun eventual incendiu. Cei doi s-au dovedit devotați trup și suflet directorului lor, care s-a aflat în toată această perioadă, undeva, protejat, departe de București, în comuna Domnești (Argeș).

Și chiar dacă am citi doar aprecierile lui Laurențiu Ulici despre Teodor Al. Munteanu – redactorul și poetul – și tot am rosti: Câtă modestie într-acest om care a trecut prin cumplite încercări – și câtă generozitate din partea sa, față de alți confrăți aflați la început de drum! Teodor Al. Munteanu nu a uitat niciodată că a făcut ucenicia și a învățat munca de redacție sub îndrumarea lui George Mihăilescu, la „Acțiunea” din Galați. Asemenea, din corespondența păstrată în Arhivele Muzeului Național al Literaturii Române, cât și la Biblioteca Academiei Române, se înțelege foarte clar cât de atașat sufletește a fost Teodor Al. Munteanu și față de directorul revistei „Convorbiri literare”. Nu putem pune la o parte greul revistei de pe umerii acestuia – pe toată perioada (1 ianuarie 1939 – vara anului 1944), și nu numai în timpul bombardamentelor Bucureștiului.

La început, Ilie E. Torouțiu i-a ales în echipa sa pe Teodor Al. Munteanu (experimentat deja în ale gazetăriei) și pe Alexandru Ionescu (negreșit, la fel de talentat): 1 ianuarie 1939 – iulie 1941. Din acel moment, directorul va adăuga echipei sale și pe Ștefan Ciucureanu

(confratele său bucuvinean, care avea nevoie nu doar de încurajare), cu mențiunea că acesta, cu mult timp înainte de marile zvârcoliri asupra capitalei, va pleca la Iași. În focul cel mai greu, rămân, ca la început, doar Munteanu și Ionescu. O confirmă corespondența ce se păstrează în arhivele B.A.R. și M.N.L.R. La toate acestea, adăugăm afecțiunea lui Munteanu, personal, pentru situația delicată în care s-a aflat distinsul I. E. Torouțiu în probleme de ordin personal.

Și cine va face referire la ultima perioadă, cea bucureșteană, a CONVORBIRILOR LITERARE – și cine va studia istoria fascinantă a acestei reviste va descoperi numele lui Teodor Al. Munteanu pe frontispiciu, ca serios și perseverent redactor, precum și prin publicarea unui număr apreciabil de poezii și poeme.

Așadar, când vorbim de perioada 1939 – 1944, se cuvine menționată echipa completă: directorul Ilie E. Torouțiu și redactorii săi: Teodor Al. Munteanu și Alexandru Ionescu.

La sfârșitul anului 1944, adică după naționalizarea Tipografiei „Bucovina”, proprietatea profesorului Torouțiu, și după interzicerea apariției revistei „Convorbiri literare”, Munteanu a decăzut din dreptul de redactor – în acela de muncitor într-o tipografie (zețar). Citiți, vă rog, propria-i mărturie:

„Am cărat plumb la și de la linotip, îmbolnăvind-mă grav de saturnism, iar vasele devenind prea fragile mi-au adus o congestie cerebrală, paralizie, gură strâmbă și alte bucurii de acestea. Am fost salvat, parțial, de un medic ardelean, inimos și foarte priceput: Profesorul Tiberiu Spîrchez, de la Spitalul Vasile Roaită” (scrisoare manuscris, București, 7.11.1983, Arhiva Bibliotecii „V. A. Urechia”, Galați).

Mai mult, în 1945, Munteanu este eliminat și din breasla scriitoricească, iar curând, se va și îmbolnăvi, grav, strâmtorat financiar, până la pensionarea medicală. Acestor multe încercări ale vieții, adăugăm o vorbă înțeleaptă rostită de cel pe care istoria l-a numit „spiritus rector al culturii române”: „Durerea înalță pe omul de valoare și coboară pe cel de rând. Nu în orice noapte se arată stelele, numai în noaptea cea senină”, neuitând că și la centenarul TITU MAIORESCU (13 februarie 1840 – 18 iunie 1917), se cuvine să ne amintim cu aceeași recunoștință de toți cei care au făcut posibilă apariția acestei reviste, deopotrivă, de toți colaboratorilor acesteia.

La Mulți Ani, CONVORBIRI LITERARE!

LIVIA CIUPERCĂ

Restituiri

Anton Cosma, istoric literar

Problema continuității și a comunității de origine a românilor în „Istoria pentru începutul românilor în Dachia” de Petru Maior

Maior

(I)

Anton Cosma (4 mai 1940, Tiur, județul Alba - 17 noiembrie 1991, Târgu Mureș, județul Mureș) - critic și istoric literar. Absolvent în 1963, al Facultății de Filologie a Universității din Cluj. Profesor de limba și literatura română la Dumbrăveni, județul Sibiu, iar din 1981 redactor la revista „Vatra”.

Debut publicistic în 1969, în „România literară”, iar editorial în 1977, cu *Romanul românesc și problematica omului contemporan*, opera lui de căpătâi, dar preocupările lui literare au inclus deopotrivă critica și istoria literară, dar și teatrul, poezia, romanul, multe proiecte rămânându-i în manuscris.

Am fost aproape un deceniu colegi la revista „Vatra”, el răspunzând de sectorul de critică și istorie literară. Era introvertit, retras, discret, confiscat de opera sa, parcă având presentimentul unei morți premature.

Stătea departe cât era cu putință și de acțiunile culturale ale vetriștilor – un știu să am în arhiva mea foto mărturii ale puținelor sale prezențe la întâlnirile literare cu cititorii.

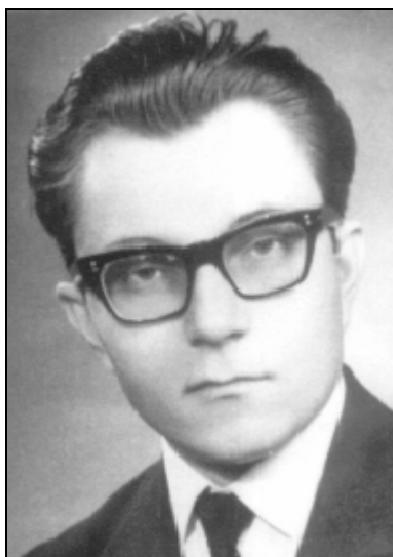
Pe generosul Google, n-am găsit nicio fotografie de-a sa.

Ela Cosma, fiica lui Anton Cosma, a răspuns invitației noastre de a-l readuce în actualitate pe tatăl său, pe cărturarul Anton Cosma, care merită să fie (re)descoperit.

NICOLAE BĂCIUȚ

*

Criticul literar, scriitorul și dramaturgul Anton Cosma (1940-1991) este aproape necunoscut în calitate de istoric literar. Între numeroasele sale manuscrise inedite încă, am aflat un text neașteptat, din vremea studiilor sale la Facultatea de Filologie din Cluj (1958-1963), pe care-l înfățișăm în cele ce urmează. Deși *Problema continuității și a comunității de origine a românilor în „Istoria pentru începutul românilor în Dachia” de Petru Maior* a fost redactată de studentul A. Cosma ca

„exercițiu pe o temă dată”, fiind un referat la cursul și seminarul de Istoria literaturii române, atât subiectul analizat, cât și interpretarea referentului sunt de interes și rămân în actualitate.

Manuscrisul olograf conține 2 pagini nenumerate (pagina de titlu, bibliografia) și 18 pagini numerotate de caiet A5 pe foi veline, notate cu cerneală albastră. Cu toate că este nedatat, textul e semnat pe pagina de titlu: „Cosma Anton Gr. [grupa] 535”. Pe pagina a doua, de asemenea nenumărată, se enumeră bibliografia folosită de student. Deasupra și dedesubtul celor 4 titluri ale bibliografiei, alte două mâini diferite au notat sumare observații de fond și formă cu privire la referatul studentesc. În partea de sus a paginii, cu stilou negru, a scris – mai critic – profesorul de curs, iar în josul paginii, cu albastru, probabil asistentul universitar, care ținea seminarul.

Urmează cele 18 pagini ale manuscrisului, pe care le redăm în continuare, însoțite, în notele noastre de subsol, de unele precizări de natură editorială, istorică sau istoriografică.

Am păstrat ortografia autorului (cu *i*, *sînt* etc.), cu mențiunea că – textul fiind redactat în trista perioadă de scriere cu *i* și a numelui țării, limbii și neamului nostru – am înlocuit litera slavizantă și am scris *românește*, așa cum se cuvine. Profesorul corector, la fel ca și studentul au notat aceste cuvinte în strâmba „ortografie” din jurul anului 1960, însă nu-i lipsit de interes amănuntul că, totuși, atent fiind la acest aspect, Anton Cosma a transcris fidel titlul lucrării lui Nicolae Iorga, publicată în perioada

interbelică (1933): *Istoria literaturii românești*.

Petru Maior (1760-1821), profesor de filosofie și drept la Blaj (1780-1785), protopop greco-catolic de Reghin și Gurghiu (1785-1809), apoi multă vreme corector al cărților românești tipărite la tipografia de la Buda (1809-1821), a reușit ca prin publicarea operelor sale și ale altor reprezentanți de seamă ai Școlii Ardelene să pună în circulație idei esențiale pe tărâmul istoriei, limbii și culturii române, care și astăzi stau la temelia identității noastre naționale.

Istoricul și polemistul Petru Maior – citit, înțeles, reflectat și rememorat de studentul Anton Cosma – se transformă oarecum, sub ochii noștri, într-un contemporan. El devine un bunic sfătos, cu minte ageră, cu limbă slobodă dar cu duhul înțelepciunii și al adevărului, care adesea tună și fulgeră însă e însuflețit de o dragoste caldă față de toți ai săi.

Avem nevoie astăzi, parcă mai mult decât oricând, de apa vie a neuitării și de mărgăritarele zămislite de spiritul nepieritor al părinților și moșilor noștri.

ELA COSMA

***

ANTON COSMA

Problema continuității și a comunității de origine a românilor în Istoria pentru începutul românilor în Dachia de Petru Maior

Bibliografie

1) Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, Buda, 1834.¹

2) N. Iorga, *Istoria literaturii românești*, vol. III, ed. II, 1933.² →

¹ Ediția princeps a cărții lui Petru Maior a fost: *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, Buda, 1812, 348 p. (care includea lucrările: *Disertația pentru începutul limbei românești* și *Disertația pentru literatura cea veche a românilor*). Anton Cosma a consultat și a citat ediția a II-a, postumă, îngrijită de Iordachi Mălinescu și Damaschin Bojincă, Buda, 1834. Volumul, tipărit tot cu caractere chirilice, a fost citit cu atenție de studentul Anton Cosma, așa cum demonstrează analiza sa pertinentă. Ediția a III-a a *Istoriei* lui Petru Maior s-a publicat la Budapesta-Gherla, în 1883.

² Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești*, vol. III *Partea întâia (Generalități, Școala Ardeleană)*, ediția a II-a revăzută și larg întregită, Editura Fundației „Regele Ferdinand”, București, 1933. Studentul Cosma a notat titlul lucrării lui Iorga, așa cum s-a

3)Cursul de *Istoria literaturii române moderne*.

4)*Istoria R.P.R.*, editat[ă] sub red. acad. M. Roller, 1952.³

[Observațiile profesorului de curs:]
„Unde-i planul?”

*A doua problemă ce trebuia dezvoltată nu era originea pur romană a poporului român, ci comunitatea de origini a românilor din Nordul și Sudul Dunării.”*⁴

[Observațiile asistentului de seminar:]

„*Lucrarea are reale calități, mai ales fragmentele în care se fac observații asupra stilului polemic al operei. Mai multă grijă pentru forma lucrării.*”⁵

*

În secolul al XVIII-lea⁶ Austria își consolidează tot mai mult dominația în Transilvania, pe care Casa de Habsburg binevoise s-o scoată de sub călcăiul păgîn al sultanului, și să-și întindă asupra ei aripa-i protectoare. În realitate, în urma acestei treceri de la un stăpîn la altul, în situația poporului din Transilvania nu se schimbase nimic, căci semiluna apăsase cu aceeași greutate cu care apăsă acum crucea.

Fiscul imperial, nobilii din Transilvania și biserica catolică jefuiau în voie mulțimea de iobagi și

jaful legal, admis de legile din *Approbatæ et Compilatæ Constitutiones*, era dublat de cel ilegal, pe care-l înfăptuiau din proprie inițiativă și putere slujbașii celor trei categorii amintite.⁷

La început, stăpînirea Austriei în Transilvania era doar formală, consemnată în actele din cancelarii, iar roadele ei, doar ceea ce oamenii împăratului izbuteau să apuce concurînd cu nobilii transilvăneni și cu clerul. Apoi Casa de Austria începu încet-încet să-și înnădească ochiurile plasei ce o întinsese asupra Transilvaniei.⁸

După ce, luînd prin pacea de la Passarovitz⁹ din mîna turcilor Banatul, Oltenia și o parte din Serbia, crease o zonă-tampon între Transilvania și puterea încă respectabilă a sultanului, Maria Tereza¹⁰, și mai ales fiul și urmașul ei Iosif II¹¹, caută să micșoreze puterea nobililor, întărindu-și-o pe a lor. Printre altele e mărit numărul regimentelor de grăniceri români de la granițe și iobagii români sînt chemați să se înscrie în număr cît mai mare în ele.¹² Această posibilitate dată iobagilor români de a scăpa de iobăgie nu plăcea nobililor națiunilor privilegiate, cu ațît mai mult cu cît ea se adăuga unor înlesniri mai vechi făcute românilor cu ocazia unirii unei părți dintre ei cu biserica de la Roma.¹³

Acestea arătau că împărăția își dăduse seama că românii, deși socotiți neam tolerat și [fiind] în

marea majoritate iobagi, constituie¹⁴ totuși o forță în Transilvania, o forță care s-ar putea declanșa odată și atunci ar avea de cîștigat acela care va reuși s-o stăpînească, fără să arate că o stăpînește (lucru întîmplat ulterior în revoluția de la 1848).¹⁵

Aceasta este, poate, cauza care l-a împins pe Iosif II să conceapă acea serie de îmbunătățiri de adus românilor ardeleni, din care, însă, n-au fost aplicate decît o prea mică parte, datorită împotrivirii înverșunate a nobilimii din Dieta transilvană¹⁶. De fapt, aceste reforme, aplicate, ar fi însemnat recunoașterea oficială a românilor ca a IV-a națiune, cu drepturi egale cu ale celorlalte din Transilvania, lucru care ar fi avut consecința ridicării românilor la loc de frunte între aceste națiuni, datorită numărului lor.

¹⁴ În original: „constituiesc”.

¹⁵ Nu putem înțelege aluzia studentului Anton Cosma referitoare la anul 1848, decît dacă o plasăm în contextul epocii de la începutul anilor '60. Să ținem cont de faptul că istoriografia rolleriană vorbea despre o singură revoluție pașoptistă în Transilvania, cea a lui Kossuth (!), iar Avram Iancu, Simion Bărnuțiu și toți fruntașii români erau considerați contrarevoluționari, din pricina împotrivirii lor față de revoluționarii maghiari și a alierii lor cu habsburgii. De aici reiese că, în realitate și în paranteză, studentul Anton Cosma îi acuză pe nobilii maghiari pașoptiști (eroii negativi) că s-au pus în fruntea revoluției maghiare și a „poporului” (eroul pozitiv), pentru a-l stăpîni, mascându-și însă dorința de stăpînire. În condițiile internaționalismului proletar și a înfrățirii popoarelor, în anii '60 nu exista nici istoriografie românească neaservită, nici nu se admitea existența revoluției de la 1848-1849 a românilor ardeleni. Cel care a definit mișcarea pașoptistă a românilor din Transilvania ca *revoluție*, istoricul clujean Silviu Dragomir, abia ieșise din închisoarea de la Sighet (1956). În 1958 i se refuzase apariția capodoperei sale, monografia dedicată lui *Avram Iancu*. Aceasta i-a fost publicată postum, după dezghețul politic, abia în 1965. (Sorin Șipoș, *Silviu Dragomir și elaborarea biografiei lui Avram Iancu: etape și implicații ideologice*, studiu introductiv la: Silviu Dragomir, „Avram Iancu”, ediție anastatică, Academia Română – Centrul de Studii Transilvane din Cluj-Napoca, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei din Deva, 2016, p. VII-XXX.) Adică, monografia lui Silviu Dragomir a văzut lumina tiparului abia la 2-3 ani după referatul de față, scris de Anton Cosma. Sensibilitatea interpretativă, manifestată în comentariul de mai sus, arată inteligența și subtilitatea studentului care, fără a practica o dizidență deschisă, a avut, încă din tinerețe, capacitatea de a gândi liber și a trece fenomenele sociale prin filtrul propriei sale judecăți.

¹⁶ În original se menționează greșit: „Dieta de la Buda”. În secolul al XVIII-lea Transilvania, ca Mare Principat Autonom sub suzeranitatea Austriei, nu aparținea Ungariei și avea propria sa dietă (ca for legislativ suprem).

tipărit aceasta, scriind „românești” cu *ă*. În restul operelor citate și în textul referatului a utilizat grafia „romîni”, „romînește”, așa cum cerea, la momentul poststalinist respectiv, abordarea rolleriană a limbii și istoriei noastre.

³ *Istoria R.P.R.*, manual pentru învățămîntul mediu, sub redacția lui Mihail Roller, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, ediția întâi 1952, ediția a doua 1956. Mihai Roller (1908-1958), istoric comunist evreu din România, membru titular al Academiei Republicii Populare Române (1948), director-adjunct al Institutului de Istorie a Partidului, șeful Secției de știință a Comitetului Central (CC) al Partidului Muncitoresc Român, este autorul sau coordonatorul unor manuale de istorie utilizate ca instrumente de îndoctrinare și propagandă comunistă de factură sovietică și slavizantă.

⁴ Profesorul de curs folosea, evident, și el, forma hădă „poporul romîn”, „romîinii”.

⁵ Profesorul secund a fost mai binevoitor cu studentul, apreciind partea de critică literară a referatului și mai puțin partea istorică, unde, într-adevăr, prin aspectul mai neglijent al formulărilor (și, desigur, prin unele inexactități de conținut), se simte graba autorului de a trece mai repede peste introducere și a ajunge la fondul problemei, critica de operă și de text.

⁶ Aici începe referatul propriu-zis. Studentul Anton Cosma îngroașă și corectează cu stiloul „secolul al XVII-lea”; corect fiind vorba despre secolul al XVIII-lea, așa cum reiese și din narațiunea evenimentială de mai jos.

⁷ În text: jaful „ilegal pe care-l înfăptuiau slujbașii celor trei categorii amintite din proprie inițiativă și putere”; am făcut o inversiune de termeni.

⁸ Pasajul șchioapătă din punct de vedere al interpretării istorice și, mai degrabă, trebuie citit în cheie literară. Viziunea marxistă a eroilor răi (clasele privilegiate) și a eroilor buni ai istoriei (poporul, clasele oprimite) își cunoaște apogeul în *Istoria R.P.R.* a lui Mihai Roller, citată la bibliografie de student, care însă „îndulcește” tonul prin formulări sugestive și meșteșugite („Apoi Casa de Austria începu încet-încet să-și înnădească ochiurile plasei ce o întinsese asupra Transilvaniei”).

⁹ La 21 iulie 1718.

¹⁰ Împărăteasa Austriei Maria Theresia (1740-1780).

¹¹ Împăratul habsburgic Iosif al II-lea (1780-1790).

¹² Formulare greșită. Regimentele românești de graniță au fost înființate de austrieci la Orlat și la Năsăud în 1764. Mărirea numărului lor s-a dorit, însă nu s-a realizat la 1784, iar dorința iobagilor de a se înscrie ca grăniceri a fost pretextul declanșării răscoalei lui Horea.

¹³ Unirea unei părți a românilor ardeleni cu Biserica Romei și înființarea Bisericii Greco-Catolice românești din Transilvania s-a înfăptuit în anii 1697-1700.

Puncte de vedere

Capitalismul la răscruce?

Tocmai pe când s-au înmulțit prevestirile pesimiste precum că America s-ar afla într-o fază de declin, similară cu aceea parcursă de Imperiul Roman, profesorul Robert B. Reich (n. 1946) vine să ne încurajeze cu argumente luate din istoria americană și din viața contemporană într-o foarte temeinică analiză sociologică.

Să ne amintim de sloganul care circula la cursurile de marxism despre rolul proletariatului de gropar al capitalismului. Profecția marxistă nu s-a îndeplinit până acum, dar nu-i mai puțin adevărat că societatea capitalistă trece prin încercări care nu pot fi ignorate. Profesor de științe politice de la Universitatea Berkley din California, Robert B. Reich ne conduce prin hățișul multor întrebări, încercând să ne convingă cu argumente că ar fi optim pentru toată lumea să se ia măsurile necesare de salvare a capitalismului, dar să fie orientat *"for the many, not the few"*. În cartea sa *Saving Capitalism For the Many Not the Few* (Vintage Books, New York, 2016 - Salvând capitalismul pentru mulți, nu pentru puțini) sunt comentate critic toate forțele care compun *"the free market"* (piața liberă) în societatea americană în interacțiunea și în disjunția lor din ultimele trei decenii. R. Reich amendează teoria marxistă despre ascuțirea contradicției dintre muncă și capital, care ar conduce inevitabil la revoluție, demonstrând validitatea opiniei sale despre posibilitatea reformării capitalismului.

Autorul pornește de la ideea că piața liberă nu este o realitate imuabilă, ci una dinamică, acționând după legi impuse de oameni, mai precis de guverne. Depinde doar în favoarea sau defavoarea cui produce legiuitorul deciziile care conduc piața liberă. Piața liberă, concept central societății capitaliste nu este dominată de legi naturale, ci de legi umane schimbate de cele mai multe ori pentru a sluji interesele celor care au covârșitoare influență asupra sistemului politic. Economicul și politicul merg mână în mână, doar că relația lor este ascunsă în blocurile de forță care compun sistemul capitalist. Ele sunt: piața liberă, proprietatea privată, monopolul,

falimentul și măsurile de impunere a deciziilor din spatele acestor realități.

Alegerile prezidențiale din 2016 au pus în evidență tensiunile profunde existente în societatea americană, generate de segregatia economică acută, cauză a unor teribile frustrări. Chiar agenda electorală atipică a lui Donald Trump, nici pur republicană, nici pur democrată reflectă starea de criză a partidelor de bază confruntate cu nemulțumirea crescândă a maselor. Guvernul la toate nivelele lui a ajuns captiv în mâna marilor corporații, a marilor bănci de pe Wall Street și a marilor magnați, care cu toții pompează enorme sume de bani în campania electorală pentru a se asigura de protecția legilor. Cercul a devenit vicios: cei bogați plătesc aleșii pentru a se îmbogăți mai mult și cu cât plătesc mai mult cu atât influența lor politică este mai puternică. Acel 0.01% din populație a ajuns să dețină din avuția socială procente halucinant de mari. Când majoritatea de 90% este marginalizată fără speranța unei participări echitabile la această avuție, apare cinismul, subversiunea socială, pasivismul, defetismul, înșelătoria, fraudă, corupția. Resursele economice își schimbă sensul de la producție la protecție. Majoritatea populației nu mai are speranța de a-și realiza potențialul uman, în timp ce o minoritate dominantă acumulează nestingherită profit, bucurându-se de clementa legilor. De aceea, conchide autorul că *amenințarea capitalismului nu mai vine nici dinspre fascism, nici dinspre comunism, ci direct din interiorul lui, din pierderea încrederii majorității în onestitatea pieței libere, în corectitudinea jocului.*

Momentul critic în care s-a ajuns acum este rezultatul a trei decenii de legi și decizii cu totul favorabile establishmentului, dar împotriva standar-

dului de viață al clasei de mijloc. Pentru a masca această evoluție, dezbaterele clasei politice s-au axat pe opoziții de termeni irelevante pentru procesul în curs de desfășurare, cum ar fi piață liberă sau guvern, guvern mare sau guvern mic, creșterea taxelor sau scăderea lor. Acestea sunt opozițiile constante pe care le flutură candidații mereu prin fața alegătorilor și, dacă ele ar fi fost funcționabile, ar fi trebuit să observăm o ameliorare a inegalității sociale, dar în fapt ea s-a adâncit. Guverne vin, guverne pleacă, nimic nu se schimbă în bine. Adevărata alternativă pe care toți candidații trebuia s-o dezbată este între *"a market organized for broadly based prosperity and one designed to deliver almost all the gains to a few at the top"* (op. cit. p. 219 - o piață organizată pe o bază largă pentru prosperitate și una desenată să ofere aproape întregul câștig puținilor din fruntea societății). Antitezele tendențioase create de politicieni ocolesc aspectul esențial, acela al alterării pieței libere, programată să lucreze numai pentru cei care, având buzunare uriașe, îi cumpără pe politicieni, pe legiuitori, punându-i să le promoveze interesele.

Discursul celor două partide dominante, republican și democrat, a fost deplasat într-o direcție falsă pentru a ascunde manipularile legislative datorită cărora an de an, începând de la sfârșitul anilor 1970, câștigul a fost preponderent direcționat spre marile corporații, băncile de pe Wall Street și elita foarte bogată. În primele trei decenii după WWII muncitorii aveau servicii pe viață în companiile americane și loialitatea era răsplătită printr-o distribuție percepută ca onestă între membrii angajați într-o acțiune comună. În 1951, Frank Abrams, (1889-1976) directorul companiei *Standard Oil* din New Jersey declara că misiunea managerului este *"to maintain an equitable and working balance among the claims of the various directly affected interest groups (...)* stockholders, employees, customers, and the public at large", (op. cit., p.119 - să mențină o balanță echitabilă și eficientă între revendicările grupurilor de interese direct afectate, investitori, angajați, clienți și publicul general), țelul fiind *"a broad-based prosperity"* (o prosperitate largită), care să se răsfrângă asupra întregii comunități. J. D. Zellerbach →

SILVIA URDEA

(1892-1963), businessman și ambasador în Italia în 1957, a relevat în *Times* că poporul american "support private enterprise, not as God given right, but as the best practical means of conducting business in a free society..." (op. cit., p. 120 - sprijină în-treprinderea particulară, nu ca un drept divin, ci ca cel mai bun mijloc practic de a conduce afacerea într-o societate liberă) și că economia trebuie condusă "as a public trust for the benefit of all people" (op. cit., p. 120 - ca un aranjament public pentru beneficiul tuturor oamenilor).

Sfârșitul anilor 1970 și 1980 vor accelera un proces contrar și anume de concentrare rapidă a unei cote din ce în ce mai ridicate din PIB în buzunarele unor grupuri din ce în ce mai restrânse, care prin contribuții crescânde la campaniile electorale la toate nivelurile și prin oferte de joburi grase funcționarilor din guvern, după terminarea funcției, au acaparat aparatul administrativ și legislativ, pus să lucreze în favoarea acestei minorități. Indiferent de partid, președinții care au urmat după Reagan, inclusiv el, au suprimat legi care controlau activitatea marilor bănci, au semnat tratate economice care au favorizat pe investitori și marile corporații, lipsind clasa de mijloc de joburi, care au fost exportate în țări mai înapoiate, au permis marilor corporații ca *Monsanto*, *Google*, *Apple*, *Comcast*, *Facebook*, *Big Pharma* etc. să practice monopolul fără îngrădire. Toate acestea s-au soldat la celălalt capăt cu pauperizare, pierderea protecției în cazul falimentului, presiuni împotriva sindicatelor, desființarea unei mulțimi de organizații locale, regionale prin care clasa de mijloc și cei nevoiași aveau posibilitatea să-și exprime un punct de vedere asupra vieții social-politice. De precizat că până în anii '80 cele două mari partide țineau cont de opinia acestei miriade de organizații populare, fiind niște partide from the bottom up (dinspre bază spre sus), pe când după 1980 partidele s-au orientat după mirosul banilor, devenind "giant top-down fundraising machines." (op. cit., p. 174 - uriașe mașini de strâns fonduri de sus - jos).

Toate resorturile mecanismului economic capitalist în societatea americană, dar R. Reich ne asigură că și în alte țări, au fost corupte, distorsionate de abuzurile legislației deter-

minate să servească unilateral. Nici proprietatea privată, nici contractul, nici falimentul, nici monopolul, nici controlul social asupra acestora nu au rămas neatinsse de aranjamentele ascunse, de obicei, de culise ale clasei suprapuse. De pildă, iată cum protecția acordată monopolului *Comcast* are un impact asupra bunei funcționări a internetului în statele americane. Viteza internetului în America este cu 40% mai redusă decât în Hong Kong sau Coreea de Sud, unde s-au introdus cabluri de fibre. Inovația a fost stopată în douăzeci de state americane deoarece *Comcast* - ul a cheltuit milioane ca să se dea legi de interzicere a cablurilor de fibră. *Monsanto* a invadat piața cu semințe modificate genetic, pe care fermierii le cumpără în fiecare primăvară, deoarece plantele ieșite din aceste semințe nu mai produc alte semințe. Și noi trebuie să credem că asemenea plante sterpe, care nu perpetuează viața, sunt benefice pentru organismul uman. Dar cui îi pasă de populație când principala obsesie e acumularea de capital cu orice preț! Acum compania *Monsanto* își folosește "its political muscle in Washington" (mușchii politici în Washington) să impună semințele genetic modificate europenilor și altor zone ale lumii. În absența unei legi viguroase împotriva monopolului unei singure companii, piața liberă pierde, pierd consumatorii, care sunt supuși dictaturii marilor corporații. *Amazon* a eliminat librării și edituri. În viitor, va dicta autorilor prețul căr-

ților în absența unui competitor real. Contribuția acestor uriașe corporații crește de la un ciclu electoral la altul, iar în popor se vorbește de "revolving doors", ușile turnante dintre lobiștii acestor giganti corporatiști și administrația guvernamentală.

Absența unor decizii împotriva monopolului excesiv se reflectă evident în evoluția Wall Street-ului, care în 2014, prin primele cinci cele mai mari bănci ale sale, deținea 45% din bunurile bancare ale Americii. Între 1980-2014 sectorul financiar a crescut de șase ori mai rapid decât întreaga economie. Wall Street-ul trimite cadre administrației și preia foști guvernanti după pensionarea acestora. Coruperea relației dintre sectorul financiar și guvernare n-a fost niciodată mai vizibilă ca astăzi. Autorul comentează cu sarcasm: "The well worn path from Washington to Wall Street had rarely been as clear, nor the entrenched culture of mutual behind-kissing as transparent." (op. cit., p. 42 - Nici cărarea bine bătătorită de la Washington la Wall Street n-a fost vreodată așa de clară, nici cultura reciprocă fermă a pupatului dosului, așa de transparentă). Dezastrul provocat de marile bănci americane s-a datorat, între altele, abolirii restricțiilor impuse de *Glass-Steagall Act* (1933) în timpul președenției lui Ronald Reagan, îngăduindu-se băncilor de investiții să se combine cu cele comerciale. Astfel, băncile s-au înfipt în capitalurile comerciale, angajându-se în pariuri riscante, care au dus la criza cunoscută din 2008, din care America nu și-a revenit pe deplin încă, din cauza unei creșteri economice anemice.

Niciunul dintre conceptele fundamentale ale capitalismului american nu mai este relevant acum din cauza fenomenului de erodare a încrederii dintre membrii societății. Contractele lucrătorilor cu marile companii, de exemplu, au fost alterate în spiritul lor, acum având un coeficient coercitiv. Când o mare cantitate de joburi au fost înstrăinate și pe cele rămase concurează atât de mulți, aspirații la muncă nu își mai pot exprima liber revendicările de teama concedierii. S-au înmulțit paragrafele cu small print (scrise foarte mărunț) sofisticat, redactate pentru ca lucrătorul să fie "aburit". Îngrădirea dreptului de organizare în sindicate și presiunea creată din cauza exportului de servicii, a →

Murivale

automatizării i-au forțat pe lucrători să accepte scăderea salariilor, reducerea beneficiilor. Pierderile înregistrate de lucrători se traduc prin creșterea grotesc de mult a veniturilor directorilor de companii, CEO-s, pe scurt. Dacă în primele trei decenii după WWII, aceștia încasau de 20 de ori mai mult decât venitul mediu pe muncitor, în 2014 încasează de 300 de ori mai mult. Dacă în primele trei decenii după război, companiile erau considerate ca fiind ale *stakeholderilor* (cei care au un interes în companie), azi *ele sunt legate doar de shareholderi* (investitori). Autorul insistă asupra faptului că o companie aparține tuturor celor care produc și supraveghează producția, ba chiar și comunității, deoarece muncitorii, ca să se angajeze, și-au cumpărat case în zonă, plătesc taxe din care se repară și drumurile care conduc spre companie etc.

Meritocrația a devenit un mit în contextul în care legile pieței libere sunt alterate în favoarea celor de la vârful societății. Dacă societatea ar cântări beneficiul adus de asistenții sociali, profesori, asistenții medicali, îngrijitorii de persoane vârstnice sau de copii etc., atunci aceștia ar fi plătiți mult mai mult decât sunt în momentul de față, deoarece efortul lor reprezintă mult pentru societate. În schimb, CEO-s, managerii de hedge funds, investitorii, lobiștii, agenții de bursă nu justifică prin valoarea lor pentru societate enormele sume obținute. Îmi place observația ironică a lui Robert Reich, ironică și obiectivă: *"Much of what they do entails taking money out of one set of pockets and putting it into another, in escalating zero-sum activity"* (op. cit., p. 93 - Mult din ceea ce fac implică luarea banilor dintr-un set de buzunare și punerea lor în altul, angajându-se într-o activitate nulă). Și nu o dată veniturile în creștere galopantă a acestora se datoresc unor *"specific rules pertaining to fraud"*. (p. 95 - unor legi specifice ținând de fraudă). În primele trei decenii după WWII, relația proprietari, organizatori, lucrători, comunitate a fost mult mai onestă, fapt pentru care R. Reich o numește *"the virtuous cycle"*, când venitul clasei de mijloc a crescut proporțional cu productivitatea. La sfârșitul deceniului opt, acest ciclu s-a deteriorat, fiind înlocuit tot mai mult cu ceea ce am numi noi *cercul vicios* cu uși turnante între guvernanți și po-

tențați.

Legile bune votate cu decenii, chiar secole în urmă, au fost ignorate: *Sherman's Antitrust Act*, (1890) pentru reglementarea monopolului, *The National Labor Relations Act* votat de Congres în 1932, care a legalizat pentru totdeauna activitatea sindicală, *Glass-Steagall Act* (1933), the legendary *Treaty of Detroit* (1950) când marile businessuri și muncitorii convin *"to share productivity gains in exchange for labor peace"* (op. cit., p. 129 - să împartă câștigul în schimbul păcii muncii). George W. Bush a eliminat taxa de moștenire și a redus taxa pe dividende de la 39,6% la 15%. În condițiile globalizării, dezvoltării tehnologice, a automatizării, extinderii tratatelor economice se produce după 1970 un dezechilibru între ponderea socio-politică a minorității bogate și cea a majorității. Practicile prădătoare ale marilor corporații sunt favorizate de întregul context. *Nu forțe impersonale ale pieței libere* creează fenomenul de disproporție între cei mulți și cei puțini, ci abandonarea legilor juste și votarea unor legi cu dedicație. Cu siguranță, sâmburii acestui fenomen de corupție sunt intrinseci oricărei societăți, dar celei capitaliste mai mult. Corupția a existat și în comunism la o scară mai redusă din cauza unei sărăcii generalizate. Cei care invocă drept cauze ale degradării democrației forțele impersonale ale pieței libere o fac pentru a masca adevărul: corupția sistemului politic responsabil pentru segregarea economică a societății americane. Acest declin a mers mână în mână cu dispariția *factorului de contrabalans socio-politic* numit de sociologul John Kenneth Galbraith, *the countervailing power*. Factorul de contrabalans l-au reprezentat după război organizații ca *American Legion*, *Farm Bureau*, filiale locale ale sindicatelor etc., azi dispărute. Partidele politice au ținut cont de asemenea organizații. Ele reprezentau *collective bargaining*, (negocierea colectivă), fiind centre de putere economică ce au limitat creșterea nesăbuită a dominației marilor corporații. Fiecare grup reprezenta o minoritate politică, dar a trebuit să se unească între ele pentru a obține revendicările dorite. Datorită acestor mici grupuri de putere schimbările s-au produs pe cale pașnică și *"overall system remained flexible and res-*

Murivale

ponsive" (op. cit. p. 170 - sistemul în ansamblu a rămas flexibil și responsabil).

Într-o democrație care funcționează, legislatorii legiferează în concordanță cu valorile majorității cetățenilor. Într-o democrație care nu mai funcționează, regulile se emit în favoarea celor puțini de la vârf. Divizarea societății americane este între o minoritate bogată care nu lucrează, trăind din câștigul produs de averea ei imensă, și o majoritate pauperă, care lucrează pe bani prea puțini ca să reziste. *Democrația nu poate supraviețui cu un establishment în control și un precariat care și-a pierdut încrederea în validitatea contractului social*. Divergențele dintre cele două categorii sunt periculoase pentru democrație. Cele două partide nu mai sunt relevante. Cu deosebiri neesențiale ele fac politica celor care au bani să le plătească. Agenda lor conține o mulțime de diversivități în care vor să consume energia votanților, precum căsătoriile de același sex, armele, avortul, mărimea guvernului opus pieței libere etc. etc. Autorul se apără de posibila acuzație că i-ar dușmăni pe cei bogați. *"I do not mean to suggest that those at the top who are shaping the rules are intentionally malevolent. They are acting out of the same self-interest that has been thought to guide the theoretical "free market"*. (op. cit., p. 157 - Nu doresc să sugerez că cei de sus care modelează regulile sunt intenționat răuvoitori. Ei acționează conform aceluiași interes personal, care a fost gândit ca ghid în piața liberă teoretizată). Nu puterea lor este cauza răului, ci lipsa de putere și influență la celălalt capăt al structurii sociale. Cu toate acestea, din întreg demersul cărții rezultă că factorul uman este responsabil de dezechilibrul creat. Legile împotriva intereselor lucrătorilor n-au fost date din cer, ci pe pământ, de o succesiune de președinți și congresmeni influențați pecuniar de cei avuți. Înțelegem

ce vrea să spună R. Reich că el nu e nicidecum împotriva prosperității. Ne întrebăm însă dacă aprobă excesele ei. Credem cu siguranță că nu.

Mergând pe urmele lui John K. Galbraith (economist, 1908-2006) căruia îi și dedică această cercetare, autorul vede că singura sursă de redresare și salvare a democrației este *restaurarea factorului de contrabalans - the countervailing power* prin care majoritatea "to become politically active once again" (op.cit. p. 2 - să devină din nou activă politic). Această forță de contrapondere este singura care poate să asigure autoreglarea capitalismului. Sunt semne că se pregătește să apară fie sub forma celui de-al treilea partid, fie prin schimbarea radicală, oportunistă a unuia dintre cele două partide, fie în alt mod. Ceea ce-i inspiră încredere autorului este istoria capitalismului american, care a avut până acum energia de a corecta excesele prin legi bune. La 2 iulie 1890, președintele Benjamin Harrison semnează *Sherman's Antitrust Act*, votat de Senat 52 la 1. Președintele Teddy Roosevelt s-a folosit de *Sherman's Act* ca să combată monopolul companiilor *Du Pont* și *American Tobacco*, atrăgând atenția că cei privilegiați sunt "equally careless of the working men, whom they oppress, and of the State, whose existence they imperil" (op. cit., p. 46 - la fel de iresponsabili față de muncitorii pe care îi oprimează, ca și față de stat a cărui existență o primejduiesc). Edward G. Ryan, (jurist, 1810-1880) procurorul suprem de la *Procuratura Supremă* din statul Wisconsin în 1873, într-o alocuțiune către absolvenți, puneă întrebarea capitală care stă și astăzi în fața societății americane: "Which shall rule - wealth or man; which shall lead - money or intellect; who shall fill public stations-educated and patriotic free men, or the feudal serfs of corporate capital?" (op. cit., p. - Cine ar trebui să conducă - bogăția sau omul; cine ar trebui să conducă - banii sau intelectul; cine ar trebui să umple locurile publice - oameni liberi educați și patrioți sau slugi feudale ale capitalului corporatist?). Aceste întrebări stau și în fața societății românești.

O societate în total dezechilibru social nu e un model sustenabil. Marea provocare a viitorului nu e nici tehnologia, nici economia, ci democrația.

TURNIRUL

cu sufletul la gura așteptam
să-nceapă iar turnirul poeziei
- cavaleriască întrecere despre
care aflasem târziu -
și iată că poeta făcând pasul
își aruncase lancia subțire a
primului vers
însă-n scurt timp ezitase oprindu-
se din citit
și hotărâse cu un gest eroic să-și
recupereze ochelarii
- pe undeva din pudibonderie
abandonați -
rostind cu un surâs forțat, care
stărnise râsete politicoase
- chiar și o poetă trebuie să fie
cochetă -
și-n replică grăbită nechemat
colegul în taină invidiat pentru
locul ocupat în ierarhia uniunii
- s-ar spune-n în cuget și-n simțiri -
cuprins fără a ști de sindromul
dinozaurului
o corectase doct cu buzduganul
tăind pe moment respirații și
decorând prezentele fețe
cu priviri piezișe & zâmbete
mânzești
- oh, nu cochetă, ci doar accesibilă -

dezamăgită am tăiat conexiunea și
părăsind turnirul înainte de final
am rătăcit îndelung prin hățișul
spinoaselor gânduri
până-am decis că voi trimite
redacției revistei un e-mail
ca să anunț că altă poză decât cea
deja-nvechită
nu am și nici nu voi trimite dar
le-am promis
- cu speranța că până atunci pe
râuri multă apă va mai curge -
de-o fi să-nceapă să-
mi înmugurească
- sunt sigură că-mi va părea prea
timpuriu -
îngerească aripă
un prim și ultim selfi identității
mele
îi voi face.

Furtuni

Se-nvăluise orașul în urma mea
într-o perdea voriu - plumburie de
nori
și zborul fulgerelor aduceau
o adiere proaspătă de început de lume
sau poate că mi se părea și prin
ferestre năvălise
doar vagul iz al nostalgiei

în timp ce ploaia se dezlănțuia
lunecând cu iuteală de udă
sălbăticiune
peste copacii ce neliniștiți își scuturau
coroanele
ca sub penelul unui nevăzut van
gogh
pe sub obloane iute-mi închideam
furtunilor interioare
de teamă ca vuietul lor
se va izbi cu sete în ferestre
și năpustind-se către fremătătoarele
câmpii
vor fi taifun în care mă voi pierde
căci va cuprinde sfâșiind
tot orizontul.

RALIUL

În acea zi
al cărei nume cei ce vor veni
se vor feri să îl rostească
altfel decât cu sfială și-n șoaptă
ploile vor da semnalul
și încetând să mai plângă letargic
vor porni cu nările fremătând
pe urma viselor
cu foșnete de iguane prin iarbă
spre africa în safari
abandonându-ne
- inutile bagaje -
printre veștedele iluzii trădări lăcomii
și speranțe
într-o perpetuă ciocnire browniană
în această cocleală
ocolită de toate păsările cântătoare
în acest întins deșert cuprins între
peșteri
și clopotnițele placate cu soare topit
sub umbra cărora
orice speranță se chircește
și golul rămas
se va umple cu norii de praf
stârniți în anualul raliu
de cuvinte golite de sens
dedicat cu pompă
zadarnicului sacrificiului
nicipând pe deplin înțeleș.

TANIA NICOLESCU

Povestea porcului

Încercați să vă închipuiți târgul Ploieștilor de acum 180 de ani! Itali- eni, francezi, nemți, greci, bulgari, austrieci, unguri. Nu-i așa că, trăind la Ploiești, ați putea jura că ne aflăm în inima Europei? În ce Europă trăiau ploieștenii, cărora li s-au alăturat oa- meni veniți din patru zări, ca să câș- tige o pâine aici? Cum altfel decât trepidant, uimiți de ceea ce li se în- tâmplă. Dar, mai era un dar. Înnoirile halucinante se produceau concomitent cu viața urbană cu un puternic iz de ev mediu.

Încă din 1834, mai mulți locuitori reclamau că *în cuprinsul pieții ora- șului se află mulțime de râmători care nu puțină pagubă și stricăciune pricinuesc.*¹⁷ S-a trecut la uciderea porcilor hoinari, însă au rămas la fel de mulți și de... porci, chiar și după... 35 de ani.

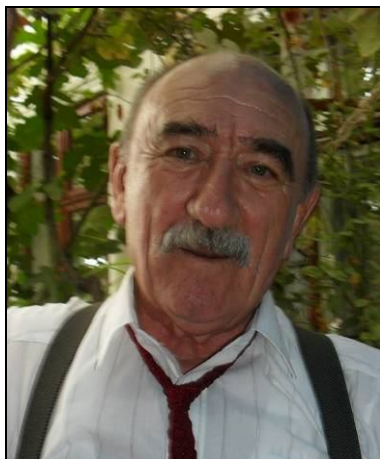
Domnii Păun Cojocar, Stan Câr- ciumar, și Moșiu Penu, ce locuiesc în vecinătatea bisericii Sf. Gheorghe Vechi [...] (în plin centru!) au fiecare râmători mari și mici, care traver- sează toată ziua, în amiaza mare, în mijlocul orașului, făcând stricăciuni prin curțile Mahalagiilor și făcând râmători pe lângă clădiri, uluci și alte locuri.

*[...] aceste animale stricătoare pot râma și scoate din morminte oasele părinților noștri (cimitirul era lângă biserică).*¹⁸

Domnul profesor Zacharia Anti- nescu (dumnealui adresa petiția) ada- ugă: *într-un oraș ca Ploiești, vizitat de mulți străini trecători nu este cu- viincios acest lucru... ne facem de rușine.* Iată că și acum 180 de ani și acum 150 de ani, ca și azi, problema majoră nu erau porcii și stricăciunile făcute de ei, ci... făcutul de rușine și nu față de oricine ci în fața străinilor. Atunci, cu râmătorii, care, măcar erau buni de mâncat, acum, cu câinii comunitari, care doar latră și mușcă. Ce păzea administrațiunea? Cum răs- punea primăria acestor... sesizări?

Primăria dă dispoziție... pompie- rilor să prindă porcii. P-ăștia îi avea în subordine, p-ăștia-i pune!

Șeful pompierilor face cunoscut, în scris, primarului, că *am procedat la*

prinderea și omorârea râmătorilor găsiți pe străzi (atunci nu exista vreun O.N.G. care să se revolte, să protes- teze împotriva tratamentului... inu- man aplicat viețuitoarelor cu șorici!). Și continuă: *dar, unul dintre râmători (sic!) depistați pe Strada Franceză - azi, M. Kogălniceanu - a fugit pe Fundătura Marin Brutaru (azi, Toamnei, tot fundătură, din capătul dinspre sud al străzii Bobâlna, lângă depou. Vă dați seama cât a alergat acel pompier după porc? Dar și porcul!), urmărit de pompierul Constantin Ion. Tocmai când era să-l prinză, a fost lovit cu ciocanul în cap de Pană Soare Potcovaru și a fost internat în spital..."*

Agasat de plângerile cetățenilor, primarul dă dispoziție procurorului să aplice legea și, bineînțeles, formează o comisie (altfel cum?!), care trece pe la gospodari și le pune în vedere, încă o dată, să-și țină porcii acasă.

În același dosar găsim o cerere, datată cu șapte zile după evenimentul cu urmărirea și lovirea plimbărețului porc, a nimănui altuia decât a lui Pană Soare, cel care a folosit ciocanul cu scopul salvării porcului. Lovitură de teatru! Acesta solicită să i se libereze *purceaua*, care-i fusese confiscată. Este vorba, nici mai mult, nici mai puțin, de *purceaua depistată pe Franceză*, purcea care a încercat să se refugieze la domiciliu, iar pompierul, fără pic de respect pentru simțul ei de orientare, a *umflat-o* cu puțin înainte ca aceasta să-și atingă țelul. Sau nici n-o fi alergat atât și a depistat-o și capturat-o, spre a-și face planul, chiar în fața porții? Încurcată treabă! Ori- cum, abuzul, dacă a fost, s-a prescris.

În lupta împotriva râmătorilor se declanșează o avalanșă de correspon- dență între comandantul *Pompelor de incendiu* (pompiierilor) și primărie.

De ce adică pompierul să facă refe- rate, pentru ca onor primăria să apro- be vânzarea cărnii (porcii prinși erau sacrificiați), *ca să nu se strice?! Bună afacere pentru primărie!*

În... cestiune, intervine și coman- dantul poliției, aparent neîntrebat. Doar aparent, căci, cu siguranță afla- se, prin antenele sale, că este vizat a fi implicat în acțiunea de prindere a stricătorilor râmători, de întocmirea referatelor etc.

Acesta sesizează (în 25 mai 1871. A se vedea că *jobul* rămâne în top un cincinal, chiar mai mult!) consiliul că a primit reclamații de la cetățeni, cum că *râmătorii vagabon- taj se preumblă pe strade liberi fără nici o îngrijire din partea posesorilor și fac mari stricăciuni și în curți.*

În finalul referatului, cere să i se comunice (ca și cum căzuse din Lună taman în acele zile fierbinți) *dacă* (cacofonia se purta și atunci!) *con- siliul a luat vreo măsură* (Câtă viclenie birocratică! Numai trecător prin oraș de-ar fi fost onorabilul co- mandant al poliției, tot ar fi văzut publicațiunile afișate pe toate gar- durile și le-ar fi auzit, citite de tobo- șarul orașului, la răspântii, de mai bine de un an.) *și dacă n-a luat să ni se indice cum să procedăm.* Din asbest să fi fost și tot s-ar fi aprins șeful *pompelor de incendiu*. Se adresează, și el, în scris (se știa de *scripta ma- nent!*), consiliului, în 28 *corent* (1871).

„Domnul Polițai, prin nota 8050, din 28 corent, îmi ordonă prinderea și omorârea râmătorilor ce se preumblă pe strade liberi, dar este foarte greu la comanda focului să fie în răspândire pe toată ziua câte 10 sau 12 oameni de oarece este mai nemerit ca cu guardiști nopturni să se facă acest servici... Cere și el, disciplinat – cum se cere oricărui pompier călit în foc –, să i se comunice cum să procedeze.

Ce-ar fi putut conține *nota* polițaiului M. Stoenescu, de s-a aprins într-atât pompierul? Iată ce: *De la venirea mea și chiar până azi am observat că pe toate stradele se împiedică orice trecător de râmători lăsați liberi de posesori, contra Publicațiunilor și Instrucțiunilor afișate în oraș* (În sfârșit, venea de- acasă și era la *corent* cu măsurile întreprinse de consiliu!). *Pentru care se primesc pe toată ziua petițiuni→*

IOAN GROȘESCU

¹⁷ D.J.A.M. Ph., dos. 16/1834

¹⁸ D.J.A.N.Ph., fd. Primărie, dos. 1/1869

că le strică grădinile, că le strică zarzavaturile în piață [...] (luase amploare fenomenul porcin, dacă exemplele *bagaboante* ajunseseră să ia până și zarzavaturile de pe tarabe! Sau le luau doar pe cele întinse pe jos și acestea erau majoritare-, împotriva regulamentului pieții, și-atunci erau de partea administrației?!).

Starea în care a ajuns astăzi orașul *nemai putându-se tolera rămători pe strade*, *Subsemnatul invită pe Dv.* (pe onor pompier, adică), *ca de la primirea acesteia să aibă în regulă în fiecare zi neîntreruptă a scoate pe strade pompieri care să prinză sau să omoare rămători(sic!) ce s-ar găsi liberi pe strade, a cărora carne se va vinde în favoarea casei Municipale [...]*

Cui nu i-ar fi sărit țandăra și n-ar fi luat foc, oricât de pompier ar fi fost?! Mai ales că omul ordinii își depășea atribuțiunile și dădea indicații nu numai asupra prinderii, dar, fără niciun drept, chiar și asupra valorificării cârnii porcilor arestuiți și condamnați la jumări?

Inflamat, pompierul se apucă neîntârziat și fără să mai apeleze la intermedierea consiliului – sau s-o fi pus de acord, verbal, în secret – meteahnă veche, aranjamentu' pe din dos! -, cu primarul –, se adresează direct impertinentului mitocan:

...*Dv. puteți face ce veți crede de cuviință* (vedeți ce tăios!) *în privința lor, servindu-vă cu guardia de noapte, dar nicidecum cu oamenii din Corpul Comenzii Focului, căci dânșii urmează a fi la posturile lor...*

Dacă-i p-așa, Polițaiul se adresează consiliului: ...*dispunând dar ca Dl. Șef al Pompierilor să procedeze la prinderea și omorârea Bagabonților rămători* (observați semnul respectului față de porcine, prin folosirea majusculi!), *comunicându-i-se aceasta prin ordinul N0. 8050, am primit drept răspuns [...]* că *Dv. l-ați oprit din această operațiune atât de folositoare pentru stârpirea răului și odihna cetățenilor ploesceni [...]*. Cere consiliului concursul la scăparea orașului de rămătorii care au început să umble în turme pe strade. Apocaliptic!

Imperturbabil, consiliul îi cere să procedeze *cum s-a stabilit*. Polițaiul răspunde, ofuscat: *Această sistemă de procedură îmi lasă neplăcuta ocaziune a constata ceea ce am avut onoare a vă comunica, lăsând responsabili-*

tatea asupra celor care sunt ținuti a procura sincerul concurs Poliției de a prinde și esterma tot ce este în pre-judiciul general; căci modestul număr al gardiștilor nocturni abia poate face paza de noapte pentru care sunt angajați... Nu cred că domnul polițai apucase să-l citească pe domnul Caragiale. Cu siguranță, vice-versa.

În această epopee a porcului intră, probabil mișcat de plângerile unor enoriași, preotul Dimitrie Niculescu: *Domule primar, cu respect vin a vă ruga [să] binevoiți a se stârpi omorârea porcilor de prin mahalale, căci sunt oameni sărmani între care numai cu atâta își mai mângâie și ei sărăcia lor când își taie câte un purcel, ce mănâncă copiii lor.* Discursului patetico-elegiaco-teologic al preotului, care face abstracție de infortul creat de porcii lăsați pe străzi, dar și de existența limbii române, primarul îi răspunde, insensibil și fără respect pentru fața bisericească, ca să zic așa, cu o rezoluțiune cinic-administrativă: *Cererea aceasta nu se poate satisface!* Ca să vezi!

Prinzătorii fac însă și abuzuri. Păi, se poate?! Uite de unde au învățat meșteșugul abuzului funcționarii noștri contemporani! Văduva Mândica Tănăsescu face următoarea plângere: ...*pe 14 corent (1869) m-am pomenit prin mahalaua noastră Buna Vestire cu o sumă de oameni dimpreună cu un sergent, alergând prin grădină cu o armă după rămătorul meu [...]* *speriindu-mi copila, care a scăpat încuiată în casă. [...] să-mi alerge porcu prin grădina mea și dacă au văzut că nu pot ajun-*

ge la scopul lor, au prins două găini ale vecinului Hristea Ionescu... Găinari!

Și Elena Dobrogeanu, din *Drumul Câmpinii, suburbia Sf. Vasile*, se plânge că intră porcii vecinilor Neculai și Eremia Cărciumaru în grădina sa, cu toate că era împrejmuțată cu șanț și ulucă.

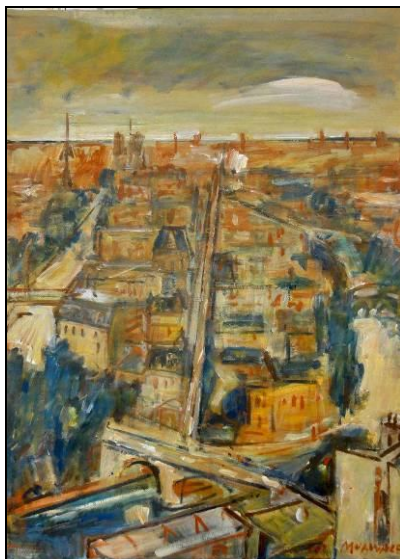
Dacă doamna Elena se plângea onor primăriei, Guță Antonescu, starostele grădinarilor (și participant de seamă la rebeliunea de i-a zis Republica de la Ploiești), își face dreptate singur. Împușcă doi porci, care i-au făcut stricăciuni în grădină și-i duce pompierilor să-i vândă. Vedeți, conu Guță avea simț civic!

Să nu credeți că, după atâta râvnă și patimă depuse în domeniu, ploieștenii au scăpat cu una cu două de teroarea porcilor. N-au scăpat. Pe 29 octombrie 1913¹⁹, intendentul cimitirului Vișoara vine în fața consiliului cu cererea ca primăria să intervină urgent cu hingherul (altă viață! Acum exista hingher!) sau oamenii de la grajduri să prindă un porc mare negru, pe care cei de la cimitir nu-l pot prinde, *pentru că se ascunde în fundul cimitirului, în niște hârgi.* Pe cerere, primarul scrie: *Să se vândă la licitație!* Ce să se vândă? Porcul, care încă se ascundea în hârgi? Se vede treaba că primarul vedea porcul ca și prins și avea în grijă doar atragerea banilor la bugetul primăriei, cu respectarea legii (cu licitație).

Tot în 1913, 54 de enoriași din Sfântul Haralambie se plâneau că în cimitirul Rudu²⁰ vitele și porcii dărâmă crucile și strică mormintele. Primarul Scarlat Orăscu pune rezoluția: *Să se îndrepte!* Așa-s primarii. Scurt și cuprinzător!

Dar povestea porcului nu se va sfârși. Se va moleși și aproape că va sucomba după 1916. Le-au speriat pe biete suine ocupantul germano-austro-ungar!

Revolta din decembrie 1989 va scoate la vedere o altă poveste zomorfă: a câinelui. A câinelui comunitar, dar bagabond. În această poveste însă intervin elemente noi, democratice, europene, de natură legislativă, în domeniului dreptului animalelor, fie ele chiar și comunitare și bagaboante.

Murivale

¹⁹ Ioan Groșescu – „Cimitirele Ploieștilor”, Editura Ploiești-Mileniul III, 2004

²⁰ idem

DINCOACE DE GEAM

(fragment)

Cică să gândesc pozitiv, că e bine. Mda. Să mă duc la biserică, deși o văd ca pe-o construcție plină de farisei.

Abia am obținut puțină glorie literară, că m-am tolănit la umbra ei. Alții sunt metodici, fixați pe scop.

Idee: să merg să răstorn o gașcă de cărți pe holurile Casei Presei Libere. Ori să dau câte o foaie cu un poem al meu, tuturor consumatorilor de prin barurile și grădinile de vară ale Bucureștiului.

Știu că a vorbi cu Dumnezeu e un subiect perimat – s-au priceput tot felul de idioți să-L demonetizeze. Eu spun: dacă omul crede în Dumnezeu, și Dumnezeu crede în om. Ca replică la „Dacă te uiți prea atent în întuneric, și întunericul se uită în tine”, sau cam așa ceva, nu știu cine a spus.

Telefon de la Nicolae Scheianu: să-i trimit urgent poeme care să apară în „NeCenzurat”.

Omenirea întreagă a ajuns să „e-xecute” ceva. Suntem niște simpli e-xecutanți cu toții. Eu, Omul, ce ex-ecut?

Idee: să fac o revistă în care pe redactori să-i cheme Dăncuș, cu pseudonimele de rigoare. Să o scriu eu.

Când te plictisește vinul, ți se face silă de țigări și cafea, de toate drogurile de peste zi – ce te faci?

Idee: Soarele este alimentat de sufletele păcătoșilor, care ard acolo. Savanții au prezis stingerea acestuia la un moment dat. Înseamnă că tot mai puține suflete merg să ardă. Apocalipsa, „ploaia de foc”, ar putea fi revolta acelor suflete; înfrânte, ar putea urma acel mileniu de pace. S-ar putea scrie o carte cu acest subiect.

Cartea scrisă cu A. Suci se numește „Sex cu femei”. I s-a făcut o propunere de editare de la „Cartea Românească”.

Epoca internetului a făcut din toți artiștii, sclavii calculatorului. Ce să cauți cu volume tipărite printre ei?, le aruncă într-un colț și-și amintesc de tine doar când le ești necesar. Atunci îți dau telefon și te laudă, îți spun că ți-au citit cartea, că așa și pe dincolo.

A crede ori a nu crede în Dumnezeu. Calea de mijloc e violența.

George Ioniță mi-a lăsat cartea lui, când am deschis-o am constatat că are și un text scris de mine, mai demult.

Sunt în sărbătoare. Se oficiază slujbe nefăcute vreodată de popii acestui timp. Trupul și sufletul sunt o biserică adevărată. Dumnezeu este bun. Stau la masă cu diavolul - țigara și alcoolul; dar Dumnezeu este bun.

Incredibil! Vecina bate la ușă, și-a cumpărat o floare și vrea pământ. Gratis. Azi și viața mea este gratis.

Ascult muzică folk și beau coniac. Păsările mă întreabă de ce nu scriu. Da, ar trebui să scriu „o cântare nouă”. Nu știu la ce folosește, dar dacă trebuie...

Am citit de curând *Oameni și demoni* a părintelui Rodion din Rusia, în care se vorbește împotriva forțelor oculte, a vrăjitorilor și paranormalului. Și eu am o reținere în ceea ce privește extrasenzorialul. Sunt sfâșiat.

Astă noapte m-am uitat la diverse filme pe internet – trăim într-o lume aproape cucerită de diavol.

În țările dezvoltate, familiile se destramă deoarece soții nu au timp unul de altul. În România au prea mult, așa că tot la despărțire se ajunge: românii se plictisesc.

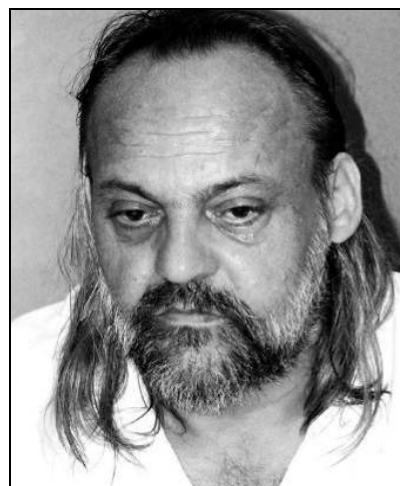
M-am blocat în formolul amintirilor. Rememorez întâmplări, îmi amintesc de oameni – dar nu scriu nimic. Aș putea, cu puțină bunăvoință, sistematiza paginile de față. „evanghelia” nu-mi place – trebuie s-o revizuiesc; dacă aș lucra 2 ore pe zi, într-o lună aș putea să-i dau formă finală, dar n-o fac. Nu fac nimic, îmi iau câte-un vin.

Ar trebui să mai fac ceva într-o glorie literară însă n-am chef de scris nici măcar la „Sex cu femei”. Mi se pare prea copilăresc.

Scriitorii de azi se pare că sunt atinși de sterilitatea creației mai mult decât mine, cel ce pot încropi un text direct pe tastatura calculatorului fără prea multă caznă.

În casa asta au început să facă zgomot toate: frigiderul, centrala, calculatorul, apa în conducte, mașina de spălat, caloriferele... Și peste toate – păsările de-afară, singurele sunete corecte.

Suntem într-un etern concurs cu aproapele nostru. Nu decidem limpede aproape niciodată când ne dăm nouă dreptate, oricâtă dreptate ar

avea el. Nu mai există valori stabile în societate, se răstoarnă ori se inversează în fiecare zi. Până și pe Isus l-au dat jos de pe tron. În conștiința acestor vremuri, Dumnezeu are un rol decorativ.

Mi-am petrecut ultima parte a vieții încercând să nu-L supăr, să lucrez pentru El. Iar părintele Rodion vorbește despre mine și alții ca mine ca și despre niște posedați de duhuri necurate. Mă voi mai gândi la asta deși oricât m-am cercetat, nu mi-am găsit nicio vină înafară de puțină înfumurare: azi, nici pe aceea n-o mai am.

Unor dame nu le place poezia mea cu rimă. Dar: un sculptor care nu poate ciopli un trup, un pictor ce nu poate zugrăvi un chip, un poet ce nu poate scrie poezii cu rimă, n-au voie să intre în abstract. De aceea e Brâncuși inegalabil. Prea mult abstract pe lumea asta – prea puțin sentiment.

În niște zile ploioase m-am gândit la umilință, la modul în care aș putea răspunde infatuării, obrăzniciei, grosolaniei sau pur și simplu refuzului altora de-a-mi aproba prezența. Mă mișc printre oameni cultivați, nu în cercuri mediocre. Tocmai „cultivații” cârtesc, șușotesc, inventează, clevesc. Nu tipa de pe scara blocului care-mi cere „citirea la apă”, nu cea de la „asociația de proprietari”, nu șoferii de care am nevoie pentru afaceri – nu: intelectualii bârfesc, descoperă amănunte despre mine, insistă în a convinge pe alți intelectuali că sunt un linge-blide.

Poate greșesc. Poate e doar impresia mea despre intelectualii acestui oraș. I-am părăsit într-o crâșmă, i-am lăsat să apară în ziare și la televizor. →

ȘTEFAN DORU DĂNCUȘ

FLORI DE MARE

imediat reveria din pădurea
condamnatelor plane.
melancolice flori de mare
lângă o legendă glisantă
la orizontul focului.
câteodată imnul devine
greu exprimabil.
dificile parfumuri viitoare
nobile maladii ale părăsirii.
peisaje dureroase care nu mai pot
adora decât culoarea.

ACOMPANIERI

tentațiile ochiului sau
adânci spații triumfătoare
sau nesigure mâini întunecoase
mereu în căutarea extazului.
gând care înconjoară orgoliul
recâștigat prin el însuși.
un caleidoscop incomplet
va domina apoi.
schițele au cunoscut cândva

gloria tremorului atroce.
invocăm meandrelor
acompanierilor deloc triste.
noi zăpezi succesive
pietre strălucitoare deasupra
celorlalte magii.

NE AȘTEAPTĂ

elogiul se pierde în munți.
eroi singulari compun

DINCOACE DE GEAM

→Anevoie am reușit să mă
însingurez, anevoie trebuie să-mi
mențin vie singurătatea.

Ion Zubașcu s-a întâlnit cu Matei
Vișniec, îmi scrie entuziasmat despre el.

„Dacă te uiți prea adânc în neant,
și neantul se uită în tine” – am citit
undeva. Dar dacă te uiți intens în tine
însuși – *cine se uită în tine?*

Există oameni care, la un
moment dat, renunță la alcool. Priviți
de sensul băuturii, îi vedem alergând
de ici-colo nervoși, speriați de faptul
că în fiecare minut trebuie să refuze
paharul ori să scuipe în urmă când
trec pe lângă o cârciumă. Nu, ei nu
primesc nici o energie în plus pentru
că nu mai beau, ei trăiesc o nevroză
continuă. Aceasta îi poartă pe străzi,
pe la întâlniri, întruniri, festivități...
Până le cedează trupurile supuse unui
efort pe care nici ei nu-l înțeleg.

Am citit mai multe poezii pe
internet – poeziile de azi mi se par fără
substanță, reci, prea tehnici. Nu mai e
suflet și iubire în lume ori eu sunt
depășit?

Visez câini (se spune că-s
dușmani) pe care îi omor sau îi alung,
visez flori (se spune că-s rugăciuni
primite).

Un val de liniște și fericire, de

mulțumire – păcat că a durat doar
doar câteva secunde. Trăiesc din ce în
ce mai des astfel de momente scurte
și intense. Se uită Dumnezeu la mine,
cred.

Literatura română e o farsă: am
fost învățați de mici copii să credem
în valori fără ecou, construite pentru a
„educa” mințile libere. Am fost băgați
la grămadă în tomberonul puturos al
celor ce modifică neputința – orice
spirit insurgent a fost aplătitat
conform cerințelor ceaușiste.

Cine i-a întreținut pe M. Eliade
ori pe Eminescu? Dar pe V. Voiculescu?
Am învățat scara unor valori
fără corespondent cosmic. Ni s-a
impus o conduită, de aceea s-au
inventat *metode*: unele s-au numit
Titu Maiorescu, George Călinescu,
Lovinescu, N. Manolescu, L. Ulici
sau Alex Ștefănescu.

Marii ticăloși sunt printre noi,
cum spuneam. Nu pot crede elucubrațiile
lui Arghezi sau tembelismele
lui Ion Barbu. Mă uit la Vasile
Cârlova și mă minunez – asta a scris
poezie fără a ști că „literatura
română” îl va lovi în numele tatălui
cu o astfel de blasfemie: „primul poet
modern al României”.

Bietule Vasile, peste mai mulți
ani, un cineva cu ghiul de aur a scris
poezii și a fost numit Radu Vasile,
prim ministru al țării despre care n-
avea nicio părere.

șarmul irezistibil.
putem avea dreptul triumfului.
ne așteaptă disperate drapele
arome vertiginoase către acel peisaj
de multe ori intolerabil.
minunile se suprapun mai târziu

SEDUCȚIE

să abandonăm marile idei
pentru că multe ceruri
vor fi scufundate astăzi.
locul salamandrelor
e luat de sirene.
sunt adorate doar
absențele fantastice.
rafinamentul deschide
cei mai scilipitori ochi
asupra mărilor apropiate
din dragoste dragoste brună
cîstind seducția măștilor.

OCTAVIAN MIHALCEA

Aceste lucruri nu le spun în
pripă, grăbindu-mă să ajung „celebru”;
am depășit „celebritatea” în care
istorie face Andreea Esca, nu
dramaturgul Flavius Lucăcel.

Nu mai există A. Păunescu – pe
cine să idolatrizăm? Pe H. R. Patapievici?

Astăzi: în grup (ori în haite mai
mici) vă dați mâna și arborăți surâsuri
de complezență peste tot în țară sau în
lume (pe unde vă preumblați pe banii
„culturii”). Între voi nu încapă ni-
meni. Rubiconzi și bășinoși – umpleți
afișele cu „programul manifestărilor”.
Dați premii literare fătelor care vă
electrizează (de se mai poate)
„scârbavnicul mădulariu”, vorba unui
prieten călugăr. Cu ele faceți pasul
următor în farsa pe care o numiți
„literatură română”. Hoiturilor!

Am scris cândva că toate cărțile
mele sunt fermecător de zadarnice.
Revin: nu mai sunt scriitor. Cartea
asta nu e a unui literat, ci a unui
dezgustat de practicile microscopice
etalate „legal”, adică „între noi”.
Paraziți fără formă precisă, lipitori
fără sediu acvatic, hoți la drumul
mare fără pușcă, doar cu vorbe
meșteșugite! Ați ucis literatura
română, ați îngropat-o în manuale, ați
făcut din poet o năpastă pe capul
bietului elev! Forțați generațiile să vă
asculte, să vă preamărească optica
fanatică!

AMURGUL IUBIRII

(XLIII)

Acum ele nu mai trebuie să lupte pentru libertatea sexuală, pentru că dominația sexuală masculină a încetat practic să existe în Occident odată cu schimbările sociale și politice și cu difuzarea extremă a iubirii. Încă în modernitate, femeile au primit dreptul de a administra transformarea pe care tot ele au inițiat-o prin iubirea-pasiune, fără să aibă în același timp puterea reală socio-economică. Or, în lumea noastră postmodernă regresa falusului - supradimensionare simbolică a masculinității dominante, puterea conferită simbolic bărbatului de a domina femeia - la penis ar trebui să atragă după sine și disoluția atitudinilor și comportamentelor indicate numai pentru bărbați. Normele sociale actuale occidentale permit femeilor o mai mare asemănare cu bărbații, decât invers. Travestiul masculin este stigmatizat, deși psihologia nici măcar nu îl consideră perversiune. Iar refuzul masculinității - o atitudine ce începe să se răspândească - nu înseamnă neapărat opțiunea pentru feminitate. Anumite codări prealabile și puterea totuși dezechilibrată în continuare mențin diviziunea sexuală duală cel puțin simbolic. Bărbații au rămas însă, după cum rezultă din cercetările sociologice recente, relativ separați de aceste transformări și sexualitatea lor a devenit obsesivă și adictivă. Sexualitatea masculină pare a evolua fie spre violență - și este evident că sporturile extreme și căutarea situațiilor-limită înseamnă "căutarea adrenalinei" -, fie spre anxietate continuă. Astfel, pornografia reprezintă o refacere aparentă a puterii falusului; la fel violul. Violența masculină încearcă să dețină controlul sexual în condiții de neadecvare și nesiguranță.²⁰ De aceea, speranța lui Anthony Giddens

într-o relație pură bazată pe respect, egalitate și independență pare să fie excesivă și nemotivată atât pentru perechile heterosexuale, cât și pentru cele homosexuale. Relația pură pare minată de numeroase turbulențe, disensiuni (gay sau lesbiene) și dependențe. Acum există un abis emoțional între sexe; va putea fi el acoperit în viitor? Altădată, iubirea - mai ales iubirea-pasiune și cea romantică - a funcționat tocmai pentru a acoperi această diferență totală, această alteritate, care acum riscă să se adâncească, între masculin și feminin. Anthony Giddens speră în "democratizarea intimității", adică scoaterea domeniului relațiilor interpersonale de sub exercitarea asimetrică a puterii, dar recunoaște că "realizarea unui echilibru între autonomie și dependență e problematică". Suplimentar, fără a exagera diferențele între homosexualitatea gay și cea lesbiană, prima este incomparabil mai episodică decât a doua, astfel încât putem vedea refăcându-se diferențele dintre o sexualitate structurată de putere și una structurată de emoționalitate. Oricum, în lumea economică, politică și socială pare să continue încă patriarhatul, în vreme ce domeniul intimității, "căminul și maternitatea" sunt apanajul femeilor conferit de modernitate; dar pozițiile și rolurile sunt în profundă schimbare. E un fel de confruntare conformă modelului hegelian între relații de iubire, sau intimitate, și lupta pentru recunoaștere (respectiv putere). De aceea sexualitatea postmodernă trimite cu șanse destul de egale nu numai spre transformarea intimității, ci și spre separarea sexelor odată cu disoluția iubirii heterosexuale care le unea printr-o semnificație pe care practicile sexuale actuale o găsesc cel puțin inutilă, dacă nu iluzorie sau chiar ideologică. Un refuz reciproc în masă de a juca vechile roluri de gen este o contrautopie în raport cu iubirea-agape sau cu relația pură de domeniul intimității care a devenit oricând posibilă.

AMURGUL IUBIRII-PASIUNE ȘI INSTALAREA UNEI COMUNICĂRI CORPORALE SENZUALE

La începuturile modernității în Occident, subiectul a devenit tot mai vizibil sub forma individului raționalismului contractualist.

Prezența lui s-a manifestat în extinderea vieții private în raport cu cea publică și în lărgirea sferei intimității. În societățile arhaice și tradiționale, există un gen de proprietate colectivă asupra oamenilor, asupra corpurilor și sufletelor.

Însă schimbul este o relație care are nevoie de termeni consistenți și deplin individualizați, de subiecți (economici, juridici și morali). La limită, în societățile arhaice și tradiționale și nu mai puțin în cele moderne, corpul este granița care delimitează față de ceilalți suveranitatea persoanei. Dar chiar și în societățile arhaice și tradiționale, îndeosebi pentru rolurile sociale semnificative sunt trasate intervale spațiale, distanțe rituale de apropiere simbolică. În modernitate, conform proiectului juridic și politic, toți oamenii devin suverani, respectiv, în înțeles principial și literal, orice om devine o persoană politică și, prin urmare, importantă simbolic. Odată cu individualismul raționalist modern, împotriva asimetriei creștine dintre suflet și trup se instalează egalitatea juridică și politică între suflet și corp: nu mai avem de-a face cu o populație de suflete, ci vorbim, corporal, despre cap de locuitor, egalând individul cu propriul trup.

Consecința este extinderea consistenței individului în raport cu grupul social și a sferei subiective a intimității: granițele corporalității le urmează pe cele ale intimității, iar intruziunile în această sferă sunt resimțite la fel de puternic ca și violențele corporale directe. În condițiile schimbării raporturilor dintre public și privat și ale evoluției intimității ca o sferă protectoare a extensiei subiectului, spațiul exercițiului simbolic al puterii poate fi resimțit ca un spațiu de încarcerare, iar dezvoltarea intimității poate conota comunitatea atavică drept promiscuă.

AUREL CODOBAN

20. Sexul este asociat cu ușoară exercitare a forței și chiar cu o ușoară violență care ne reamintește că iubirea este legată de moarte, că Erosul și Thanatosul sunt frați. Dar acum pare să predomine Thanatos-ul, violența, adrenalina, nu Erosul. Nietzsche, teoretician al voinței de putere și al distrugerii vechilor valori, pare să triumfe în lumea noastră asupra lui Freud, receptat mai ales în prelungirea lui reichiană și marcuseană. Violența pasiunii, a iubirii-pasiune, ar putea fi înlocuită de pasiunea violenței și la această variantă posibilă Giddens nici măcar nu se gîndește.

LITERATURA PENTRU COPII, O POVESTE APROAPE UITATĂ

Într-o lume în care copiii sunt invadați din toate părțile de lucruri negative, într-o lume în care modelele lor nu sunt cele mai potrivite, într-o lume în care politețea, buna creștere și empatia sunt considerate demodate, există o mare nevoie a reîntoarcerii la regulile elementare de conviețuire, atât în cadrul familiei, cât și în cel al spațiului educației formale și al societății, în general.

Progresul tehnologic le oferă acum copiilor multiple moduri interactive de cunoaștere și învățare, ceea ce este bine, doar că, în aceste condiții, literatura pentru copii, tot mai puțin utilizată ca mijloc de asimilare a regulilor de comportament, pierde din ce în ce mai mult teren.

Mulți copii nu mai au bucuria și curiozitatea de a citi o carte, iar atunci când sunt nevoiți să o facă, percep această sarcină ca pe o corvoadă, ca pe ceva plictisitor și inutil.

O poveste citită copilului mic înainte de culcare, i-ar putea insufla acestuia dragostea pentru lumea poveștilor, pentru ca mai târziu, când va învăța el însuși să citească, să considere lectura o activitate firească și plăcută.

Eu țin minte și acum poveștile pe care mi le spunea bunica sau pe care mi le citea mama seara, înainte de culcare, și pot spune că ele au reprezentat o parte magică a copilăriei mele.

Cine nu se întoarce cu drag în vremea copilăriei, când cu toții știam să măsurăm bucuria la pas, când lucrurile simple ne făceau ochii strălucitori, când pentru a fi fericiți aveam nevoie de atât de puțin? Cine nu-și amintește de lumea poveștilor, de timpul în care ne visam zâne sau prinți, de clipele în care am fi putut să ținem piept zmeilor sau vrăjitoarelor, de zilele în care soarele ne însoțea ca un străjer vrednic și credincios?

Pentru cei cărora soarta le-a fost favorabilă (doar pentru ei, din păcate), copilăria înseamnă poveste. O poveste din care ne trezim adulți prea devreme, o poveste în care ne

reîntoarcem cu nostalgie pentru a regăsi emoția copilului din noi.

O carte despre aceste emoții este și volumul „Cuib de rouă”, publicat la Editura Nico, pe care l-am scris din perspectiva copilului care încă mai sunt, deși, la rândul meu, am devenit între timp mamă.

De ce „Cuib de rouă”? Mi-am imaginat copilăria ca pe un spațiu protector, un cuib, o asociere cu ideea de „acasă”, roua simbolizând puritatea, limpezimea, sinceritatea, nevinovăția. Am adus în poezia mea minunata lume a vietăților și plantelor, a jocurilor copilăriei, a anotimpurilor, nelimitându-mă doar la aspecte descriptive, ci transformând aceste elemente în veritabile personaje ale căror pățanii, comportamente și atitudini pot reprezenta lecții de viață pentru micul cititor și nu numai.

Mi-am propus să scriu acest volum cu mult timp în urmă, când am avut privilegiul de a lucra pentru o perioadă de câțiva ani cu niște copii minunați, din ciclul preșcolar și primar, cărora le datorez o mare parte din convingerile mele de viață de acum și cărora le mulțumesc pentru toată dragostea pe care mi-au oferit-o și pe care, sper, au simțit-o și ei din partea mea.

Le dedic cu drag această carte, chiar dacă în momentul de față sunt deja adolescenți, iar eu le mai ajung abia până la umeri.

Prof. învățământ primar și preșcolar,

ARMINA FLAVIA ADAM

Armina Flavia Adam, „Cuib de rouă”

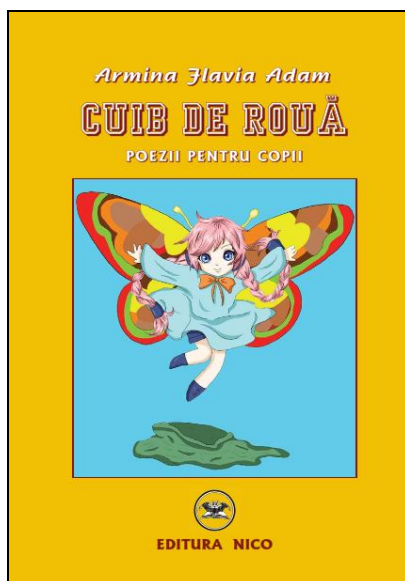
La Editura Nico a apărut volumul de versuri „Cuib de rouă”, semnat de poeta târgu-mureșeancă Flavia Armina Adam.

Născută în 1982, la Târgu-Mureș, debutând în 2000, poeta, absolventă a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, a publicat în ultimii ani mai multe volume de versuri, bine primite de critica literară, poezia sa fiind premiată la diverse concursuri naționale de poezie, Marele premiu la Concursul Național de Poezie „Agatha Grigorescu-Bacovia”, fiind, poate, cel mai important.

Într-un teritoriu destul de sărac, poezia pentru copii, Armina Flavia Adam, vine să demonstreze că nevoia de poezie au copiii și cât de necesar e să te poziționezi în orizontul lor de așteptare atât de bulversat de provocările veacului, cu inocența, simplitatea și fantezia specifică vârstei.

Cartea Arminei Flavia Adam își va avea, cu siguranță, cititorii ei, pentru că poezia sa vine din interiorul lumii copilăriei, cunoscută atât ca dascăl, cât și ca mamă, știind, cu indiscutabil talent, să vorbească pe limba celor mici.

N. BĂCIUȚ

INOROGUL ROȘU

O CARTE PENTRU COPII,
TRĂGÂND CU OCHIUL SPRE
"OAMENII MARI"

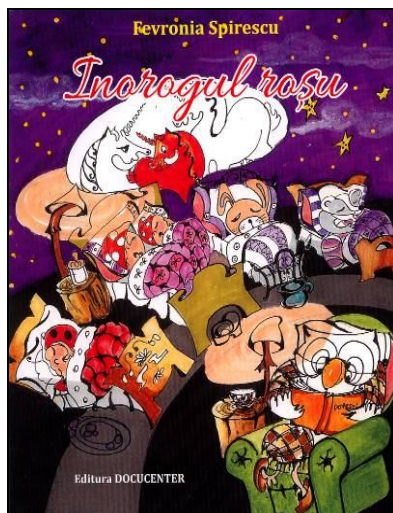
Doamna prof. Fevronia Spireescu dovedește, din nou, prin proaspăt editatul volum *Inorogul roșu*, că nu este doar o pictoriță și graficiană de excepție (copertile, precum și toate paginile de superbă grafică, precum și tehnoredactarea, îi aparțin!), ci și o autoare (extrem de sensibilă și vizionară!) de *basme* – adresate copiilor, dar indicate a fi citite și de așa-zișii „oameni mari”. Noi zicem chiar că „*musai*” ca „oamenii mari” (din politica valahă, dar nu numai!) să „*tragă cu ochiul*” spre paginile acestui superb basm...! De fapt, „*trasul cu ochiul*”, între „*cartea de față*” și „oamenii mari”, s-ar cuveni să fie reciproc...

De ce îndrăznim a face această afirmație, care, în contextul socio-politic actual, ar putea să pară nu doar „*ciudat*”, ci de-a dreptul „*primejdios*”?

Pentru că basmul Fevronia Spireescu pune, în planul central ideatic, noțiunea de „sacrificiu”. Și nu falsifică deloc terminologia: nu e vorba de a asasina vreo găină, ori altă biată orătanie, pentru binele (și „sărbătoreala”) burdihanului „*propriu și personal*”... – ci este vorba de a-ți jertfi, TU însuși, viața, existența, condiția sacră! – pentru interesul sacru al unei lumi întregi, al unei comunități vaste, cât un cosmos!

Fevronia Spireescu imaginează două lumi, „*în oglindă*”, antagonice: I- Pădurea fermecată (devenită, prin circumstanțe vitrege, ba chiar violente, „Pădurea albă”), lume condusă Domnița curcubeu („blândă, senină și plină de voie bună”) – și II- Moșia întunericului, diriguată de Domnița neagră („pe Moșia Întunericului era umbră, frig și tristețe”, iar Domnița neagră era, cum altfel: „tristă, încruntată și rece la suflet”...ceva ce ar putea fi numit, eventual, cu un termen generic și sintetizator: „*iohannică*”...).

În lumea Pădurii fermecate existau „ultimii inorogi din lume”: „Erau doi inorogi albi ca spuma valurilor de mare... erau frumoși, deli-

cați și iubiți de toți” – iar Mama-Inorog a adus pe lume un Prunc-Inorog. Singurul căruia Domnița Neagră i-a permis să fie „roșu”, de unde și numele de Roșiut (de fapt, i-a „permis”... anomalia! – căci inorogul este alb, în mod vizionar-creștin, precum imaginea marianică!).

„În iconografia creștină, Inorogul reprezintă fecioara, asupra căreia pogoară Sfântul Duh. În Evul Mediu, devine chiar simbolul încarnării verbului divin, în sânul Fecioarei Maria.

Alchimiștii văd în Inorog o imagine a hermafroditului care, însă, în loc să cuprindă ambele sexe, transcende sexualitatea.

„Astfel de ființe renunță la dragoste, din devotament față de dragoste, pentru a o salva de ineluctabila stingere” - afirmă Yves Bergen. „să moară dragostea, ca să poată trăi dragostea” - evocă ideea sublimării miraculoase a vieții carnale și forța supranaturală care emană din ceea ce este bun.

Mitul inorogului reprezintă fascinația pe care puritatea continuă să o exercite chiar și asupra celor mai corupte inimi” (cf. Jean Chevalier/Alain Gheerbrandt, *Dicționar de simboluri*, Artemis, București, 1995).

Dar, pentru a se putea naște Pruncul-Inorog, Domnița neagră pune condiția ca toate culorile din Pădurea fermecată să fie predate Moșia întunericului!

Și Părinții-Inorogi, dimpreună cu Domnița curcubeu, sacrifică, pentru sacralitatea hierofanică a Pruncului-Inorog, însăși logica (de bun-simț comun...) a curcubeului: Moșiei întunericului va deveni... „colorată”,

pe când Pădurea fermecată va deveni, pur și simplu... „albă”!

De observat că „alb” nu schimbă, esențial, natura sacralității. Ba, dimpotrivă!

În schimb, la nivel existențialo-ființial, autoarea precizează: „*Ființele de dincolo [din Pădurea fermecată] nu trăiesc, ele doar există*”. Ființarea neînsemnând, deci, și acțiune sacră, (auto)regeneratoare.

Pruncul-Inorog, devenit copil, află de la ciocănitore că singurul leac contra inactivității/parliziei sacrale, din zona Pădurea fermecată este să-i ceară Domniței negre – Rădăcina curcubeului (s-ar traduce prin „rădăcina paradisiacă a demiurgiei, a dinamismului demiurgic”). Dar aceasta ar necesita un sacrificiu major!

Natura sacrificiului îi este lămurită Puiului de Inorog de însăși (aparent, paradoxal!) Domnița neagră (sfătuită de Corb - pasăre legată de sfera semantic a morții, dar, la traci și la irlandezi, fiind și Pasărea focului regenerativ!) : „*Vei da culoare ținutului tău, dar tu vei deveni alb, la fel cu părinții tăi. Și asta nu e tot! Vei merge la Marele Stejar (n.n.: simbolul trac al puterii divine a lui Zalmoxis), la ceasul când se îngână ziua cu noaptea și, pe ușa tainică ce se va deschide pentru voi, vei intra, pentru totdeauna, în lumea poveștilor. Acolo vei trăi de acum înainte, iar lumea în care ați trăit până acum își va aminti de voi doar când vor depăna povești*”.

Sacrificiul este acceptat, la vremea Craiului Nou (simbol clar al regenerării cosmice). Mai ales că Super-Înțeleapta bufniță, vulpița peltică, iepurașul codiță stufoasă îi induc Copilului-Inorog, prin autoarea poveștii de față, o pledoarie irefutabilă, pentru lumea poveștilor, ca fiind lumea sacră a visului:

„*Poveștile sunt frumoase. Lumea lor e o lume a visului. Acolo poți spera, poți îndrăzni, poți cuteza... Și eu sunt inorog. Ciocănitore Creastă Roșie mi-a spus că inorogii poartă visele tuturor, că semănăm cu îngerii. Vă las cu bine. Merg spre ai mei și spre lumea mea. Cei din Pădurea Albă vor primi viața și culoarea înapoi și mă voi întâlni cu ei în povești*” – cf. p. 32. →

Prof. dr. ADRIAN BOTEZ

Sacrificiul Copilului-Inorog a făcut ca „*punguța cu culori*” să reverse (din nou și logic!) o „*feerie de culori*” în **Pădurea fermecată**. Și toți „*se priveau, uimiți și fericiți, totodată*”!

Dar **sacrificiul** a adus, de fapt, **normalitatea**! Nu doar fericire, pentru cei din **Pădurea fermecată** – ci și strălucirea **albului marianic**, pentru inorogi, reîntoarcerea în sfera sublim-paradisacă (unde, în mod sigur, se vor **re-androgeniza**, întru **hieroglifa hermafroditului!**) - ci și îndemnul, adresat nouă, **tuturor** (nu doar copiilor!), de a re-trăi **nostalgia paradisului** prin **nostalgia poveștilor sacre**: „*Încetul cu-ncetul, totul s-a colorat, pe când Roșiut se transforma într-un inorog alb, alb ca spuma laptelui, la fel ca Inorogul Tată și Mama Inorog.*

În depărtare, spuma roșiatică a zorilor croșeta dantele, spre răsărit. Cei trei inorogi și-au luat rămas-bun de la toți și, cu lacrimi în ochi, s-au făcut nevăzuți pe o poartă apărută, de nicăieri, în trunchiul Marelui Stejar. Au dispărut în lumea basmelor, de unde nu-i putem reînvia decât atunci când ne facem timp să deschidem o carte de povești sau când ascultăm poveștile spuse de cei care le știu, sau le citesc, la rândul lor” – cf. p. 34.

Deci: dacă vreți ca lacrimile de tristețe ale purilor/marianicilor inorogi să se transforme în lacrimi de bucurie (o bucurie la fel de altruist-generoasă, ca și **sacrificiul** lui Roșiut!), nu părăsiți **povestea**, adică: **Nu uitați de paradisul unde toți am fost!** - ...și, de dorit, ar fi ca **toți** să ne și întoarcem acolo....!!!

...Basmele sacre sunt atemporale. Ele nu trebuiesc actualizate sau aseasonate, după „*mode*”, prin natura lor, trecătoare... : „*Roșiut tropăi fericit, spre grădină, să joace crichet cu tatăl său, ca de obicei, la această oră*”.

Autoarea acestei sublime povești este o mult prea talentată **Poetă a visului** și o atât de încântătoare și ferventă **apărătoare a șanselor paradisiace** (decî, implicit - „*inorogice*”!) ale **omului**, ca să nu-și revizuiască opinia despre...”**crichetul din paradis**”....!

Fevronia Spirescu, **Inorogul roșu**, Editura **DOCUCENTER**, Bacău, 2016.

COPILĂRIA, ÎN UNIVERSUL POEZIEI

Timp marin

O, mare!
Nepătrunsă lume albastră,
Ți-ai despletit cosițele-nspumate de dor,
Revărsându-le peste sufletul meu.

Șoapte, ecouri se-aud din adâncuri.
Valurile tale îmi tulbură cerul...
Aleargă speriate spre malul pustiu,
Se prind de mine și m-aruncă spre un tainic exil...

O, mare sihastră!
Ți-ai dezlănțuit fantasmеle de seară,
Contopindu-le cu trupul meu care devine cântec,
Care devine plânsul unui timp marin...

Dor de lumină

Fantasmе nocturne îmi pătrund ființa înfrigurată,
Mi-e dor de lumina divină,
Dar noaptea domnește parcă etern,
Împrăștiind lumea în neantul uitării depline

Tulburătorul vânt șoptește descântece reci,
Îmi vine să strig, să urlu ca un înger înfricoșat de păcat,
Să mă audă întregul cer sacralizat.
Vrea să mă joc de-a lumina prin noapte.

Gândul meu devine lumină!
Blestemul nopții se sparge-n frânturi de foc aprins,
Pe bolta senină ecoul evocării mele îl aud,
Uneori nu e nevoie să te exprimi prin cuvânt...

Anotimpuri de cuvinte

Mă pitesc liniștită,
Sub pleoape luminoase de mai,
Ascultând trilul
Condeielor de pene sihastrе.

Mă ascund în povestea
Soarelui de august târziu
Și scriu cu cerneală de safir
Pe vidul cerului idilic.

Mă pierd printre nuanțe
Pustiite de melancolicul noiembrie,
Zburând pe foi scrise stângaci,
Alături de berze stinghere

Mă afund în neaua polară,
Înghet în silabe rescrise de vreme,
Așteptând orologiul vieții să șoptească
Propriile-mi Cuvinte rebele.

Acolo

Acolo se află gândul de ieri,
În care mă scaldam în lumină,

Acolo, mă legănam în tainica ploaie,
Mă alintam în brațe divine.

Acolo nu va mai fi niciodată - aici!

Dimineața

E o nouă dimineață,
Ce se topește în mine,
Cu parfum de salcâmi...

Ecoul roșu se zbate,
Se rostogolește haotic,
În sufletu-mi de-april...

Tremur uimită de tăcere;
În loc să țip, șoptesc silabe,
În seva zorilor aurii.

Pastel

Trăim într-un templu de cuvinte nerostite,
Pierdute în neantul uitării, demult...
Iubim, dar nu știm ce iubim,
Pictăm doar cu cerneală transparentă,
Umbre de suflete aparent vii...

Ce ne pictăm oare în suflet,
Când totul e-o enigmă?
Pictorii, noi suntem?!
Ne-mbrățișăm opere inexistente parcă...
Legați la ochi, ne colorăm destinul...

CRISTINA- GABRIELA VASILIU

Între poezia socială și cea meditativă

Lirica lui Mircea Brenciu, inclusiv din acest volum din 2017, intitulat *Poezii* (un florilegiu poetic ce conține 2 capitole: „Poeme de sertar” și „Ce mult te-am iubit”, acesta din urmă, și o parafrază la filmul italian din 1974 al lui Ettore Scola), cu o prefață sensibilă semnată de academicianul Alexandru Surdu (unul dintre cei mai valoroși filozofi contemporani) și o postfață competentă aparținând poetului Mircea Doreanu, este una de tip eclectic, mergând de la poezia socială și de actualitate, trecând prin cea religioasă și filosofică, prin poezia dedicată altor poeți, și terminând cu poezia ludică și parodică. Antologia *Poezii*, apărută la excelenta editură „Kron-Art” din Brașov, în colecția „Corona artistică”, seria „Scriitori din Brașov”, cu minunate și surrealiste picturi și desene semnate de sensibilul artist plastic Gabriel Stan, cuprinde o triere, o selectare chibzuită din volumele anterioare de poezii ale lui Brenciu, *Cartea albă a securității poetului* (1995) și *Pe strada mea din Șchei* (2009), la care se adaugă poeme inedite, „de sertar”, de „samizdat”, care, dacă ar fi apărut înainte de Revoluția din 1989, l-ar fi catapultat pe autor direct în brațele morții, putându-l transforma într-un martir, în beciurile Securității sau în chingile cenzurii comuniste.

Astfel, în poezia *Cartea albă*, datată 1987, despre atmosfera de teroare și deznădejde din ultima parte a regimului comunisto-ceaușist, Mircea Brenciu o prezintă prin tăcere coborâtă în stradă, „ce tropăie cazon”, cărți albe scrise în taină „cu sânge de misionari”, iar teama de moarte sau frica de represiune rămăneau în noi ca „un praf stârnit de gânduri”, în timp ce luna e o „Hiroshimă (deci unde să evadezi)”. Doar iubirea ne mai salvează, câteodată, dar și în casa iubitei se pătrunde cu ajutorul... dinamitei! Poetul, mergând uneori pe linia unor Anton Pann, Arghezi, Labiș, Dinescu și Păunescu, dar cu accente proprii, originale, își dezvăluie mai mult sau mai puțin necruțător calitățile, punctele forte, gândurile și meditațiile. Astfel, pentru Mircea Brenciu, poezia e o Carte în care se varsă, nu numai „osemintele spirituale ale generațiilor anterioare”, ca în poemul arghezian

„Testament”, ci mai degrabă „moașa lumii ce caută buricul”, clamându-și deplina libertate de creație, poezia fiind pentru el, puterea care metamorfozează Realitatea, lumea ticăloasă din jurul său, protestul, puterea politică etc., în Artă. Obsesia cărții și a moștenirii artistice apare, de exemplu, în prima poezie a volumului, „Doar litera rămâne”, autorul fiind convins că în eternitate și încă o zi, cum ar spune regizorul grec Theo Angelopoulos, „doar litera rămâne” și, desigur, cartea poetului, împotriva vorbelor peste care se așterne ca o uitare, neaua... Mircea Brenciu, conchizând filosofic: poetul este „doar o legătură între Iluzie și Natură”. Dincolo de poezia lui socială, cu implicații contemporaneice, dincolo de exuberanța sa barocă sau neobarocă mariniano-gongoriană, Mircea Brenciu „atacă” în opera sa poetică marile motive ale poeziei de ieri și dintotdeauna: Viața, Moartea, Iubirea, Visul etc.

De altfel, volumele sale de versuri, de la *Cartea albă a securității poetului* la *Pe strada mea din Șchei* dar și *Poezii*, se sprijină ineluctabil pe două contraforturi poetico-filosofice puternice și esențiale, Iubirea și Moartea, iubirea în sensul cel mai înalt, creștin(esc), pe lângă cea mundă, lumească. Într-adevăr, poetul este obsedat de moarte, fiind „spăriat” nu de moartea propriu-zisă, ci de „veșnicia” ei, cum ar spune Blaga sau de poezia lui Pablo Neruda despre moarte și întinderea ei. Filozoful iudeolandez Baruch Spinoza spunea că omul liber se gândește la moarte mai puțin decât la orice altceva, iar înțelepciunea lui constă în meditația asupra vieții, nu asupra morții.

Cu toate acestea, moartea este „obiect al spaimei” și nu poate fi înfruntată decât în măsura în care pare că se „înstăpânește” doar asupra unei părți a ființei noastre mult-iubite. Astfel, în poezia „Candoare”, Mircea Brenciu este de-a dreptul obsedat să nu moară, ca mai noi toți, să nu părăsească această lume, de multe ori rea și netrebnică, dar, fascinantă și inubliabilă: *Sunt obsedat, Doamne, să nu te părăsesc/ O teamă grozavă ce nu îmi lipsește/ mă îndeamnă la acest gând nebunesc/ când tot ce vine de la Tine, iubește!* Astfel, poetul este înfiorat și an-goasat de a nu-l părăsi pe Domnul, care împrăstie peste tot iubire, numai acest înalt simțământ reușind să fie contrapus Morții, mai ales că „peste tot se moare, se moare, Doamne, la umbra greșelii!”.

Totuși, poetul se întreabă dacă nu cumva poate găsi un alt raport cu moartea decât eschiva sau protestul și nu poate oare vedea în „eternitate” – a cărei experiență o avem ca ființă sau trestie gânditoare, parafrazându-l un pic pe Blaise Pascal – o dovadă a apartenenței noastre la „atemporal”, răspunzându-ne, totodată, că numai Iubirea ar putea suplini „eternitatea morții”, ființa umană fiind capabilă, conform eseistei franceze Françoise Dastur, să proiecteze prin ea însăși orizontul propriei depășiri. Potrivit unei alte ziceri a olandezului filozof-șlefuitor de lentile, „sufletul uman nu poate fi distrus cu desăvârșire odată cu corpul, ci rămâne ceva din el care este veșnic”, de aici rezultând că, deși nu putem deduce ideea de nemurire a sufletului, totuși omul simte și își dă seama că este veșnic.

În aceste sensuri abisale, celebrul idealism german (care l-a influențat și pe Mircea Brenciu-Freund atât în prezentul volum cât și în celelalte), de la Kant la Hegel din marile lor opere, trecând prin Schelling și marele poet-filozof Hölderlin, a putut vedea în nemurire un „postulat” al unei rațiuni finite; în absolut ceea ce necesită în mod intrinsec o istorie; în divin o „creație transcendentă” și în infinit „semnificația finitului”.

Cam în același fel, Edmund Husserl a definit atemporalitatea adevărului mai puțin ca un mod al existenței de a exista în afara timpului, cât și ca o „omnitemporalitate”, ca un mod specific al temporalității înseși, iar vremelnicul rector nazist, dar →

IULIAN CĂTĂLUI

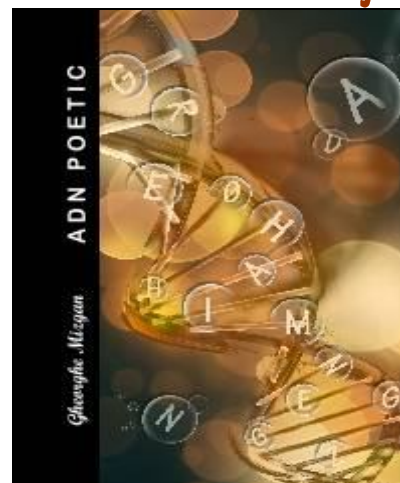
mare filozof, Martin Heidegger, a arătat că timpul constituie orizontul înțelegerii conceptului însuși de ființă... Rezultă că a găsi în „finitudinea timpului”, adică în moartea însăși, resursa vieții pretinde să ne încredințăm fără rezervă „spaimei pe care ea o suscită” și să acceptăm să rămânem constant sub influența ei. Deși, în poemul „Tainica nostalgie” (din volumul *Poezii*), sau „nostalghe”, cum ar spune regizorul de film rus Andrei Tarkovski, Mircea Brenciu „deplânge nostalgic”, că noi ne naștem „fără” a ști ce-i nostalgia/ și abia atunci când afli gustul ei tăcut/ cu-n pas te apropii prin tristețe/ de-al morții tainicul sărut”, trebuie să acceptăm, mai degrabă, conjugarea – în tragicomedia unei vieți care nu dă înapoi în fața morții, [și Mircea Brenciu contrapune morții, trăirea vieții până la capăt cu toate relele și ticăloșiile ei, cu faptul că nu știm ce este viața, „popas, metamorfoză, aventură” sau că „de-am ști de ce venim și unde mergem, pe un drum atât de aspru și fără să cedezi”] – ci acceptă din contră să țină cont de ea – a do-liului și a bucuriei, a răsului și a lacrimilor. Atât din poeziile și gândurile asupra morții, cât și din cele despre nemernicia și nimicnicia vieții (există atâta tristețe în ea) din poemele lui Brenciu, putem observa, inevitabil, că Divinitatea și Moartea sunt de neseplat și că toți zeii pe care omul a ajuns să-i recunoască și să-i numească în cursul îndelungatei și contorsionate-zbuciumatei sale istorii, nu sunt poate decât „zei ai morții”. Dar, e vorba, inclusiv la Mircea Brenciu, de o moarte capabilă să genereze, în om, raportul acestuia cu ceea ce e mai mult decât uman, care va fi astfel „sursa nepieritoare și nocturnă” a acestor „lumini” ce caracterizează spiritul și locuirea omului, vorba lui Martin Heidegger, iar în poet, raportul dintre opera lăsată de acesta și lumea receptoare, poetul fiind convins că doar „litera rămâne” și doar cartea lui (din poezia „Doar litera rămâne”). Lumini, care în acest volum brencian, și nu numai în acesta, par să ducă la celălalt contrafort sau pilon pe care se sprijină opul, iubirea, în multiplele sale forme, iubirea țărânului față de pământ, iubirea poetului față de iubită, dar și față de opera sa, iubirea părintelui față de copiii săi și mai ales iubirea creștină, după cum sunt ele ilustrate în mai

multe poezii ale autorului șcheian.

Interesantă și pilduitoare este și poezia brenciană „Premoniție” din anul 1984 (dedicată celebrilor... decreței ai Ceaușescului!), în care poetul sugerează faptul că cei care nu sunt cuprinși în „dragostea dăătoare de viață” a lui Dumnezeu sunt „copii ai mâniei” (copiii născuți „în chinga plânsului de foame” *apud* Brenciu, sau copiii nedorți, născuți după 1966, când s-a dat celebrul decret prin care Ceaușescu interzicea avorturile, copii care, mai târziu, au fost abandonați) și chiar ai „diavolului” – N. Ceaușescu tiranul, ateul, satanicul – care stabilește încă din pântecul mamelor „programe citite printr-o sticlă fumurie”... Poetul îl ceartă, totuși, pe... Dumnezeu, care a permis vânzarea pe un dolar a copiilor, chiar și căței mici fiind „mai presus de un copil murdar”, și a greșit, bucurându-se că „prima palmă” luată de acești copii este viața cea cruntă și haină, ce „lumea o împarte în mișei și corupți”... Totuși este limpede că intenția lui Dumnezeu, bună, de data aceasta, chiar fundamentală și fundamentată, este mântuirea lumii întregi, care este în ultimă instanță obiectul dragostei Lui, iar Brenciu ajunge la aceeași concluzie, când, în aceeași poezie „Premoniție” (sau Premuniție), își pune nădejdea în El, în Mântuitor: *Ca o lumină fără margini, iată/ Hristos e lângă tine la azil/ nădejdea e în El, curată/ E Sfântul care a fost și El copil*. În același volum de față, în poemul „A apărut SIDA”, datată 1986, tema iubirii ajunge să fie una de tip pericol social, cu imagini terifiante, SF-istico-distopice, cu accente hgwellsiano-orwelliene și josésaramago-iene, dragostea va fi îngădită prin lege, toaletele și latrinele vor fi desființate, iar *moartea nu mai citește ziarul*, vorba lui Mircea Dinescu, ci apare învelită în ziar, cu tot *Capitalul* marxian ingerat în vreo școală.

În concluzie, poezia scriitorului brașovean Mircea Brenciu, din toate volumele sale, reprezintă o bornă importantă, un pilon sau contrafort literar fundamental în creația multifătetată și multilaterală a autorului șcheiano-sânpetrean, poezie care indică ineluctabil și inexorabil maximul de înțelepciune și cultură, la care a ajuns Mircea Brenciu, întregindu-i și rotunjindu-i, în același timp, opera.

PRIN POEZIE PRIBEGEȘTE

Ei, iaca m-am contaminat și eu de jocul poetic al lui Gheorghe Mizgan, autor îndemnat la debut, de către un „Cavaler al artei satirice”, Alexandru Misiuga, să scrie „munți de cărți cu poezie”, certificându-i harul și talentul cu carul. N-aș zice că în cei zece ani de la debut, Gheorghe Mizgan n-a urmat acest îndemn și nu și-a respectat chemarea. A scris un număr de cărți de poezie, cel puțin una pe an, ajungând la paisprezece titluri, la care se adaugă prezențele în antologii, reviste literare etc.

Cum s-ar zice, a recuperat timpul pierdut fără poezie, dacă luăm în calcul că a debutat la aproape cincizeci de ani, „bătându-l” și pe Arghezi la vârsta debutului în volum.

Experiențele lui poetice au acumulat diverse game și registre tematice și stilistice, până la a ajunge la un prag de încercare în tehnica poetică, având curajul de a crea tipare inedite.

Să-și spună cuvântul oare și formația sa profesională, să-și ceară dreptul la cuvânt și inginerul din el.

Gheorghe Mizgan și-a propus să împace și capra și varza poeziei, dând tehnicianului ce-i al ingineriei și poetului ce-i al poeziei. Experimentul lui Gheorghe Mizgan, de a crea un alfabet liric sub semnul eufoniei e îndrăzneț, pentru că autorul nu și-a propus doar să pună la încercare dicționarul, ci și vibrația lirică.

Aliterația nu e o figură de stil nouă – ne-a rămas în memorie încă din adolescență versul coșbucian „prin vulturi vântul viu vuia”. Armonii de acest fel se regăsesc destule în literatura română, dar Gheorghe Mizgan înțește foarte sus. El ne dă o lecție despre ceea ce Constantin Noica spunea că e o poetă: limba română. Despre potențialități, despre virtuți. Identifică un ADN nou, cel poetic.

NICOLAE BĂCIUȚ

Patru anotimpuri deodată

Melania Cuc continuă să fie mereu surprinzătoare, la fel de activă ca altă dată, când orizontul motivațional și existențial era altul.

O nouă carte de poezie (*Strelitzia*, Editura Nico, 2017) a Melaniei Cuc nu face decât să confirme că poezia ne însoțește drumul, sfidând timpul, vremurile.

Dacă nu am avea repere biografice, ar fi simplu să o asimilăm pe Melania Cuc altei generații, altei stări de spirit. Atât din perspectiva temelor poetice cât și a limbajului, care nu doar că nu a îmbătrânit, ci își păstrează prospețimea și adecvarea la real.

Melania Cuc este o mașină de literatură, scrie foarte ușor, repede, atunci când își face un proiect literar. De altfel, se vede la prima vedere că scrisul ei are simplitate, firesc, directețe, jovialitate, sinceritate... Și spontaneitate.

De altfel, rareori am văzut atâta disponibilitate creativă la un autor la o vârstă respectabilă ca a Melaniei Cuc. Ba chiar aș fi tentat să afirm nu că trăiește o a doua tinerețe, ci că trăiește sub pecetea tinereții fără bătrânețe.

E adevărat, faptul că nu s-a înregimentat literar la vreo generație, promoție,... gașcă literară, optând pentru o cursă solitară, o face să se poată reinventa mereu, să se adapteze elanurilor scripturistice ale vremii.

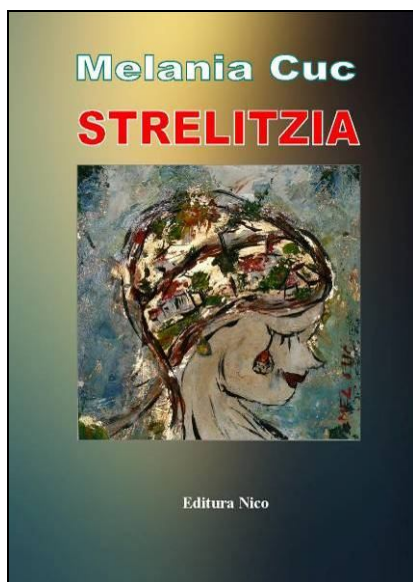
Își trăiește viața într-un „exil” voluntar, acasă, în locurile primei case, de unde își alimentează energiile pentru toate drumurile pe care le face ieșind din geografia natală, archiudeană.

Își scrie cărțile, își pictează pânzele dincolo de orice fel de constrângeri.

Trăiește bucuria de a scrie. Trăiește ca în... Paradis, ca într-un regim privilegiat, protector, racordat mereu la generatorul de emoție estetică.

Ceea ce nu înseamnă că autoarea nu e bântuită de nostalgie, dar nici nu se lasă îngenunchată de ele, ținându-le sub control, chiar dacă încearcă adesea să recupereze amintiri, timpuri imemorabile.

Oricum, tonul liric sale e confesiv, nu în termeni de biografie

statistică, ci în registrul dezvoltării cotidianului amprentat de semnele trecutului.

Confesiunea nu exacerbează eul, „eu” fiind mereu tangent la tu, el, voi, ei. Ca într-un joc între aparențe și esențe.

Poeta are capacitatea de a decupa esențialul din nesemnificativ. De altfel, și titlul cărții generează o astfel de amprentă, cu diferențe între a părea și a fi. „Sterilitzia” (titlul cărții) e o plantă, dar imaginea ei glisează spre imaginar, floare plantei semănând cu o pasăre (numită „pasărea paradisului”), cu penajul deschis, cu o încărcătură cromatică aproape mistică.

Melania Cuc e un observator rafinat al lumii sale interioare, dar și al cotidianului în aparența sa anodină, habituală.

Poezia sa e o succesiune de (auto)portrete cu suprapuneri și comprimări, autoarea chiar spune: „Răvnesc la patru anotimpuri deodată” (*Casa noastră*).

O reconfigurare a timpului, cu inevitabile efuziuni cromatice.

De altfel, poezia Melaniei Cuc e picturală, la fel cum pictura ei e încărcată de lirism.

Această nouă carte a Melaniei Cuc surprinde nu atât prin... noutate, cât prin capacitatea de a aprofunda în temele reiterate.

Din păcate, poezia Melaniei Cuc nu are încă criticii pe care-i merită, dar ea rămâne autorul care nu scrie texte cu termen de garanție limitat.

Timpul ei nu e niciodată pierdut, se va reîntoarce mereu.

NICOLAE BĂCIUȚ

Melania Cuc și poezia sa vintage!

Despre ce e poezia Melaniei Cuc de ultimă oră? Este „...despre noi, despre lume,/ Despre ceaiul răcit într-un ritual/ Cum vezi doar în filme!...” precum spune aceasta în poezia **Femeie, jumătatea din cruce**. Este o poezie despre universul unei visătoare incurabile, ce și-a umplut partea ei de lume cu văzute și nevăzută, „lucruri” care gravitează în ideile acesteia, uneori într-o contradicție complementară, vintage! Este o poezie ce umple goluri, particularizându-le cu un mod aparte de a vedea și cu un vocabular unde se împletesc neparcimonios spusele cu nespusele!

Titlul cărți poartă inflexiuni exotice, *Strelitzia*, Ed. Nico, 2017, titlu care semnifică, după unele definiții, numele „unei plante originare din Africa de Sud, care la înflorire are aspectul unei păsări exotice cu penajul deschis în evantai, viu colorat, de unde și denumirea de „Pasărea paradisului””: Spune poeta: „...Doar cu gura plină de cuvinte nefolositoare,/ Te-am așteptat dinaintea troiței/ Căreia i-am dat rădăcini de *Strelitzia*...” (poezia **Palmele le așez peste flacăra**). Așadar, flacăra credinței în fața căreia cuvintele sunt de prisos! Iată o posibilă definiție!

Titlul nu este unul întâmplător, bogăția lumii Melaniei Cuc, „penajul” scrisului ei, face să se asemene cu această floare, ce crește paradisiac, pentru a încânta pe cei capabili să vadă cu ochii, la prima mână, și cu ochii minții, la mâna a doua. Sau poate invers, cu ochii minții la prima mână, cine știe?

Acest univers, purtând marcă înregistrată Melania Cuc, de care spuneam, se cristalizează în jurul ei, în jurul casei sale, în jurul credințelor și năzuințelor sale. Sunt până la urmă cărămizile ce-i plăsmuiesc lumea și cărora le-a jurat credință: „*Acest jurământ/ A fost făcut pe viață/ Eu sunt plămădită din ulcele și străchini/ Arse în cuptoare demult prăbușite/ Neștiută de oameni, de păsări,/ Plec după pâine, mă împiedic în cămășile/ Întinse de-a lungul străzii cu teii împodobiți de omizi!/ Mătasea insectelor strălucește ca nasturii de* →

RĂZVAN DUCAN

Boemia./ *Lucruri mărunte cu care/ Închei manșetele, gulerul și aerul/ Pe care-l tot mut dintr-o mână în cealaltă./...*"(poezia **Ca o singură pâine**). În altă parte, autoarea definește locul propriei spovediri: "... *Lucrez la un patrafir/ Din florile și păsările pe care/ Nu le-a văzut nimeni în carne și oase./...*"(poezia **Palmele le așez peste flacăra**). Așadar, fizică și mai ales metafizică la cub! Sunt lucrurile ei mărunte din care plămădește "coca" lucrurilor nemărunte, ba chiar semnificative! Lumea ei este până la urmă universul paralel ce dă carate de strălucire universului nostru palpabil!

Deși ia lumea ca atare, aspirațiile ei sunt altele, iar judecățile înfierează uneori nerecunștiința semenilor (a unora), față de lumea pe carea aceștia au primit-o, ca dar.

Spune poeta din fereastra modestiei și observatorului de profesie: "*Râvnesc la patru anotimpuri deodată/..... Întreg universul meu/ Stă comprimat/ În paharul cu apă de la fereastră./ Vezi perechea de hulubi/ Care vine din cer?/ Recunosc cicatricile de sub penajul/ Împroșcat cu alice./ Tot medalii de bună purtare/ Într-o lume pe care/ O socotim cu rigla, cu balanța./ Cu compasul/...*"(poezia **Casa noastră**).

Lumea judecată rigid, după niște unități etalon incompatibile cu sufletul ei, este una care se pare și-a pierdut busola și falsează direcții care contribuie la centrifugarea sa. Melania Cuc vrea „caii adevărați” și "...copiii în locul păpușii cu cap de porțelan" (poezia **Pasager clandestin**).

Desigur, nu-i totul posibil decât la modul ideal, unul aflat în adâncul sufletului. Desigur, "fugit irreparabile tempus", astfel încât acum „*Bătrânul măr nu mai face fructele cunoscute./ Viermii s-au camuflat în mătase...(.)...Mă îmbrățișezi cu mânuși de urzică*" (poezia **Cele mai bune parfumuri**). Sau: „...*Deși port ochelari de ultimă generație/ Abia deslușesc/ Numărul băut în patru cuie/ Pe poarta/ Casei ce mi-a uitat demult/ Și înălțimea și glasul*". (poezia **Veri cu carnea ruptă din mine**).

Tot din categoria nostalgiilor face parte și amintirea timpurilor de altădată când "*Dormeam, ne trezeam, mâncam, iubeam/ Și ne rugam la icoane.../ Sub șalul din care,*

Unii...am smuls toate firele,/ Alții...au mușcat, am scuipat tivul de aur./ Am decupat/ Toate broderiile vechi de mătase..." (poezia **Albastru fantastic**).

De fapt "*Palton peste palton/ Resuscităm amintirile...*"(poezia **Peliculă alb-negru**), spune poeta.

Temele predilecte din acest volum, ce conține 55 de poezii, sunt: timpul, cu trecerea lui inevitabilă, văzut cu ochi de înțeleasă tristețe: "...*Vinul tânăr și mustul bătrân/ Petrec de ziua mea/ În crama uitată de lume./ Mi-am alungat câinele/ Și lanțul liber face insolație în mijlocul ogrăzii/...*" (poezia **Fără de minte și singuri**). Sau: "*Mă așund până la brâu/ În lucrurile care nu îmi aparțin*. (poezia **În ghetle de sagri**). Sau: "...*Zilele mi se scurg pe dunga cuștitului./ Uneori, mai lipesc mărci poștale./ Marginea mării de marginea/ Aerului crescut între noi./* (poezia **Scrisori nescrise**); iubirea, cu gradele de incandescență, care și ea a trecut ("...*Tu îmi atingi mâna/ În degetele mirosind a săpun de rușe./ Nu mai am sentimentele de altădată/ Nu mai am credință adevărată./ De pe mosor se deșiră numai materia/ Despre care/ Savanții susțin/ Că rezistă întemperiilor încă o mie de ani...*" (poezia **Peliculă alb-negru**); statutul femeii, rotire deopotrivă cu loc al rotirii ("*Eu țin casa./ Eu țin soba cu plita încinsă/...*" (poezia **Femeie, jumătatea din cruce**); moartea, viața, speranțele, etc. Desigur, Dumnezeu nu poate lipsi din ecuația viziunilor poetei: Spune aceasta fără echivoc: "...*Simți cum aburește între palme/ Pământul cel turnat de Dumnezeu/ În matricea trupului meu?/...*" (poezia **Libelula de sticlă**).

Până la urmă, cu cerbicie, poeta dăruiește și se dăruiește pe sine, "îmbogățindu-se prin împușinare", așa cum numai cei cu generozitatea fără margini știu să o facă: "...*Dăruiesc/ Fluturi ce-și alină odihna în vânt./ Ofer colivii poleite cu aurul cavalerilor de la Malta./ Îmi dau sufletul, viața, capătul acesta subțire/ Din ața care ține una-n-alta/ Mănescile cămășii de mire.../ Vând jumătate din partea mea de vin/ Ce s-a băut/ La Nunta din Galileea./ Hai, să locuim în piața din care/ Stâlpul infamiei a fost pus pe foc/...*"(poezia **Monede fără efigii**).

Poezia Melaniei Cuc magnetizează și cucerește "bob cu bob".

Aceasta și datorită limbajului adus din sfere diferite de cunoaștere, dar atât de bine și subtil concatenat. Un limbaj proaspăt, succulent, unde se simte seva plină de sensuri hrănitoare de suflet "nemângâiet".

Imaginativă, peste poate, autoarea nu face rabat de nimic, nu are complexe, scriindu-se pe sine într-o feciorelnică destrăbălare, în sensul dezinvolturii, de idei și cuvinte.

Și chiar dacă tristețea are ochi mari, ea nu-i ia nimic din forța de sugestie, mesajul ajungând nealterat și viril la cititor.

Aproape că văd cartea ca pe una de "Miere târzie", cum ar fi spus Evgheni Evtușenko.

Visul poetei a ajuns în această nouă apariție editorială atât de rafinat încât acesta se întâmplă, deloc întâmplător, nu pe orizontală, nu pe verticală, ci pe toate liniile de forță din jurul punctelor de sprijin ale autoarei.

Este o lume densă și diversificată în poezia Melaniei Cuc, lume care se țese până la urmă în jurul (ideilor) ei, asemenea viermilor de mătase care la un moment dat produc și își înfășoară în jurul lor fire de mătase, formând gogoase, din care vor izbândi mai târziu fluturi.

La fel se întâmplă în poezia acesteia.

Din „gogoasele” lumilor pe care ni le propune ies fluturii unei frumuseți aparte.

Iese zborul ei personal.

Iese în toată splendoarea "aripa de sub cămașă", cum ar fi spus poetul Nicolae Dabija.

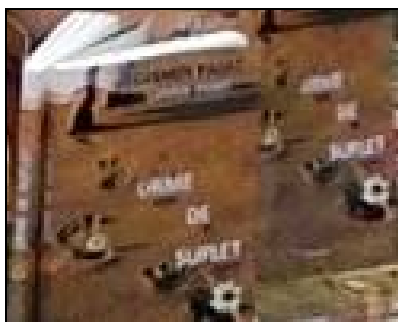
Urme de suflet

"Mi-am spălat întâi mâinile, ca să fie curate pe stilou și pe hârtie; mi-am spălat fața și mai ales ochii, dinadins, ca să vadă fiecare literă în parte, veghind împotriva întâmplării și inspirației (nedivine); mi-am spălat inima. (Nichita Stănescu – fragment din cartea Amintiri din prezent).

Apariția unei cărți e un prilej de bucurie. O bucurie care se vrea dăruită, împărtășită. Astfel, poeta Carmen Pasat vine în întâmpinarea cititorului cu un nou volum de versuri **Urme de suflet**, adăugând astfel o nouă treaptă piramidei sale poetice. În 2015, ne prezenta volumul **Scântei de gând**, apărut la editura PIM, Iași. Poezia ei are darul de a te face părtaș la trăirile afectiv-spirituale, complexe și armonioase, deschizând câte o "fereastră luminată" către sensurile profunde ale existenței. Întâmplare sau nu... (revenind la primul pasaj), Carmen Pasat ne face următoarea mărturisire: *"a-poi, ca să nu întinez / cu praful din lume / cerul cumva, / mă voi descălța. / Și tăcută ca umbra / îmi voi așeza una lângă alta, încălțările"...* (**Printre stele**). Sigur, conjunctura în care ne e prezentat acest "ritual" este cu totul alta: e vorba de un ritual al trecerii Răului Styx... spre o altă dimensiune. Ceea ce mi-a atras atenția, în mod deosebit, e aceeași nevoie acută de purificare, de "lepădare" a tot ce înseamnă profan, grosier, de toate elementele supuse degradării. Conștientă de efemeritatea clipelor, poeta încearcă să-și imagineze cum va fi ultima "vizită" pe acest pământ, captivă în această formă: cu trup de lut și spirit infinit.

"când voi ajunge / la capătul drumului, / îmi voi da jos amintirile / și voi privi cu răbdare, / surâzând, toate zilele..." Vibrația lirică, delicatețea versurilor nu lasă să transpară zbuciumul sufletului, acesta ținându-și în frâu lacrimile care stau să rupă zăgazuri. Dincolo de toate greutățile lumești, parcă îți mai dorești să admiri un răsărit, să stai pe o bancă sub un cireș înflorit, să admiri un apus într-o zi de vară, să depeni povești pentru un nepot bălai... *"Mă voi așeza în genunchi / și voi săruta pământul / ca pentru ultima oară, / fără să-mi strig cuvântul."* Un adevărat ceremonial, ceva sacru, de netulburat...

Abisul în care sufletul fragil se prăbușește este îmbrăcat în faldurile de

catifea ale cuvintelor. Versurile captivează prin imaginile semnificative, de mare impact emoțional, forța iradiantă a tensiunilor lirice ajungând până la inima cititorului. Poemul **Printre stele** provoacă o trăire profundă, cuvintele parcă te ating, te tulbură, îți smulge acea lacrimă mare... mare cât o "tresărire de suflet". Întregul poem pare a fi un adevărat testament, imaginile picturale par rupte dintr-un film scurt, acest moment al plecării fiind redat cu acuratețe, expresivitate și, nu în ultimul rând, cu un fel de recunoștință pentru toate frumusețile oferite. Sufletul pare împăcat cu tot ce i se întâmplă, pare în armonie cu tot ce a plăsmuit divinitatea. Mai mult decât atât, poeta Carmen Pasat are speranța că-i va reîntâlni pe cei "cunoscuți" și îndrăgiți pe acest pământ, plecați ceva mai devreme, acolo *"acasă de tot, printre stele"*.

Durerea despărțirii este îmbrăcată în tonuri calde, cuminți, toate gândurile, trăirile par adâncite într-o resemnare absolută.

"fără amintiri, fără început și fără sfârșit" – așa se vrea sufletul; ca o apă curgătoare, limpede, curată, ca lumina cea dintâi, neviciată de vreo umbră. Spaima trezită de infinitul mut, exprimată de cunoscuta maximă a lui **Pascal**: *"Tăcerea eternă a spațiului infinit mă înspăimântă"* – are alte conotații în gândirea poetei. Dimpotrivă, spaima nu reușește s-o domine, s-o subjuge, este alungată, înlocuită cu speranța în ceva "mult mai înalt"... Amprente emoționale, intensitatea trăirilor deschid orizonturi în planul infinit al posibilităților expresiei poetice. Tema poeziei din acest volum, **Urme de suflet, volum care poartă semnătura doamnei Carmen Pasat**, este subiect de meditație și introspecție. În fiecare gând se țes "tainele profunde", mai ales atunci *"când toamna ne vestise / că soarta e chemarea / că frunza se zbatuse / să umple iar cărarea"* (**Iată**). "Înainte furtunii mă înfășor

în amintirile mele fericite" pare să ne spună poeta. Versurile ce urmează redau un tablou al introspecției, mediației care reflectă frumusețea sufletului, puterea de seducție a metaforei. *"ne-am regăsit prin timpul / cel adâncit în stele / tu miroseai a soare, / eu miroseam a miere"...* (**Iată**). Teme ca: visul, dorul, boala, moartea, iubirea, depărtarea, apropierea surprind prin estetismul delicat al ideilor, prin varietatea conținutului semantic. *"Materialul fundamental al oricărei poezii este sentimentul, iar nu cuvântul cum ar părea. Cuvintele au un rol aparte, sine qua non..."* (**Fiziologia poeziei – Nichita Stănescu**).

Da. Volumul **"Urme de suflet"**, semnat de doamna Carmen Pasat, stă sub semnul sentimentului, sub lumina acelor trăiri limpezi izvorâte din adâncimi bogate, aurifere. Fiecare poem se consumă între amintire, dorință, suferință, speranță și nostalgie. Versuri relevante: *"să vii așa, cum nici n-am știut, / chemat de dorința de început / mai mult să-mi aduci / din dragostea ta / dându-mi speranța în noi, liniștea..."* (**Te-așteptam**).

Dincolo de toate lucrurile posibile, omul are o dorință mai mare decât toate: să știe că ziua de mâine îi aduce stabilitate, siguranță, liniște. Natura este locul în care poeta se reculege, sufletul se încarcă cu energie, dar și cu "avânt" spre necunoscut, spre taine neafiate încă. Gândul s-a înfrățit cu natura și a găsit termenul de comparație: copacul! De ce n-ar fi un copac? Ca și el... *"să am rădăcină / înfiptă adânc în pământ, / iar soarele să-mi fie în ramuri lumină / și păsări să-mi cânte cu avânt."* (**Maș face un pom**). Și poeta Carmen Pasat ne descrie, în versuri pline de tandrețe și rafinament, cum își imaginează șederea sub un pom împreună cu *"vreun prunc"*, într-o după amiază de vară blândă, *"sub semn de lumină și pace deplin"*. Ce-ai putea să-ți dorești mai mult? Într-o astfel de atmosferă ai vrea să-ți trăiești "veșnicia" zilelor. O altă temă, - care ocupă un loc important în volumul de față -, este iubirea. Spuneam adesea că iubirea este cel mai înălțător sentiment. Vin acum și subliniez faptul că, acest inegalabil sentiment, iubirea, este mai mult decât atât, e viață, e însăși viața cu întregul ei ceremonial, - așa cum →

VALENTINA BECART

Dăruire și continuitate

Mihaela Meravei este o poetă riguroasă și neliniștită în același timp, care-și prelucrează versul, căutând cu obstinație "cuvântul ce exprimă adevărul". De abia după ce gândurile, ideile, trăirile, tot ce vrea să ne transmită, i se întrupează pe deplin în corpul subtil al metaforelor dorite, ne primește în casa plină de lumină și inefabil a creațiilor sale, invitându-ne să le descifrăm orizonturile și tainele. Iar atunci, nici nu ne mai mirăm când o vedem zburând, cum se mărturisește, "cu aripi de hârtie", "în al nouălea cer", asemenea unui înger dăruit cu pasiunea pentru poezie.

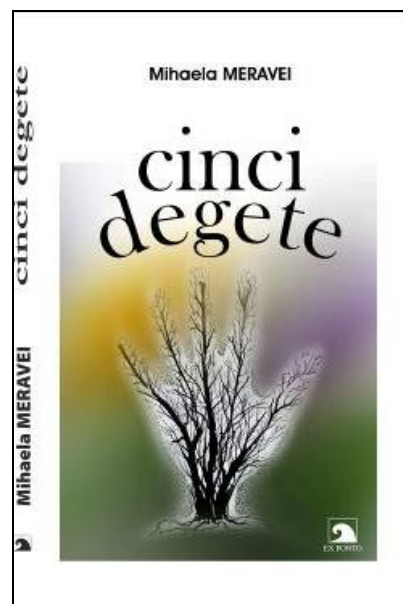
Cărțile sale de până acum sunt ca niște duminici ale bucuriei de a scrie. Această stare sărbătorească le traversează cu măsură, fie că au în centrul atenției lor dragostea: "și asta pentru că iubindu-te învăț să mă re-iubesc/ redescoperind gustul dumnezeiesc al/pâinii muiate în vin/atingând cupola plină cu licurici a creației/precum o binecuvântare"; fie divinitatea: "tu ești Lumină eu sunt Om/cât de adâncă

este această cale/când din lut doar tu mă transformi/în rază de soare"; ori marea: "uneori ninge la malul mării/acolo unde începe viața/și îngerii își înnoiesc aripile/pentru următoarea minune"; dar și celelalte teme predilecte: mașinăria vieții, trecerea timpului, miracolul nașterii, lumina, condiția omului, obsesia unei feminități tumultuoase, ș.a.

Cu fiecare nou volum, poezia Mihaelei Meravei este în creștere valorică, plină de fervoare și prospețime. De acum, continuitatea și siguranța scrisului său îi configurează un profil liric distinct în spațiul literar de la Pontul Euxin.

Așa cum au afirmat și alți comentatori ai cărților sale, subscriu și eu la ideea că Mihaela Meravei cultivă o poezia cu deschideri neomoderniste, întreținută de elemente autotereferențiale; o poezie unitară, cu un limbaj direct, limpede, profund. Dincolo de senzualitate, candoare, finețe, versurile autoarei se mai remarcă și printr-o aume sinceritate a lucidității și a unei ironii subtextuale bine temperate.

Poate mai mult ca până acum,

prin antologia de față, publicată anul acesta, la editura Ex Ponto din Constanța, cu un titlu semnificativ, CINCI DEGETE, Mihaela Meravei ne demonstrează că este iremediabil dependentă de poezie și de credința în puterea purificatoare și vindecătoare a acesteia.

OVIDIU DUNĂREANU

URME DE SUFLET

→ne-o înfățișează poeta în versuri care emană parfum de prospețime, antrenând în zborurile imaginative – noi respirații și semnificații ale cuvântului: "Dacă nu te-aș avea pe tine, / aș putea trece cu nepăsare / fără să văd cum urcă în copaci frunzele primăvara" (**Dacă nu te-aș avea**). Și numai gândindu-se că la "capătul zilei" ar putea să se regăsească, ca o întâmplare... singură, întreaga făptură i se tulbură, întreaga liniște este spulberată, furtună care ar produce neprevăzutul: "mi s-ar sfârteca inima în prelungi fâșii, / iar suferința m-ar sfărâma, / în sute de cioburi, / împrăștiindu-mă în stele..."

Lirismul izvorăște cu seninătate, blândețe (paradoxal) dintr-o meditație profundă, cu accente grave, interrogative, uneori angoasate. Imaginația antrenează în elanurile sale o mare densitate de sugestii, conferind vigoare și sensibilitate fiecărui vers așternut pe hârtie, dezvăluind dispoziția spre reverie a sufletului. În recenzia realizată volumului **Scântei de gând**, făceam următoarele sublinieri legate de

trăirile poetei: "Uneori, poeta Carmen Pasat se ascunde îndărătul lucrurilor, departe de „furtunile zilei” și-n spațiul protector al solitudinii interioare, încearcă să mediteze asupra misterelor ființei și asupra efemerității lucrurilor. Disponibilitățile limbajului sunt nelimitate, trăirile fiind focalizate, când melancolice, când exaltate, pe palierul erosului, acolo unde, asemenea unui „joc al ieletor”, iubirea apare miraculoasă și dispăre în clipa în care privirea își caută un loc „sigur” de sprijin.

În această „forfecare” de senzații alunecoase, spiritul poetei, trecut prin focul realității, nu rămâne în afara suferinței, căutând, de multe ori consolarea în creație, sugerând cu ajutorul versurilor trecerea inexorabilă a timpului, a clipelor frumoase, a sentimentelor ce se doreau statornice, cuprinzând în acuratețea expresiei poetice întreaga gamă a zbuciumului sufletesc, fiecare cuvânt respirând melancolie și gingășie stilistică. Pe lângă ecoul în planul sensibilității estetice, poezia produce importante efecte asupra gândirii, „dorind preschimbarea clipei în secvențe de

eternitate.” FAUST exclamă acel cuvânt care, conform legământului lui Mefisto, trebuia să-l piardă, dar care îl va salva: „Clpei care trece pot să-i spun: „Zăbovește, ești atât de frumoasă” – ”... Voi încheia cu o strofă din poemul **Măinile mele**, poem în care versurile te învăluie ca o "mătase moale", într-o "poveste nesfârșită"... care înalță gândul și inima. "Măinile mele / pot lua forma iubirii / desenând contururi știute / prin mângâieri domoale / ca săruturile tale –/ peceți ale dăruirii. / Măinile mele / deși te cunosc, / te descoperă de fiecare dată. Măinile mele te caută!"

În tot acest volum ai impresia că poeta Carmen Pasat își caută sufletul neîncetat, îl știe pe undeva, pe aproape, îl provoacă, invitându-l pe piscurile marilor avânturi poetice, acolo unde se produce extazul, unde ființa trăiește starea de grație... Cititorule! Încearcă aceste înălțimi ale trăirilor! Vei simți tumultul, dar și simfonia universului -, mai aproape cu un gând...

Omul icastic față în față reversului care înobilează sau nu...

Abisal sau aproape, cu aripile e-coului îngerului zburând întru universul celei mai noi cărți a domniei sale (*Somnul icastic*, Editgraph, Buzău, 2016), înfruntând atotputernicul somn absolut, Ioan Toderiță se joacă serios de-a visul, visarea, cuvintele, poemele...

Frumusețea îl curtează, chiar în exces de virgule, deși poetul, de fapt, încearcă un experiment, de multe ori reușit: „Pe candelabru ochiului divin, (sic!)/ ce ne străpunge, văzduhul, se îmbracă.../ Lumina de apă, sub pleopă îmi sapă/ răsadu-ntunerice al visului deplin.” (p.6) D(o)ar spațiile de după virgule, de la tehnoredactare, pot irita cititorul grăbit: „N-are, ținerea de minte, o măsură, să urmeze...” Sau : „Cernită fecioară , (sic!) fantasma revelației obscene,/ descreștește fruntea visului anahoret./ Viața-i duh de promenadă.” (p.8)

Experimentul din „Ereziile mirării” continuă într-un fel și, chiar dacă îi place să se auto-flageleze cu măsură, nu cade chiar în „maladiile mirării”: „Trec prin întrebări ardente maladiile mirării... / Mai ușor ca un prigor, care are cuib în soare,/ stă destinul pe lungimea nesfârșită a-nserării.”

Și el, ca și alți poeți, între secundă/clipă și eternitate își „asumă elocința textului intempestiv”, scris sau nu, stă la șezătoare cu destinul mai sus amintit, contemplativ, dar mai merge și „la întâmplare, în piața plină de speculanți ai clipei necesare”... Viața poate fi o pradă, sau o pândă, depinde: „Aceste pânde – interpret exiguu./ veghează maladia de destin.” (p.13)

Noi, de pe „ulița strâmtă a întâmpinării”, îl surprindem pe poet cu teama de „carte eufemă”, trecând, trecând, precum s-a citit și mai sus, prin „rumoare, de complezență, prin absență, prin mulțimi catastrofale, cu elemente apocaliptice, așadar încercând și răspunsuri, dar mai ales căutând acea frumusețe care mereu pare să ne scape printre degete: nufăr încăruntit, trandafir de nescris, duhul ascuns (un poem antologic „Fecioara”, p.23!, cu ecouri din simbolizmi ori Poe), iubirea...

Provocator, revoltat, mânios, zămbind ștângărește, chiar și înțelepciunii („Sărmană înțelepciune...” p.29), poetul este pregătit să scrie despre „Dinamici prezuntive” (ispitit, se pare, și de limba italiană, a se vedea și titlul

volumului, preferând forma cu „n”, deși în text apare și forma consacrată): „Cer-tându-ți rânduiala acestor paradigme,/ sfârșești neînceputul imaginii diforme./ În punct, își află, duhul, dinamici pre-zumtive./ Pe drepte inocente, și-n falnice-axiome.” (p.12)

Imagini demne de infernul aștrilor se nasc: „În stărv de stea, lumina, din sine se înfruptă...” Ori: „Pluteam, ca o cruce îmbrăcată în zeghe,/ pe nesfârșitul unei apocalipse...”

Un altfel de Cioran caută, așadar, în Galațiul metafizic, o mansardă din care zorii să-l întrupeze, cerând lipsa favorurilor, observând, aproape decisiv suprarealist, „două femei, mascate de carnaval” care adunau „forfota” din el „în forceps”... De acolo, de sus, ar vedea în continuare, la infinit, cum noaptea fără lună pe pământ cum umblă, „Să înalte crucea unui mort târziu./ știu cum va să nască, Tatăl, dintr-un Fiu”... (p.16)

Ecorșând ființa compromisă a omului, observă pribegirea în noi a misterelor, cele mai multe decăzând, virusându-se de prea uman... Făcând aporouri lirico-culturale (Blaga, Shakespeare ș.a.m.d.), creionează: „O lume de plante, de ierbi carnivore,/ ascunde cărarea sfârșită-n luceferi./ Nu-i loc de întoarceri în stinse corole!/ Și strigătu-lunii-nspăimântă străjeri!” (p.20)

Poezia lui Ioan Toderiță este și ea, din când în când, strigăt (poate, uneori absurd satiric, chemând la treziri ori mini-revoluții, individuale ori de grup), dar când este jazz (marin, câmpenesc sau cum vrei și vă place), poate fi marcant, jocul cu linia orizontului, așteptărilor, fiind superb ca un răsărit de soare: „Murmură, în noapte, vesel și algid,/ fluierul, sincope melomane./ Apele asudă fierbinți holograme,/ ignorând supliciu lunecării-n vid./ Țărnuț risipește turmele de melci./ cu urcuș în palme, pânze și catarge./ Dăltuind în valuri corăbii-poteci,/ neființa cată zări antropofage.” (p.21)

sau: „Încep alăptarea câmpiei cu fluturi./ pe cumpene, zarea, așterne acvile.../ În Soare, telurul, nălțatelor ciuturi./ Placentele humei adună mistere./ Mistere cusute în palme posace.” (p.24)

Îmbinând tăceri de ciuturi cu plesniri de bici („plesnesc cuvântului poteci”, p.25), „pe drum de fum”, pe drumul de iluzii al literaturii, ne mai poate destăinui: „Cuvântul cel dintâi, în Dumnezeu semit,/ îmbracă duhul ezoteric, al somnului icastic./ Se va trezi vorbind, doar trupul tău ostatic.” (p.26)...

Precum se vede, aproape pagină de pagină, poetul poate fi citat fără rezerve, Ioan Toderiță este cu siguranță un ostatic al Poeziei, materia, substanțele, astrele, ecourile, i se supun cuvintelor sale nerăbdătoare, de amuțesc până și canarii: „Uranus mângâie luna, stăpânit de Gee.../ Transcendent și immanent, fuge-n cer scânteia./ Fiu, pământului, un tată, plivește, din ecou,/ plângerea de mamă...” (p.27)...

Luciditatea îl face să ne amintească și de coșmaruri („Asfințitul smulge noaptea, din fântâni, cu ură.”), de patul lui Procust (p.73), ca un sicriu care tot procește sfârșirea, se mai întoarce și la „pofa cuvântului de abstracțiune”, uneori te sufocă, ori te inunda (a se vedea poemul „Ploaia”, p.30-34), te poate irita („Iubesc un nume meloman: / Paris, Pandele, Iorgovan./ Și moartea despre morți se plânge/ Smulgându-și coasa din belciuge.” p.45), nu te poate lăsa indiferent („Sub zări, pierdute-n omul rătăcit, lumina are cuget...”): „Ce-i viu, nu știe-n stele să citească.”!

Dar „tăcerea are văz de corb”, p.51! Deși, cel puțin aici, nu strigă corbul „nevermore”, ci un cucuștiuc, „Niciunde”! (p.56) Un Neverland unde Ioan Toderiță se joacă și de-a Hook și de-a Peter Pan, răbdător: „Mă rabd în lumea tristelor fantoze...” Sau: „mergeam pe splaiul neted al mahnirii” (p.68) Ori: „Rostogoleam doar cercuri goale/ c-un băț de alun în palmă lată (...)/ Treceam infernul, cu tăceri ardente...” (p.69)

Finalul este al unei iubiri cât aceea a Adamului și a Evei, imaginea deloc finală fiind demnă de un fotograf care a văzut Vietnamul, Auschwitzul, dar și promisiunea mântuirii : „Mă pozez, la minut/ Într-un pat fără așternut/ cu o femeie nevorbitoare/ ce îmi coase și descoase poemele clipei proto-viitoare./ Așa mi-i scris, sufletul să-mi crească/ dincolo de închipuire/ uitând de trupul meu năruit în circumboltire.” (p.73)

A.G.SECARĂ

Un jurnal poetic

La Editura Libris Editorial, Lăcrămioara Stoie publică, sub titlul *Jurnalul cuvintelor tăcute*, un volum de poezie a cărei substanță se revendică, până la un punct, de la poetica tăcerii de sorginte blagiană.

Aceasta este reconsiderată din perspectiva unei lucidități ce-i impune autoarei un demers poetic implicând permanenta cenzurare a sensibilității feminine prezentă discret în text. Autoarea mizează pe transcrierea stărilor interioare, însă o face cu o evidentă detașare.

Luciditatea consemnării neutre a stărilor afective se finalizează întotdeauna prin desene grațioase ce închid realul în forme ce-i reconsideră condiția.

Poeta refuză programatic ceea ce se poate înțelege prin expresivitate, fără a face însă concesii discursivității și demersului demitizant gratuit caracterizând producții poetice de ultim ceas.

Spațiul poeziei sale este unul citadin prin excelență, pe care autoarea nu-l propune la modul ostentativ ca pe o emblemă a unei anumite atitudini poetice: „Eu și umbra mea / rătăceam prin Piața Mare / așteptând întinericul / să învelească acoperișurile / și să le închidă ochii iscoditori / ronțaiam dintr-un cornet / cuvintele tale pietrificate / aruncate la picioarele mele / pe Podul minciunilor / din turnul Bisericii Evanghelice / tipățul Cocosului Roșu / a început să străpungă aerul dintre noi”(IV).

Transcrierea mișcărilor cotidiene este influențată însă de simbolul inserat în text cât se poate de firesc, cu o ușor sesizabilă nostalgie a unui spațiu revendicat întotdeauna de poezia autentică: „Am înconjurat de șapte ori / fântâna din Piața Sfântului / am pus șapte lei / în cutia trubadurilor din Transilvania / am cumpărat șapte buchete de flori / de la femeia sărmană de pe Republicii / ne-am închis gurile cu șapte baclavale/în Palatul Saray / din care am evadat / după șapte cafele la nisip”(VI).

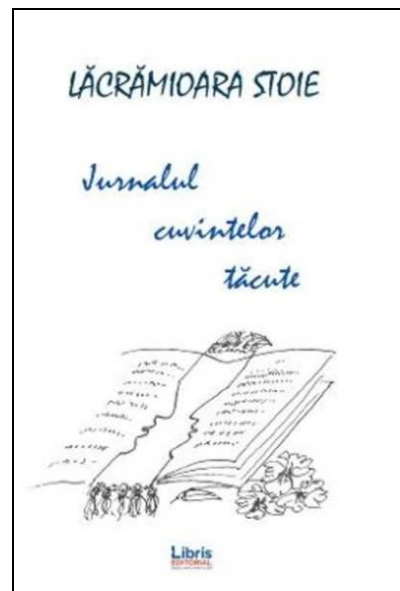
Sentimentul este atent controlat și ținut la distanță, până când conținutul afectiv se resoarbe, rămânând, severe, contururile care sfidează

facilitatea și descurajează evident un anumit tip de lectură: „Nu știu dacă vei veni / sub pașii șovăitori / strivesc ochiadele bărbaților obsedați / de pe trotuarul din fața bistroului / lentila dreaptă / mi-a căzut în mocirlă / băjbăind în lumina farurilor / tresar auzindu-ți chemarea”(VIII). Sau: „În forfota după-amiezii / orele trec invers / printre degetele mele / cu unghii vopsite clasic / în ciuda modei kitsch / îți culeg privirile pierdute / în resturile salatei de varză / îmi las buzele să fluture / sărutul de rămas bun / cu gust de orez egiptean / și bere cu cidru”(IX).

Aceasta nu înseamnă însă că sensibilitatea specific feminină nu este acceptată de Lăcrămioara Stoie, căreia îi reușesc notabile caligrafii ce nu eludează simbolul sau metafora: „Tropotul amintirilor / hoinărind prin liniștea mea / încercuită noapte de noapte / de pasărea prevestitoare / din turnul împodobit / cu umbrele / mâinilor noastre”(XIV).

Uneori poeta se abandonează poeziei cu o ușor sesizabilă oboseală feminină, fără a pierde însă controlul, dimpotrivă, accentuând un fin spectacol textual bine supravegheat, care trebuie să se deruleze impecabil, pentru a-și asigura efectul scontat: „Gândurile mele-mugurii magnoliei aprinși / în așternutul rămurișului / sub veșnica reîntoarcere / a păsării albe / la cuibul devastat de anotimpuri”(XI).

Imaginile șochează uneori prin încercarea lor de a se impune ca

prezențe independente (amintindu-l pe un Marcel Raymond cu ale sale considerații despre imaginea supra-realistă), cu mențiunea că la Lăcrămioara Stoie faptul trimite spre revanșa textului, dispus să accepte un anumit tip de dialog cu prezența acceptată a cotidianului: „Lasă-mă să-ți deschii liniștea/la toți nasturii/să te întorc pe dos/să văd/ dacă ești/tot tu”(XLIV).

Dacă poezia Lăcrămioarei Stoie se propune ca un autentic jurnal liric, sunt de menționat aici considerațiile unui Maurice Blanchot despre jurnalul intim care, prin însăși condiția sa, trebuie să respecte calendarul.

„Calendarul este demonul său - scrie autorul *Spațiului literar* - inspiratorul, compozitorul, provocatorul și paznicul”.

Cu atât mai mult cu cât, prin ideea de jurnal, gândurile „cele mai îndepărtate, cele mai aberante, sunt menținute în cercul vieții cotidiene și nu trebuie să-i nedreptățească adevărul”.

De aici și reînțelegerea sincerității, care, pentru jurnal, este „exigența pe care trebuie să o atingă, dar nu și să o depășească”.

Pentru poezia pe care o scrie Lăcrămioara Stoie, jurnalul este garanția unui echilibru definitoriu: atentă la cotidian, pe care-l transcrie ca pe un spațiu familiar, autoarea supraveghează lucid cuvintele pentru ca ele să nu scape de sub control făcând concurență neloială realului.

MIRCEA MOȚ

Murivale

RITMURI SOLARE

sau despre arhetipuri cu valoare de simbol

După *Lumina din adâncuri*, un volum de proze scurte (2014), doamna profesoară Maria Monica Stoica ne surprinde din nou, de astă dată cu un volum de versuri, intitulat *Ritmuri solare* (2016), ambele volume fiind „generate de benefica regăsire a originilor”, după cum autoarea mărturisește în *Cuvânt înainte* (p. 7). În momentele de întoarcere „la obârșie, la izvor”, „retrăim senzații care s-au întipărit în memoria afectivă, regăsim gusturi, culori, imagini, mirosuri familiare care au constituit deliciul anilor dintâi”: „venirea noastră la izvoare/ e închinare, sacru rit.” (*Ethos*)

Prin cărțile amintite, profesoara de limba și literatura română Maria Monica Stoica ne oferă un alt fel de lecții de patriotism, învățându-ne să ne iubim limba și valorile noastre culturale, să ne cinstim părinții, strămoșii și eroii.

Cartea *Ritmuri solare*, se vrea o „monografie a satului românesc” și, mai mult decât atât, o „monografie a sentimentelor prilejuite de revederea meleagurilor copilăriei”.

Alcătuită din trei părți – *Monografie lirică*, *Axis mundi*, *Ritmuri și rituri*, cartea este precedată de un *Cuvânt înainte*, semnat de autoare, și ilustrată cu fotografii, la final. Imaginile surprind momente ale întâlnirilor Domniei Sale, în dublă ipostază, de profesor și scriitor, cu personalități ale meleagurilor natale, ca oaspete de onoare, ocazie cu care a fost lansat volumul *Lumina din adâncuri*, în iunie 2015.

Titlul cărții, *Ritmuri solare*, este metaforic și face trimitere la intenția scriitoarei, ea însăși o ființă solară, de a realiza o „descriere lirică a meleagurilor natale aflate sub stăpânirea soarelui”, cu oameni care trăiesc bucuria vieții, în ritmul anotimpurilor anului.

Localitatea natală, un spațiu rural unde tradiția leagă generațiile și unde se apreciază folclorul autentic, cu „o comunitate puternică” și evenimente la care „ia parte toată suflarea satului”, este prezentată ca un „axis mundi”, un spațiu „împregnat de profundă spiritualitate” (*Schitul Bunea*). Locul acesta, cu semne ale

istoriei (*Portret de voievod*, *Capitală valahă*, *Eroii noștri*), este „un spațiu ce-a născut un ethos” (*Ethos*), este „izvor de apă vie”.

Izvor de apă vie este și titlul unei poezii, dar și leitmotiv al volumului, cu valoare de metaforă – simbol. Poezia începe cu o invocare, asemenea unui descântec: „Apă vie, apă vie,/ Curgi în deal/ și curgi la câmpie,/ Dai putere firii noastre/ Înetând/ cu dor de astre.” „Izvorul de apă vie” face referire la izvoarele cu virtuți benefice pentru sănătate, valorificate în alte timpuri la Vulcana-Băi, localitate cu prestigiu de stațiune balneară în epoca interbelică.

„Puțul adormit” este personificat în „voinicul din munți” cu puteri magice care „vorbește-n șoapte”, „stă ades de vorbă/ cu codrul de foioase./ Visează învierea/ Acelor vremi voioase”. „Izvor de apă vie” este și iubirea autoarei pentru al său pământ natal, sinonimă cu iubirea de țară.

Spațiul evocat poetic este prezentat predominant vizual și auditiv în ritmul anotimpurilor și al momentelor zilei. Împregnat de spiritualitate, el pune în imagine personaje emblematice (bunicii, părinții, bătrânii satului).

Acesta păstrează vibrațiile idealurilor istorice ale românilor întruchipate de „voievozi vizionari” -Vlad Țepeș și Mihai Viteazul - și amintirea unor întemeitori de cultură românească (Ion Heliade Rădulescu, Grigore Alexandrescu, frații Văcărești, Vasile Cârlova, Diaconul Coreși, Antim Ivireanul).

„Sunt vechi ruinele cetății,/ Uitată pare domnia glorioasă/ Ce-a scris, în cartea de onoare-a țării,/ O istorie

frumoasă./ Dar Mănăstirea Dealu,/ Parcul Chindiei și-al Mitropoliei/ Înscriu bătrâna capitală/ În Pantheonul veșniciei.” (*Capitală valahă*)

Spațiul acesta străvechi este sacralizat, poeta imaginându-și, în codrii ce-nconjoară satul, prezența unor zeități păgâne din vremurile mitice: zeul Soare, Pan, Bendis, Selena, Artemis, Zamolxis, naiade și driade.

„Un templu e pădurea toată/ Ce înconjoară satul,/ ca un cerc vrăjit,/ În care tainice divinități/ sălășuiau odată./ Altare înălțau/ din loc în loc./ Un mit...” (*Pantheism*)

„Livezile în sărbătoare,/ de flori înmiresmate în potir,/ Dantelărie iscusită,/ din care va să iasă mir./ E dulce pacea ce pogoară,/când cărări albe se aștern./ În liturghia ce începe,/stropi de lumină curg etern.” (*Aureolă*)

Starea de spirit transmisă cititorilor este cea a „îngerilor-copii”, de extaz în fața miracolelor naturii într-o permanentă metamorfoză de la zi la noapte, de la un anotimp la altul.

Primăvară e când „Spre înnoirea toată-a Firii/ Revarsă cerul imne luminoase” și stupina e „muiată în odăjdii scumpe” (*Grădina Raiului*), în vreme ce „Tatăl Ceresc adună în buchet lumină.” (*Aprilie*)

„Renaște viața, în crângul înflorit/ Privighetori se-ntrec în cântec,/ Și un cioban cu fluierul vestit,/ Pe zeul Pan îl readuce-n cuget.” (*Renaștere*)

Se întrezăresc ecouri din pastelurile lui Vasile Alecsandri, din lirica ardelenilor George Coșbuc și Octavian Goga, a modernilor Lucian Blaga, Ion Pillat, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, și este firesc, din moment ce izvorul de inspirație este același: satul „care conșervă arhetipuri cu valoare de simbol”, cadru existențial al bunicilor și părinților, cu rolul special al mamei, al strămoșilor, al domnitorului ziditor de țară (Vlad Țepeș):

„În satul meu, cu oameni de mirare,/ Erau bătrâni frumoși./ Trăia și taica-mare (...) /Era... *bunicul nostru*./ Un om înalt, bine clădit/ Din care munca grea,/ stejar a dăltuit./ Cu mâna înzestrată,/ el făurea pridvoare/ Punea temei la case,/ le înălța spre soare” (*Generații*).

Percepem pe alocuri și „fiorul religios” al poezilor Radu Gyr și Ioan Alexandru: „Lumina Dumnezeu a →

Prof. DOINA DOBREANU

scos-o din genune/ Și-a dat făpturii toate, un nume, și-nțeleș./ Cuvântul Lui zidit-a omul. O minune/ Care respiră-n ritm cu largul univers!” (*Mithos și Logos*)

Întreg volumul de versuri se construiește în jurul unui crez poetic, exprimat în poeziile *Solară* și *Ars poetica*.

Poeta se definește a fi „spirit solar”, cu „nimb de aur” și cu „dorința vie a zidirii”: „Cu timpul, un nimb de aur a crescut/ Sub ocrotirea tandră a iubirii./ Din spiritul solar, a renăscut/ Dorința vie a zidirii./ Și-am tot zidit, precum Manole-ncarcerând pe Ana,/ O mănăstire-n gând, și-n privegheri/ Cu temelia pusă-n cărți:/ Mană cerească, revărsată peste gând, în dalbe seri.”

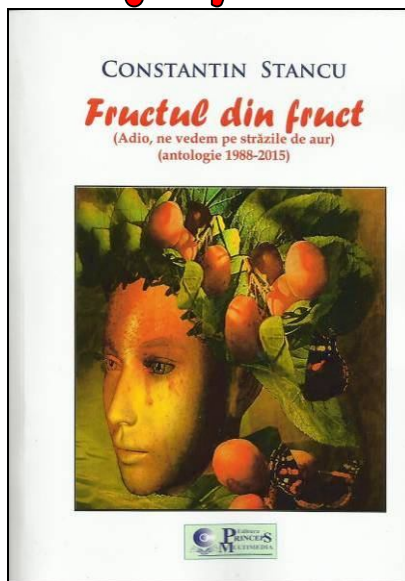
Prin însuși titlul poeziei *Ars poetica*, poeta ne trimite cu gândul la estetica artei clasice. Rolul poetului este acela de a „priveghea” ideea de frumos: „Nu pot să mă alătur mulțimii de noi barzi/ Ce explorează omul, sondând în visceral./ Fumosul îl captez cu sufletul, privind la ninșii brazieri./ Vreau să traduc în melos limbajul doctoral.”

Ritmuri solare este „un omagiu adus sufletului românesc dintotdeauna, cu localizare în toposul miraculos al satului tradițional reprezentat de comuna natală”. Tot ceea ce doamna profesoară Maria Monica Stoica a exprimat în limbaj poetic, în ritmul poeziei clasice sau „în ritmuri populare românești”, are ca finalitate „reîntoarcerea la obârșie, la izvor, ca o primă etapă a identificării rădăcinilor noastre spirituale. Cu cât rădăcinile sunt mai puternice, cu atât *copacul*, care reprezintă în chip metaforic comunitatea românească, va rezista în fața intemperiei și va dăinui în timp.” (*Cuvânt înainte*)

Murivale

Mesager și călăuză

Pe scriitorul Constantin Stancu l-am cunoscut, în primul rând, datorită site-ului său personal, Costyabc-Hatzegworld, folosit atât pentru postarea propriilor creații, cât și pentru promovarea literaturii contemporane (reviste, autori, poeme, știri etc.). Tot acolo am observat că are și un grup de prieteni foarte apropiați cu care rezonază din punct de vedere artistic și spiritual, prieteni care i-au analizat cărțile cu răbdare și minuțiozitate (Eugen Dorcescu, Adrian Botez, Ioan Evu, Dumitru Hurubă etc.). Am fost plăcut impresionat de activitatea acestui om de litere din Hațeg, un om destul de discret, dar foarte generos.

Constantin Stancu a debutat publicistic în 1981, a scris aproape 30 de cărți (incluzând și cărțile pe suport electronic) și este membru al Uniunii Scriitorilor din România (filiala Alba-Hunedoara) din anul 2009. Având o asemenea activitate literară, realizarea unei antologii care să încorporeze cele mai reprezentative dintre poemele sale a fost un lucru firesc și necesar. Prin urmare, în anul 2015, apare la editura Princeps Multimedia antologia „*Fructul din fruct*”, cu subtitlul „*Adio, ne vedem pe străzile de aur*”, cuprinzând poeme din volumele: *Fructul din fruct* (Ed. Facla, 1988), *Păsările plâng cu aripi* (Ed. Helicon, 1988), *Pomul cu scribi* (Ed. Eubee, 2006), *Greutatea gândului nerostit* (Ed. Realitatea Românească, 2012) și *Eteminanki*

(*Ultima săptămână*) (Ed. Cronologia, 2014). Pe lângă poemele din aceste volume mai sunt incluse și câteva poeme nepublicate în volum (ciclul „Alte poeme”) precum și poemul de început „*Argumentele antimateriei*”. În total, antologia de 204 pagini conține 93 de poeme. Trebuie menționat că peste 50 de pagini din antologie sunt dedicate referințelor critice și notelor biobibliografice.

Plecând de la faptul că numele antologiei este același cu numele primului volum din conținut, cititorul poate intui că autorul elaborează prin metafora „*fructul din fruct*” o concepție metafizică ce ține de ciclicitate (cu trimitere la Oswald Spengler). Poetul se hrănește din fructul inspirației, înflorește prin poezia sa, devenind la rândul lui, prin această metempsihoză, rodul poeziei, sursă de inspirație pentru alți oameni, dar și ofrandă pentru divinitate. Inspirația provine din interior (fără a se oblitera conexiunea cu realitatea exterioară), pe fondul unei atente introspecții, așa cum și „*fructul are ochiul deschis spre sine*”, dar poetul „nu-și uită carnea” (v. Cezar Ivănescu), deoarece „*O mână s-a întins dinspre ziduri, / avea degetele umede, picurau silabe din vârful lor, / mi-a desenat inima, / mi-a scris numele pe o bucată de carne.*” (Poemul se scrie singur). Spre deosebire de fructul interzis, acest fruct este la dispoziția tuturor, „*e pretutindeni, / în crăpăturile luminii, carne fecundată de ploaie, / rețină în misterul oglinzii în care te privești în / fiecare dimineață*”, numai că cei mai mulți dintre noi, incapabili să-i deslușim forma și esența, „*tăcem închiși sub membrana lui / în care curg semne peste semne și tăceri.*”

Dacă la Matei Vișniec poemul se citește pe sine, autodevorându-se (motivele fiind mai multe, printre care și indiferența sau lipsa de înțelegere a celor din jur), la Constantin Stancu se simte nevoia transcendentală de ocrotire divină, nevoia de a rămâne în atenția creatorului suprem: „*Scrie-mă, Doamne, repede, pe ceva, scrie-mă, / nu refuza poemul care sunt în vârful degetelor Tale...*” (Scriere). Acest lucru ne poate face să credem că teama poetului de a fi privat de poezie este mai mare decât teama de →

IONUȚ CARAGEA

„dincolo”, poetul voind să-și asume, până la capăt, rolul de „mesager al sufletului” (după cum afirma și Ioan Evu într-o cronică): „*mesager fără știre... // O, mesagerul care nu știe ce față a văzut și unde, / învățând veșnicia, dar limitat de cuvintele sale, / închis în cetatea cuvintelor sale, / pe care le-a primit de la cei dinaintea sa și / ei le-au primit de la Dumnezeu... // El, poetul mesager, păstrându-se curat într-un timp ce alunecă / spre putrezire...*” (Schimbarea inimii).

Dar, pe lângă rolul de mesager, poetul își asumă și rolul de călăuză, invitându-ne să degustăm metafore pentru hrana sufletului nostru, încât să fim pregătiți pentru momentele în care „*trupul va trece dintr-o vreme în alte vremi...*” (Călătoria).

Și tot el ne avertizează că sunt „*capcane peste tot, / în piața publică, pe ape adânci, capcane de fier, / de aur, albastre, de vis, de aer, / capcane invizibile...*”.

Titlul poemului care conține aceste versuri, „*Pete de sânge pe un cuvânt*”, are tentă fatalistă și ne aduce aminte de celebrele cuvinte ale lui Nichita Stănescu: „*Eu nu sunt altceva decât o pată de sânge care vorbește*”.

Dacă poetul va reuși sau nu ceea ce și-a propus, depinde și de noi ceilalți.

Într-o lume ultratehnologizată, într-o lume decăzută spiritual, într-o lume în care poezia a devenit o biată cerșetoare care stă cu mâna întinsă în fața bibliotecilor și a librăriilor, poezii ajung, cel mai adesea, la capătul puterilor și al inspirației, fără să găsească un corespondent metafizic.

Tocmai din acest motiv, ei ajung să se retragă într-o dimensiune a claustrăției și a resemnării, din care nu mai pot ieși niciodată.

Ce le mai rămâne de făcut în această situație?

Constantin Stancu, un fin observator al sufletului uman și un poet veritabil, cu neașteptate resurse extrasenzoriale, are răspuns și la această întrebare: „*Mi-a rămas doar atât: / să-mbrac umila cămașă a poemului, / să caut capătul firului din care a fost țesută, / începutul acela alb, luminos, / aflat în cealaltă parte a vieții, / acolo unde este o floare de sânge, / strivită de strigătele călăului, / cu trupul moale de timp în ruină...*” (Cămașa poemului).

3 mai 2017, Oradea

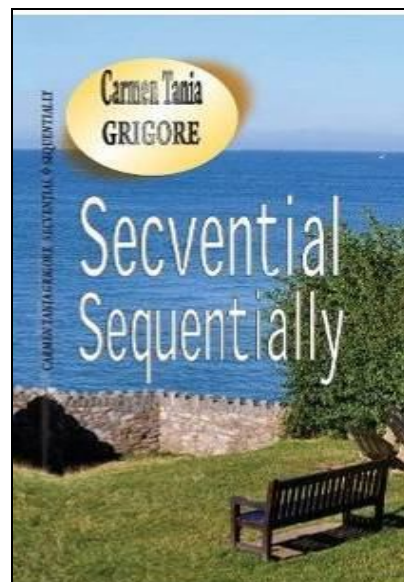
Secvențial

Violeta Zamfirescu spunea: „Regret, o cum regret/ Că fiecare por din mine e de genul feminin/ Și răvășita mea celulă de poet!”

Nu știu dacă poeta Carmen Tania Grigore a regretat vreo dată harul primit – poezia, cert este însă că a fost condamnată la ea, binecuvântată cu ea, că o are în sânge și nu poate să-i reziste! Ea scrie cum respiră, într-o dăruire totală, cu sinceritate, cu forță și fragilitate deopotrivă, fără nicio ipocrizie, dincolo de orice convenție literară. Spontaneitatea, transparența, intimismul, înalta simțire pe care o transmite fac din ea un poet veritabil, capabil să se exprime pe sine și să ne atragă într-un vârtej de senzații, de profunzimi, până la ardere totală, până la inefabil, la starea de grație atât de greu de atins.

“Secvențial”, cel de-al patrulea volum de versuri al autoarei, vine să confirme încă o dată, dacă mai era cazul, că în lirica feminină românească, extrem de bogată și diversă, mai există întotdeauna ceva de spus. Fiindcă poeta, cu fiecare nou volum, ne surprinde prin plusvaloarea adusă propriului ei stil, inconfundabil, de altfel, dar și liricii feminine actuale, printr-o reînnoire a viziunii artistice, printr-o surprinzătoare reorganizare a metaforei, printr-un neastîmpăr al ființei, fecund, răvășitor.

Carmen Tania Grigore este diafană fără a cădea în dulcegărie, este senzuală dincolo de simțuri, seducând prin cuvântul scris, care devine astfel viu, tactil, necuminte. Cuvântul ei te atinge, te doare, te mângâie, te ia de mână și te poartă pe căi nebănuite ale propriului tău suflet! Iar surpriza nu neapărat de aici vine – năucitor la ea este că îi reușește această magie prin versuri minimaliste, concentrate, că aparent simple alăturări de cuvinte capătă forță de uragan. Iubirea este redată atât de frumos prin versuri în care cuvântul iubire nici măcar nu apare, ca de pildă în „refresh matinal”: „*adormim cu veioza aprinsă/ lipiți unul de altul/ ca după un desfrâu/ cu peltea de gutui// dimineța sclipim a mirare/ și încercăm să ne amintim/ cine pe cine l-a îmblânzit.*” Sau: “*te recunosc de bărbat/ după mâinile/ care scurtează distanța/ întorcându-mi vârsta pe dos// desfăci zăvoare de oase/ transformi neliniști în/ bucurii fundamentale/ culegi singurătatea/ din trupul împuținat/ apoi deschizi cerul/ prin care trecem îmbujorați/ legați de un vers.*” (celui

care aduce vindecarea)

Deși temele predilecte sunt iubirea, singurătatea, regăsirea, autoarea abordează și alte subiecte sensibile, drame care se întâmplă în jurul nostru, ca în poemul Nimeni nu doarme, dedicate victimelor de la Colectiv: “*Fluturi cap de mort sunt orele nopții/ și inima pulsează heavy metal/ până în zori/ apoi se topește ca o gutuie senzuală/ în gura umanității.*” // *Nessun-Dorma.../Nimeni nu doarme.../Dar încotro aleargă sângele acesta tânăr/ încărcat cu mirodennii?*”

În poezia „din străinătate, cu dor” poeta a surprins amarul înstrăinării, depărtarea – depărtările! în imagini de un dramatism deconcertant: “*odată cu înserarea/se aștern alegorii hibernale/ peste reliefurile discret al inimii/ parcă au loc/ festivități în cer/și toată magia/ se scurge/ într-o antologie sentimentală/ coliviile/ au rostul lor/ chiar dacă/ mă simt/ supravegheată/ încă din pântecul mamei/ ochii mei/ largesc aria surâsului/ până dincolo/ de aceste hotăruri/ fosforescente/ apoi ieșirea/ în larg/ este ca un dor/ în continuă creștere.*”

Secvențele de viață, de trăire ale autoarei lasă mereu loc de va urma. Așa se și numește poemul care încheie volumul, „to be continued”, acesta este și gustul cu care rămâne cititorul de-abia stîrmit la pofa de poezie înalt purificatoare, că mai așteaptă ceva, că prea l-a tulburat această poetă – atât de discretă și modestă în viața reală, dar atât de puternică în poezie!

Traducerea în engleză, care aparține (cum altfel!?) tot autoarei, aduce un plus de miracol acestui volum. Le doresc cititorilor Taniei dependență pe viață!

LUMINIȚA ZAHARIA

Aer sacru din icoane

Ca și în literatura universală, întâlnim și în literatura română o poezie cu subiect religios, generată de concepția teologico-idealistică asupra lumii.

O antologie de poezie religioasă a realizat pr. Ioan Georgescu, intitulată **Poeți în rugăciune** și apărută la Oradea, în 1943.

Printre poezii asupra căror operă planează acum un suflu sacru se numără și Miron Țic, unul dintre talentații poeți hunedoreni.

În **Cuvânt înainte**, al volumului **Aer sacru din icoane**, apărut la Editura Amurg sentimental, București, 2016, poetul Ion Machedon surprinde în poemele volumului „o continuă comunicare cu Dumnezeu”, „miza [...] bine înscrisă în registrul poeziei religioase”, „sentimentele omului care trăiește în credință și are sfânta rugăciune pe buze”.

Investigând poemele, constatăm existența unor titluri precum **Rugăciune**, **Rugăciunea respirației**, **Rugăciunea ne este aer sacru**, **Casa cu lumini din icoane**, **Sfințirea apelor**, **Gândul meu e o rugăciune**, **Rugă**, **A crede în Dumnezeu**, **Tămăduire prin rugăciune**, cu conținut predominant sacru, pentru a nota doar câteva.

De fapt, asupra întregului volum planează sacralitatea. Insuși titlul volumului sugerează ideea că o ipostază a liricii poetului este dimensiunea creștină, rod al unei temeinice educații religioase a poetului în familie.

Volumul debutează cu poemul **Rugăciune**, în care eul liric se destăinuie: citind „un psalm”, „Rugăciunea mi-a devenit propria trăire”, „purtaătoare de suflet”, „împlinire”, „Dumnezeu” văzut ca „aproapele nostru”, de care „să nu ne despărțim niciodată”, pentru a concluziona: „Rugăciunea de dimineață este ca roua / Întinsă peste iarba dulce a pământului”.

Același cer sacru domină următoarele două poeme: „rugăciunea mamei”, „Maica Domnului mereu slăvită fie”, „Prea Sfântă Treime, miluiește-ne pe noi...”.

Monologul coexistă, în mod fericit, cu dialogul cu divinitatea prin rugăciune, „prețuitul [...] semn”, susținut de verbe: „dă-”, „scoate-”, „miluiește-” (repetat), de substantive la cazul vocativ: „Doamne”, „Prea Sfântă Născătoare”, „Prea Sfântă Treime”. (**Prețuitul nostru semn I, II**)

Rugăciunea respirației este, de fapt, un omagiu adus vieții printr-o „rugăciune a rugăciunii”, care curge

„prin respirația / Timpului creștin și roditor”.

Un sacru dialog cu divinitatea este și **Taină**: „Doamne, îți vorbesc cu dragoste / Cu Taina zicerii Tale...”, „Slavă Tie!”, dezlegând-o „cu puterea și miracolul rugăciunii”.

Rugăciunea este „bucurie” „punte de înțelegere a Psalmilor”, „aer sacru”, „liniștea”, „râu de iubire”, „lumină lină”, „harul”.

În **Casa cu lumini din icoane** poetul compară rugăciunea cu „floarea visului”, asociind-o cu iubirea față de partenera de viață, pe care o îndeamnă: „... ne-ntoarcem în casa cu lumini din icoane”, după ce „În fața ta / să îngenunchez”.

Definind poezia, poetul o consideră „propria noastră trăire”, „adieri de șoapte”, „cerul” ce rodește „din sfântă dăruire / A visului”, „acel aer sacru din icoane”, „lumina lină din colinde”, „anotimpul ce se naște din floare”, „un dor”, „vârful de rază”.

Un buchet de poezii de dragoste stă tot sub semnul rugăciunii: „gând sfânt”, „lumini din icoane”, „rugăciunile noastre”, „mirul este fagurele de pe buzele mele”, „sfinții [...] ne privesc”, „ne rugăm”, „clopote sfinte”, „necetată rugăciune”, „Rugăciune / Cine nu o are să se roage pentru a o avea”.

Recunoscându-l pe geniul titular al poeziei noastre, Eminescu, autorul îi dedică, în stil de odă, mai multe poezii. În poemul **Lui Eminescu**, acesta este văzut ca „ramul”, „visul”, „poezia”, „călătorul din noaptea cu lună”, „doina”, „cărarea”, „pământul”, „o taină”, „versul din poemul ceresc”, „dulcele grai”.

Despre Eminescu scrie „pe prima zăpadă”, „pe prima frunză, prima brândușă”, „cu dorul viu din suflet”.

Măinile tale justifică „sfinte poeme”, „amintiri frumoase”, „clipe de bine și de noroc...”. Din **Doină Domnului Eminescu**, aflăm că este „Răsăritul

poeziei pe acest pământ”, iar din **Grai românesc** se desprind comparații relevante: „dorul ce-mi cheamă privirea”, „visul”, „doina”, „metafora înaltelor amiezi”, „taina”, „poetul ce-l văd printre stele”, „Frumusețea Iubirii Române – Grai ce ne unește / și ne leagă”.

Alte poezii vizează **Sfințirea apelor**, **Noaptea nașterii**, („noaptea de slavă”, „sărbătoarea fericită și sfântă”, „noaptea de Crăciun”, „semn Nespus”). **Aer curat de colind** compară „Limba Română” cu: o „ladă de zestre”, „comoară adevărată”, „credință”, „izvoare de taină”, „Graiul de neam”.

Mai sunt evocate lăcașurile sfinte: biserici, mănăstiri, dar și speranța, dragostea, originea noastră, Cartea Sfântă, **Ziua Sfântă de Crăciun**, copilăria, sfinții, credința, cumpătarea.

Nu este neglijată nici natura, poetul reușind frumoase pasteluri, scrise tot sub semnul sacralului.

Nufărul alb creează o atmosferă sărbătorească: „plutești deasupra apelor”, „cea mai frumoasă floare”, generând calm și grație.

În peisajul locului, nufărul apare „ca o sfântă rugăciune trecută prin vis”, „al nouălea cer”, iar mirosul lui „călătorește cu mulțimea”. Se creează o osmoză între peisaj și sufletul omului.

În poemul **Într-o seară de iarnă**, peisajul este personificat: „Materia plânge, e tristă, e singură..., zace”, iar poetul îl asociază cu iubita de care-și amintește ajungând „în parcul de fanfare părăsit”, intrat în „agonie”, cu „Fumul cumplit ce plutește peste nemărginita câmpie...”, pe care o vede cu ochii minții, înfricoșată, temătoare și îngrozită.

Amurg degajă o atmosferă de „târzie vreme”, tristețea arborilor în apropierea toamnei. Paralel cu natura, „sufletul [...] singuratic” al poetului „e cuprins de umbre”, „pustiul e visul ce-l poartă prin somn”, în peisajul unde „amurgul e domn”.

Volumul se încheie melancolic, cu **Agonie** generată de „o nouă ruină” care „vine dintr-o toamnă pustie”. Prin contrast, „agonia [...] ne așteaptă divină / Precum sumbra baladă dintr-o seară târzie”. „Singurătatea” ne apropie de „vântul fără de uitare”, „Lumea e tot mai departe [...], lipsită de zare”, „pormin către locul ce curge în jos, la vale”.

Gravitatea, meditația pe tema existenței, profunda credință, sacralul, sunt numai câteva dintre caracteristicile poemelor poetului **Miron Țic**.

MARIA TOMA-DAMȘA

REGINE ȘI REGINE

Volumul „Regine și regine ale literaturii române” e semnat de Maria Toma-Damșa și a apărut în 2014, la Editura Argonaut, Cluj Napoca, care face din această carte un impresionant eveniment al personalităților feminine. Numele celor 20 de personalități de la Regina Elisabeta – Carmen Silva, la Regina Maria, Elena Ghica, Elena Văcărescu, Veronica Micle la Iulia Hașdeu, Elena Farago, Cella Delavrancea, Martha Bibescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga s-au afirmat atât ca scriitoare cât și pe tărâmul culturii universale.

Scriitoarea Maria Toma – Damșa, cu harul ei scriitoricesc al cronicarului literar, ne conferă o bună și reală considerație a unor scriitoare recunoscute ca regine ale condeiului, care au lăsat opere valoroase literaturii române, între acestea numărându-se Cella Delavrancea, Magda Isanos, Zoe Dumitrescu Bușulenga sau Hortenuia Papadac Bengescu. Păcat că unele regine sau stins la vârste foarte fragede, cum a fost Iulia Hașdeu sau Magda Isanos.

Aceste regine aduse la lumină de către Maria Toma-Damșa ne dau posibilitatea cunoașterii activităților literare ale acestor regine. Prima din tre regine încoronate este Regina Elisabeta-Carmen Silva, care a susținut demersurile dinastiei, cultivând artele, în general, și literatura, în special, prin aceasta a contribuit la progresul cultural și spiritual al României. Regina Elisabeta-Carmen Silva s-a inspirat din timpul războiului pentru cucerirea Independenței, cât și din evenimentul istoric cu ocazia încoronării lui Carol I și a inaugurării Castelului Peleş.

De asemeni, mai putem evidenția din alte realizări punerea pietrei de temelie a Castelului Peleş de către Pricipele Carol, iar regina Elisabeta scrie Actul de fundație și poezia *La temelie a castelului Peleş*.

În timpul Războiului pentru cucerirea Independenței, s-a aproa piat mult de popor, când i-a îngrijit pe răniți.

Regina Elisabeta a scris mai multe volume de poezii, nuvele, povestiri, romane, amintiri, jurnale și traduceri. În anul 1898, Regina îl primește pentru prima oară pe George

Enescu la Curte, când îl numește „fiul meu spiritual”.

Regina Elisabeta moare la 2 martie 1916, la Palatul Regal din București, și este înmormântată în biserica catedralei de la Curtea de Argeș, alături de soțul ei.

Regina Maria sau „Prințesa cu ochi albaștri argintii” este nepoata de regină Victoria a Angliei și de Țar Alexandru al II-lea al Rusiei. „Prințesa cu ochi albaștri argintii!” a fost mama a șase copii, între care se numără și Carol al II-lea al României, a Elisabetei, viitoarea regină a Greciei, apoi Mărioara, viitoarea regină Maria a Iugoslaviei. În anul 1914, după moartea regelui Carol I, Maria devine Regină a României, participând din plin la viața politică a României, iar în timpul primului război mondial, regina Maria îl determină – pe soțul ei, Regele Ferdinand, să se alieze Antantei împotriva Germaniei, mai apoi are un mare rol în realizarea României Mari. Este edificator aportul său în anii grei petrecuți la Iași, când a fost numită „Mama răniților”, dovedind cucerirea și curaj la vremea întregirii neamului românesc și epoca Marii Uniri de la 1818. Regina Maria a scris multe basme, cum sunt *Poveste de Crăciun*, *Copila Soarelui*, *Orfana*, toate aceste basme au frumusețea lor încântătoare.

Regina Maria a avut multă dragoste, inteligență, curaj și chiar și nimic nu i-a lipsit după cum scrie autoarea Maria Toma Damșa.

Murivale

Elena Ghica, cunoscută ca scriitoare sub pseudonimul Dora d'Istria, fiind nepoata lui Grigore al IV-lea, primul domn pământean al Țării Românești, și a lui Alexandru Ghica. Este considerată ca prima femeie alpinistă. Elena Ghica scrie în presa vremii o serie de articole și studii. Opera Elenei Ghica este vastă, și vizează istoria, entologia, folclorul popoarelor balcanice”. Iată ce scrie Maria Toma-Damșa despre Veronica Micle, regina eminesciană. Muza inspiratoare s-a născut la 12 aprilie 1850 și a fost căsătorită cu Ștefan Micle, profesor universitar, rector, deși între ei era o diferență mare de vârstă. Au avut împreună două fete, pe Valeria și Virginia, care, ca și mama lor, au cultivat poezia și muzica. Veronica Micle, ca soție de rector, avea o mulțime de obligații. Pe Eminescu îl cunoaște, mai întâi dintr-o fotografie. Ajunge să-l cunoască abia în anul 1872, la Viena, unde Veronica s-a tratat de o eczemă la obrazul stâng, lui Eminescu fiindu-i prezentată chiar de Ștefan Micle.

Vreme de trei luni de zile, Eminescu a plimbat-o prin întreaga Viena, prezentându-i orașul și obiectivele culturale, teatre, muzee. Veronica s-a delectat în orașul muzicii, al monumentelor celebre și al magazinelor luxoase, timp în care Veronica s-a îndrăgostit iremediabil de poetul Eminescu. Au trăit o mare iubire, inspirându-l pe Eminescu cu o aură de legendă. O serie dintre poeziile eminesciene sunt dedicate Veronicăi Micle, cum sunt poeziile *Pe aceeași ulicioară*, *O rămâi*, *Povestea codrului*, *De câte ori, iubito* etc. →

MIRON ȚIC

NOSTALGII

Nu ascund faptul că autoarea mi-e prietenă, deci s-ar putea să fiu subiectiv. O cunosc doar de câțiva ani, dar parcă o cunosc de câteva veșnicii. Știu bine că are credință în Dumnezeu, dar ignoră supersițiile. Că își iubește țara și stă departe de trădătorii ei. Că își ajută semenii care au nevoie de ajutor, dar nu încurajează lenea. Că trăiește intens pentru Cultura națională, dar moare puțin ori de câte ori cele șapte arte sunt batjorite și de fiecare dată când Limba română este blasfemiată. Că învie ori de câte ori dă peste un autor de literatură talentat, dar nu o impresionează talentul lipsit de onestitate.

Cea mai recentă carte a Domniei sale nu este dedicată cuiva în mod explicit, dar laitmotivul principal este, în mod evident, partenerul de viață, Traian, chemat nu demult în Biserica triumfătoare. De aceea ultima copertă este zugrăvită în culoarea doliului și are inscripționată pe acest fundal o poezie din care extrag următoarele versuri: „Eram trecuți de prima tinerețe,/ Încă frumoși, îmbălsămați în dor/ Și-nlănțuiți de vreme prin iubire,/ Nespusă dar simțită până-n zori”.

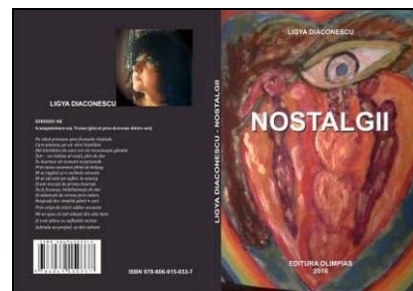
Ultimul vers al cărții și primul, alăturat: „Iubindu-ne profund, ca doi nebuni/ Limba noastră cea română”.

Între aceste două extremități lirice curg, cu o simplitate a la Grigore Vieru și cu un rafinament a la Ioan Alexandru, reverberații teologice, filosofice, psihologice, patriotice. Bunăoară, patriotismul poetesei e atât de personal, încât nu-i accesibil decât celor ce poartă o patrie în inima lor. Exempli gratia: „Limba

noastră românească/ A pictat și Bărăganul/ Prin culori de oameni harnici/ Care și-au cântat aleanul” (*Limba noastră cea română*). Psihologia sa e atât de paseistă, încât nu o pot pătrunde decât vizionarii. Exempli gratia: „Columna românismului mi-e vatră /Un Decebal, Traian, război și pace /Un suflet zămislit de la Zamolxe /Și șlefuit de mii de ani încoace” (*Columna românismului*). Filosofia sa e atât de profundă, încât n-o pot înțelege decât copiii. Exempli gratia: „M-ai întrebat odată dacă mai poți cânta/ În camera aceea cu flori de câmp în glastre/ În care orice clipă prea repede trecea/ Dovada necesară a repetării noastre” (*M-ai întrebat*). Teologia sa e atât de ezoterică, încât n-o pot pricepe decât oamenii simpli. Exempli gratia: „Sărutul câmpului, blând, cântă/ Cald, prin istorii, amintirea/ Și-mbălsămați cu vinul roșu/ Prin pâine sărutăm iubirea.” (*Pâinea vieții*).

Titlurile unor poezii îndeamnă ele însele la meditație, ducându-te până acolo încât nici nu mai știi care e poezia și care e titlul. Când îți revii, simți cum unele (titluri) zguduie, altele mângâie: *Dor de...pâine; Îngeri cu aripi arse; Marele dor de tata; A plâns în mine Dumnezeu*. Sau poate fiecare și zguduie, și mângâie...? Când îți revii mai simți cum unele (poezii) rănesc, altele vindecă: „...cu sânge clocotind”, „prin cald fior”, „negre primăveri”, „sărutul câmpului blând”. Sau poate fiecare și rănește, și vindecă...?

Vers după vers, strofă după strofă, poezie după poezie, omului contemplativ autoarea îi redescoperă cu harul cuvântului artistic detalii ale existenței atât de ignorate de omul

postmodern, stresat și superficial: maramă, măslini, porumbei, țest, fân, licurici, riduri, rouă, sănii, petale, armăsari, faleze, raze... Prin poezia Nostalgiilor defilează, de la un capăt la altul, mame, tați, bunici, soți, soții, copii, nepoți, călugări, mateloți, duhovnici, generații...

Recunoștința e o floare rară, poate mai rară decât floarea de colț, chiar printre artiști. Am regăsit-o cu bucurie în paginile cărții: „Mi-ai pus stilou-n mână, dimineața/ Am scris povestea fericirii vii/ Și-mi desenai pe gânduri împlinirea./ Acum te-aștept prin toamnă și nu vii.” (*Marele dor de tata*).

Prefața poartă semnătura președintelui național al Ligii Scriitorilor din România, dl. Al. Florin Țene, care o caracterizează pe autoare ca fiind „poetă a dealurilor subcarpatice”, „emotivă, „academică în versificație”, „bună cunosătoare a versului clasic”.

Coperta întâi ne dezvăluie, pe fondul unei picturi în culori calde a poetei, scrise cu caractere de culoarea învierii, anul apariției cărții și editura „vinovată”: 2016 - Olimpia Galați, titlul: *Nostalгии*, și, bineînțeles, numele autoarei: Ligia Diaconescu.

Pe 14 iulie poeta împlinește o frumoasă vârstă. La mulți ani, Ligia! Fie-ți nostalgiile sublimate în bucurii.

FLORIN T. ROMAN

REGINE ȘI REGINE

→Interesant este mottoul catrenu-lui „Ce s-a ales din două vieți”: Ce s-a ales din două vieți?/O mână de cuvinte/Căroră abia de avea da un preț/Aducerile aminte”. Au plecat la cele veșnice amândoi în anul 1889, la diferență de 59 de zile.

Elena Văcărescu este ultima din dinastia poetică a Văcăreștilor, iar data ei de naștere este controaversată și incertă. Audiază la Sorbona cursuri de literatură, filosofie, estetică și istorie. Volumele sale sunt recunoscute și apreciate, mai

ales că se inspiră din izvorul mereu viu al folclorului românesc. Elena Văcărescu este o autoare complexă, scriind dramele *Sonata* și mai multe romane de iubire, multe volume de poezie și povestiri. Maria Toma-Damșa dă o mare atenție uneia dintre reginele pe care o consideră ca o cometă a timpului petrecut pe acest pământ, stingându-se la nici 19 ani, fiind considerată una dintre cele mai promițătoare tinere, genială, la patru ani, știind să citească și să scrie, iar în clasa a cincea, Iulia Hașdeu absoleva anul al doilea de Conservator.

Maria Toma-Damșa a reușit să scrie o operă monumentală, dedicând celor 20 de regine pagini de mare și reală sensibilitate, care rămân pentru totdeauna mărturie vii ale timpului, iar numele Anna Elisabeta Brâncoveneanu, Hortensia Papadat Bengescu, Elena Farago, Alice Voinescu, Cella Delavrancea, Otilia Cazimir, Martha Bibescu, Lucia Demetrius, Maria Banuș, Magda Isanos, Zoe Dumitrescu – Bușulenga, Veronica Porumbacu, Nina Casian, înscrise cu litere de aur.

Cronica literară – cartea de proză

O altă formă de revoluție

(I)

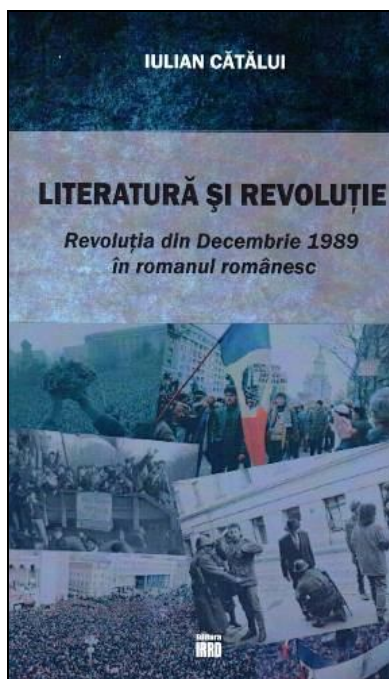
Studiul* criticului, istoricului literar, sociologului, documentaristului Iulian Cătălui este o lucrare necesară, așteptată în peisajul nostru literar-cultural.

O exegeză pluridisciplinară, cu punctul de plecare în reflectarea evenimentelor revoluționare din decembrie 1989 în epica românească. O carte acaparatoare prin bogăția informației cuprinse și înaltul nivel intelectual ce-l etalează.

Scriitorul Mircea Brenciu, în prefața inspirată a acestei lucrări, referindu-se la subiectul și la autorul ei, sublinia: „De aceea, mi se pare extrem de util să poți lectura diverse studii pluridisciplinare care atacă acest subiect (revoluția, n.n.), evident cu caracter senzațional, să descoperi autori ce se încumetă în această forfotă livrescă uzitând comparativ diverse discipline, cum ar fi medicina, psiho-sociologia, istoria sau literatura beletristică, de pildă”, și considera pe bună dreptate exegeza lui Iulian Cătălui „o carte de forță, de rigoare și de măiestrie”, scriitorul având în el „răbdarea documentaristului pursânge”, ca și viziunea critică, personală și novatoare în același timp, asupra fenomenelor sociale și literare vizate. Iar „Nota asupra ediției” specifică: e „prima de acest fel în România”, „de tip inter și multidisciplinar, dar axată în esență pe critica și istoria literară, rod al unei cercetări de peste cinci ani”.

Pluridisciplinaritatea studiului lui Iulian Cătălui este evidentă și în structurarea lui, în patru capitole mari: „Revoluția și fațetele ei”, „Cele mai importante revoluții din istorie”, „Revoluția Română din Decembrie 1989”, „Revoluția română reflectată în romanele post-comuniste”. **Concluziile** sunt urmate de o „bibliografie selectivă” de-a dreptul impresionantă. Așadar, doritorului de cunoaștere i se pun la dispoziție informații multiple și utile, de ordin istoric, sociologic, literar, care se încheie cu reflectarea evenimentelor din Decembrie în romanul românesc.

Însă, ceea ce pare a fi, la prima vedere, un simplu dar amplu exercițiu documentaristic, urmat de trecerea în

revistă a universului românesc dedicat revoluției noastre din decembrie 1989, se dovedește a fi *ab initio* o lucrare **de concepție**, bine gândită, excelent condusă în sfera ideatică spre concluzii care, în final, vor aparține cititorului.

Să ne explicăm. Autorul își structurează, cum am specificat, foarte clar și pragmatic lucrarea.

În capitolul dedicat revoluției și fațetelor ei (valul revoluționar, mișcarea revoluționară, revolta, rebeliunea, lovitură de stat, contrarevoluția), Iulian Cătălui analizează conceptul de revoluție-conglomerat, ca și aspecte diferențiatore ale revoluției față de altele asemănătoare, din valul social în discuție.

De exemplu, consemnează autorul, „spre deosebire de lovitură de stat, revoluția încearcă să introducă o viziune, un program sau un ansamblu de valori, adică să fie o revoluție ca năzuință și evoluție spirituală, culturală, în timp ce o lovitură de stat nu conține astfel de idealuri, fiind mult mai pragmatică.”. Așadar, și lovitură de stat poate fi inclusă în cadrul revoluției, dar „ca o latură sau fațetă negativă”. Iar contrarevoluția e clar o latură negativă a revoluției, fiindcă „încearcă să înlăture și să distrugă atât o putere, o conducere recent instalată în urma unei revoluții autentice, cât și realizările acesteia, inversând cursul istoriei.”.

Problema, teoretică și practică, a revoluției și a contrarevoluției, îl preocupă nu întâmplător pe cercetă-

tor.²¹ Apoi, autorul face revoluțiilor o analiză acerbă, de sociolog și cunoscător înrăit al problemei, văzute sub toate (pseudo)formele lor de manifestare. Inserează deci **definiri** ale revoluțiilor, cu conotații pesimiste sau optimiste, aparținând unor oameni de seamă, nemarxiști sau marxiști, comuniști sau necomuniști: Albert Camus, Gustave Le Bon, Perez Zagorin, Jean-François Revel, José Ortega y Gasset, istoricul francez Stéphane Courtois sau sociologul american Charles Tilly: un „transfer prin forță al puterii de stat în decursul căruia cel puțin două grupuri distincte de adversari formulează revendicări incompatibile privind controlul statului», iar o parte importantă, semnificativă a populației își dă asentimentul, mai mult sau mai puțin tacit, pentru «revendicările fiecărui grup»”. Cercetătorul se manifestă aici, în acest traseu de excepție, ca un teoretician necesarmente sec și abstract, urmărind cu sagacitate **ideea de revoluție**, impunându-și mereu să fie obiectiv, rece, analist. Uzând de considerații ale unor sociologi cunoscuți sau oameni de cultură, autorul brașovean detectează/ cataloghează revoluții politice, științifice, religioase, sociale, proletare, violente sau non-violente, militare, economice, neoconservatoare. Dar în finalul capitolului autorul se debarasează de masca cercetătorului obiectiv și arid și **își exprimă deschis concepția**, cum că timpurile noastre sunt dominate cu adevărat de trei revoluții care și-au pus netăgăduit și decisiv amprenta pe existența noastră socială: revoluția **economică globală**, revoluția **informatică** și, cea mai periculoasă în opinia autorului (și nu numai a lui), cea **genetică**. Iar finalul excursului său este un **memento** extrem de actual: „Cele trei ravisante revoluții, la prima vedere, nu ar putea aduce ceva pozitiv, mai ales dacă sunt controlate orwellian de «companii globale» puternice și atotprezente, de țările superdezvoltate, de niște indivizi superpotenți →

FLORIN ȘINDRILARU

²¹ Printre exemplele de contrarevoluții autorul include și Revoluția culturală din China, care „a fost un exemplu de «eveniment delirant»”, de pe urma căruia au avut de suferit toți. Autorul sugerează că și în spațiul românesc, până în aceste zile, are loc o „revoluție culturală”, dar în loc de gloanțe se folosesc umilirile și umilintele de tot felul.

financiar, ele nu trebuie să ajungă la interacțiune necontrolată, la profituri financiare, și nu științifice, și mai ales, nu trebuie să ducă la dezordine, haos, anarhie, chiar la revoluție socială și politică, în opinia mea, **ci la o revoluție ca năzuință și evoluție spirituală, culturală, intelectuală și morală.**" (subl.ns.).

De asemenea, într-o altă pagină, în care trece în revistă complexul de factori care cauzează revoluțiile, autorul reiterează ideea că cele mai importante sunt revoluțiile ca „**aspirație sau năzuință, evoluție spirituală ori revoluția-metamorfoză**”, prezentând și analizând pe scurt **revoluția socratică, budismul, confucianismul, creștinismul** („ideea de Hristos” – „**revoluție supremă, de tip spiritual**”, care vine din Ceruri „sau de la Dumnezeu, deci revoluția lui Dumnezeu și revoluția venită de la Dumnezeu”). Sau, altfel spus, **acestea pot fi numite cu adevărat revoluții.** Este revigorantul punct de vedere ce se va insinua stăruitor de-a lungul întregului studiu.

În structurarea foarte riguroasă a lucrării sale, ce amintește de tehnica oratoriei la anticii greci și/ sau latini, autorul pune în balanță **teorii, concepții și viziuni** despre revoluție, de la Platon la Skocpol. Urmărește evoluția acestora la mari gânditori precum Platon, Aristotel, Machiavelli, Thomas Hobbes, John Locke, Montesquieu, Jean-Jacques Rousseau, Kant, F. Hegel, Alexis de Tocqueville, Crane Brinton („**revoluțiile «se nasc din speranță» mai degrabă decât din sărăcie și mizerie**”), Emil Cioran („**o revoluție adevărată trebuie să epuizeze sensul social al unei națiuni, de aceea nu este revoluție aceea care nu modifică esențial structura socială**”), Theda Skocpol. Definește și tipologizează apoi valul revoluționar, mișcarea revoluționară, rebeliunea (și termeni asociați ei, precum rezistență civilă, nesupunere civilă și rezistență nonviolentă, mișcare de rezistență armată, revoltă, revoluție, subversiune, terorism etc.), lovitura de stat cu tipologiile ei (un subcapitol are în vedere, simbolic, „Loviturile de stat și democratizarea”), pronunciamiento, contrarevoluția și contrarevoluționarii.²² Și, dincolo de

toate aceste concepții și viziuni despre revoluție, Iulian Cătălui ne **propune**²³ o **viziune personală** asupra procesului istoric în discuție: „Orice revoluție, mai mult sau mai puțin violentă, sângeroasă și radicală, trebuie să fie sau ar trebui să reprezinte o **revoluție ca năzuință și evoluție spirituală**, (subl. aut.) **culturală, filosofică, intelectuală, religioasă și morală, și după aceea una de tip politic, social, economic.**”. Revoluția e deci „**încercarea de schimbare, prefacere ori schimbarea de sens și metamorfozare a unei societăți, țări, a unui regim politic, în mod rapid dar și profund, totodată lent și calitativ, spiritual-intelectual-cultural, cu participarea unei mari părți a populației unei țări sau regiuni, schimbare violentă și sângeroasă, dar și pașnică (precum în revoluțiile din 1989, cu excepția României), care recurg, din punct de vedere intelectual-filosofic la diferite idealuri, ideologii, utopii, viziuni, set sau ansamblu de idei novatoare, programe și platforme și au elemente culturale și spirituale care pornesc de obicei de la specificul și civilizația fiecărei națiuni.**”.

Autorul mizează așadar mai mult pe o **revoluție la nivelul conștiinței**, care ar provoca/ înlesni apoi revoluția în plan social și economic. El afirmă: „**nu de puține ori, ideile și cei care le pun în practică sunt mai importante decât structurile, grupările și grupurile de revoluționari, mișcările și valurile revoluționare...**”. Ne prezintă ca atare o **viziune personală**, nu neapărat originală, dar veridică, asupra revoluției, îmbogățind termenul sau, mai bine zis, reliefându-i adevărata semantică.

Concepția încorporată în noțiunea de revoluție, definirea ei de către autor, sintetizate mai sus, constituie de fapt **punctul de plecare, opțiunea primă** în organizarea și desfășurarea întregului demers al lucrării, **tiparul** căruia i se subsumează. Paradoxul cărții ar consta în faptul că, la o parcurgere mai atentă a ei, constăți că punctele de forță ale studiului se deplasează dinspre „literatură și revoluție” către „**revoluții**” și (adevărate) revoluții”. În subtext, și trebuie neapărat subliniat acest lucru, voit sau nu, autorul **își și ne** sugerează

că, la noi, **adevărata revoluție nu a fost, ci ar fi trebuit să fie**, să vină. Înțeleasă și considerată astfel, lucrarea lui Iulian Cătălui depășește catalogarea, frumoasă dar insuficientă, de lucrare pluridisciplinară de tip documentar, înscriindu-se cu certitudine (și) în categoria lucrărilor de **concepție și de atitudine.**

Organizarea logică a materialului pe care cercetătorul l-a avut la dispoziție e impresionantă, riguroasă, dublată de o minte analitică, lucidă, (aparent) imparțială. În primele capitole autorul a lăsat parcă sentimentul în seama cititorului, ca acesta să-și elibereze asupra evenimentului căinele hămesit al propriei viziuni. Apoi, în alte pagini următoare, scriitorul va deveni mai prezent, iar scrisul lui își va etala personalitatea. Iulian Cătălui trece de la luciditatea constatărilor/ consemnărilor generale la actul vizionar și creator. Textul său nu impune însă dogme și/ sau paradigme: paradigma autorului e una deschisă și lasă frecvent la dispoziția cititorului posibilități de concluzionare.

Trecând în revistă, cu capacitatea-i de documentare amintită, revoluțiile cele mai importante din istorie, în accepția istoricilor, a sociologilor, a oamenilor de seamă în general (am evidențiat mai sus convingerile personale ale autorului despre subiectul în cauză), Iulian Cătălui prezintă revoluțiile din Țările de Jos, din Anglia (1642-1649, 1688-1689), cea americană (1776-1783), ca și reflectările lor în literatură, muzică, arte în general.

Se oprește, firește, mai îndelung la Revoluția Franceză (1789-1799), unul din subiectele predilecte ale istoricilor, sociologilor etc., pe care cercetătorul o consideră o „**revoluție-conglomerat**”. Descrie, succint sau mai detaliat, fazele Revoluției, insertate de aprecieri ale oamenilor de cultură, istoricilor, sociologilor etc., așa cum autorul subliniază și paradoxurile ei: „**Dacă în anul 1789 revoluția afirma cu patos drepturile omului și ale cetățeanului, în 1793 ea ajunsese «să nege orice drept și orice libertate», Revoluția Franceză devorându-se pe sine și în sine, cum ar zice Hegel...**”.

*Iulian Cătălui. Literatură și revoluție. Revoluția din Decembrie 1989 în romanul românesc. Editura IRRD, București, 2016.

²² Am (ab)uzat de aceste înșirui de capitole și subcapitole tocmai pentru a sublinia seriozitatea extremă și benefică de care a dat dovadă autorul în elaborarea lucrării sale, care

conține și evidente aptitudini didactice. Iulian Cătălui este foarte bine documentat, informat, și informează la rândul lui cititorul.

²³ De fapt, revine și insistă...

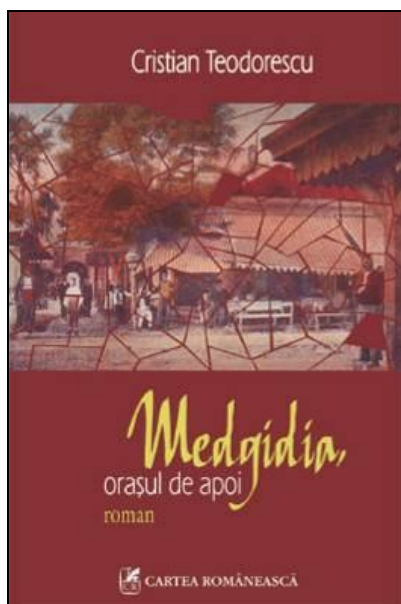
Medgidia, orașul de apoi

POVEȘTILE ȘI MODALITĂȚILE NARATIVULUI

Crescând în Medgidia, niciodată nu mi-aș fi închipuit că orașelul meu banal poate fi fondul unui roman modern, care să te facă să stai cu sufletul la gură încercând să afli ce s-a mai întâmplat cu un anume personaj. Cu toate acestea, astăzi nu veți citi o cronică a romanului. Acest articol își propune să deceleze regimul de compunere al narativului și modalitatea în care acesta contribuie la constituirea unui alt fel de roman, morfologia sa reprezentând un soi de experiment.

Medgidia, orașul de apoi este Medgidia anilor '40, tulburați de schimbarea rapidă a regimului și a prietenilor dintre statul român, cel german și cel rus. Cristian Teodorescu taie din istorie o bucată dintr-un loc, o parcelă ce reprezintă un orașel de provincie care devine, cel puțin pentru locuitorii de acolo, un centru al lumii. În decorul unic al acestui paradis multicultural dobrogean, se explorează viața intimă a personajelor, cărora autorul le dedică cel puțin o povestire individuală, ca semn de respect, probabil, pentru *istoria* lor. Memoriile din timpul războiului, a rebeliunii legionarilor și a ocupației sovietice se întrepătrund cu cele ale oamenilor obișnuiți, a căror viață se complică treptat o dată cu schimbările care răscolesc micul târg.

Marca definitorie a acestui experiment este modalitatea de organizare a capitolelor. Structural, romanul este alcătuit din nu mai puțin de 103 capitole – povestiri, ce surprind viața în *orașul de apoi*. Monografia Medgidiei anilor '40 este reconstituită din aceste imagini povestite și imaginate de către autor. Știm că postmodernismul este o cultură mozaicată, iar romanul lui Cristian Teodorescu poate constitui un studiu de caz veritabil în această direcție, cu toate că, într-un interviu acordat Medeei Stan pentru *Jurnalul Adevărul*, însuși autorul nu se consideră un adept al postmodernismului: „Nici în conceptul de postmodernism nu prea cred. Sunt un întârziat al modernismului, care își permite să amestece realismul cu fantasticul, atunci când i se pare că în felul ăsta expresivitatea a ceea ce scriu are de câștigat.”²⁴ La un alt nivel,

Cristian Teodorescu juxtapune poveștile pentru a crea un întreg inedit. Suma narativă se prezintă sub forma unor piese de puzzle amestecate, pe care lectorul le descoperă citindu-le, în ordinea lor aparent cronologică. Ceea ce se observă și reprezintă un element de noutate cu privire la modalitatea de organizare a narativului este faptul că poveștile pot fi citite fie în ordinea propusă de autor, fie aleatoriu, ori selectând și urmând traseul unui personaj anume. La sfârșitul lecturii, cititorul va fi completat întreaga poveste a Medgidiei *de atunci*, așezând și supraordonând cronologic fragmentele. Astfel, lectorul devine activ la *producerea* textului²⁵, textul generând o structură aflată în mișcare, atrăgând și antrenând cititorul în jocul sensurilor. Din cauza organizării textului în această manieră, informațiile despre personaje se reactualizează la fiecare final de capitol, căci naratorul plasează lectorul în miezul viziunii, trecându-l, succesiv, prin toate nivelurile textului. Secvențele se integrează concomitent pe parcursul lecturii: obiectele reprezentate (aici fiind vorba deosebi de personaje) se completează pe măsură ce se înaintează în lectură, naratorul jonglând cu acestea. Imaginea obiectelor/personajelor este dată de „trăsături nemijlocite și indirecte ale acestora, de acțiuni, stări, trăiri și de relațiile lor cu celelalte obiecte.”²⁶ Spre exemplu, în capitolul *Adio, Ada Kaleh*, se schițează portretul

ziaristilor-politica-1_55686c6dcfbc376e35b85988/index.html.

²⁵ În termenii lui Roland Barthes; vezi *Moartea Autorului*.

²⁶ Markiewicz, Henryk, *Conceptele științei literaturii*, trad. de Constantin Geambașu, Editura Univers, București, 1983, p.97.

fizic al Virginiei, viitoare Theodorescu, precum și cel al lui Fănică. La cele două portrete incomplete se vor aduga, de-a lungul romanului, alte elemente de natură fizică, psihică și morală a personajelor, ce întregesc imaginea acestora.

„Nu doar gândirea, dar și scrierea și chiar construcția arhitecturală sunt moduri ale deschiderii drumurilor prin lume, o *scriere* a lumii”²⁷, consideră Aurel Codoban, cu privire la construcția textelor postmoderne. Suntem de părere că prozatorul Cristian Teodorescu face același lucru, rescriind Medgidia pe baza memoriilor. „Semnele trimit unele la altele și se deschid unele altora și trebuie să urmărim aceste trasee și întrefeseri. În aceste condiții, sensul nu poate fi niciodată prezent, ci mereu amânat și împrăștiat pe multiple trasee”²⁸, cum sunt poveștile care alcătuiesc romanul lui Cristian Teodorescu.

Construcția arhitecturală a textului este alcătuită din firele aproape invizibile care leagă cele 103 capitole-povești, funcționând ca o pânză de păianjen, în centrul căreia se află Fănică și Virginica Theodorescu și, mai ales, restaurantul lor din gara Medgidiei, unde toată lumea se strânge la mâncare, băutură și discuții. Restaurantul gării este un *han al Ancuței* în care mai marii orașului, care alcătuiesc *comitetul*, se adună pentru a discuta treburile importante ale urbei. De-a lungul timpului, restaurantul, la început divizat în clasa I și clasa a II-a, devine un Babilon, unde limitele se estompează și poate chiar se șterg, căci Fănică știe să își atragă clienți de orice fel. Pentru proprietar, prea puțin contează orientarea politică, slujba sau etnia, căci în restaurantul lui „lumea vine să bea și să mănânce”.

Liniile de structura ale romanului par să respecte o regula a minimalismului cu un flux accelerat, ce face ca poveștile cuprinse să se preteze la scurt-metraje, care ar alcătui o monografie etnografică încropită din bucățele, livrată prin rememorări. Narațiunea pare simplă la prima vedere: naratorul povestește *spontan*, începând cu capitolul *Istoria abandonată*, revelând, pentru prima și ultima dată, faptul că Fănică Theodorescu este bunicul său.

Istoria abandonată a Sloboziei este simbolul unei alte istorii, a →

ILEANA CRISTINA ROGOJINĂ

²⁴ <http://adevarul.ro/cultura/carti/interviu-cristian-teodorescu-scriitor-exista-complicitate->

²⁷ Codoban, Aurel, *Postmodernismul – deschideri filosofice*, Dacia, Cluj-Napoca, 1995, p.101.

²⁸ Idem.

Medgidiei, regăsită și recuperată, așadar, prin prisma povestirilor din *Medgidia, orașul de apoi*. Dacă primul proiect al lui Fănică Theodorescu, acela de a alcătui o istorie în fotografii a Sloboziei nu a fost dus la capăt, căci cel care se angajase să scrie textul istoriei s-a poticnit chiar în originea denumirii localității, cu siguranță Cristian Teodorescu reușește să finalizeze proiectul, scriind o bucată din istoria *orașului de apoi*, Medgidia. Cele 103 capitole-povestiri se comportă ca diapozitive, aparatul de fotografiat al lui Fănică Theodorescu căpătând astfel și o însemnătate simbolică.

În cursul narațiunii fragmentate în aceste scurt-metraje sau, dacă doriți, piese de puzzle, intervin, pe neașteptate, gândurile personajelor, ca întrerupere a narațiunii propriu zise și saltul în alte niveluri ale ficțiunii prin *iluzia* că, în fluxul narațiunii, se strecoară gândurile autentice ale personajelor, uneori marcate prin ghilimele, alteori, intercalându-se brusc în fluxul narativ. Ce este însă real și ce este ficțiune în această monografie a Medgidiei? „În lumea de azi, unde realitatea seste produsă prin comunicare, este imposibil să mai distingem între realitate și simulacru. Înscenarea pentru a reanima ficțiunea realului este spectacolul de vârf a acestei lumi a simulării universale.”²⁹ Probabil că, dacă am răspunde la întrebarea anterioară, am spulbera mozaicul ce constituie romanul. Structura mozaică surprinde abaterea de la normă, *Medgidia, orașul de apoi* devenind un experiment, după spusele autorului. Construcția enunțurilor și complexitatea structurilor sintactice ale textului fac ca lectorul să urce și să coboare prin diversele niveluri ale ficțiunii: „[Virginica] se întoarce la modistă mai pe după-amiază și Jeni îi ia măsurile după ce cad de acord asupra unei rochii de mătase, *sablu*, culoarea Virginicăi, cu volănașe și cu o eșarfă asortată. Și din spate o să dea bine? O să *cadă* minunat! Și nici n-o să fie nevoie de multe probe, madam Theodorescu. Nu sunteți grasă, aveți talie și ținută – Virginica, stai dreaptă!, și-a amintit ea vocile mătușilor de la Ada Kaleh.”³⁰ Tonul narativului are un iz de indulgență raportat la soarta personajelor, față de care naratorul își arată, de foarte multe ori,

compasiunea. Percepem, pe de altă parte, o nostalgie a timpurilor apuse, ca în finalul romanului, puținele personaje care încă populează târgul, să simtă că nu mai aveau loc în orașul *de atunci*. Indulgența naratorului se suprapune uneori peste ironia fină care mustește în unele pasaje, cartea fiind ca un spațiu multidimensional în care o varietate de scrieri se amestecă.

Prin radiografierea peisajului medgidian, Cristian Teodorescu *citește* realitatea socială prin lentila rememorărilor. Într-un oraș de provincie aproape toți locuitorii se cunosc bine, se admiră, se invidiază pentru orice circumstanță trivială: „Negustorii se invidiau între ei, mai cu seamă doamnele, care se întâlneau în asociația lor caritabilă și se comparau. Începuseră să crească pretențiile.”³¹

De exemplu, soția lui Cezărel boiangiu este invidiată de celelalte femei care, ulterior, complotază pentru a-l falimenta pe bărbat, iar „negustorimea orașului era de acord că Cezărel prea își încurajase nevasta”, făcându-i toate poftele. Personajele trăiesc și experimentează viața cu intensități diferite. Se simte pregnant sentimentul nedreptății și apare lupta pentru superioritate socială, în felul acesta stabilindu-se raporturi ierarhice instabile. Avera și proveniența familială nu sunt garanția succesului, iar acest lucru ne este amintit în capitole precum *Accidentul* (moartea domnului Caludi), *Scrisoarea primarului* (aparenta sinucidere a primarului), *Semnătura* (în care se relatează povestea profesorului Tase, cel care „parcă o căuta, ori poate că îl ajunsese soarta din urmă”. Ionel Tase, proprietar, își pierde averea, ani buni din viață și sănătatea din cauză că și-a permis să îi critice pe ruși în public).

Cât despre naratorul *Medgidiei*, acesta este unul auctorial, nu aparține realității reprezentate și nu este concretizat ca personaj fictiv.

El este un observator omniscient, care interpretează și evaluează realitatea reprezentată. Uneori, acesta își schimbă regimul de observator și este și narator cu perspectiva mai multor personaje, punctul său de observare deplasându-se succesiv prin conștiința lui Fănică, Virginica, Jeni, Ionică, Pomenea, Scipion, Lea, atenția focalizându-se asupra acestora. Titlurile capitolelor-povestiri sunt sugestive, comprimând esența întregului conținut într-însele, devenind simboluri ale acestora (*Nașa*, *Răpirea*, *Nostalgia*

etc). Capitole precum *Semnătura* anticipează din primele fraze finele povestirii sau soarta personajului.

Ultimul capitol, *Orașul de atunci și cel de apoi*, face un sumar al întregului roman, ordonând cronologic toate întâmplările.

La acest sumar se adaugă și povestea nespusă a ascensiunii lui Neli, o fată care *lucra* la deal la Chelu, ajunsă mare doamnă în State, și povestea poștaşului Claudiu, mai exact, soarta acestuia după ce fuge gol pușcă din arestul poliției, în care ajunsese pentru că îl omorâse pe profesorul evreu, precum și alte detalii despre Fănică Theodorescu, prietenul său Haikis, maiorul Scipion, dar și câteva rânduri în memoria celor pierduți în orașul de apoi, Ionică oberchelnerul, Judecătorul, imamul Hussein, deplânși de *supraviețuitori*.

Orașul multiethnic se află sub stăpânirea sovietică. Spațiul Medgidiei este profanat de Armata Roșie care se comportă ca o plagă, devorând identitățile cu care se confruntă sau care ar reprezenta un pericol (maiorul Scipion este trimis la pușcărie pentru insubordonare, Judecătorul dispare fără urmă, iar toți micii afaceriști fie își pierd proprietățile sau dau faliment, fie sunt obligați să treacă afacerea sub *protecția* statului pentru a fi scutiți de niște impozite aberante). Coordonatele lumii cunoscute până atunci se inversează, având loc o răsturnare a valorilor, iar regimul terorii impune o deviație a destinului. Libertatea de exprimare este amputată, iar expansiunea în plan social nu mai poate avea loc decât prin aderarea la ideologia comunistă.

Paradoxal, personajul mediocru, cu cele mai puține șanse de reușită, curelarul Mîjină (meseria sa fiind simbolică), ajunge să țină frăiele orașului.

Finalul romanului așază destinele sub semnul incertitudinii și îi aduce pe Fănică Theodorescu și pe Haikis într-un tot alt oraș față de cel ce fusese înainte: „Mai spre seară, când Haikis, mai întremat, se ducea acasă, Fănică mergea cu el până în centru. Pe strada principală se plimbau alți oameni decât cei pe care îi cunoșteau ei. Înainte de a se despărți, în piața de lângă moschee, se uitau dezorientați în jur. Nu mai aveau loc în orașul de atunci. Și nu se întrezărea nimic să le poarte, dacă nu speranțele, măcar nostalgiile în orașul de apoi.”³²

²⁹ Codoban, Aurel, *Postmodernismul – deschideri filosofice*, Dacia, Cluj-Napoca, 1995, p. 103.

³⁰ Teodorescu, Cristian, *Medgidia, orașul de apoi*, Polirom, Iași, 2012, p.85.

³¹ Idem, p.199.

³² Teodorescu, Cristian, *Medgidia, orașul de apoi*, Polirom, Iași, 2012, p.272.

Umbrela trăirilor mele

O carte în care autoarea se întâlnește cu ea. Pe noi, cititorii, ne ia martori la o confesiune aproape intimă. Titlul este sugestiv. Chiar și ploaia vorbelor ce ar putea cădea asupra ei odată ce și-a făcut publice trăirile este estompată de o umbrelă colorată, sub care nu ninge, nu plouă.

Umbrela este simbol al regalității și puterii spirituale, dar și al protecției față de suferințe, obstacole, dorințe și boală. Calota umbrelei semnifică înțelepciunea, iar pânza montată deasupra este o emblemă a compasiunii.

Tija verticală ce susține umbrela asemenea munților ce sprijină cerurile este identificată ca Axis Mundi sau axul central pe care este sprijinită lumea. Umbrela, purtată deasupra unui demnitar sau a imaginii unei zeități, indică faptul că cel adăpostit sub ea este, de fapt, centrul universului.

Cartea pe care v-o prezentăm este un mic univers, al unei persoane ce a făcut deja un prim pas în universul literaturii.

De ce am adus în discuție simbolistica umbrelei? Răspunsul ar putea fi aflat în afirmația autoarei care ne spune „În toate locurile în care merg plouă. Sau bate vântul. Sunt eu aceea care însoțește ploile sau vântul? Poate. Sunt o umbrelă!” (aha, deci să nu-mi uit acasă umbrela când voi pleca la Iași!)

Fiecare om este o entitate distinctă așa după cum ne mărturisește autoarea: „Îmi place să cred despre mine că nu sunt un om obișnuit judecând după ideile pe care le exprim, după cum, îmi tratez afecțiunile” (Fata care aduce ploaia).

Acum, când dau o formă definitivă notei de lectură despre cartea pe care am prezentat-o ieri la Casa Cărții din Iași, afară plouă!)

Textele, mai ales în prima parte intitulată „Despre mine Așa cum mă înțeleg, mă citesc, mă scriu și descriu”, m-au dus cu gândul la filele din jurnalul unei tinere ce-și notează conștiincios trăirile, impresiile, nostalgiile fără a se gândi să le împartă cu cineva.

Și totuși, aceste file de jurnal iată, au devenit o carte.

Impresionantă este evocarea co-

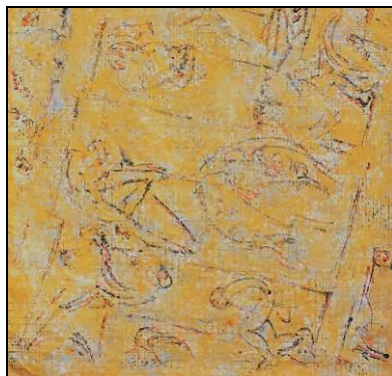
pilăriei, a satului unde și-a petrecut anii de început ai vieții. Autoarea este o persoană matură care tainic pare a se substitui fetei de 5-6 ani. Impresia este că ai descoperit o taină, a unei liceene ce se joacă pe ascuns cu păpușile. Se poate vedea o dorință de a-i face pe cei din jurul său „să înțeleagă logica obscură a gândirii noastre stupide”. Pe lângă aceasta, se străduiește să descrie ce nu poate fi descris și să înțeleagă ce nu poate fi înțeles.

În capitolul III, intitulat „Lumea mea”, autoarea ne face o succintă descriere a locurilor pe unde a călătorit, lumea ei, de fapt lumea întreagă! Dar așa cum ne mărturisește există un apogeu al călătoriilor, un loc special unde se simte cu mult mai acasă decât acasă. Acest loc este Parisul!

Un eventual punct de plecare pentru o viitoare carte ar putea fi aici: „Și în tot periplul acesta, am cunoscut oameni. Mulți, cu povești impresionante, din care s-ar scrie scenarii frumoase de film. Oameni despre care ar trebui să-mi iau timp și energie să scriu. Ei sunt cei care au făcut parte din povestea mea și au făcut-o mai ușoară, mai digerabilă.”

Vă mărturisesc, eu despre aceste povești aș dori să citesc în viitoarele cărți ale Roxanei!

Din lectura cărții, putem înțelege că este pasionată de lecturi, și nu orice fel de lecturi. Interesantă este scrisoarea (*Scrierile care mi-au ajus la suflet*) pe care o adresează scriitorului Eric Emmanuel Schmidt, după lecturarea căreia mi-am propus să caut cărțile acestui autor și să le citesc. Mi-a plăcut și textul intitulat „Există semnal în cimitir”, din care am reținut „Iar dacă asta e menirea mea în viață, voi continua să scriu;

Murivale

cu atât mai mult cu cât acum știu că undeva în neam era o sămânță de scriitor. Însă poate că e timpul să duc iubirea aceasta la un alt nivel, acela în care să sper că pot ferici o parte din omenire, nu doar o parte din mine.”

Odată încheiată lectura cărții Roxanei Mihalcea, am avut senzația că a simțit o mare nevoie de a i se întâmpla ceva grozav, iar acum i se întâmplă! Scrisul este o motivare, înfrumusețare și orientare spre un fel de viață ce presupune nu numai truda scrisului dar și un mod de socializare diferit, în compania unor oameni ale căror cărți doar le-a citit.

Nu-mi amintesc exact cine a spus (cred că Paulo Coelho) că a scrie o carte și a te opri nu înseamnă mare lucru. Dacă însă o scrii pe a doua, va veni și a treia și următoarele. Scrisul este un fel de viciu pe care dacă l-ai practicat un an, doi nu vei mai putea renunța la el niciodată.

Roxana este filolog, ceea ce e un mare avantaj, ea poate scrie bine, proză de calitate cu miez (povestiri, romane), poate crea personaje. Dovadă stau pasaje excelente din carte ce ar putea încanta un cititor pretențios.

Un debut promițător, la timpul potrivit (ma refer la vârstă), cu lansări minuțios pregătite și o mulțime de oameni care deja au citit cartea. O deschidere spre succes și desigur o cale ce presupune dăruire și efort pentru a deveni drum în viață și de ce nu, destin.

DORINA STOICA

Roxana Mihalcea, „Umbrela trăirilor mele”
Editura Arefena București, 2017

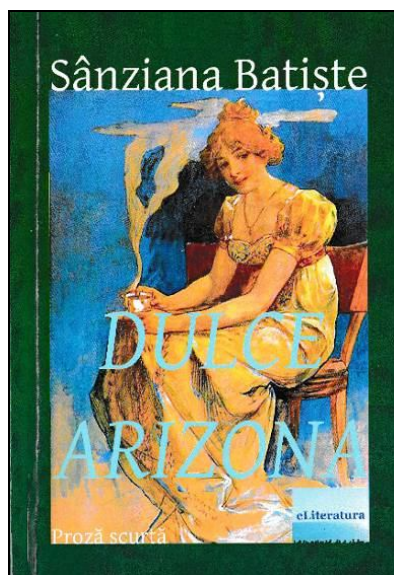
(sau despre proza Sânzianei Batiște)

Alături de cele șase cărți de poezie apărute între 1999 și 2016, dintre care primele cinci reeditate și traduse recent în engleză, franceză și maghiară, scriitoarea Sânziana Batiște a publicat și volumul de proză *Dulce Arizona* (2002), însumând optsprezece povestiri. Iată că în 2015, editura eLiteratura din București ne propune o a doua ediție a lucrării, revizuită și completată, dedicată amintirii părinților autoarei și purtând un motto din Eckhart Tolle.

Spre deosebire de cea dintâi, această ediție cuprinde și o povestire inedită: *Jos peruca!*, altă noutate ținând de faptul că Sânziana Batiște își însoțește prozele cu o serie de explicații în subsol, vizând termeni, sintagme folosite eronat sau aluziv înainte de '89 (mai greu de înțeles pentru generațiile noi), dar și precizări privind scriitura (rolul sublinierilor din text, de exemplu).

Cu o accentuată componentă existențială, prozele din *Dulce Arizona* sunt felii de viață trăită, secondate de finețea și sensibilitatea poetei, dar și de exigența specialistului în litere. Cu un simț aparte al epicului, focalizându-se pe analiză și reflecție, narațiunile trăiesc, dincolo de poveste, prin personaje (aproape exclusiv feminine), conturând un univers prin excelență al intimității și al aducerilor-aminte, dar și al resemnării și verticalității într-o lume a încremenirii spirituale, a bătărăniei și prostiei. Apar și portretele a doi-trei bărbați, cum ar fi portretul „metropolitanului” - băiatul venit de la țară, în curs de acomodare cu viața capitalei și, portretul mai complex al pictorului, din *Îngera și huma*. Prin acest din urmă personaj autoarea reflectă condiția artistului de excepție, care și-a dedicat viața operei sale, într-o societate marcată de constrângeri dictatoriale și de primejdii. Acesta trăiește presiunea psihică uriașă exercitată asupra lui: pe de-o parte de „partidul și guvernul”, ostili cu personalitățile neînregimentate; pe de altă parte, de către tinerii „furioși”, care-și dizolvă frustrările și lașitățile în discuții sterile, băutură, tembelism, și care abuzează de timpul, generozitatea și buna sa credință.

Cu o singură excepție (povestirea *Marginea*, despre care

Alex. Ștefănescu nota că „are anvergura epică a unui roman și intensitatea lirică a unui poem”), naratorul este omniscient, prozatoarea excelând în relevarea detaliului semnificativ, atât în observarea atentă a mediului (de la cer la anotimpuri, momente ale zilei, flori și înaripate), cât și în efortul constant de radiografiere a *naturii umane* (cu focalizare pe adolescența/tânăra/ femeia captivă în labirintul unei lumi marcate de convenționalism, intoleranță și incultură).

Se pot delimita patru *modele* conceptuale pe care Sânziana Batiște își construiește narațiunile (fără a exista vreo delimitare de acest fel în volum).

Cel dintâi reunește proze *simbolice/ poematice* (extensii în proză ale unor teme și motive din lirica poetei).

Este vorba de schițele *Bătrânul*, *Cireșul*, *Marginea* și *Măinile*, fiecare sugerând o posibilă poveste (neîmplinită) de dragoste. În nici două pagini ni se oferă, în fiecare, doar câte un reper (nucleu-simbol) relevant pentru istoria și devenirea ulterioară a *poveștii*. Eroinele nu au nume, iar cele patru motive prezente în titlu devin semnificative pentru posibilul scenariu pe care ni-l putem doar imagina (asemenea unor metafore existențiale): apariția unui bătrân cu mandolină pe malul mării, semn al prezenței *celuilalt* (*Bătrânul*), un cireș înflorit, ca substitut al celui plecat/ dispărut (*Cireșul*), *marginea* care ar fi putut rămâne unul pentru altul cei doi îndrăgostiți, dacă iubirea lor ar fi dăinuit (*Marginea*), imaginea propriilor mâini (precum „două vietăți rănite”) cu care femeia rămâne după plecarea bărbatului (*Măinile*).

A doua categorie este alcătuită din opt povestiri, reprezentând secvențe experiențiale din destinul unor femei: Cristina, Dora, Ana și Maria (dar și Marta și Maia, episodic). Cu excepția Mariei din *Ochiul care nu se vede*, ajunsă în pragul amurgirii (și care apare într-o singură povestire), celelalte sunt femeie tinere, studente sau profesoare solitare, dezamăgite după câte o experiență de dragoste eșuată. Reluarea celor trei (Cristina, Dora și Ana) și în alte povestiri creează senzația unei construcții epice unitare, pe mai multe planuri, în care se urmăresc destinele acestor eroine.

În *O, voi fete ale Vavilonului!*, Cristina este încă studentă („sfioasă, timorată, printre tinerii aceia dezinvolti”), simțind captivitatea orașului din care dorește să evadeze. Supraviețuitoare într-o lume a intereselor, e dezgustată de legăturile dintre college și profesori, copleșită în același timp de dragoste, o povară timpurie pe care simte că nu o poate purta („se simțea asemenea unui biet pom, ale cărui ramuri, încă fragede, sunt gata să se rupă sub rodul prea bogat”). În contrast, Marta, colega ei de cameră, își părăsește subit sufletul-pereche pentru a se mărita, din interes, cu un individ chel și burtos.

Cristina e o idealistă aflată la început de drum, un simbol al discreției, sensibilității și demnității adolescentine într-o lume care începe să i se arate în toată complexitatea și urâtenia ei. O vom reîntâlni în *Mănușa*; aflată la București, după câțiva ani petrecuți la țară, ea realizează contrastul dintre un loc și celălalt: „Acolo învățase să nu numere anii. Contaminată de apropierea de sufletul satului, îi lăsase să curgă într-o uitare de sine de care abia acum era conștientă.” Încă studentă fiind, fusese impresionată de tandrețea unui cuplu de tineri căsătoriți care devenise un veritabil model pentru ea, ca acum, în tramvai, să-l recunoască pe același bărbat, „jumătatea emblemei”, neînsoțit acum, urmărind-o stăruitor și făcându-i avansuri. În *Îngera și huma* Cristina își vizitează iubitul bolnav. Scrisoarea pe care i-o trimite inițial tânărului pictor e un adevărat poem, iar imaginea capitalei sângărând în toiul demolărilor e surprinsă cu sensibilitate și artă prin ochii tinerei din provincie. Finalul e la fel de șocant și de dezamăgitor pentru tânăra îndrăgostită.

Odată cu Dora, trecem la o etapă matură a existenței femeii (Dora ar putea fi Cristina, trecută prin

LADISLAU DARADICI

încercările vieții). În *Dulce Arizona*, profesoară repartizată la țară, (ea) se confruntă cu realitățile de zi cu zi ale traiului de acolo, greutăți de tot felul, răutatea și incultura colegilor, tembelismul autorităților locale. Silită să schimbe *figurile de stil* cu *figuri de viață* dură, nemiloasă, o găsim bând votcă cu Maia, doctorița de la dispensar, fierbând cafea într-un recipient folosit cândva pentru sterilizarea seringilor, simțindu-se ca pe front („al sfeclei de zahăr”, de această dată). Rememorându-și anii studenției, își amintește de *Arizona* (cofetărie clujeană, frecventată de studenți). *Arizona*, unde cafeaua se băuse așa cum se bea apa, fără a-ți fi sete, devine, astfel, simbol al libertății de gândire și artistice, dar și al unei bănuite iubiri la care (ca și în alte proze) autoarea doar face referire. În contrast, în satul acela (ca un domiciliu forțat), cafeaua devenise un element esențial de supraviețuire (printre puținele posibile): „Abia aici (fierbinte, amară, neagră, cuprinzând cu amândouă mâinile ceașca aburindă) învățase s-o dorească. Era refugiul ei de zi, așa cum somnul era refugiul ei de noapte.”

Ana, din *Metropolitanul*, ar putea fi considerată o soră geamănă a Cristinei, sosită și ea în capitală pentru a-și vedea iubitul care pleca pe front, în Liban, ca reporter... Un coleg de redacție al acestuia (din Ardeal, ca și tânăra) se oferă prietenește să-i fie gazdă pentru o noapte, dar, odată ajunși la apartamentul său, îi propune să se culce cu el. Surprinsă și rănită de dubla trădare a acestuia dar mai ales jignită, tânăra stă de veghe toată noaptea, de teamă, plângând în tăcere alături de bărbatul străin, adormit. În dimineața următoare, privindu-l cum se îndepărtează de stația de autobuz unde o condusesse, Ana are un moment de milă față de băiatul de la țară, devenit „metropolitan”, dar suferind de singurătate.

În *Cioburi*, o altă tânăra (ar putea fi Dora), prăjindu-și cartofi și ascultând *Goodbye, my love, goodbye*, se gândește la iubitul ei. Cândva, își cumpărase câte două bucăți din fiecare piesă de veselă, între timp una dintre farfuri spărgându-se, ceea ce apare ca un semn al propriei renunțări. În fine, Maria (în *Ochiul care nu se vede*), ajunsă la capăt de drum, copleșită de amintiri, își propune să aștearnă totul pe hârtie, gestul ei nemaiputându-se însă materializa.

Simbolistica acestor povestiri este evidentă, acuitatea observației,

finețea tehnicilor de analiză și, nu în ultimul rând, realizarea atmosferei prin excelență feministe amintind de prozele lui Kate Chopin sau ale Hortensiei Papadat-Bengescu.

A treia categorie este formată din prozele care ironizează aspecte ale societății socialiste „multilateral dezvoltate”: ședințe de partid, activități didactice, emisiuni TV etc. Sânziana Batiște abandonează dimensiunea poetică și analitică, în schimb dovedind o abilitate aparte în observarea anomaliilor sistemului și defectelor semenilor (fie că e vorba de incultură, fie de aberații și absurdități ale regimului, ori de ineptii ale slujitorilor săi). Cea care face legătura dintre aceste satire de un realism dureros (în care dialogul devine predominant) și celelalte povestiri este Dora. În *Darwin*, ea asistă la o *lecție model* propusă de „directorul” școlii, un individ incult, dar „înfip”. Modul în care le predă elevilor e ilar, Darwin fiind cel care „și-a dat seama de unele fapte... și a ajuns la alte concluzii...”, expediția sa având mai multe scopuri, printre care și „de subjugare a popoarelor coloniale”.

În *Porcii*, Dora (silită, conform practicilor de atunci, să facă de serviciu, într-o duminică, la telefonul consiliului popular) asistă, dintr-un birou alăturat celui „oficial”, la schimburile de replici (demne de schițele lui Caragiale) dintre primar și țărani, în vederea semnării contractelor cu statul, de vânzare a animalelor crescute cu trudă în propria gospodărie. Desigur, contractele erau favorabile statului, pentru țărani reprezentând un abuz, o formă de spoliere. Dacă în *Accente este* ridiculizat, printre altele, limbajul de lemn al unor tovarăși, în *F.F. vedem cum*, la îndemnul primarului, unealta politicii partidului („Doresc ca cadrele didactice să dea dovadă de competență care-o au pentru a acționa strânsi uniți...”), se încearcă (pentru a câta oară?) să li se acorde țăranilor diplome în urma unor examinări formale; în *TVR*, lelea Ana comentează ironic cu nora ei emisiunile „mobilizatoare” de la televizor, dinaintea unuia dintre celebrele Congrese ale partidului comunist, pentru ca, mai apoi, să-i mărturisească acesteia, naiv, că în seara precedentă închisese aparatul, la un film românesc de război, de teamă să nu-și vadă printre soldați primul bărbat (decedat pe front)... În *Proces-verbal* și *Raportul elevului de serviciu* sunt satirizate alte aspecte ale școlii

românești din aceeași perioadă de tristă amintire.

Ultima categorie o reprezintă cele două povestiri inedite, scrise după 1989, venind să echilibreze cele două lumi (aparent) distincte. Astfel, *Jos Peruca!* face legătura dintre schițele din ultima categorie și perioada postdecembristă (cu pătimașele dispute politice sau postura penibilă a unor foști informatori), ingenioasa parabolă *Alexlandia* (cu un pretext SF) fiind un avertisment privind lumea exclusiv digitală în care se preconizează să trăiască urmașii noștri.

Povestirile din *Dulce Arizona* au fost scrise în anii dictaturii (excepție făcând cele două schițe deja amintite). Renunțând la convenția prenumelor diferite pe care le poartă personajele feminine, putem să afirmăm, fără teama de a greși, că toate acestea cumulează experiența unei singure fete/ femei, studentă, mai apoi profesoară, pentru care paginile scrise, în versuri sau în proză, au reprezentat unica posibilitate de evadare din exilul impus (să nu uităm că autoarea a trăit 33 de ani, departe de familie și prieteni, într-un sat din nordul țării). Fiecare rând scris va fi constituit pentru ea o victorie a spiritului, o „armă” de salvare a propriei identități și personalități, a demnității umane zilnic agresate. Scrisul și dragostea pentru elevii săi au ajutat-o să răzbată prin circumstanțele și vremurile potrivnice. Considerată împreună cu poeziile, proza Sânzianei Batiște ne dă senzația unui jurnal de supraviețuitor.

Este limpede că publicarea unei asemenea proze, semnate de o necunoscută, ar fi fost de neconceput înainte de 1989. De altminteri, autoarea mărturisește că, după încercarea de publicare a uneia dintre schițe, cea care dă titlul volumului, răspunsul primit la Poșta redacției a determinat-o să renunțe la această intenție și la speranța că va fi publicată vreodată. Dar, deși au trecut atâția ani de la scrierea ei, avem astăzi în față o proză actuală, excelând prin prospețime, prin finețea observației și migala rostirii, o proză nepromovată, din păcate, la adevărata-i valoare.

Prin povestirile din volum, Sânziana Batiște face dovada deplină a talentului ei, apreciată scriitoare fiind dublată de un analist de excepție și un fin observator al mediului social și al sufletului femeii, dovedind că arta scrisului, fie că este vorba de poezie, fie de proză, este un act pe deplin asumat, de măiestrie și de responsabilitate.

O călătorie intergalactică

Viitorul și schimbările lui au constituit întotdeauna un miraj pentru oameni. Tocmai de aceea, aceștia, curioși din fire și atrași de misterul viitorului, au încercat să afle răspunsuri adresând întrebări divinității, cercetând zodiile ori ascultând legende ghicitoarelor în bobi. Să „vezi” viitorul nu este doar apanajul misticilor sau al creatorilor de pelicule cinematografice, ci a devenit o preocupare constantă a cercetătorilor și a oamenilor de știință. Dar cea mai simplă metodă de a(-ți) vedea viitorul este să-l imaginezi prin intermediul literaturii. Au rămas în istoria literaturii universale scriitorii care, în momentul publicării, au stârnit valuri de polemici. Arhicunoscut este cazul lui Jules Verne ce era considerat un avangardist, un futurist, un naiv, ba chiar nebun din cauza cărților care, în timp, l-au dovedit un adevărat vizionar înzestrat cu o imaginație debordantă și un talent unic.

Un „epigon” al lui Jules Verne este Costantin Haralambie Covatariu, un scriitor preocupat de viitor, deși experiența sa de viață îl recomandă drept un „veteran” al luptei cu misterele lumii. Cea mai recentă apariție editorială a acestuia se intitulează, exotic și incitant „Zaedy” și a fost anticipată de scrieri precum: „Urieșii”, „Peripețiile regelui Căiță”, „Magnolia”, „Salvatorul”, „Saturn”, „Piatra lunii”, „Împreună”, în versuri poeziile: „Zi pe Marte” și „Mulțumesc soarelui.”

În esență, povestea este clasică: în viitorul îndepărtat (anul 2222), din rândul pământenilor supraviețuitori ai unui cataclism, se ridică un tânăr instruit, educat, ce reunește toate

calitățile necesare unui salvator al lumii.

Apelând la vasta educație, la instrucția militară oferită de bunicul lui, la nava sofisticată și la ajutorul unor prieteni, protagonistul Vezina reușește să-și îndeplinească visul și să salveze omenirea. Peripețiile prin care trece, experiențele pe care le are și lumile pe care le străbate vor face deliciu cititorilor.

Dacă tema centrală a romanului este clară și urmărește într-o oarecare măsură linia tehnologiilor avansate și futuriste dar și a declinului planetei, lucrarea ascunde, dincolo de picantele și unele teme subsidiare.

Astfel, legătura de sânge, ființială a scriitorului cu meleagurile moldave apare în tot ceea ce scrie, este și face Costantin Haralambie Covatariu. Tocmai de aceea o parte a acțiunii se petrece în frumoasa Bucovină, pe plaiurile Cristineștilor (satul natal al scriitorului) și ale Herței.

Dincolo de frumusețea meleagurilor descrise, răzbate dragostea față de graiul moldovenesc. Când este întrebat ce limbă vorbește, personajul principal răspunde: *moldoveneasca arhaică... cum să n-o cinstesc? Cu ea în fașă m-am născut, în pătuțul meu drag, legănat atâția ani de bunica mea.* Uimitoare este abundența detaliilor tehnice (vezi descrierea navei cu care personajul călătorește prin univers) sau bogatele cunoștințe din domeniul astronomiei sau zoologiei. Spre exemplificare, am ales un fragment din descrierea

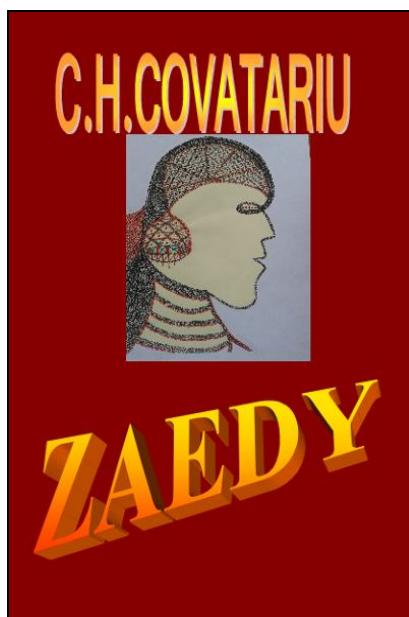
planetei Sadness: *maimuțe urlătoare sau plângătoare numite capucini care se hrănesc în urma furtului de pui și ouă, pe care-l operează în cuibul păsărilor când acestea sunt plecate după hrană pentru puii lor.* Mulțimea detaliilor legate de pregătirea militară a eroului (ce trădează detalii biografice din tinerețea autorului), descrierea amănunțită bazată pe unele date concrete, ce reies din ani de cercetări, a unor planete din afara sistemului nostru solar, scot în evidență un scriitor documentat, informat, preocupat de ultimele descoperiri științifice și tehnice.

Dincolo de insolitele aventuri ale personajelor, cititorul poate vedea preocuparea autorului pentru diverse aspecte ale vieții cotidiene: relația nepot-bunic bazată pe sinceritate, corectitudine și seriozitate.

Dacă Vezina este în conflict cu tatăl, de bunicul său îl leagă multe amintiri și experiențe de viață unice dar, mai ales, o relație de sânge indestructibilă.

Apar în text și simboluri literare clasice: eroul care își primește răsplata în urma depășirii probelor după ce beneficiază de ajutorul prietenilor, izbăvitorul care apare în persoana unei femei (invers decât în povestea biblică), apocalipsa care vine ca urmare a comportamentului nesăbuit al rasei umane. Interesantă este onomastica personajelor în acest roman: personajele au nume cu rezonanță istorică: *Deceneu, Vezina, Maruca.* Îl invităm pe cititor să cerceteze sursele de inspirație, aflate undeva, în istoria depărtată a poporului român... Dar ce impresionează de-a dreptul la această scriere este seria de desene aflate la finalul cărții. Desenele aparțin autorului, sunt executate manual și reprezintă diverse nave ce apar de-a lungul romanului. Este de remarcat migala cu care au fost trasate contururile desenelor care nu sunt linii continue, ci șiruri de cercuri minuscule. În concluzie, Costantin Haralambie Covatariu propune cititorului o lectură inedită, incitantă, o operă SF completă: are aventură, propune tehnologii inovatoare, promovează valori locale și, mai ales, îndeamnă la muncă asiduă, continuă, spre atingerea idealurilor personale, lucru de care a dat dovadă însuși scriitorul prin prezentul roman.

prof. IOANA RUSU

„Îmbietorul pustiu al spațiului locativ propriu”*

Curioasă a fost și această întâlnire a mea cu romanul lui Ioan Mugurel Sasu. Tema, dintr-o cu totul altă perspectivă, îmi este familiară. Și citind cartea, m-au încercat și mă încercă încă trăiri contradictorii ... Și întrebări, una mai grea decât cealaltă. Este ca un vis, pe alocuri coșmar, în care te recunoști apoi și, recunoscându-te, te eliberezi. Precum după o moarte și o înviere...

*

Să nu strivesc însă corola de minuni a prozei. Undeva, într-un oraș de câmpie, în plină epocă a „edificării societății socialiste multilateral dezvoltate” și a limbajului de lemn, din vremea când mulți dintre noi nici nu știau că există un limbaj de lemn, și fericiți cei care nu știam, unul dintre tovarășii din conducerea locală, nici nu mai are importanță pe unde se afla, inspirat fiind, poate de la o agapă tovarășească, poate cu niscaiva etnobotanice (nu scrie în carte, da’ tovarășii aveau obiceiul...) se trezește bântuit de o idee: că orașul, vezi Doamne, nefiind situat în pantă, la o adică, de se-ntâmplă nenorocirea cu vreo rupere de nori, ar avea nevoie de o rețea subterană de țevi de colectare și scurgere, care să asigure eliminarea rapidă a surplusului de apă și, se înțelege, asta o pun de la mine, nu mai știu dacă a fost sau nu în carte, folosirea ei în scopuri pașnice pentru ceva irigații ... Și cum așa o idee, odată apărută în mintea omului, se cere a fi trecută între propuneri la vreo ședință de partid, și cum propunerile, mereu binevenite, devin sarcini și sarcinile odată menționate în procesele verbale erau neapărat puse în practică și realizarea lor verificată de tovarășii „de mai sus”, care așa își arătau activitatea și își justificau salariile primite... a ajuns – cum altfel, concretizată... Și-abia de aici încolo încep ... sau re-încep toate...

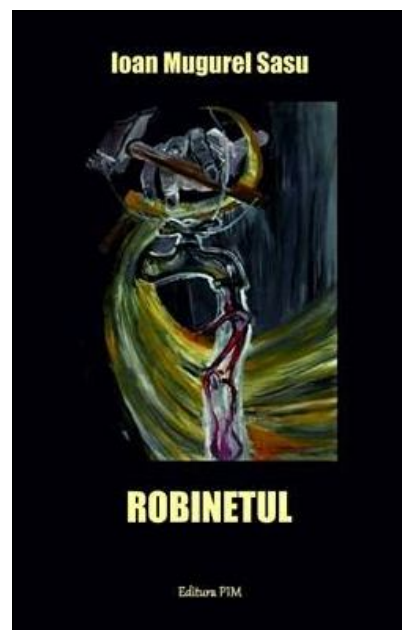
*

Îmi povestea un prieten, artist-fotograf și om al muntelui, cu mii de incursiuni prin Carpații sudici, pe ploaie ori ninsoare, că evită pe cât e posibil să se întâlnească în aceste drumetii cu ciobanii și mai ales cu oameni simpli de prin satele de

munte. Ei au o singură întrebare: „Da’ unde mergeți?!” Dacă le spui că umbli așa pe munte de dragul de-a umbla, se uită la tine ca la un nebun... Că, după mintea lor, dacă nu ai o treabă anume, dacă nu ești plecat după bureți sau la furat de lemne, înseamnă că nu ești sănătos.... „Și decât să le spun o minciună, ori să nu le răspund, prefer să-i evit...”

Revenind la romanul lui Ioan Mugurel Sasu, s-ar spune că odată ce rețeaua de țevi, deși inutilă, fusese realizată, într-un timp scurt mulți ar fi avut, teoretic cel puțin, ceva de făcut... Însă nici asta nu e ușor... E nevoie de școală... Unui om mai tânăr, care a nu cunoscut „pe chelea lui” epoca de aur, îi este greu să realizeze cât de greu era să dai unor oameni ceva de făcut. Și o să vin, cu un exemplu personal, cunoscut dintr-o instituție de cercetare și încă una foarte serioasă și importantă. Am asistat, eu însumi fiind cercetător, dintr-o altă specialitate, la angajarea unui matematician. Mulți știu că matematicianul lucrează cu cifre și chimistul cu substanțe, reactivi .... și biologul cu culturi de celule sau de organe... Omul nostru, absolvent cu rezultate strălucite, a fost angajat, i s-a făcut instructajul de protecția muncii și i s-a dat un laborator. Și cum – așa era prevăzut în schemă pentru un institut de cercetări medicale – în acel laborator, obligatoriu urmau să fie angajați și o laborantă, și o îngrijitoare și un tehnician, au fost angajați și respectivii. Doar că el, om cu studii superioare, trebuia să le dea de lucru celorlalte și să scrie, o fișă a postului. O îngrijitoare de bine rău, putea să spele de trei patru ori pe zi sau să ștergă praful, care nu avea timp să se depună. Da, ce te faci cu ceilalți? Ce să le dai să facă? Probleme insurmontabile chiar și pentru un matematician, șef de promoție. Darămite pentru niște oameni debusolați, eșuați într-un oraș de câmpie, oraș doar cu numele, care se trezesc dintr-o dată cu o construcție importantă, condusă cu pricepere, conform indicațiilor primite de la Partid, care dacă e binevăzută, poate să asigure prosperitatea și recunoașterea competenței celor aflați în fruntea urbei, poate chiar o garnitură nouă de secretare mai tinere și mai fragede... Ușor de zis, greu dar nu imposibil de realizat...

Și punctul de plecare, genială găselniță, a fost instalarea unui

robinet, vital pentru ca întreaga țară să fie funcțională și să asigure îndeplinirea tuturor obiectivelor prevăzute în proiect... Și în cazul unor inundații (puțin probabile în zonă) și în cazul unor lungi perioade cu un nivel scăzut al precipitațiilor...

Și de-aici mai departe ține-te!... Idei să ai, că oameni mai mult sau mai puțin pregătiți, de regulă, cum se întâmpla și-atunci, tot mai puțin pregătiți, se găseau...

Și cum robinetul în cauză, în termeni ingineresti un fel de vană, era „cuiul lui Pepelea”, care să susțină toată șandramaua (construcția instituțională ce avea să urmeze) acest robinet - urmărim, pe sărite, argumentația autorului – avea nevoie de o construcție, care să-l protejeze, construcția, odată făcută, avea nevoie de un paznic, robinetul și paznicul și construcția aveau nevoie de un șef, șeful avea nevoie de o secretară, toți trei, paznicul, șeful și secretara, aveau nevoie de salarii și un spațiu de locuit, de ședințe (și spațiu pentru ședințe), de analize, de instructaje, de tovarăși de la partid care să urmărească îndeplinirea sarcinilor trasate ...

Pe urmă, și tronsoanele de țevi aveau și ele nevoie de supraveghetori, echipe de intervenție, și toți aceștia de conducere...

Și cum Partidul avea grijă și de condițiile de viață ale oamenilor muncii, s-a ajuns și la ideea unor cămine de nefamiliști și a unor locuințe pentru cei căsătoriți, construcții care și ele aveau nevoie de administratori, →

IFTIMIE NESFÂNTU

de eventuale camere de protocol, pentru tovarășii activiști, ce se deplasau pe teren cu sarcini anume... de tovarășe de nădejde, prezente și proaspete la orice oră, care să-i însoțească și să aibă grijă să nu le lipsească nimic...

Pe temelia inutililor țevi de sub oraș, care să poată evacua apele unor posibile ploii, încet și sigur, pornind de la acel robinet primordial, s-a ridicat o adevărată suprastructură, mai complexă decât arborele vieții.

Este momentul în care, prozatorul, mereu în umbră și mereu prezent, cu întreaga lui experiență de viață, își dezvăluie adevăratele abilități în arta narativă...

Povestea curge... Arborele, abia implementat, crește, deși nu produce alte roade în afară de procese verbale, inițiative și propuneri, traduse în practică, de o armată de imbecili, obișnuiți să asculte și, chipurile, să execute, sarcinile trasate de sus, practic urmărindu-și doar interesele, puține, multe la nivel bazal, animalic.

O școală, alta, a muncii fără rost și pentru activiștii de la partid, care, la drept vorbind, nu prea știau ce înseamnă muncă, dar știau ce anume să facă „pe teren” ca le fie și lor bine.

Și cei de jos, din conducerea locală, aveau grijă să le fie bine... Dacă tovarășii plecau mulțumiți, și viața lor curgea în liniște până la viitoarele controale.

Eu, unul, nu cred să fi citit pe undeva o parabolă mai consistentă pentru ce anume a fost și a însemnat comunismul, obiceiuri strămutate acum cu cățel și purcel în culisele lumii politice, după chipul și asemănarea lumii politice din cealaltă epocă.

Doar că, în toată această bizarerie, și-a băgat dracul coada...

Printre activiști și alte categorii instituționale, șlefuite cu peria de sârmă, mai rămăseseră și oameni, marginalizați de granguri sau auto-marginalizați de propria lor prostie... Grangureala și prostia țineau însă de minte și eventual de școală, dacă vreunii din ei dăduseră și pe-acolo, nicidecum de suflet și inimă.

Și cu acestea două, și cu altele mai profunde, nici mintea îndelung șlefuită nu se poate pune...

Și-aici, intervine iarăși măiestria prozatorului, știind ca nimeni altul să întindă mrejele unor povești de dragoste... Un alt „robinet” și un alt arbore, ce crește în plină prostie

comunistă și prin grohotișul limbajului de lemn, precum firele de iarbă și florile prin crăpăturile din asfalt...

Oameni adevărați, descoperind dragostea, unii prea târziu, descoperindu-se...

Focuri endogene, migrând imprezvizibil printre fosile comuniste, eșuate în proiecte avortate, ce dau volumului un dramatism aparte, prinzându-te încă de la prima pagină. Câteva proze scurte, capitole distincte spre final, surse laterale de lumină, așezând întregul roman în alte perspective, adaugă alte dimensiuni ale acelorași drame.

Am intrat ușor în acest labirint, am ajuns pe parcurs să nu mai văd pădurea din cauza excrementelor comuniste depozitate prin mine însumi, șoareci în coșciuge de ceară, și-apoi, întrezărindu-mă în povești de dragoste, răni nevindecate încă, nu mai găsesc ieșirea. Și mi se face dintr-o dată dor de o atingere, un zâmbet sau de fiorii primului sărut, de foșnetul unei rochii ce alunecă de pe trup de femeie.

Mă-ntorc către fereastra încă deschisă și caut până mi se împăienjenesc privirile „în lungul drumului pe care nu mai vine nimeni”. Alt robinet, dezafectat acum. Inevitabilul unor cicluri, care odată și-odată se închid și ele. Curioase legături. Închiderea sau „ruginirea” unuia dintre ele are drept consecință închiderea următorului robinet. Fac stânga sau dreapta, conform deprinderilor politice, active pe moment și, încă odată, la fel, păstrând sensul mișcării, alt capitol spre final de carte, și regăsesc „îmbietorul pustiu al spațiului locativ propriu”.

- „Și-acum, unde?”

- „Tot înainte!”

Închid fereastra, s-a anunțat cod roșu de ploii, închid lumina și, pe întuneric, bâjbâind, dau la o parte cearșafurile jilave, punându-mi capul pe perna mea, de-acasă. Și adorm cu greu, și mă trezesc printre falii de somn, visând la un alt Andrei Tarkovski sau Andrzej Wajda, care să toarne un film după acest roman.

Ioan Mugurel Sasu, **Robinetul**, Editura PIM, Iași, 2017

*titlul este preluat din volum, finalul capitolului „Vocile străzii”, pag. 144-148;

Cronica literară – teatru

Scena și închiderea în cerc

Nicolae Suciu

„De-a teatrul”
sau imaginează-ți
că trăiești...

Scriitor până în măduva oaselor, Nicolae Suciu rânduiește și rindeluește cu sârg personaje autentice de o mare vigoare artistică, pozate din realitatea imediată, din neasemuita și mereu repetabila scenă a vieții de zi cu zi și trecându-le prin sita fină a creatorului dibaci, un jongleur al cuvintelor, le rumenește la focul mociit al ironiei și le scoate măiestre figuri umane.

Nicolae Suciu, prozator și dramaturg, este un scriitor prolific în peisajul literar transilvan, cu mai multe volume publicate reunind eseuri, povestiri, romane, piese de teatru prin care sondează teritorii abisale ale ființei: „pentru mine teatrul, când am început să sap în acest filon, a fost o mare eliberare. Mi-am dat seama că acolo era vocația mea”³³.

În cartea „De-a teatrul” sau imaginează-ți că trăiești...³⁴, scriitorul nu face concesii realului, ci urmărește durutul, încearcă din condei să lase a se zări nodul din societate, un dulgher de cuvinte s-ar zice, care te conduce prin fascinația sinapselor imaginarului spre faptic punându-i o mască zâmbitoare și prin diferite fațete: aforistic, moralist, iscoditor și meditativ te așază pe →

LÓRINCZI FRANCISC-MIHAI

³³ Nicolae Băciut, *Zona liberă*, interviu cu Matei Vișniec, Editura Tipomur, Târgu-Mureș, 2002, p. 76.

³⁴ Nicolae Suciu, „De-a teatrul” sau imaginează-ți că trăiești..., Editura Fundației Alfă, Cluj-Napoca, 2015.

scenă, în bătaia puștii realului, să simți vuietul glonțului cum îți şuieră pe la urechi, fără să te rănească, doar să îți smulgă un fior de atitudine.

Vigilent și ostentativ, observator experimentat, dichisit și obișnuit să vadă ceea ce alții doar privesc, intolerant cu prostia și mârlnăia, construiește flashmob-uri inspirate din fapte de viață, la fel ca Matei Vișniec, partener spiritual declarat prin referirile explicite pe care scriitorul Nicolae Suciuc le face prin personajele “Bruno și Grubi”. La fel cum Vișniec declara într-un interviu, că „poezia mea s-a dizolvat, încetul cu încetul, în piesele mele de teatru [...] A fost întotdeauna o legătură interioară între poezia mea și teatrul meu”³⁵, despre Nicolae Suciuc putem să afirmăm că romanele domniei sale s-au dizolvat în teatru, existând mereu o legătură intimă între romane și teatru.

Această aventură în realul cotidian oferă toate condimentele de care are nevoie autorul pentru a satiriza societatea de azi, un teritoriu evenimential vast, dar având ca epicentru al dezbatelor un spațiu metafizic cu impact de conștiință, cimitirul. Substanța dramatică a scrierilor este din absurdul trăit ori inspirat din întâmplări reale. Toate opera dramatică este traversată de un filon al paradoxului din societatea noastră, brăzdată de o tărăgănare și o nebuloasă kafkiană, de o stare de buimăceală și năclăială, de confuzie, o adormire spirituală care naște monștri. Scriitorul ne provoacă la dezmeticire, la „gândirea cu capul meu a detaliilor vieții”³⁶, „la nebunia de a gândi cu mintea ta”³⁷, cu invitația de a discerne mai adânc la situația în care suntem, docili și supuși, *sclavi fericiți*³⁸ ai tranziției; să ieșim de sub umbra prejudecăților prin “procesul dezvățului, de pe fundul apei la suprafața ei, în vederea primei guri de aer, a primei respirații autentice”³⁹.

Murivale

Umorul este cu două tășuri, mereu pendulând între ludic și tragic. Comicul de nume joacă un rol determinant în mesajul transmis: groparii *Lisi* și *Disi*, un duet tragicomic, un fel de Stanko și Vibko ai lui Vișniec din piesa *Imaginează-ți că ești Dumnezeu*, ori *Antigona* din piesa de teatru *Luați pământul de pe tata!*

Limbajul este malițios, alteori comic sau persiflant, agresiv, prin care autorul radiografiază multitudinea de unghere ale comportamentului uman și metehnele ori paradoxurile societății, utilizând tot soiul de expresii fascinante: *formarea gustului pentru frumos la tinerii gropari; cu Hamlet se începe o groapă, cu Bruno și cu Grubi se termină; vrem sicriu; Lisi, nu leșina! Ce naiba! Fii gropar, nu glumă! Te voi trimite la reciclare; ... să vezi la Teoria Gropilor, categoria de groapă: începând de la microgroapă, minigroapă, groapa, supergroapa, megagroapa și eurogroapa* ori replica profundă, subliniată și de Mihai Ardelean, care semnează Postfața volumului cuprinzând patru piese de teatru, *ei însă nu știu că nicio fântână nu se mai poate săpa azi fără să nu dai de morminte (Eurogroapa); ... formator-gropi cimitire; tatăl meu, mort și înmormântat aici acum exact șapte luni, are prin constituție, dreptul nelimitat să stea în mormântul lui, liniștit și neapăsător, el stă acum frumos într-o criptă de beton...viermii lui nici nu-s chiar așa de hrăpăreți și tentați în cripta de beton, ca în pământul – pământ,*

acolo unde voi merge eu, cu toate că la Cartea Sfântă nu se zice nicăieri: Beton ești și în beton te vei întoarce sau mozaic ești și în mozaic te vei întoarce (Luați pământul de pe tata!).

Scriitorul face incursiuni profunde în conștiință, acolo unde se întâlnește omul cu sine însuși: *creierul uman nu e decât un releu care face legătura între omul de pe pământ și adevăratul om, geamănul nostru din cer. Geamănul nostru din cer nu va muri niciodată; câți dintre ei știu că morții noștri nu-s morți? Câți știu că ei, de fapt, dorm?, scufundări în matca în care persoana își macină revolta când este pus în situații de imposibilitate: Nu te-au băgat, după venirea din lagăr, la zdup? ... Oare asta am meritat eu, să mor în mizerie? În altă parte: Cum e posibil ca într-o țară care se respectă, un impostor să trăiască bine mersi liber, iar un oropsit să fie persecutat...*

O dezbatere profundă este drama “De-a teatrul” sau *imaginați-vă că trăiești...*, care poartă titlul volumului, despre *buncăr*, despre limite și nelimitate, despre soarta omului și destinul său.

Se întrepătrund idei de nuanță biblică, destinul lui Iov, despre libertatea persoanei, despre liberul arbitru, cu înrăuriri soresciene, trimeri spre drama-parabolă, *Iona*, în care Nicolae Suciuc dezbate tragedia limitei, neacceptarea condiției: *Cea cu peștele uriaș e zero...Cea cu Buncărul e și mai și... Peștele are corpul din carne și oase, nu din tablă. Aici ce să spinteci? ... Nu au tăiat-o ăia cu rachetele lansate în cosmos? Degeaba au lansat rachetele...Au putut sparge cumva tabla? Nu. Au ieșit cumva ei într-un alt buncăr? Nu...Ca să fi fost convinși mai apoi că și buncărul acela e încadrat într-un alt buncăr incomensurabil...*

Ultimele două piese de teatru din volum nu au acte și scene, ci textul e structurat pe tablouri, la fel ca în scrierea soresciană.

Aceste scrieri aparțin teatrului parabolic, meditații asupra marilor teme ale umanității, întâmplări în formă alegorică despre libertatea și limita umană. Omul modern într-o lume secularizată. Nicolae Suciuc este un scriitor profund care caută cea mai mare frumusețe pe care o are omul: sufletul.

³⁵ Nicolae Băciut, *Zona liberă*, interviu cu Matei Vișniec, Editura Tipomur, Târgu-Mureș, 2002, p. 78.

³⁶ Irina Petraș, *Divagări (in)utile*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2012, p. 192.

³⁷ Gabriel Liiceanu, *Nebunia de a gândi cu mintea ta*, Editura Humanitas, București, 2016.

³⁸ Ovidiu Hurduzeu, *Sclavii fericiți*, Lumea văzută din Silicon Valley, Editura Timpul, Iași, 2005, p. 163.

³⁹ Gabriel Liiceanu, *Întâlnire cu un necunoscut*, Editura Humanitas, București, 2016, p. 243.

Ochiul neadormit al bufniței

În urmă cu doar câteva zile am primit și am citit cartea lui Ion Marin Almajan, "Ochiul neadormit al Bufniței", Editura David Press Print, Timisoara, 2016, 307 pagini.

Este o carte extrem de exigentă. În paginile ei se găsesc reflecții, sfaturi, amintiri, portrete, concluzii istorice și existențiale.

Ion Marin Almajan este, pentru cultura și literatură Banatului, un punct de referință necesar. Opera lui trebuie consultată de cel care va dori să înțeleagă trecutul și prezentul Banatului și va dori să caute ceva despre viitorul lui. Este vorba de câteva zeci de cărți și nenumărate articole, studii, note.

Așa cum spuneam, un segment al cărții cuprinde impresii și reflecții privind prezentul românesc imediat. Sunt de fapt notele făcute de către IMA pe pagina sa de Facebook. Acest mod de comunicare este în momentul de față esențial și este o binefacere. În condițiile în care mijloacele de informare "clasice": ziare, reviste, posturi de Radio și TV sunt controlate în întregime de către agenții ale actualei puteri mondiale, văzute și secrete, pagina Facebook devine mijloc de a răspunde imediat, instantaneu și în acest fel știrea alternativă poate fi difuzată și propaganda sistemului își pierde monopolul.

În aceste împrejurări IMA a putut face puneri la punct esențiale și de durată. Detaliile și împrejurările în care le-au făcut sunt foarte numeroase și ar fi bine ca ele să fie citite direct din carte. Mă opresc doar la câteva lucruri care îmi par a fi cruciale.

IMA artă, direct și indirect, în subtext, că actuala putere mondială are ca scop eliminarea sau, măcar, diluarea conceptelor esențiale de Persoană, Familie, Neam și Credință. Spune IMA, acuzator, "cei care s-au străduit să facă praf Familia tradițională, Școala, Biserica"... "au încercat să distrugă vechea și buna morală creștină și să inculce tinerilor spiritul New Age". Citatul este clar și fără echivoc. Iar mai apoi, IMA amintește un adevăr esențial: "Țara aceasta nu este doar a mea și a generației mele, ci și a celor de dinaintea mea și a celor viitori". Între aceste valori esențiale își dezvoltă IMA mărturisirea, dar și acuzele. Urmează apoi pagini frumoase și bogate în informații despre personalități marcante din istoria și cultura Banatului, unii dintre ei contemporani autorului și chiar legați suflătește de acesta, evenimente, dezvoltare istorică, rost existențial. Dar ce îmi pare a fi cu totul excepțional este surprinderea semnificației momentului istoric românesc actual și opțiunile oamenilor între "bine" și "rău".

Modul în care în actualele circumstanțe se poate manifesta libertatea de opțiune, la care toți suntem condamnați.

În primul rând, direct și indirect, IMA arată că în timpul de acum suntem confrunțați cu "Răul" și acest "Rău" este asociat cu "Puterea".

În aceste condiții, pentru a nu fi complici la Rău, avem o singură opțiune: în toate împrejurările, întotdeauna, să fim de partea celor care "pierd", a celor sărmani, a celor „obidiți și umiliți”, a văduvei și a orfanului. Este singura modalitate prin care putem fi "vii" în lumea asta și putem rămâne "vii" în cea care va să fie. În curgerea logică a acestei înțelegeri, IMA arată modul în care, în acest moment istoric, în "fruntea bucatelor", s-au așezat oameni fără frică de Dumnezeu și fără rușine. Indivizi gata să slujească, pentru treizeci de arginți sau pentru multe milioane de euro sau dolari, pe George Soros și New-Age. IMA arată modul în care s-au alcătuit noile "dosare" și modul absolut jalnic în care sunt date lecții despre cum ar fi trebuit să se manifeste "curajul" în împrejurări trecute, lecții de eroism servite de fripturiști, cu verticalitatea de rămă. Fața de toți acești indivizi necinstiți suflătește, IMA se definește

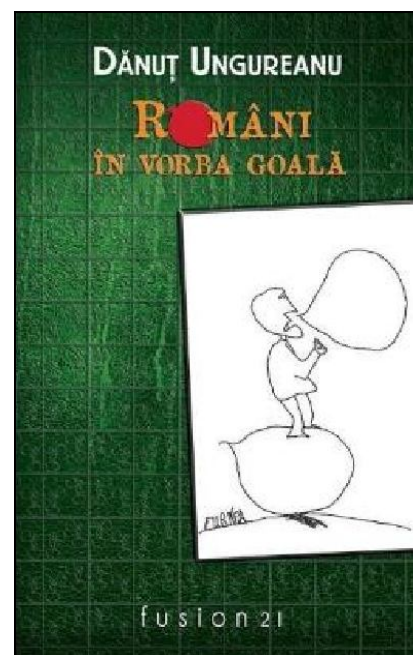
pe sine: suflet de țăran din Dalboșeț, parte din liberă, "Țară a Almajului", bănățean, român și drept măritor creștin. Aceasta este o genealogie imperială, superlativă, acum și întotdeauna.

De multe ori, tonul lui IMA este trist, este tristețea pentru un rău care nu ar fi trebuit să fie. Dar aceasta este tristețea unui luptător a cărui implicare în "marea bătaie" a neamului este pentru eternitate. Iar luptătorul își va primi răsplata și în lumea aceasta și cu atât mai mult în cea care va să fie.

Căci lupta lui este lupta cea bună care izvorăște din Gândul lui Dumnezeu. O luptă care, "înăuntrul s-a savârșit".

ALEXANDRU NEMOIANU

Tesserae

Detaliul. Mic, insignifiant, trecut cu vederea, (aparent) inutil. Căci, de obicei, privirea se focusează, magnetic, pe excepțional, pe straniu nonconformist, bulversant, cu o logică dincolo de contingent, atipică. Dar, tocmai el e bobul de mazăre care agită somnul creativ, el cotrobăie în sertare convenționale, unde semantica e încă neepuizată. Detaliul...Quid prodest? Seamănă cu cioburile, cu gunoaiile dintr-un sit arheologic, care nu vor mai fi niciodată amfore...Și totuși, detaliul e fărămă vie pentru ochiul "atent la culori", nu doar la →

MARIOARA NOVAC

finalul maiestuos al curgerii.

Un astfel de volum de instantanee, structurat ca tușele repetate ale unui zugrav și vizibile doar la punerea lor sub lupă, este "Români în vorba goală"¹. Mignone, mai degrabă tablete decât povestiri, cu un parfum de bilețele uitate printr-o carte, ele refac, la nivel ficțional, un real aparent secătuit de inspirație pe care doar (neo)postmodernismul îl mai poate salva și redimensiona într-un mozaic divers, pendulând între delicatețe (*Fata din Shanhai*), fapt divers (*Tăierea genții la români*) ori grosier caricat (*Epidemie de cultură*).

Lucrătura, aparent necizelată, spusă dintr-o suflare, fără intervenții sofisticate la nivel de construcție narativă, preponderent retrospective și doar uneori cu derulare simultană spunerii, uimește nu atât prin diversitatea "celorlalte" povești (care, altminteri, nu ar avea potențialul unicizant al ineditului, spun unii!), ci, mai ales, prin umanitatea delicată, a singurătății care nu se mai completează cu jumătatea promisă, a metropolelor din visurile neacoperite de real, când destinul joacă fetele lui, mereu, pe o singură carte.

După ce naratorul trage rapid liniile unui cadru (la o agapă, în bucătărie, în parc), răsar dialogurile unei lumi de rang cvasisecundar (tâmplarii, gurmanzii, boschetarii), cu o logică deloc searbădă, ci mustoasă, veselă în toată gravitatea ei existențială.

Vorbirea, colportarea, compararea mentalităților, agitația (de exemplu, la benzinăria din Germania) rămân marca autenticității balcanice neistovite nici de porțile (nu prea) largi ale Occidentului, nici de globalizarea searbădă.

Astfel, ludicul îl ghidează pe lector, discret, în realul recognoscibil, dar într-o dublă cheie, căci pașii printre bijuteriile de porțelan au, permanent, un ochi întors spre sensuri profunde. Aceasta este una dintre trapele volumului: ușurința... grea cu care se redefineste lumea.

Nu lipsesc referințele meta-textuale, frământările lui Pygmalion de secol al XXI-lea care caută, și el, răspunsurile, tensionat de rostul existențial și de modul în care este/devine/ trebuie să fie interfața lumii reale, "instrumentul" de extragere și de definire a noului său univers:

"Să fie marea carte una monumentală? Să fie scriitura masivă, stilul – un transatlantic, capitolele – spărgătoare de gheață traversând maiestuoase mările de critici care se bălăcesc neputincioși cu răuștele lor gonflabile? Să fie, dimpotrivă, marea carte mai mult zveltă decât solidă? Înaltă, fragilă, filigranată?"

Nu de puține ori, rosturile naratorului par complicități în relația cu lectorul (căci ambii viază, respiră același aer de tramvai cu șmecherași dotați cu șisuri), deși buna-dispoziție poate fi și este o nouă capcană semantică, o invitație la a percepe mundanul într-o așezare interogativă, de tipul: Cine sunt? Unde merg? ori Să mai merg?!

Referințele contemporane subtile, polemicile politice (de exemplu, din *Democrație obscenă*), șfichiuitoare, lumea românească ori de aiurea (atât de aiurea cât poate mentalul colectiv să cuprindă!) definesc un spațiu (încă) balcanic, al șaradei, al vorbei lungi, al uimirii infantile, neforțate, netrucate.

O carte-emblemă (cu un suport grafic excelent, semnat de Traian Furnea) despre un sine multiplicat, un caleidoscop despre o spiritualitate cu miticisme, ancorată în mituri, crescând laolaltă cu cele urbane care sunt gata-gata să niveleze mapamondul, prin respirație și prin simțirea standardizată. Un scris iute, pasional, olteneste, cu un subtext ironico-parodic, singurul apt de supraviețuirea onestă printre ceilalți și prin sine.

¹ Ungureanu, Dănuț, *Români în vorba goală-miniaturi*, Editura Fusion 21, București, 2016, 264 pag;

Murivale

Pe urmele liricii lui Camil Petrescu

Rezonanța postumă a poeziei lui Camil Petrescu nu a atins cote elevate, în comparație cu ecoul viu al prozei și chiar al dramaturgiei sale. Cele patru volume de poezii – *Versuri. Ideea. Ciclul morții* (1923), *Un luminiș pentru Kicsikem* (1925), *Transcendentalia* (1931) și *Din versurile lui Ladima* (1932) – sunt relevante însă pentru viziunea camilpetresciană asupra vieții, a morții, a dragostei, a războiului etc. De altfel, cele mai importante idei, teme, motive ori decoruri din poezia sa, venind, unele dintre ele, din operele dramatice *Jocul Ielelor* și *Suflete tari*, au stat la baza ulterioarelor demersuri în proză, amplitudinea cea mai largă în raport cu publicul având-o cel românesc.

Licențiată în filologie, cu un doctorat în *Grupul oniric românesc. Strategii experimentale în poezie*, Nastasia Savin dispune de o pregătire profesională adecvată explorării unui spațiu mai puțin bătătorit cum este cel al liricii lui Camil Petrescu. Bogat documentat, studiul *Modalități de reconfigurare ale eului liric în poezia lui Camil Petrescu* (Editura Ex Ponto, Constanța, 2017) al Nastasiei Savin se bazează pe o instrumentație critică riguroasă, autoarea apelând de la teoreticieni ca Angelo Marchese, Umberto Eco, Roland Barthes, Benedetto Croce ș.a., până la exegeți de marcă precum Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Tudor Vianu, Marin Mincu, Ovidiu Ghidirmic, Irina Petraș sau Aurel Petrescu. De asemenea, sunt invocate, în corelații interesante, nume de prestigiu ale liricii românești – Eminescu, Blaga, Arghezi, Barbu, Bacovia sau străine – Paul Valéry, Mallarmé ș.a.

Obiectivul principal al lucrării este reprezentarea eului liric în poezia lui Camil Petrescu, urmărindu-se, conform declarației autoarei, modul în care instanța lirică „interacționează cu Erosul și cu Thanatosul” și relevarea unor „modele posibile într-o lume imposibilă, o lume în care registrul stilistic este dublu, haosul fiind camuflat în realitate”, avându-se drept punct de plecare „raportul Eros-Thanatos, în binomul semiozic →

DIANA DOBRIȚA BÎLEA

Antropos-Cosmos”.

Prima parte, dintre cele cinci secțiuni ale studiului, prezintă cronotopul literar al epocii interbelice (contextul istoric și începuturile poeziei moderne). E subliniat rolul important pe care l-au avut revistele literare în dezvoltarea culturii și literaturii române și sunt evidențiate diversele rigori susținute de acestea: sincronizarea literaturii române cu literatura europeană, curentul tradiționalist-ortodox, ideile avangardiste, constructivismul, accentul pe autenticitate și pe specificul național, imprimarea unei tendințe moderniste în evoluția literaturii române.

A doua secțiune aduce în fața cititorului aspectele poeticii lui Camil Petrescu. Nastasia Savin surprinde riguros, într-un discurs fluent și bine argumentat, ipostazierile eului liric, angoasa metafizică, relațiile eului liric cu realitatea, cu Erosul și Thanatosul, originalitatea poetului și discursul cărturăresc, detașat și lucid, dincolo de poezie.

A treia secțiune, *Tensiunea expresivității eului liric în Ciclul Morții și în Ciornă*, are în vedere lirica petresciană generată de război și proiectarea eului liric ca „un colecționar, un profitor al conjuncturilor” (Camil Petrescu). Autoarea identifică un eu liric supus destinal clipei și absolutului acesteia: „Intelectualului îi rămâne să-și trăiască existența destinală sub semnul stării de veghe, să se singularizeze prin efortul de a recepta lucid, diferențiat toate semnalele realului surprins într-o stare de anormalitate. Încercarea războiului și încercarea erotică trăite până la ultimele consecințe întăresc ființa, singularizează eul”. Este remarcată, de asemenea, dimensiunea cinematografică a prezentării faptelor cotidiene în seria de poezii reunite sub titlul *Fragment*. Având ca suport de studiu aceeași serie de poezii, Nastasia Savin observă mirajul eului camilpetrescian: „Poemele pot fi privite ca niște texte, care, pe de o parte, conțin ideea de fericire, iar pe de altă parte, ideea de singurătate. Se poate vorbi de un continuu dialog între eu și tu, între un eu-locutor și un tu-interlocutor, în realitate, ambii aparținând unui singur eu; vorbim în acest caz de efectul dedublării în fața oglinzii, totul ținând de aparență și nu de realitate”.

Cea de-a patra secțiune, *Complexitatea mesajului în Un luminis*

pentru Kicsikém și în Din versurile lui Ladima, agregă puncte de vedere pertinente, judicios susținute, cu privire la poezia inspirată din iubirea solară a perioadei timișorene din viața lui Camil Petrescu, obsesia poetului pentru absolutizarea eului, dar și pentru destinul tragic al omului care „se târăște totuși” (Camil Petrescu, poemul *Patul lui Procust*) pentru a accede la ceea ce ar putea să fie dincolo, neliniștile existențiale, ajungându-se la concluzia că „modernismul, în poezia lui Camil Petrescu, nu s-a manifestat nici într-un ambalaj inocent și nici asimilator, ci agresiv, adesea iconoclast”.

Ultima secțiune, *Instanțieri non-cognitiviste în Ideea, Transcendentalia și în Addenda*, analizează jocul ideilor în poezia *Ideea*, eterogenitatea poemelor din *Transcendentalia*, constantele universului poetic al autorului – statutul ideilor, moartea, Eros versus Thanatos – în *Addenda*, potențarea pasiunii printr-o luciditate excesivă, caracteristică lui Camil Petrescu, eul liric văzut ca ax al universului individualizat și ca factor de limbaj și implicit complexitatea și semnificațiile scriiturii.

Pentru a scoate în evidență crezul poetic al lui Camil Petrescu, autoarea apelează, pe de o parte, la declarația lirică a poetului – „Dar eu./ Eu am văzut idei... (...) / Eu sunt dintre acei/ Cu ochi halucinați și mistuiți launtric./ Cu sufletul mărit/ Căci am văzut idei.” (*Ideea*) –, iar pe de altă parte, la opiniile unor exegeți de marcă ai liricii camilpetresciene și la dezbateri comparative folosind

Murivale

inclusiv relaționări precum Petrescu-Eminescu, Petrescu-Arghezi, Petrescu-Bacovia, Petrescu-Blaga sau Petrescu-Barbu. Nastasia Savin cercetează cu acribie și identifică elemente ce fac trimitere la lirica poezilor respectivi, precum jocul poetic, culorile, parfumul, rostirea poetică. Modernitatea lui Camil Petrescu constă în faptul că, spune autoarea, scriitura „este una axată pe problematica conflictelor morale care tind spre zona conștiinței pure”.

În acest sens, este pusă în lumină opinia exegetului Marin Mincu: „[Camil Petrescu] scrie o poezie intelectuală, spiritualizată, adoptând atitudinea lucidă a unui modern ce nu se mai preocupă de nicio poetică, fiind capabil să fie autentic și original, dincolo de contextul dat. [...] poetul e tentat de discursul abstract, golit de materialitatea brută a vieții”.

Reținem profilul camilpetrescian din final, ce reunește trăsături definitorii, insistându-se îndeosebi pe o anumită voluptate a eului liric de a-și fi sieși leal.

Construcție cu o structură bine echilibrată, de o judicioasă organizare a argumentației, studiul Nastasiei Savin alătură percepției critice deja existente aprecieri relevante cu privire la poetica lui Camil Petrescu.

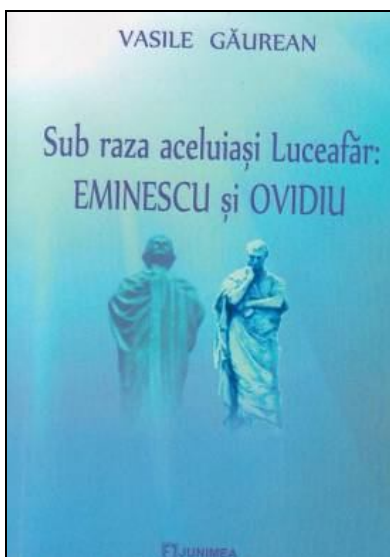
Un demers critic laudabil al tinerei cercetătoare, de la care lumea literară tomitană așteaptă, având în vedere că a suferit îndelung de lipsa unor critici profesioniști care s-o reprezinte și s-o promoveze, să ajungă într-o zi în vârf.

Sub raza aceluiași Luceafăr

Eminescu și Ovidiu – o exegeză de literatură comparată

Preocupat de domeniul sintezelor și al paralelor culturale, profesorul Vasile Găurean e autorul unui studiu comparativ de o largă respirație în istoriografia literară contemporană, care poate sta alături de cele mai valoroase cercetări de acest gen. Niciun alt subiect nu i-ar fi fost mai potrivit decât acesta, pe care l-a intitulat atât de sugestiv „Sub raza aceluiași Luceafăr”. Eminescu și Ovidiu”. Pașii lui siguri și stăpâni pe alegerea făcută, calcă pe urmele celor doi „Luceferi” ai poeziei din literatura universală. Vasile Găurean cunoaște foarte bine modul unei asemenea cercetări, punând în valoare metodele de investigație proprii acestei tematici. În pofida oricăror exigențe pe care le impune, el dovedește competență și putere de a pătrunde în lumea atât de complexă a celor doi mari creatori de frumos. Chiar dacă se află la hotare diferite privind spațiul și timpul în care au trăit și creat, printr-o analiză foarte atentă a elementelor comparative, el reușește să le identifice asemănările și apropierea, să le urmărească destinele.

În modul său de interpretare, Vasile Găurean folosește două criterii de bază : cel cronologic și cel tematic, pornind „de la necunoscut (poetul latin) spre cunoscut (poetul nostru național”. În biografia lor există câteva puncte comune. Amândoi fac parte din familii înstărite. Ovidiu s-a născut la 20 martie, anul 43, î. Hr. la Sulmona, în familia cavalerului Publius, care poseda un domeniu destul de întins, de care își va aduce aminte cu nostalgie în depărtările scitice : „Ape cu vâl străveziu micu-i cuprins răcoresc./ ...Și pe înverzitele lunci, ierburi bogate răsar./ Țara e rodnică-n grâu și mult mai rodnică-n struguri./ Vezi pe costișe ades și-ai Palladei măslini” (Amores). Eminescu s-a născut la 15 ianuarie 1850, în familia căminarului Gheorghe Eminovici, care își cumpărase „o jumătate de moșie la Ipotești”, unde își va petrece copilăria viitorul poet : „Aș vrea să văd acuma natala mea vâlcioară/ Scăldată în cristalul pâraului de-argint, /Aș vrea să văd ce-atâta iubeam odinioară.../A codrului tenebră, poetic labi-

rint” (Din străinătate).

Dorința celor două familii de a-și vedea odraslele urmând la școli înalte, este o altă trăsătură comună. Și unul și altul dintre copii primesc primele cunoștințe acasă. Ovidiu este ajutat de un sclav în deprinderea unor noțiuni, iar Eminescu intră în atenția tatălui său, care știa în mod curent limba germană, avea o bibliotecă și voia să-i dea o educație aleasă. Apoi, latinul este format de un ludimagister, după care ajunge la Roma, iar copilul de la Ipotești este dus la Cernăuți, unde îl va avea ca magister pe renumitul Aron Pumnul. Amândoi își îndreaptă atenția spre marile valori ale culturii universale. Ovidiu stăpânește limba greacă, iar Eminescu limba germană, ceea ce le va înlesni posibilitatea să intre în contact cu marii autori de literatură și capodoperele lor. Dacă Ovidiu este atras de Grecia, unde face o călătorie, pentru că îl chemau frumusețile naturale și cele spirituale ale acestei țări legendare, pe Eminescu îl ademeneste Blajul, „Mica Romă”, continuându-și periplul mai târziu, la Viena și Berlin și apoi la Iași, în 1874-1876, când își pune în valoare cele mai frumoase realizări în arta poetică. Atunci aveau să răsară poeziile: *Floare albastră*, *Lacul*, *Dorința*, *Crăiasa din povești*, *Melancolie*, *Călin* (*File din poveste*), *Povestea codrului*, *Povestea teiului* etc., iar la Roma vor apărea sub semnătura lui Ovidiu, „Tragedia Medeea” și volumul „Amores”

Astrul ovidian se ridică tot mai luminos pe cerul poeziei latine, dar și drumul lui Eminescu este unul ascendent. Niciunul dintre ei nu se pot împotrivi destinului. Ovidiu cade

pradă unui complot care îl va duce pe drumul exilului, în Scitia Minor, la Tomis, din motive care nici astăzi nu sunt pe deplin elucidate, iar Eminescu trece printr-un „exil interior”, fiind încercat de ideea neputinței de a fi fericit și nici de-a face fericiți pe alții”. Celebra iubire dintre Eminescu și Veronica Micle, dar și cele trei divorțuri ale poetului latin se află sub imperiul destinului.

Identitatea trăsăturilor celor două personalități se reflectă într-un portret moral bine conturat de către Vasile Găurean: frumusețe interioară, modestie și simplitate, relația de amicitie durabilă și statornică, respectul față de semenii. Amândoi sunt niște reflexivi cu puternice accente de generozitate. Au iubit cu pasiune oamenii înțelepți din popor, valorificând tezaurul folcloric și mitologic în operele lor.

Demersul interpretativ al profesorului Vasile Găurean continuă pe linia evidențierii creației poetice a celor doi artiști, reușind să scoată la lumină, semnificații, particularități și nuanțe specifice zbuciumului interior al fiecăruia. Ideea nemuririi prin artă o întâlnim atât la Ovidiu cât și la Eminescu, iar cultul pentru forma desăvârșită a poeziei îi însoțește pe amândoi. Prin *Fastele*, *Tristele*, și *Ponticele*, Ovidiu atinge culmile tehnicii versificației în literatura latină, iar Eminescu îi va pune poeziei *Luceafărul* veșmântul desăvârșit al exprimării. Câteva motive literare îi apropie pe cei doi poeți : iubirea de țară, erotica, istoria universului sau cosmogonia, setea pentru absolut și altele.

La fel ca și Eminescu, Ovidiu se va vedea ajuns la finele filonului poetic, când lira nu mai are putința de a-i însenina sufletul, așa cum spun și versurile sale : „De astăzi nici talentul nu-mi mai răspunde mie /Eu ar cu-n plug nemernic un țarm așa uscat” (*Ponticele*). Eminescu voia să scrie în tinerețe o piesă de teatru *Ovidiu în Dobrogea*, în ideea că îl va uni și mai mult de confratele latin.

Lucrarea lui Vasile Găurean este o exegeză bine structurată și sistematizată, scrisă într-un stil atractiv, bogată în argumentări bazate pe texte critice, bine alese, cu o bibliografie impresionantă, dovadă a unei excelente pregătiri a profesorului de limbă și literatură națională.

MIRCEA DAROȘI

Mihaela Albu și Dan Anghelescu exegeții lui Vintilă Horia

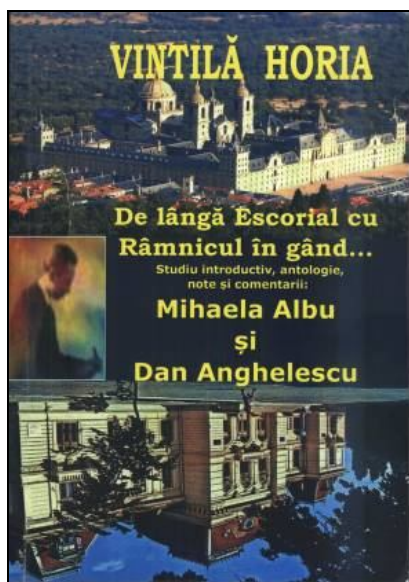
„European născut în România”, Vintilă Horia a avut, ca și alți scriitori români, un destin aparte, în timpul vieții, dar și postmortem.

Vintilă Horia (Caftangioglu) s-a născut la 18/31 decembrie 1915, la Segarcea, unde tatăl său, aromân din părțile Buzăului, era inginer agronom pe Domeniile Coroanei Regale. La București, urmează Colegiul „Sf. Sava” (1929-1939, Facultatea de Drept a Universității, dar și Facultatea de Litere al Universității Catolice din Paris. Sprijinit de Nichifor Crainic, în iunie 1940 este numit, pentru câteva luni, atașat de presă la Legația României din Roma, în 1941 obține o bursă Humboldt în Austria, în 1942, la propunerea lui Al. Marcu, reîntră în diplomatie ca atașat de presă la Consulatul român din Viena.

În august este luat prizonier de germani „ca cetățean al unei țări inamice”, internat în mai multe lagăre, eliberat de armata britanică.

Prin decretul regal 2134/novembrie 1944, i se interzice întoarcerea în țară (ca și altor scriitori-diplomați), în 1946, Tribunalul Poporului îl condamnă la muncă silnică pe viață.

Se stabilește în Italia (Bologna, Roma, Assisi, Florența), pentru o scurtă perioadă, în 1948 pleacă în Argentina, la Buenos Aires, unde lucrează într-o tipografie și librărie, deschizându-și apoi propria librărie, „Meșterul Manole”. Aici va fonda revistele „Nouvelles d'Argentine” și „La Rumania”, va publica poezie, proză, eseuri, va ține conferințe. În 1953, revine în Europa, la Madrid, prin câștigarea unei burse, între 1960-1964 se stabilește la Paris, unde scrie în limba franceză romanul *Dieu est né en exil* (în 1960), distins cu premiul Goncourt, dar care a trezit un scandal european, în care unii dintre compatrioții săi și-au manifestat ura și invidia: revista „Glasul patriei” de la București (numărul din 10 august 1960) deschide atacul furibund, Legația RPR din Franța susținând revista bucureșteană, oferind presei de stânga din Franța detalii denigratoare, în parte mincinoase, privind opiniile sale de dreapta. Din păcate, și Constantin Virgil Gheorghiu, autorul celebrului roman *Ora 25*, exilat și el, susține această campanie, obligându-l pe Horia să renunțe la premiu, deși Robert Escarpit a subliniat faptul că Academia Goncourt a premiat o carte și nu biografia autorului. Scârbit

de atmosfera pariziană, Vintilă Horia se va retrage la Madrid, în 1964, în 1972 primește cetățenia spaniolă, va trece la cele veșnice la 4 aprilie 1992, la Villalba, fără să poată reuși să-și vadă țara. Într-un interviu acordat Marilei Rotaru, face o mărturisire cutremurătoare: „E un lucru așa de covârșitor în existența mea, numai ideea, numai cuvântul întoarcere acasă, încât îmi pun problema în fiecare zi și în fiecare noapte, pentru că nu pot să dorm din cauza asta, cum o să reacționez când o să mă dau jos din avion la Otopeni [...] pentru că nu știu cum o să reacționez, o să leșin, o să mor, o să plâng, o să cad jos ca să sărut pământul [...] e una din întrebările mari care plutesc încă în viitorul meu” (apud Vintilă Horia, *De lângă Escorial cu Râmnicul în gând*, studiu introductiv, antologie, note și comentarii de Mihaela Albu și Dan Anghelescu, Rm. Sărat, Edit. Rafet, 2017, pp. 28-29). (Declarații similare mistuitoare pe aeroportul Otopeni au dat Papa Ioan Paul al II-lea și fostul rabin șef, Alexandru Șafran, n.n.).

N-a reușit să se întoarcă acasă, ca și alți mari intelectuali români (Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Șt. Baciuc etc.), dar a dus, după propria mărturisire, „ca niște melci culturali, casa noastră originală, oriunde ne aflăm răspândiți pe suprafața pământului”, căci „exilul constituie o ruptură tragică”.

În exil, activitatea sa prodigioasă a făcut cinste României eterne, profunde. Țara sa postdecembristă a început recuperarea și a fost omagiat la centenarul nașterii sale la Craiova, București, Alba Iulia, Deva. Opera sa a fost tradusă și editată de I. Deaconescu, Silvia Colfescu, Ileana și Mihai Cantunari, Gabriel Stănescu, Tudora

Șandru, Mircea Popa, Mihaela Constantinescu-Podocea, comentată de Eugen Simion, I. Vlad, Dan Ciachir, N. Manolescu, Cornel Ungureanu, C. Poghir, Alex Ștefănescu, I. Holban, Fl. Manolescu, C. Ciopraga, Vlad Georgescu, Andrei Pleșu, Cornelia Ștefănescu, Emil Manu, Monica Spiridon, N. Florescu, Mircea Muthu, Marian Papahagi, Marilena Rotaru etc.

A fost făcut cetățean de onoare al Segarcei, a fost o recuperare firească, dacă n-ar fi existat și câte un băț în gard, manipulat de directorul Institutului „Ellie Wiesel” din București, care a reluat acuzațiile Tribunalului Poporului din București (din hotărârea 11/21 februarie 1946), lui Vintilă Horia atribuindu-i infracțiuni de genocid contra umanității, criminal de război, fascist și legionar.

Există însă intelectuali de marcă, cu demnitate, care au pus lucrurile în ordine. Între aceștia, Mihaela Albu și Dan Anghelescu. „Chiar și pentru un neavizat în ale istoriei – scriu cu pertință într-o notă de subsol al cărții lor – Tineretea unui «fost Săgetător». Vintilă Horia, Craiova, Edit. Aius, 2016, p. 8 – înșiruirea aceasta este ineptă, total aberantă și, evident, șochează. Parcurgând-o, am putea bănui că inflammat de elanuri vindicative, directorul semnat a comis (desigur, cu bună credință) o nevinovată translație de date. Nu cumva, avându-l în imagine pe Vintilă Horia, scrise despre Horia Sima? În fond, metoda de a falsifica, de a introduce informații mincinoase, a fost folosită, cu bune și apreciate rezultate, și atunci când Securitatea instrumenta dosarul cu ocazia premiului Goncourt! Cu alte cuvinte, e omologată”. Tristă, dar adevărată constatare. În unele privințe, ne întoarcem la stalinism; noii ideologi mondiali, urmașii cominterniștilor, ne dictează care personalități marcante sunt „corect politic”. Nedumerirea este alta: cum a putut trece această lege prin Parlamentul României?!

Mihaela Albu (n. la 10 iunie 1947 în Craiova), poetă, eseistă, critic și istoric literar, editor, și-a făcut studiile elementare și liceale în orașul natal, cele universitare la Facultatea de Filologie a Universității din București, unde și-a susținut și doctoratul (în 1983). A fost profesor preuniversitar în jud. Olt, iar din 1975 urmează toate treptele didactice ale Universității din Craiova până în 2010, când se transferă la Facultatea de Jurnalism a Universității „Spiru Haret” (2010-2012). Între 1999-2004 a fost „visiting →

TUDOR NEDELCEA

profesor” la Universitatea Columbia din New-York, unde a inaugurat catedra „N. Iorga”. A înființat Asociația Culturală Internațională „Carmina Balcanica” și revista omonimă, face parte sau colaborează la reviste românești din diaspora. A devenit, împreună cu Dan Anghelescu, o excelentă cunosătoare a exilului românesc, publicând, în acest sens, volumele: *Citind la New-York scriitori români* (2002), *Memoria exilului românesc* (2008), *Et in America* (2009), *Presa românească de peste hotare* (2009), *Presa literară din exil* (2009), *Revistele literare ale exilului românesc* (2009), *Întoarcerea în Ithaca. Cultura românească din exil și din afara granițelor*, vol. 1-2 (2010-2011). Este unul dintre coautorii Dicționarului General al Literaturii Române, coordonat de acad. Eugen Simion, apărut sub egida Academiei Române. A fost distinsă cu numeroase premii și diplome.

Colaboratorul său, Dan Anghelescu (n. la 2 mai 1945) este poet, critic și istoric literar, eseist, muzicolog. A absolvit studiile elementare și liceale la Botoșani și Facultatea de Muzicologie, Compoziție din cadrul Conservatorului de Muzică „G. Enescu” din Iași (1970). Și-a susținut doctoratul în filologie cu o teză pe tema exilului românesc. Este membru PEN Club, director fondator al revistei „Carmina Balcanica”, editor la revista „Lumină lină” din New York, fondator și președinte juriului primei ediții a Festivalului Poetilor din Balcani (Brăila, 2006). Ca poet, e remarcat de Al. Piru pentru nonconformismul său și pentru „aventura neîngrădită a spiritului care reinventează limba sentimentelor”. A colaborat cu Mihaela Albu la volumele de critică și istorie literară pe tema exilului. Între acestea, trei volume sunt dedicate biografiei și creației lui Vintilă Horia.

Eseistica lui Vintilă Horia – deschideri către transdisciplinaritate (Craiova, Edit. Aius, 2015) este primul volum de restituire, recuperare și analiză a eseisticii autorului, răspunzând, astfel, dorinței lui Mircea Eliade de a elabora o „bibliografie a pribegiei”.

Mihaela Albu și Dan Anghelescu sunt convinși – pe bună dreptate – că „Vintilă Horia este unul dintre marii făuritori de cultură românească”, motiv de a readuce în actualitatea românească din Țară eseistica acestuia din perioada „exilului său creator”, publicată în limbile română, spaniolă, franceză, italiană.

Volumul cuprinde și o serie de scrisori scrise sau primite de Vintilă Horia de la Ovid Caledoniu, Mircea Popescu, Camilian Demetrescu, G.

Uscătescu, I. Caraion, Ion Rațiu etc., obținute în special de la Cristina Horia, fiica scriitorului. Antologia selectivă este prefăcută de un studiu monografic al celor doi autori despre „generația României întregite” și a „Gândirismului”, „semnele” biografiei, etapele de creație (etapa românească și etapa exilului creator), vocația sa eseistică, studii și eseuri dedicate unor personalități ale culturii române (Eminescu, Mircea Eliade, L. Blaga, I. Pillat etc.).

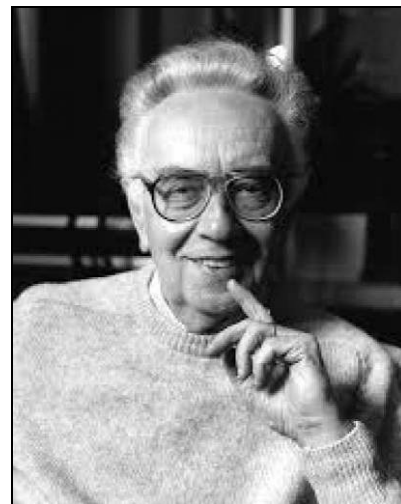
Urmează antologia selectivă *Tinerețea unui „fost-Săgetător”*. *Vintilă Horia* (Craiova, Edit. Aius, 2016), în care Mihaela Albu și Dan Anghelescu grupează eseurile publicate în revistele literare din perioada 1936-1944.

Impresionează cronicile literare și comentariile despre Victor Papilian, Liviu Rebreanu (este recenzat romanul *Gorila*), T. Scarlat, Pavel Dan, Virgil Călinescu, V. Beneș, Emil Botta, Emil Giurgiuca, V. Voiculescu, Al. Macedonski, Mircea Streinu, L. Blaga, Șt. Baciuc, Șerban Cioculescu, Eminescu, I. Pillat, Mircea Eliade, Al. Odobescu, G. Papini etc.

Antologia este precedată de un argument, în care cei doi autori precizează contextul politico-istoric interbelic în care pericolul bolșevic se prefigura, analizează „naționalismul-act de creație și tărie spirituală”, colaborarea lui Vintilă Horia la revistele „Gândirea”, „Porunca vremii”, „Sfărmaș-piatră”, „Meșterul Manole” (fondată de el).

Eseistica lui Vintilă Horia, scrisă în anii de formare intelectuală (între 21-29 ani), este remarcabilă și ea este „sâmburele fructului ce va urma”, autorii concluzionând: „Într-un canon care se cere absolut necesar revizuit, numele lui Vintilă Horia trebuie să ocupe un loc de frunte în literatura română. În literatura europeană și l-a câștigat deja”.

Al treilea volum din trilogia (vor mai urma?!), poartă semnătura autorului, Vintilă Horia, și este intitulat *De lângă Escorial cu Râmnicul în gând* (Rm. Sărat, Edit. Rafet, 2017), studiu introductiv, antologie, note și comentarii de Mihaela Albu și Dan Anghelescu. Prezentându-l pe Vintilă Horia ca pe „o importantă conștiință a exilului”, în contextul exilului românesc în care nostalgia patriei pierdute este evidentă, cei doi autori aduc date biobibliografice despre „țărâna de la Dunăre”, care și-a asumat identitar matricea stilistică. Concluzia autorilor este pertinentă și o consemnă deja: „Nu s-a întors

acasă, dar speranța nu și-a pierdut-o niciodată. Și-a păstrat Țara în gând, și-a păstrat limba, obiceiurile, amintirile. Dorul, nostalgia răzbat însă din întreaga sa operă”. Antologia selectivă cuprinde fragmente din *Memoriile unui fost Săgetător* și scrisori din exil.

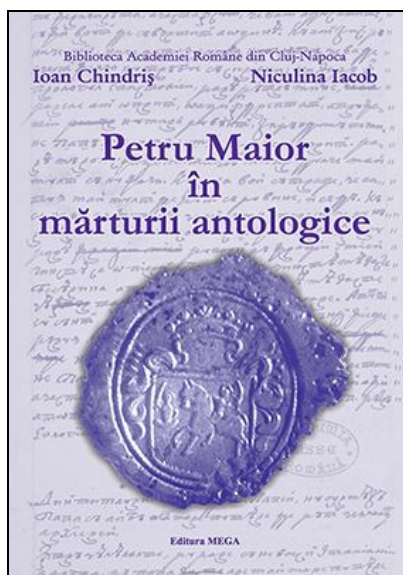
O bibliografie actualizată a operei literare întocmită de Basarab Nicolescu, referințe critice, indicele de nume și toponime, albumul foto completează acest volum remarcabil.

Acribia științifică, abundența (necesară) a notelor de subsol, comentariile erudite ale Mihaelei Albu și Dan Anghelescu pun amprenta seriozității elaborării acestor studii, centrate pe ideea aducerii acasă (chiar și pe această cale) a creației unui mare intelectual român, cu o viață de roman. Altfel spus de Marian Barbu într-o prezentare a acestor cărți: „Socotesc că biruința intelectual-cărturărească a celor doi – Mihaela Albu și Dan Anghelescu – ar putea fi răsplătită cu un premiu al Academiei Române și pentru acuratețea transcrierii în limba textelor originale. Ba și pentru cazna translării în limba română de titluri și crochiuri critice din limbi străine, pe care savantul Vintilă Horia le folosea în conferințele și cursurile lui universitare. Mărturisesc că sunt uimit de ipostaza filosofului Vintilă Horia, atât de original și de bine organizat în formarea ideilor. Și nu-mi dau seama, acum când scriu despre el, dacă în studiile de specialitate din țara noastră există o cât de mică zăbavă asupra personalității sale și în acest domeniu [...]. Antologia (selectivă) din publicistica interbelică a lui Vintilă Horia este ea însăși un model de tipăritură privind concepția de alcătuire, de punere în temă, pornind de la Argument până la Concluzii și Bibliografie”.

Vintilă Horia și-a găsit exegeții pe măsură.

INTEGRA ANTOLGICĂ A ȘCOLII ARDELENE

Am în față o carte care nu poate să nu impresioneze din orice punct de vedere ar fi privită: *Petru Maior în mărturii antologice*. Apărută la Editura Mega din Cluj-Napoca, 2016, 764 de pagini, sub coordonarea lui Ioan Chindriș și a Niculinei Iacob, cartea este a treia din colecția *Integrala antologică a Școlii Ardelene*⁴⁰, un proiect extrem de ambițios prin amploare și viziune al celor doi autori. Utilitatea întreprinderii este afirmată de autorii colecției în studiul introductiv la volumul Augustin Bunea, *Din istoria românilor. Episcopul Ioan Inocențiu Klein (1728–1751)*, apărut la Editura Napoca Star, 2012: editarea „se dovedește nu numai oportună, ci și imperios necesară pentru cercetătorul ascensiunii românilor la calitatea de națiune modernă în conglomeratul Imperiului, ca și – prin unirea cu Biserica Romei – la cea de *avangard al conștiinței europene în lumea românească* (s.n.)“ (p. 22-23). Cu conștiința impasului în care se află societatea românească actuală, finalul studiului citat atrage atenția că „cine vrea deci să cunoască originea năzuințelor și aspirațiilor noastre de astăzi, să pătrundă cauzele evenimentelor din cei din urmă 150 de ani și să se orienteze în viitor, trebuie să studieze această epocă“ (p. 31). Repunerea în circuitul public a operelor celor care au constituit prima mișcare ideologică și culturală cu caracter iluminist din România, cunoscută sub

numele Școala Ardeleană și avînd în centrul preocupărilor ideea de națiune și emancipare națională, e un act de cultură de cea mai mare însemnătate, menit să contribuie la orientarea societății românești actuale, pusă în fața falsei opoziții dintre naționalism și europenism.

Privați de orice drepturi după realizarea înțelegerii Unio Trium Nationum, respinși dintre națiunile recepte și considerați tolerați în propria țară și văzîndu-și biserica ortodoxă inclusă printre cultele schismatice, românii din Transilvania își puseseră toate speranțele în schimbarea situației lor după ce împăratul Leopold I, dăduse, prin cunoscuta sa Diplomă, drepturi ortodoxilor care acceptau unirea cu Biserica Romei. Cîrînd aveau să constate însă că situația lor se schimbase în mai rău. Ajuns episcop al românilor uniți din Transilvania, calitate în care era singurul reprezentat al românilor în Dieta Transilvaniei, Ioan Inocențiu Klein a trimis Curții de la Viena un memoriu în care prezenta situația românilor transilvăneni și solicita acordarea drepturilor promise. Memoriul a ajuns în dezbaterile Dietei Transilvaniei, care avea dreptul de a hotărî, iar răspunsul a fost defavorabil. Se recunoște că „aceștia [românii] locuiesc din vechime în principat“, dar „firea și facultățile lor fizice și psihice, starea lor de jos și alte împrejurări îi fac cu totul incapabili de drepturi și privilegii“⁴¹. Concluzia era că „episcopul și clerul unit cere niște lucruri cari nimeni nu le-a mai cerut niciodată de la străbunii noștri și nu le va putea cere nici urmașilor noștri“⁴².

Faptul că episcopul a fost reclamat la Viena ca adversar al statului, ceea ce l-a obligat pe acesta să se refugieze la Roma ca să scape de eventuale condamnări, i-a convins pe urmași că pe cale politică nu

vor putea obține drepturile cuvenite românilor și că erau necesare forme mai eficiente de afirmare a acestor drepturi. „Starea de jos“ a românilor se datoră nu incapacității acestora de a se ridica, ci condițiilor în care fuseseră obligați să trăiască, lipsiți de posibilitatea de a se cultiva. Folosindu-se de preceptele religioase, urmașii lui Inocențiu Klein vor reclama situația românilor ardeleni, care ar trebui să se bucure de aceleași drepturi ca și celelalte națiuni din principat: „toți oamenii deopotrivă au trup și suflet, pricepere și voință și sînt făcuți după chipul lui Dumnezeu. Deci dar toate națiile, firește, se cuprind în marea nație a neamului omenesc, iar deosebitele numiri a singuratecilor nații sînt numai întîmplătoare. Așadar potrivit cu înțelepciunea este ca toți oamenii, neluîndu-se în samă întîmplătoria lor numire, să se iubească unul pre altul ca frații și o nație să alerge cu agiutoriu altia, spre înaintirea culturii, de la care derază fericirea de comun“⁴³.

Neparticiparea la viața culturală a Transilvaniei îi pune din capul locului pe români în poziția de a se expune criticilor de tot felul, fără ca măcar să poată răspunde. Constatînd „zburdarea“ scriitorilor streini „de a vomi cu condeiul asupra românilor [...] cit și cînd, fără de nici o dovadă iscodesc ceva sau și minciuni apriate spun asupra românilor, încă socotesc că lumea toată e deatoare să creadă nălucirile lor, [...] unii de la alții împrumutînd defăimările, fără de nici o cercare a adevărului, de iznov le dau în stampă. Și cu cît românii mai adînc tac, nemica răspunzînd nedreptilor defăimători, cu atîta ei mai vîrtos se împulpă pre români a-i micșora și cu volnicie a-i batjocori“⁴⁴. În sprijinul ideii că românii trebuie să-și edifice propriul sistem cultural se citează și părerea cunoscutului slavist Bartolomeu Kopitar: „pînă ce nu vor începe toți și despre toate scrie în limba mumească, nu poate nici un popor să nădăjduiască că va ajunge la cultură“⁴⁵.

Deșteptarea conștiinței naționale, a conștiinței identității de sine era posibilă numai în măsura în care era cultivat interesul pentru cultură. Descendența romană a poporului român și continuitatea romană în nordul Dunării, latinitatea limbii române, argumente pentru cîștigarea drepturilor românilor din Transilvania, puteau fi valorificate numai →

GHEORGHE MOLDOVEANU

⁴⁰ Celelalte două volume sînt: 1. *Samuil Micu în mărturii antologice*, Galaxia Gutenberg, Tîrgu-Lăpuș, 2010, 444 de pagini; Ioan Budai-Deleanu în *mărturii antologice*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2012, 669 de pagini. La acestea se adaugă alte contribuții: Grigore Maior în *texte antologice*, în vol. *Școala Ardeleană IV*, Editura „Episcop Vasile Aftenie“, Oradea, 2010, p. 15-79 și în vol. Ioan Chindriș, Niculina Iacob, *Secvențe iluministe*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2013, p. 558-606; *Silvius Tannoli și poemul său grăniceresc (so hermeneutică românească)*, în vol. *Școala Ardeleană IV*, Editura „Episcop Vasile Aftenie“, Oradea, 2010, p. 186-220 79 și în vol. Ioan Chindriș, Niculina Iacob, *Secvențe iluministe*, ed. cit., p. 607-630; *Petru Pavel Aron în texte antologice*, în vol. *Școala Ardeleană V*, Editura „Episcop Vasile Aftenie“, Oradea, 2011, p. 18-88 79 și în vol. Ioan Chindriș, Niculina Iacob, *Secvențe iluministe*, ed. cit., p. 473-517; *Recitirea „Cotroanței“ lui Petru Furdui*, în vol. *Școala Ardeleană V*, Editura „Episcop Vasile Aftenie“, Oradea, 2011, p. 90-98; *Plîngerea mănăstirii Silvașului. O recitare actuală după manuscris*, în vol. *Școala Ardeleană VI*, Editura „Episcop Vasile Aftenie“, Oradea, 2012, p. 25-46; *Floarea adevărului și replica ei ortodoxă. Imagologie în oglinzi paralele*, în vol. Ioan Chindriș, Niculina Iacob, *Secvențe iluministe*, ed. cit., p. 518-557.

⁴¹ Augustin Bunea, *op. cit.*, p. 125.

⁴² *Ibidem*, p. 80-81.

⁴³ Petru Maior, *Reflexii asupra responsului dumisale rețensentul din Viena...*, în *Petru Maior în mărturii antologice*, ed. cit., p. 166.

⁴⁴ Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, în *Petru Maior în mărturii antologice*, ed. cit., p. 69.

⁴⁵ Petru Maior, *Animadversii împotriva rețensiei Istoriei pentru începutul românilor în Dachia*, în *Petru Maior în mărturii antologice*, ed. cit., p. 147.

în măsura în care cultura le-ar fi permis acest lucru. Pe primul loc trebuia să se situeze, deci, înființarea școlilor în limba română și acestei preocupări i s-a acordat cea mai mare atenție. Fără școli în limba română nici publicarea cărților de rugăciuni în limba română nu ar fi fost de prea mare folos. La 1779 apărea *Carte de rugăciuni pentru evlavie omului creștin*, „cea dintâi contribuție datorată reprezentanților Școlii Ardelene în domeniul ortografiei limbii române cu litere latine”⁴⁶. Grafia chirilică era considerată primul obstacol pentru apropierea limbii române de limba latină și de celelalte limbi romanice, iar „izgonirea din republica literelor românești a slovelor chirilice, care au îngropat limba română în cea mai adâncă beznă, [ca] să redea strămoșilor litere latine dreptul de a se întoarce în patrie”⁴⁷, era neapărat necesară. Curînd însă aceștia aveau să-și dea seama că înlocuirea sistemului grafic venea, pentru acel moment, cu două dezavantaje: înlocuirea vechiului sistem grafic însemna întreruperea tradiției scrisului printre români⁴⁸ și posibila scindare a românilor în greco-catolici și ortodocși-orientali, aceștia din urmă văzînd mereu în scrierea latinească o cale de întărire a catolicismului. Pe primul loc trebuia pusă funcționarea școlii, chiar în limitele tradiției, și păstrarea unității românilor. Introducerea grafiei latine trebuia amînată și, odată cu aceasta, se amîna ortografia etimologică⁴⁹. Este motivul pentru care Samuil Micu publica, tot cu slove chirilice, în 1795, *Biblia*, care, în tălmăcire proprie va deveni, prin răspin-

dire, *Biblia națională a românilor*⁵⁰.

Merită citată aici prezentarea făcută Școlii Ardelene în studiul introductiv la volumul *Petru Maior în mărturii antologice*: „Cu eforturi uriașe, Samuil Micu a năzuit să pună la temelie tînărului edificiu cultural românesc zestrea de idei a filozofiei, pe care o considera cardinală pentru omenirea epocii sale. În paralel, el a urmărit cel dintîi idealul reconstituirii istoriei naționale pe baza documentului pozitiv, exhumat și analizat sistematic. Gheorghe Șincai a ridicat, pe de o parte, importanța documentului pînă la limita barocă a școlii anelor, fiind primul și singurul nostru analist în adevăratul înțeles al cuvîntului, creînd, pe de o parte, o întreagă literatură iluministă de tip Aufklärung, de la manualele școlare, pînă la cărți preluate sau originale, cu conținut saturat de cunoștințe specifice epocii. Dar, plus-minus, și demersul unuia și al celuilalt erau prea legate, cît privește aportul iluminist, de un conținut tributar momentului și în limite serioase neintegrat unei tradiții autohtone. Comparativ cu cei doi, Petru Maior abordează un comportament original la acea dată, dar care va deveni notoriu și tradițional în secolul al XIX-lea. Respectiv, el nu năzuiește să transplanteze tezaurul de cunoștințe dobîndite în Apus la portaltoiul spiritualității găsite acasă, ci face din aceste cunoștințe instrumentul puternic de prospectare a *realității românești*, de înțelegere și orientare a psihologiei autohtone și de integrare într-un circuit valoric al formelor românești de expresie, cîte se manifestau la acea dată” (p. 5-6). Gruparea devenea astfel o școală, cu ceea ce presupune acest cuvînt în profunzimile sale: spațiu virtual de promovare a unor idei, curent, ansamblu de idei, mișcare științifică, literară, artistică etc. Devenea Școala Ardeleană, ai cărei adepți au desfășurat o activitate extrem de bogată resimțită nu numai în Transilvania, ci și în Bucovina, Moldova și Muntenia, prin exodul de dascăli formați în Transilvania, a căror contribuție la dezvoltarea învățămîntului și a conștiinței naționale s-a dovedit extrem de benefică”⁵¹.

Proiectul *Integrala antologică a Școlii Ardelene* se dovedește la fel de ambițios ca acela al Școlii Ardelene înseși. Numai ideea de a pune la îndemîna doritorilor de informații scrierile reprezentative ale unui grup de oameni cu activitate extrem de importantă pentru

devenirea culturii românești ar fi demnă de toată lauda. Atunci cînd colecția se realizează dintr-o perspectivă unitară, a unor oameni avizați, operele editate cîștigă în importanță, conținutului textelor adăugîndu-li-se aspecte care le cresc valoarea.

Pe primul loc se află informațiile avute în intenție de autorii cărților, de aceea textele se redau în limba română, iar specialiștilor, interesați de detalii, li se pune la dispoziție, în *Note și comentarii*, textul original, însoțit de toate informațiile necesare. Aici se reproduce textul latinesc de la *Animadversii împotriva refensiei Istoriei pentru începutul românilor în Dachia*, iar printre alte precizări aflăm că textul original va fi fost scris în limba română, dar manuscrisul nu s-a păstrat. Dintre traduceri făcute în timp a fost preferată cea din 1834, a lui Damaschin Bojincă, pentru că „limba lui Bojincă, apropiată sau în mare parte comună cu cea a lui Petru Maior, imprimă traducerii sale aerul de epocă, astfel încît impresia cititorului este că îl citește de fapt pe Petru Maior”⁵².

Prin experiența dobîndită, autorii colecției⁵³ au ajuns la înțelegerea profundă a particularităților culturale și lingvistice ale epocii. În *Nota asupra ediției* se atrage atenția că în transcrierea și interpretarea grafiei și ortografiei textelor editate se ține seama de opiniile lingvistice ale autorilor, urmărindu-se apropierea în cea mai mare măsură de valoarea reală a literelor folosite, atît în cazul scrierii chirilice, lipsită de unitate, cît și, mai ales, în cazul scrierii cu caractere latine, tributară mai multor modele. În felul acesta volumele oferă material de analiză celor interesați de evoluția structurii morfosintactice și fonetice a limbii române. Aceași experiență a fost călăuză în stabilirea aspectelor practice ale structurii volumelor, avertizînd că, în căutarea obiectivismului, subiectivismul nu poate fi complet eliminat.

Continuarea colecției ar trebui să reprezinte un interes major pentru instituțiile care și-au înscris în program proiectul. Ieșirea din calcul a lui Ioan Chindriș, prin părăsirea hotarelor acestei lumi, pune însă serioase semne de întrebare. Chiar pentru doi oameni proiectul depășea limitele normale. Să sperăm că Niculina Iacob își va găsi alte colaborări, iar proiectul să-și găsească finalizare.

⁴⁶ Samuil Micu în *mărturii antologice*, Galaxia Gutenberg, Tîrgu-Lăpuș, 2010, p. 388.

⁴⁷ Petru Maior, *Orthographia romana, sive latino-valachica*, în *Petru Maior în mărturii antologice*, ed. cit., p. 195.

⁴⁸ A se vedea Ioan Budai-Deleanu, *Dascălul românesc pentru temeiurile gramaticii românești*, în *Ioan Budai-Deleanu în mărturii antologice*, ed. cit., p. 308: „am alcătuit această ortografie numai pentru cei care ar voi să o învețe. Însă gramateca voi tălmăci cu slove sirbești, care le avem pînă acum, pentru că cei mai mulți sînt care nu cunosc încă slovele latinești și nu aș vrea pre unii ca acei de învățătura gramatecii (să-i îndepărteze)”.

⁴⁹ Încercările de scriere românească cu ortografie maghiară sau germană erau considerate fără succes. Prin folosirea oricăreia dintre acestea „s-ar întineca grozav limba română, care n-are absolut nici o afinitate nici cu limba maghiară, nici cu cea germană, ajungînd să fie învățată în mod greșit” (Petru Maior, *loc. cit.*). Potrivită cu natura limbii române era doar ortografia latină, care permitea să se cuprindă toate dialectele, „contribuind la desăvîrșirea limbii române” (*ibidem*). Se anticipa astfel ceea ce Timotei Cipariu definea mai tîrziu ca rost al ortografiei: „fundamentul a toată ortografia e unitatea limbei” (*Elemente de limba romana dupa dialecte si monumente vechi*, Blaj, 1854, p. 83).

⁵⁰ *Biblia de la Blaj*, 1795, va apărea în anul 2000, la Roma într-o ediție critică, jubiliară, sub îngrijirea istoricului Ioan Chindriș.

⁵¹ Epitaful lui Petru Maior îl arată conștient că și-a îndeplinit menirea: *Am venit în lume/ Pre cei fără nume/ Să-i arăt la lume/ Că au mîrit nume// Iar acum m-am dus/ Sus la ceriuri, sus// A duce vestire/ Strămoșilor, știrea/ Că mai mult în lume/ Nu sînt fără nume// Ai lor strănepoți,/ Românii cu toți* (op. cit., p. 762).

⁵² *Petru Maior în mărturii antologice*, ed. cit., p. 617.

⁵³ E suficient să amintim aici publicarea pentru prima dată a monumentalei lucrări în 5 volume, *Biblia Vulgata Blaj (1760-1761)*, 2005, cu două studii ample, unul despre personalitatea lui Petru Pavel Aron, celălalt despre limba și stilul *Vulgatei*, sau Ioan Marginai, *Stihuri din Sfînta Scriptură...*, 2009, dar și *Limbajul biblic românesc (1640-1800)*, 2001.

Asterisc

Dialoguri și meditații metafizice

cu Mihail Diaconescu despre
literatură, muzică și artele plastice

Genericul nostru este, se subînțelege, chiar „numele de botez” a lucrării maestrului. Așadar, este limpede că în mentalul lui Mihail Diaconescu, îngerii și muzele, deopotrivă „pot îndrăzni să umble pe pământ”. Sau altfel spus, aventura ideaticului, iată, revelă întâlnirea cu, și „reproducerea genuină, spontană, liberă, nicidecum programată, a universului de forme și semne și zbor și dor al unui inspirat actant literar”. Tocmai pentru că, „reunite în liră/în mugurele/slova sparte” și în doruri vivante, gândurile maestrului sunt profund animate de suflul credinței, evident cu acele *replieri* ale înțelepciunii, antamate spre a-l exonera de orice subiectivism și „fundamentalism” ortodoxe; chiar dacă, altcum, ilustrul profesor le asumă manifest.

Avem, dar, de a face „cu o distincție, inteligență, grație și boierie a scrisului și rostirii extraordinare” care salvează și reabilitează *vatra* și iubirea de frumos și de Patrie, iată, în iureșul instalării definitive a unui globalism și nihilism, frizând latura inumană, anomă și amorală a unei lumi goale de imaginar și identitar; și care abundă de pecuniar, devieri, false convingeri și atâtea alienare, cantr-o „chimie magică a durerii și înstrăinării”, în care hazardul definitivează „imaginea de impostat”.

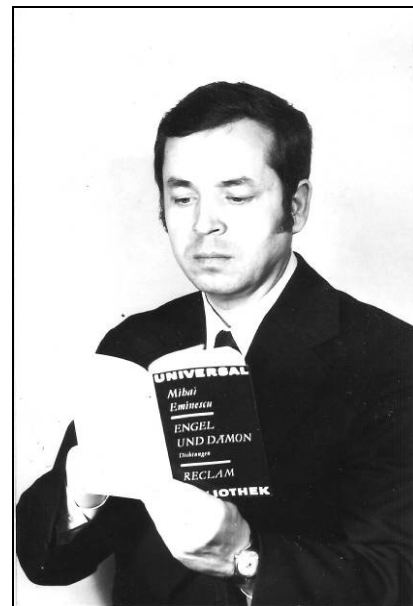
Așadar, vrerea ontologică, științologică, livrescă, scriitoricească a profesorului Mihail Diaconescu este tocmai aceea de a opri ca, lângă pomul cunoașterii frumosului, credinței și iubirii Patriei – atât de mirabil insinuate în convorbirile despre literatură, muzică și arte – să crească patima *cvasiautistă* de a trata totul statistic; în totală și furibundă antiteză cu minunea uimirii și empatiei pentru ceva sau cineva. Tocmai pentru că, este împotriva conviețuirii, convorbirii, convisării, complăcerii, compasiunii și contemplării, să simți, pe propria piele, presiunea omenească a urâtului și răului, în care presiune se strivesc visurile și crește și se adâncește hăul, peste care va să fie tot mai greu să

treacă și aprindă de la mine „frumoasa și sacra ardere de sine”; altfel spus, problemele de viață ale celui alt nu mai fac obiectul imperativ al primenirii și canonului emoționale. Nu mai suntem oameni adică, dacă nu ne mai uimim și nici mai iubim și nici ne mai doare nici durerea nici urâtul.

Prorogarea și salvarea și trimiteră în suflăte a frumosului este, dar, firul roșu, pretextul creației, „tulburătoarea poezie a luminii”, misterul compus din „ficțiune real și imaginar” al interogației, adâncul liniștit al tainei, atâtea dor și atâtea nostalgie, pandant cu mereu cântarea spațiului românesc din toată Patria; și, iată, pofta ce-o poștește maestrul este pusă în edificarea ideii că, literatura și muzica și artele nu sunt doar frumoase, ci pe deasupra angajează „tema călătoriei existențiale”, disimulată în preafrumosul contemplației, interogației și uimirii.

Pentru că, nu este nicidecum ușor lucru să răspunzi întrebărilor și, mai ales, așteptărilor atâtor interlocutori, ei înșiși maestri în provocarea, cultivarea și sublimarea sufletului, invocând reflexia divinului în scris/roștire, sunet și culoare; chiar dacă-i unește încrederea în om/neam și visurile lui și, împreună, cântă orizontul și se bucură de fericirea suverană a minunii de a (co)exista. Avem, dar, de-a face cu omul *clarisim* de gând, *altisim* în antamarea judecăților de valoare și cuprinderea ideii de absolut „în amestecul subtil de confesiune, excursiune pertinentă și aport docent și comentariu critic, de viață și cărți, de experiență și competență îmbogățită prin lecturi, și de livresc îndulcit de amintiri”.

Tăria credinței și încrederea în predictibilitatea absolută a frumosului, iată, transmisă/dăruită nouă în atâtea (capod)opere, ne face să depășim „timpul incert” care ne consumă în atâtea lucruri mărunte, și să ne închinăm înaintea roșului soarelui la asfințit (roșu de câte i-a fost dat să vadă și într-o singură zi); a muzei tăcerii noaptea, a surăsului trist al cerului alb de neputință, înaintea căteii unei producții eretice în care „raiul este amenajat pe pământ, adus din eshaton în contingent și vremelnic”, de tocmai nefirescul ignoranței; ignoranță în care „visurile au ambiții practice, nedorind niciodată să experimenteze nefericirea orizonturilor nebănuite”. Cât și înaintea acelei

realități fundamentale, a „afectelor prezente și active”, dar și boeme, ablative a genera acea forță a talentului și inspirației total lipsite de megalomanie și infatuare. Nu poate, așadar, decât să ne fascineze darul și harul eruditului iubitor de sensibile, iată, dăruite lumii, și promotor și vestitor al tainei și fenomenului extraordinar care e „arta conversației”. Tocmai pentru că, omul care știe să converseze are acel ascendent care excede și supune și spiritualul și materialul și solitudinea și socialul și locul și timpul. Tocmai pentru că, în conversația înaltă, aleasă, se interferează și înțeleg *frumoslumescul* și *pestepământescul*, subtila disociere de caractere cu simțul profund al politeții; viziunea sfîlnică asupra lumii cu măreția și pacea providenței; și, finalmente, corolar, „delicatețea sentimentelor, finețea percepțiilor și grația ființei umane, ca și cale de cristalizare exactă a lucrurilor exemplare”, cu uluirea înaintea perfecțiunii alcătuirii universului. Iată excelența, iată ce înseamnă să ai „cultul capodoperei, să iubești capodopera”.

Scrisul și zisul lui Mihail Diaconescu reproduc subliminal miracolul macro și microcosmic; primul „grandios și înfricoșător”, celălalt fragil și, totuși, neînfricat. Primul e, se produce și induce misterul, imaginarul și cheamă la citirea și deciptarea, *în slova vremii*, a celui traiect propriu pe care vrem să mergem, cum altfel decât timid la început și neștiindu-i *semnele* („semnând mai degrabă cu hieroglifele de pe o coloană →

Pr. IOSIF ZOICA

POEME DE BUZUNAR (2)

EMINESCIANĂ (1)

În nopțile înlunate, se scaldă
Luceafărul în lacul codrilor
albastru...

PLOAIE TORENȚIALĂ

Pe acoperișul casei, ploaia bate
darabana.

EMINESCIANĂ(2)

La butoniera sufletului meu am prins
azi flori din teii de la Iași.

AURORĂ BOREALĂ

O ploaie de lumină verde se revarsă
din stele.

EMINESCIANĂ(3)

În nopți cu lună plină, coboară
luceferii pe oglinda apei...

MIGRAȚIE

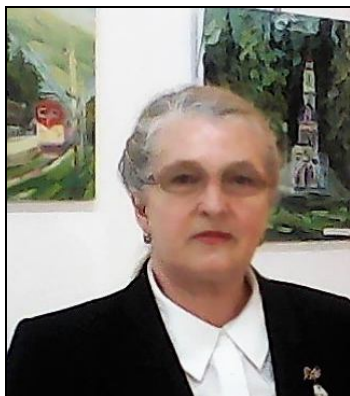
În trecerea grăbită spre alte destinații,
păsările țin congres în mestecănușul de
la fereastra mea.

DE IARNĂ

Înfășurat în alb, mestecănușul e
singurul meu tovarăș de visare.

EMINESCIANĂ (4)

Înfloreau teii în Deep River și inima
mea bătea la Ipotești.

CIREȘUL

Cochet, și-a atârnat cercei de rubine
la toate urechiușele de frunze.

CORECȚIE

Când devenisem prea sigură pe mine,
Dumnezeu m-a dezmeticit cu un
bobârnac.

CASTANI ÎNFLORIȚI

Castanii în floare sunt vii policandre
cu lumini.

MĂLINII

Ninsori parfumate aștern mălinii
peste iarba verde de acasă.

LUNA MAI

În frumoasa lună mai, trei sfinți de
gheață țin soarele prizonier.

AUTUMNALĂ

Pe copacul viselor, mugurii adorm
sub rugina toamnei.

VISARE

Îmi cos toate gândurile într-un
goblen cu floarea-soarelui.

VIZITĂ

Când treci pragul unui om bătrân,
singuratic și beteag, ești iarba lui de
leac.

PE RÂUL OTTAWA

O iolă lunecă pe valuri, sub poala
pădurii, prinsă de fiorul toamnei din
inima ta.

ÎNSERARE

Amurgul cerne pulberi de aur peste
toată firea...

APARIȚIE NEAȘTEPTATĂ

În marginea pădurii, o căprioară
privește încremenită trecerea trenului.

PE MUNTE

În cetina brazilor, susurul vântului
spune povești de demult.

EMINESCIANĂ(5)

În noaptea dse argint, Poetul numără
stelele pe luciul apei.

ANICA FACINA

→
egipteană măcinată de nisip, de vreme
și vremuri și scrijelită cu iubiri"); și
doar bănuind de ce a vrut Dumnezeu
să amestece ceea ce ne emoționează
și ferește cu ceea ce ne semețește și
risipește; poate pentru că, „fericirea
însăși nu este tot una cu goana după
fericire”. Iar al doilea, de când a
căzut/greșit/neascultat și a fost
alungat tot, peregrinează, cade și se
ridică și mărturisește că nicio
provocare/răvășire sufletească nu este
asemenea fericirii/nefericirii care se
naște din iubire și, apoi, din căderea
ei în trădare. Periplul, a cărui
densitate, elocvență, relevanță și
eminență literare, teologice, artistice,
filosofice, istorice, descântă și cântă
omul frumos, ni-l descoperă pe
scriitor în chipul unui demiurg și
ortoconcept și *ortoexpert* al
interferenței și aievității culturale, dar
și în condiția de strateg angajat să
caute și să surprindă *Sophia* „dincolo
de conturul aparențelor și aromele
metafizice ale stărilor, trăirilor și

lucrurilor, și în proximitatea aureolei
nevăzute, de dincolo de prezențe”.
Prin tot ceea ce rostește/scrie Mihail
Diaconescu descoperă *calea* atât de
îngustă, și *urma/semnul*, atât de greu
de găsit, pentru neaveniți, „a unei
inițieri, printr-un pelerinaj ideatic la
sursele mitice ale ființei”. Totul
învăluit în aura propriei viziuni, ca-
ntr-o etno-geografie, simbolic-
fabuloasă; și captând, iată, în
majestatea excursului, mai mereu
statuat în proximitatea tainei și
epifaniei, cuminenia și rectilinia
destinului *Neamului*; destin în care
curge, fără a i se putea întrerupe,
logosul din care provine. Tocmai
pentru că, să parafrazăm, logosul dă
sensul și înalță la excelență, este
sufleurul din foaierul culturii mari, iar
rostirea/cuvântul, sunetul, culoarea,
amirosind taina și *înainteatimpului*
mitic, sunt pulsul alegoric prin care
viața curge, ba furtunos, ba lin; și
străbate pustiul de lumi, foste sau
care vor să fie, pentru a nu se opri
decât în împărăția Frumosului și *Ler-*

ului. Acolo unde ne vede soarele, ne
cântă vântul, ne ascultă frunza, ne
surâde floarea, ne adoarme izvorul, ne
trezește dorul (centrul de taină, adică
al vieții tânjinde; chiar și în împărăție
vibrând și stând ciulită, doar s-a mai
putea bucura de „irizările melancoliei
și tânguirea doinei”).

Cred că nu greșim, dar, dacă
atribuim operei și omului de cultură,
Mihail Diaconescu, starea și vocația
epifaniei. Operă și om hărăziți să
exprime și proclame, spre a ne apăra
nouă, ușor diletanților, dreptul la
miracol și la fericire uimire. Iar
epifania este, de ce nu, și frumosul
absolut, cel care vine în întâmpinarea
noastră sfielnic totuși, „într-o rituală
concesiune, reprimându-și – câtă
noblețe – orice pedantă suficiență”.
Operă și om în stare de revelarea
acelei *căi* și acelor *semne* mereu
invadate de soare blând și de gânduri
care ne coboară în noi înșine,
vegheate de steaua înaltă a
Eminescului mereu luminându-ne
dorul.

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

Florian Medrea

Un apărător al Marii Uniri

(III)

Prin astfel de exemple pilduitoare s-a adus un pic de mângâiere în sufletul cărturarilor noștri lăsați în acele vremuri grave în voia sorții. Muzeul nostru a devenit un depozit imens în acele momente și un popas pentru cei refugiați”⁵⁴.

Evocând aceste figuri luminoase care l-au înconjurat pe Florian Medrea, înțelegem de unde vine flacăra care îi încălzea sufletul, coerența ideilor și faptelor sale, personalitatea puternică, nobila dăruire de sine, puterea de a urca muntele aspru al destinului său împletit cu Marea Istorie.

„Această derulare a „Marii Istorie” este contrapunctată de tatonări biografice și genealogice ale unei lumi elitare ardelenice care a trăit la cotele exemplarității această „Mare Istorie”, în condițiile transferului biografiei în destin. E vorba de o lume românească, care deși nu a avut exercițiul gestiunii statului, exclusă constituțional, a demonstrat capacitatea imprevizibilă de a se adapta unei înalte situații a exercițiului autorității de stat... Cartea este, în plan secundar, un elogiu adus elitei românești ardelenice care a putut însă, să se manifeste ca atare, prin îndelungata emancipare și prelucrare iluministă a corpului social”⁵⁵.

Florian Medrea a urmat liceul la Alba Iulia și Blaj, luându-și bacalaureatul la Liceul Gojdu din Oradea. A studiat la Școala militară de cadeți din Austria, la Styria, pe care o termină în 1904, ca șef de promoție, trecând apoi prin toate etapele, de la cel mai mic grad de „stegar” până

la cel de colonel. A studiat dreptul la Cluj unde, după susținerea doctoratului, devine avocat.

Ofițer superior în armata austro-ungară, a luptat în primul război mondial, din prima până în ultima zi, câștigând experiență în materie de strategie și tactică militară, preluând comanda *Gărzii Naționale* de la Alba Iulia. În 1919, organizează *Corpul de Voluntari Horea*, o primă armată regulată a Transilvaniei care a trecut în efectivul Armatei Române, când aceasta a ajuns în zona munților Apuseni, trecând Tisa.

Strateg inventiv, devenise proverbial, se spunea despre el că era în stare să facă ordine și într-un nor de lăcuste... Traian Mager elogiază în cartea sa, din anul 1938, *Ținutul Hălmaგიului*, volumul IV, capacitatea lui de mare organizator:

„Căpitanul Florian Medrea, un distins ofițer activ din armata austro-ungară, originar din regiunea moșească a județului Alba, fusese numit sfetnic militar al ministrului dr. Ioan Suciș în baza meritelor ce și le câștigase prin geniala organizare a Adunării de la Alba Iulia”⁵⁶.

Într-un articol din ziarul *Românul*, intitulat *Ofițer român distins*,⁵⁷ se apreciază talentul său inventiv și organizatoric: „D. Florian Medrea, locotenent și ofițer al serviciului de geniu la regimentul bosneac nr. 1 din Viena, a primit decret de laudă publică din partea corpului II de armată (Viena), pentru un procedeu nou la improvizarea de poduri, inventat de domnia sa. Metoda dlui locotenent Medrea face posibilă construirea unui pod de trecere, în timp de ¾ de oră, maximum de 1 oră, până când sistemul vechi reclama 2 ore și jumătate. Modul inventat de ofițerul român a fost încercat de toate batalioanele de pionieri și va fi introdus în armata monarhiei. Suntem cu drept motiv mândri de cinstea ce ne-o face falanga de ofițeri români cari stau în serviciul Austro-Ungariei. Pe locotenentul Medrea îl știm ca cel mai de seamă. Om cult, ofițer distins și român ireproșabil în înțelesul strict al cuvântului, d-sa are considerația deosebită a superiorilor săi. Îl felicităm.”

Ofițer superior în armata austro-ungară, apoi avocat, după studii de Drept la Cluj, ocupă funcții importante, fiind numit chestor la Cluj între 1928 -1934, apoi în 1939 numit, prin decret regal, prefect al Județului Bistrița-Năsăud, iar în 1941 prefect de Orhei în Basarabia, mai târziu inspector al Siguranței de la Cluj.

„Având în vedere activitatea din Orheiul Moldovei, lupta lui împotriva NKVD-ului infiltrat în România, comanda luptelor pentru eliberarea deplină a Ardealului în fruntea *Corpului de Voluntari Horea*, nu-i greu de presupus că autorii crimei odioase, cei care i-au curmat viața, provin din rândurile noii puteri și poate chiar cu mandat discret, oficial, al celor ce s-au instalat la conducerea României și au pus mâna pe serviciile secrete și pe întreaga Securitate, trecând la *plătirea polițelor* fără rezervă, dictate de noii stăpâni ai țării, veniți valvârtej ca hoardele lui Gingis-han, din timpurile imemorabile, încercând să stârpească tot ceea ce era românesc în Ardeal”⁵⁸ →

ALEXANDRA MEDREA

⁵⁴ Secvențe din APULUM XLI 204.

⁵⁵ *Un apărător al Marii Uniri, Prefață*, p. 6.

⁵⁶ Traian Mager, *Ținutul Hălmaგიului*, Arad, 1938, vol., IV.

⁵⁷ Articol apărut în ziarul « *Românul* » din Arad, 18/31 decembrie 1912, p 7.

⁵⁸ Virgil Lazăr, *Ibidem*, p. 36.

Florian Medrea s-a căsătorit cu Hedwiga Buchruker, născută la Baden în Germania, fiica directorului minelor de aur din Brad, având împreună două fete: Irina, care a studiat sociologia la București, căsătorită cu scriitorul Petru Dumitriu, și Ileana care, după studii de Educație fizică la Budapesta, continuate la București, a devenit campioană națională la suliță și disc. A fost căsătorită cu handbalistul Iulian Căliman.

Din cauza plecării Irinei și a lui Petru Dumitriu în Germania, Ileana Medrea a fost arestată de Securitate, împreună cu Tereza și Lila Dumitriu, stând la închisoare din 3 decembrie 1960 până în 11 decembrie 1961. Fiica Irinei și a lui Petru Dumitriu, Ileana, care nu avea încă doi ani, a fost luată fără milă de Securitate, de la proprietatea din Cluj a familiei, unde era îngrijită de doica lor, și dusă la București la un orfelinat din Piața Lahovary, cu numele schimbat, pentru a i se pierde urmele. Absența fetei face ca viața familiei să ia o turnură dramatică.

În august 1961, se naște la Frankfurt, a doua lor fiică, Henriette Irina, azi cercetător în domeniul farmaceutic, la Londra. În 1964, le-a fost redată fetița din România, fiind adusă în Germania de mătușa ei, Ileana Medrea, după un vântej de intrigi și de personaje din acea perioadă atât de fertilă imposturii și gesturilor inumane. Irina Medrea a suferit enorm din cauza absenței fiicei sale, amploarea umană a incertitudinii și a tulburării nu poate fi exprimată decât prin veșnicul verset al psalmului exilului: *acolo șezum și plânsăm...*

Se cuvine să cinstim memoria celor care au luptat, sfidând moartea, înscriind pagini de istorie și fapte de arme eroice, aproape necunoscute, amintindu-ne istoria *Corpului de Voluntari Horea* și numele fruntașilor români intrați în legendă, cei care au făcut posibilă nașterea propriu-zisă a României Mari, hărăzită de destin unui neam iubitor de libertate.

Avem datoria să recuperăm faptele eroice ale lui Florian Medrea, să-l facem contemporanul nostru, să admirăm perspicacitatea lui într-o perioadă intensă, care cerea rapid un răspuns excepțional la evenimentele în curs, într-o lume care își schimba regulile, într-o atmosferă de sfârșit și de început de lume, în imensa metamorfoză a unui timp al marilor dezordini.

Pentru a apăra prin fapte militare hotărârile luate de Marea Adunare Națională, căpitanul Florian Medrea, sfetnicul militar al Dr. Ioan Suci, a fost însărcinat să elaboreze planul de apărare și de luptă „*contra terorii inamice*”. El a trecut la organizarea unei armate numite simbolic „*Corpul de Voluntari Horea*”, ca astfel să nu fie uitat sacrificiul înaintașilor moți care au luptat, dându-și chiar viața, pentru neamul.

Corpul de Voluntari Horea a oprit „*coloanele inamice aflate în marș spre Munții Apuseni, mânănd înaintea lor un val de refugiați și lăsând în urmă un alt val de nespuse mizerie și teroare*”, după cum subliniază Florian Medrea, răspunzând terorii „*cu o insurecție a moșilor, după rânduiala și tradiția ardeleană*”.

Cităm integral discursul lui Florian Medrea la funeraliile Dr. Ioan Suci, un adevărat raport despre esența luptei *Corpului de Voluntari Horea*, despre faptele de arme, inegalabile prin eroismul și prin dreptatea cauzei, înscrise pentru totdeauna în istoria glorioasă a neamului românesc. Discursul ținut „*la căpătâiul marelui dispărut*” devine o pagină eroică, un act istoric ce reconstituie, în

Murivale

fața Reprezentantului M. S. Regelui, una dintre cele mai glorioase și mai mărețe pagini din istoria Transilvaniei:

„*Domnule Reprezentant al M.S. Regelui, Prea Sfințite Stăpâne, Domnilor Miniștri, Întristată Asistență!*

În fosta mea calitate de comandant al Corpului Voluntarilor Horea și de sfetnic militar al Dr. Ioan Suci, conducând aici o delegație de foști ofițeri, subofițeri și soldați din Corpul Vol. Horea, premergătorul Regimentului 86 Inf., mi s-a încredințat greaua sarcină de a legitima prezența acestor foști voluntari ardeleni la căpătâiul marelui dispărut.

Tratatul de armistițiu dintre Aliați și Puterile Centrale fixând o linie demarcațională pe creasta Munților Apuseni, armata română a fost mult timp ținută a se opri pe această linie, restul pământului ardelean rămânând să fie apărat cu mijloacele noastre localnice.

Românii de dincoace de Carpați încă din primele zile ale lunii Noiembrie 1918 prin răscoala lor fulgerătoare au doborât stăpânirea maghiară, dar contra atacului armatelor regulate maghiare ce a urmat, neputând opune decât gărzile naționale, improvizatii cu caracter local, județele noastre așa zise ungurene, în ciuda eroismului și sacrificiilor fără seamăn ale acestora, au fost dezarmate și reocupate de către unguri, și pe la începutul lunii Februarie 1919, coloanele armatelor ungare se găseau în plin marș spre munții Apuseni, mânănd înaintea lor un val de refugiați și lăsând în urmă un alt val de nespuse mizerie și teroare.

Din motive lesne de înțeles, în fața iminentei invaziuni a munților Apuseni, nici Consiliul Dirigent și nici Comandamentul Trupelor de Vest nu puteau rămâne indiferenți, dată fiind importanța politică și militară a acestor munți cu brăul lor de fortificații puternice, ridicate de Austro-Ungaria în vederea conflictului armat cu România, care fortificații, pe tot parcursul lor, dominau în mod penibil linia demarcațională, designată armatei române prin tratatul de armistițiu.

De aceea, Consiliul Dirigent, în asentimentul Comandamentului trupelor de Vest, a luat hotărârea să răspundă cu o insurecție a Moșilor după rânduiala și tradiția ardeleană, și cu traducerea ei în fapt a fost însărcinat Dr. Ioan Suci, șeful resortului organizării în Consiliul Dirigent.

câteva considerații

Dimitrie Cantemir (1) a fost (după umanistul Nicolaus Olahus) (2) al doilea creator român de anvergură continentală care s-a înscris într-un curent cultural, literar și științific european contemporan lui, fără niciun fel de decalaj cronologic. Astfel, Cantemir devenea la 1714 nu numai coleg de Academie berlineză savantă al lui Leibniz, dar era și coleg de idei cu acesta, adică un autentic preiluminist, precursor al iluminismului sau părtaș al viziunii despre lume cuprinse în ceea ce se cheamă *Frühaufklärung* (3). A fost precedat de pomenitul transilvănean, anume Nicolae Românul (Olahus), trăitor în secolul al XVI-lea (1493-1568), care s-a simțit egalul lui Erasmus din Rotterdam, purtând cu acesta un savuros dialog epistolar. Cantemir s-a mișcat cu dezinvoltura și siguranța mării sale erudiții între mediile culturale bizantino-slave, occidentale și orientale, preluând toată tradiția validă a umanismului târziu și anunțând ferm enciclopedismul veacului lui Voltaire. Comunitatea de idei dintre Olahus și Cantemir rezidă în admirația lor nedisimulată pentru clasicismul greco-latin, pentru moștenirea Romei, pentru sigiliul pe care aceasta l-a pus pentru eternitate la Dunăre și în Carpați, pentru unitatea romană și românească, pentru romanitatea și continuitatea românilor etc. Dar între cei doi sunt și diferențe tipologice, explicabile nu numai prin intervalul de peste un secol și jumătate dintre viețile și creațiile lor, ci și prin viziunile deosebite despre lume, despre creație, despre rosturile științei și cunoașterii în societate. Olahus s-a născut român (Valahus) și a rămas mereu așa în adâncul său (în subsidiar), dar, la maturitate, s-a simțit membru marcant al elitei ungare (Hungarus) și, mai ales, un umanist, intrat și primit cu drepturi depline în „republica literelor” europene (Europaeus) (4). Cu Dimitrie Cantemir, cel care era principe și sta la masă cu marile capete încoronate, care dialoga

cu floarea diplomatiei europene, care comunica direct în empireul savanților vremii, pătrundem în lumea modernă, a echilibrului european, în lumea decăderii imperiilor medievale și a afirmării națiunilor. Era o lume pe care unii au definit-o de „criză a conștiinței europene” (5), iar alții de „trecere de la mica la marea Europă” (6).

Dimitrie Cantemir este primul savant român care a făcut cunoscute Europei, în limba latină, dar și în limbi vernaculare, istoria, cultura, etnografia, așezarea geografică a țării sale, precum și originea și specificul poporului său (7), urmând o cale programatică, trasată printr-un plan bine conceput. Concepția acestui savant despre unitatea poporului său este exprimată în texte variate, dar reiese în chip sintetic dintr-un pasaj aflat în *Historia Moldo-Valachica*: „Astfel, astăzi moldovenii, muntenii, vlahii transalpini, basarabienii și epiroții se numesc pe sine cu toții cu un nume cuprinzător, nu vlahi, ci români, iar limbii lor neaoșe îi spun limba română” (8).

În acest text, prin formula „vlahii transalpini”, se înțeleg românii de peste munți, adică transilvănenii, plasați și ei, ca și ceilalți, în corolarul unității românești, în ciuda țărilor, despărțite sub aspect politic, locuite de acești români. În afirmația de mai sus, Cantemir nu vine cu o noutate și nu face decât să consemneze un loc comun, remarcat încă din secolele XIV-XV, de către umaniștii și călătorii străini, întărit de către cronicarii și umaniștii autohtoni (născuți în Țările Române și în provinciile locuite de români și alogeni deopotrivă), reluat de străini (savanti, clerici, militari, artiști, soli sau simpli comercianți), demonstrat de istoricii și cronicarii secolului al XVII-lea etc.

Acad. IOAN AUREL POP

1. Între cele mai importante lucrări generale despre Dimitrie Cantemir, vezi: Petre P. Panaiteșcu, *Dimitrie Cantemir. Viața și opera*, București, 1958; Ioan D. Lăudat, *Dimitrie Cantemir. Viața și opera*, Iași, 1973; George Pascu, *Viața și operele lui D. Cantemir*, București, 1924; Dan Horia Mazilu, *Dimitrie Cantemir. Un prinț al literelor*, București, 2001; Andrei Eșanu (coordonator și redactor științific), *Dinastia Cantemireștilor. Secolele XVII - XVIII*, Chișinău, 2008; Ștefan Lemny, *Les Cantemir. L'aventure européenne d'une famille princière au XVIIIe siècle*, Paris, 2009.

2. Vezi vol. *Umanistul Nicolaus Olahus (Nicolae Românul) (1493 - 1568)*. Texte alese, studiu introductiv și note de I.S. Firu și Corneliu Albu, București, 1968, *passim*.

3. Vezi, pentru încadrarea lui Dimitrie Cantemir în curentul preiluminist, Pompiliu Teodor, *Interferențe iluministe europene*, Cluj - Napoca, 1984, p. 49 - 71.

4. Ioan-Aurel Pop, *Ethnic and Religious Mentalities in Transylvania during the Time of Nicolaus Olahus*, în *Europa Balcanica - Danubiana - Carpatica* (Budapest), vol. 2/A, 1995, p. 68 - 75.

5. Paul Hazard, *Criza conștiinței europene (1680 - 1715)*, traducere de Sanda Șora, Prefață de Romul Munteanu, București, 1973.

6. Pierre Chaunu, *Civilizația Europei în secolul Luminilor*, traducere și cuvânt înainte de Irina Mavrodin, București, 1986.

7. Dimitrie Cantemir a redactat această lucrare în limba latină și a terminat - o în 1716, în Rusia, dându-i titlul următor: *Descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae*, cunoscut după un manuscris din 1727, copiat după cel autograf, pus la dispoziția copistului de către fiul autorului. Manuscrisul, tradus în germană, a fost apoi publicat, în 1769, la Frankfurt, în foileton, în *Magazin für Neue Histoire und Geographie*. Doi ani mai târziu, cartea a apărut în volum și la Leipzig, pentru ca în 1789 să apară în rusă, în 1819, în grecește etc.

8. Dimitrie Cantemir, *Opere complete*, vol. IX, tom. I, p. 414 - 415. Cf. Sergiu Iosipescu, „Cumanitatea românilor. Adnotări pe marginea unei discuții”, în vol. *Retrospecții medievale. In honorem professoris emeriti Ioan Caproșu*, editori Victor Spinei, Laurențiu Rădvan, Arcadie M. Bodale, Iași, 2014, p. 348.

Ioan al Banatului

„Omul care postește devine o rază de lumină.”

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, cuvântul „izgonire”, oricum l-am folosi, trimite la ideea de tristețe. Bineînțeles că am în vedere acum pericopa evanghelică din *Duminica Izgonirii lui Adam din Rai*. Vă rog ...

Î.P.S. Ioan: Cu această pericopă evanghelică suntem într-o duminică al cărei nume oarecum ne lasă în inimi o oarecare tristețe, o durere. Duminica ce poartă numele *Izgonirea lui Adam din Rai* sau *Duminica lăsăturii sec de brânză* ne duce cu gândul departe până la începutul omenirii, până la protopărinții noștri Adam și Eva, cei care fuseseră așezați de Dumnezeu în Rai, ca să-l extindă peste tot pământul și toți urmașii lor să trăiască în comuniune de iubire cu Dumnezeu. Din păcate, lucrurile nu au stat așa din pricina, de bună seamă, a protopărinților noștri. Iată că până în ziua de astăzi, noi tânjim după paradisul pierdut, după Raiul din care Adam și Eva au fost izgoniți. Cred că în această duminică începem cu toții un urcuș duhovnicesc, având ochii ațintiți spre Rai, din care protopărinții noștri au plecat și pe care fiecare dintre noi ni-l dorim.

L.C.: Vă rog, Înaltpreasfințite Părinte, să vorbiți și despre post. Fiecăruia dintre noi, când a deschis ușa bisericii în duminica începutului de post, i s-a deschis în față cărarea postului. Oare de ce s-a rânduit încă din vechime postul? Oare de ce postim? Orice credincios știe că postul este un mijloc de desăvârșire a fiecăruia, că este un mijloc prin care ne purificăm de greșeli, de răutăți, ne fortificăm în fața ispitelor. Totodată știm că este o jertfă pe care o facem din credință, din dragoste și care este bineplăcută lui Dumnezeu.

Î.P.S. Ioan: Postim ca să dobândim mai din plin harul lui Dumnezeu. Aceasta căutăm noi în post. Și după post, să dobândim cât mai deplin harul lui Dumnezeu, căci harul lui Dumnezeu nu se apropie de păcat și de aceea starea în care intrăm în post este o stare de înfrânare, dar nu numai pentru zilele care urmează, este un exercițiu pentru toată viața

noastră. Am putea spune că începem un nou stadiu de învățătură, un nou ciclu de învățământ. Orice ciclu de învățământ așează treaptă cu treaptă și te duce pe o treaptă superioară. Și nu-i voie să mai cădem, de aceea prin ceea ce facem încercăm să ne deschidem inimile, ca să se umple de harul lui Dumnezeu. Aceasta dobândește omul prin post – harul de la bunul Dumnezeu.

Dumnezeu să vă umple tuturor inimile de harul iubirii Sale în post, ca, atunci când se va sfârși, să avem toți brațele deschise către toți semenii noștri și înălțate către Dumnezeu, ca și noi să putem împărtăși iubire – **Har din har, iubire din iubire**. Și de acolo, de unde rupi iubire din inima ta și o împărtășești semenului tău nu se sfârșește, ci mai mult sporește, așa cum a fost cu untdelemnul și cu făina văduvei din Sarepta Sidonului.

L.C.: Prin urmare, este necesar să înțelegem importanța iubirii noastre împărtășită semenului nostru. Așa vom putea mai ușor să dăruim iubire?

Î.P.S. Ioan: Să încercăm să iubim un pic și să vedem cum harul lui Dumnezeu vine și împlinește iarăși dramul de iubire pe care l-am împărtășit cu semenii noștri. În ultima vreme în mass-media se vorbește de înlocuirea postului alimentar cu o alimentație naturistă. Acela nu este post. Acela alunecă mai mult spre idolatrie. Nu mănânci cutare și cutare ca să slăbești. Postul nu înseamnă să ne transformăm corpul nostru fizic, ci postul este ca să ne umplem de harul iubirii lui Dumnezeu.

Dumnezeu l-a creat pe om, nu eu m-am făcut pe mine. Eu sunt așa cum mă vedeți, pentru că așa m-a creat pe mine Dumnezeu. De aceea nu avem voie să modificăm, să schimbăm lucrarea aceasta a lui Dumnezeu. Fiecare suntem plămădiți de Dumnezeu în unicitate. Desigur toți suntem familiarizați cu inconfundabilul tablou pictat de Nicolae Grigorescu, „Carul cu boi” sau cu

acel chip de fetiță. I-au spus unii așa, chip de fetiță, dar el este chipul fecioarei române. Aceea nu era o fetiță oarecare, era o fecioară română. Vă-ntreb: și-ar permite cineva, vreun critic de artă, vreun pictor de astăzi să se atingă, să mai adauge o culoare, o nuanță acestor capodopere ale lui Grigorescu? Nimeni nu îndrăznește să mai pună pensula după ce Grigorescu și-a făcut sfânta cruce și-a zis: îți mulțumesc, Doamne, c-am săvârșit tabloul acesta!

Dar cei ce ați mai văzut alte galerii de artă și ați fost în Italia și ați văzut operele lui Da Vinci și ale lui Michelangelo, gândiți-vă... Ar îndrăzni cineva să pună degetul pe una din capodoperele mari ale lumii? Nimeni. Atunci de ce încercăm noi, prin alte metode, să intervenim într-o altă operă și anume acea operă care se numește om și care este semnată de Dumnezeu. Fiecare dintre noi suntem o capodoperă, nu a lui Grigorescu, nu a lui Da Vinci, nu a lui Picasso, ci fiecare, nu unul dintre noi, ci toți, suntem capodopere ale lui Dumnezeu și scrie pe fruntea noastră OM și s-a semnat Dumnezeu pe fruntea noastră, atunci când am fost la botez. De aceea, nu postim ca să modificăm trupul acesta, opera aceasta a lui Dumnezeu, ci **postim ca să ne împărtășim din deplinătatea harului lui Dumnezeu**. Nu vă atingeți nici într-un fel de această operă care se numește om! Lăsați-o așa cum a plămădit-o bunul Dumnezeu!

L.C.: Iertați-mă, Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, prin urmare aceasta este deosebirea între postul creștin și alimentația naturistă, despre care astăzi se spun atât de multe. Vă rog să revenim la duminica numită *Izgonirea lui Adam din Rai*.

Î.P.S. Ioan: Acesta duminică este numită *Izgonirea lui Adam din Rai*, dar oare sărmana noastră strămoasă Eva n-a fost și ea cu Adam? Numai el a fost izgonit? Expresia de „izgonit” ar trebui s-o nuanțăm. Aș pune o întrebare. Ce făceau, cu ce se îndeletniceau Adam și Eva în Rai? Știți ce făceau? Posteau. Adam și Eva, în Rai, posteau. Atunci când au căzut din post, au căzut și din Rai. Să-L rugăm de aceea pe Dumnezeu să ne ajute să nu cădem din post, căci cine cade din post, mi-e teamă că va cădea și →

A consemnat
LUMINIȚA CORNEA

SPICE DE LUMINĂ

Pe o aripă de suflet adie ceva...
– Ah! era surâsul Tău, Doamne,
se înalță pe o lacrimă de rouă
în inima mea...
prin plete îmi flutură
liturghii albe de crini
și-n lutul palmelor
își fac cuib ciocârliei;
secundele tac...
adâncindu-mă în pace
prin timpul altei veșnicii...
prin ninsori de păsări albe

în rugăciunea tăcerii,
femeia veche cu vălu-i de taină
se înalță în necuprins
eliberată de înnoptări
crescând în ea curcubeie
ca mai apoi...
din stigmatе albastre
să renască o nouă femeie
cu nimb de Venere
purtând în brațe
spicele de lumină
culese din brazdele adânci
ale urmelor Tale sihastre.
NICOLETA DRĂGAN – BUCȘĂ

PSALMUL CERȘITULUI DE IUBIRE

Nu-mi spuneți c-o fi vorba opusul la tăcere,
Că i-am tăcut cortinei și slava și osândul.
Păcatul cel mai mare e cel făcut cu gândul,
Când scrisul viespei tale-l crezi fagure de miere.

Ce-i mai de preț? Lăuntru nespul al crisalidei,
Sau somnu-nșelăciunii ca vis având aripă?

Din pumnul de semințe tu vezi blestem risipa?
Cu foc zidești chiar glodul-n vertebra cărămidei,

Și-atunci nu-Ți este milă că Te-ai semnat pe oală?
Iubirea nu se-nvață, răsuflă-mă în Tine
Așa ca-ndrăgostitul bând flăcări din rubine,
Lin, ca un fir de aur cu-amurg strâns pe sucală.

Croită pentru altul nici moartea nu mi-i bună,

Că-Ți simt nemărginirea zvâcnind vecia-n strună.

DUMITRU ICHIM

CONVORBIRI DUHOVNICEȘTI

→din Raiul bucuriei lui Dumnezeu. Vă pare greu postul? Nu. Deci cine dorește să ajungă în Rai să se gândească că acolo nu se postește doar câteva săptămâni, ci acolo se va posti o veșnicie. Celor cărora le place postul, pentru aceia Raiul este deschis și bucuria este deplină. Celor care nu postesc nu pot intra în Rai, pentru că singura îndeletnicire a omului în Rai va fi să laude pe Prea Sfântă Treime Dumnezeu și să fie într-un post de veșnicie.

Și îngerii postesc, unii, care n-au postit, adică n-au ascultat porunca lui Dumnezeu, au căzut și n-au căzut doar undeva la marginea Raiului și au căzut undeva unde focul este adânc.

L.C.: Deci postul are o strânsă legătură cu Raiul.

Î.P.S. Ioan: Postul își are sorgintea în Rai. Postul l-a dat Dumnezeu și poporului Său ales. Știți în ce zile din săptămână posteau iudeii? Lunea și joia. Și atunci, în creștinism, s-a pus să se postească miercuria și vinerea. Aduceți-vă aminte ce s-a întâmplat într-o zi de miercuri și într-o zi de vineri cu

Hristos! Și atunci poporul lui Israel postea, însă căzuse într-un formalism. Și ce spune Dumnezeu profetului Isaia? Zice: Voi postiți ca să vă sfădiți, ca să vă certați ori noi postim ca să dobândim plinătatea harului lui Dumnezeu. Auziți ce a constatat Dumnezeu: voi postiți ca să vă certați! Și atunci, spune Dumnezeu, dezlegați postul care-mi place mie, dezlegați legăturile nedreptății, hrăniți-l pe cel flămând, îmbrăcați-l pe cel gol. Apoi conchide: atunci va lumina lumina voastră ca zorii dimineții. Auziți ce se întâmplă cu omul care postește?! După cum spune Dumnezeu, **omul care postește devine o rază de lumină ca aceea de la răsăritul soarelui.**

L.C.: Comparația este semnificativă în mod special când ne gândim ce bucurie revarsă în sufletele noastre, dimineța, prima rază de soare.

Î.P.S. Ioan: Desigur. Oare ce-și poate dori un om aflat pe un pat de spital? Întrebați-i, în șoaptă, pe cei bolnavi, pe cei care sunt către sfârșitul vieții lor ce și-ar dori. Întrebați-i – mama ta este ținută la pat de ani de zile, iar tu, ca o fiică

bună, o întrebi pe înserate: mamă, ce să-ți mai dau? Ce să-ți mai aduc? Ia-i aduce orice, i-ai da sânge din trupul tău, dar știi ce-ți va spune? Draga mamii, doar atât mai doresc, să mai văd încă o dată, dimineța, o rază de soare. Tot așa și cei ce postesc. Se aprinde lumina harului lui Dumnezeu într-înșii și sunt doriți de ceilalți să-i vadă. Abia aștepti în viața aceasta să te întâlnești cu un om plin de lumina harului lui Dumnezeu.

Mă bucur că frățiile voastre ați ales lumina (ne aflăm în biserică) și mă bucur când zăresc că afară este soare, dar să știți că frățiile voastre străluciți mai mult decât raza soarelui pentru că lumina harului lui Dumnezeu este mai presus decât lumina de nuanță fonică a soarelui, pentru că purtați în frățiile voastre lumina harului iubirii lui Dumnezeu.

Veți vedea, când veți ieși din această sfântă biserică, cât de strălucitoare și cât de luminoasă este cetatea în care trăim, când veți pleca de aici și veți lumina toate străzile cetății acesteia. Dumnezeu să reverse harul și lumina în inimile frățiilor voastre!

ÎNCERCARE DESPRE SUBLIM

Dialog cu romancierul, esteticianul
și criticul de artă
MIHAIL DIACONESCU
(XII)

Nu e nimic glorios în Revoluția franceză de la 1789. Nu înțeleg ce poate fi glorios într-un delir social, bine întreținut propagandistic, care a lăsat în urma lui peste 2.000.000 de victime inocente (cifra a fost calculată de istoricul René Sédillot și comentată de Jean Sévillia în lucrarea *Le terrorisme intellectuel: De 1945 à nos jours*, Perrin, 2004). E primul holocaust din istoria culturii europene, are a precedat, prin amploare, cruzime și abjecție, holocaustul colonial (însușind milioane de victime), holocaustul roșu (bolșevic), holocaustul brun (nazist) și holocaustul atomic. În istoria Franței, a Europei și a umanității, așa-zisa revoluție de la 1789 este doar o tragedie de imense proporții și o infinită rușine.

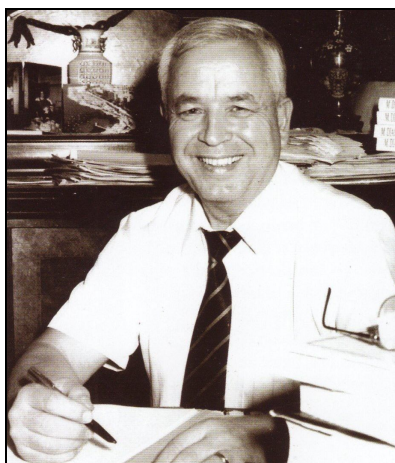
Victor Cousin nu este lipsit de subtilitate. El l-a tradus pe Platon în franceză, i-a editat pe Pascal și pe alți cugetători francezi, i-a admirat pe Kant, Hegel și Schelling. A avut o consecvență orientare spiritualistă în ceea ce a scris. Pentru acest motiv îmi permit să spun că îl prețuiesc.

Hippolyte Taine, care a fost nu numai un mare critic și istoric literar, nu numai un filosof al istoriei și un remarcabil estetician cu volumul *Filosofia artei*, și pe care îl iubesc, de asemenea, în mod deosebit, pentru că a scris frumos despre marele scriitor dacoroman Sfântul Ioan Cassian din Școala Literară de la Tomis, era de părere că Victor Cousin este lipsit de criterii.

Și Charles Renouvier, un filosof al istoriei de care avem datoria să ținem cont, a adus diverse reproșuri ideilor lui Cousin despre eclectismul necesar.

Eu cred însă că măcar uneori, dacă nu totdeauna, Victor Cousin are dreptate. Nu toți filosofii se exclud. Nu toți esteticienii se exclud. Nu toate teoriile științifice se exclud. Din contră. Uneori se completează. Se completează pentru că este necesar. În acest caz, se completează în mod fericit. Așadar, uneori, eclectismul este necesar.

În cazul doctrinelor afirmate în problema sublimului de Pascal,

Shaftesbury, Burke, Kant, Hegel, Nichifor Crainic, cred că ei se completează în mod fericit. Pentru acest motiv, e corect să admitem că există nu numai *modalități diferite* de revelare a sublimului, ci și *diverse grade* de intensitate în afirmarea lui în natură, în trăirile omului, în artă, în modul nostru de a ne gândi la atributele divine. Sublimul este *mereu altceva*.

Sublimă este mărețea construcție cunoscută sub numele de Piramida lui Keops. Sublim este domul construit în stil gotic la Milano. Sublimă este Mănăstirea Argeșului, ctitorită de Sfântul domnitor Neagoe Basarab.

Dar nicio construcție omenească nu poate egala prin dimensiunile și durata ei sublimul unui munte cu vârful în nori, într-o zi de vară.

Sublimă e imaginea universului în mișcare pe care o găsim în capodopera *Scrisoarea I* de Mihai Eminescu. Dar sublimul acestei creații geniale este *altceva* și nu echivalează cu sublimul dinamicii universale, percepute de cugetarea umană și de știința modernă la scară cosmică.

Comparând sublimul capodoperei *Scrisoarea I* cu sublimul dinamicii universale percepute la scară cosmică, nu înseamnă că adunăm, în mod eronat, mere cu pere. O adunare corectă, cum spun matematicienii, este o operație asociativă și comutativă.

Spunem doar că sublimul se încorporează *diferit*, în variate aspecte ale realului. Și mai spunem că aceste moduri *diferite* de încorporare a sublimului ne pot surprinde, copleși, marca definitiv și schimba viața, fiecare în felul său, desigur.

Sublime sunt creațiile geniale ale impresionistilor Degas, Renoir, Cézanne, Pissaro, Monet, Sisley. Putem admite (putem afirma) că

Impression. Soleil levant de Monet este o capodoperă. Nu greșim dacă spunem că este o operă de artă sublimă. Ea ne sugerează mărețea naturii. Ea ne *surprinde* și ne cucerește sufletește definitiv prin măiestria autorului.

Dar nicio operă de artă, nici măcar o capodoperă, nu poate echivala cu sublimul soarelui care răsare, sursa de inspirație a lui Monet.

Putem afirma că frumusețea umană este sublimă. Prin om, ca raționalitate plasticizată de maximă complexitate, se exprimă Divinul. Dumnezeu a creat omul după chipul Său. Chipul arată înrudirea și relația specială a omului cu Dumnezeu. Omul este teomorfizat.

A afirma însă că tot ceea ce este sublim în om, înțeles drept culmea cea mai înaltă a creației divine, macrocosmos într-un microcosmos, chemat la îndumnezeire, are aceeași valoare cu sublimul divin este o aberație, o mare bazaconie, o blasfemie.

Există nu numai *modalități diferite de revelare a sublimului*, ci și *diverse grade de intensitate în afirmarea lui*. Există deci un sublim plasat în imanență, de care vorbesc filosofi, esteticienii, moralisții, și un sublim absolut (cel care se află la Dumnezeu, cum spune Hegel), de care vorbesc teologii. Convingerea lui Hegel că sublimul se află numai la Dumnezeu nu trebuie respinsă, dar nici absolutizată.

Pascal, Shaftesbury, Burke, Kant, Hegel, Constantin Leonardescu și Nichifor Crainic nu se exclud. Toți au dreptate. Fiecare în felul său, desigur. Victor Cousin mă ajută să înțeleg acest lucru.

Se cuvine să reamintim faptul că teologia atributelor divine este unul dintre cele mai ample și mai importante capitole ale dogmaticii ortodoxe. Ca să nu greșim în evaluările, opiniile, raționamentele, exemplificările, deliberările și încercările noastre speculative, e bine să pornim de la un fundament sigur.

Acesta este teologia dogmatică și liturgică ortodoxă.

Ajunși aici, cred că putem încheia convorbirea noastră revenind la splendidul eseu *Despre sublim* al lui Nichifor Crainic, pe care l-am menționat și la începutul acestui dialog. →

**PROF. SABIN GEORGE
SÂNDULESCU**

În finalul eseului său, Crainic insistă asupra unei posibile paralele între sublimul artistic și sublimul religios, care structurează, de fapt, toate demonstrațiile sale. Această paralelă ne ajută să gândim „frumusețea transcendentă” ca atribut al Divinității.

Crainic afirmă: „Fără a fi lămurit ceva din însăși esența chestiunii, sperăm totuși că elementele puse la contribuție ne ajută să înțelegem deosebirea pe care o simțim dintre sublimul artistic și sublimul religios. În ordinea logică, ea corespunde deosebirii dintre metafizică și teologia Revelației. Filosoful însă cugetă universalitatea lucrurilor. Artistul se adâncește în ea prin contactul afectiv al intuiției estetice. Și, precum metafizica e schița logică naturală a Adevărului revelat, tot așa plâsmuirile artei schițează sublima experiență a contemplației mistice și preînchipuie în aparențe fermecătoare frumusețea transcendentă a lui Dumnezeu”.

Este ușor de constatat subtilitatea lui Crainic în orice temă teoretică la care se referă. Când discută despre sublim, această subtilitate este însă incomparabil mai evidentă decât în alte discursuri speculative în care se angajează.

- Vă mulțumesc, domnule Mihail Diaconescu, pentru că ați răspuns la rugămintea mea respectuoasă de a discuta despre sublim. M-ați convins că sublimul nu este numai o noțiune estetică.

M-ați convins și de faptul că el se poate manifesta **diferit** în cuprinsul unor uimitoare și copleșitoare aspecte ale realului și în **variate** moduri și grade de intensitate.

M-ați convins, de asemenea, că sublimul duce cugetarea și trăirile noastre spre atributele Divinității.

Am înțeles motivele pentru care filosofia, teologia, estetica, axiologia, antropologia, cosmologia, matematica și alte științe și discipline științifice oferă principii, exemple, raționamente și demonstrații pentru înțelegerea noțiunii de sublim.

Este o noțiune polisemantică, imposibil de circumscris doar din perspectiva esteticii sau a teoriei literare. Am înțeles, mai ales, importanța și forța revelatoare a paralelei posibile dintre sublimul religios și sublimul artistic de care a vorbit Crainic. Cred și eu că astfel de

probleme trebuie să revină în discuțiile pe teme teoretico-estetice. De fapt, discuția noastră nu are un final categoric...

- Și eu vă mulțumesc pentru că mi-ați acordat încrederea D-Voastră binevoitoare într-un dialog pe această temă captivantă, dar și dificilă. Chiar foarte dificilă!

Înainte de a încheia dialogul nostru, aș mai adăuga, totuși, ceva. Vă rog să observați că *sublim* este una dintre acele noțiuni, pe care logicienii le consideră de *maximă generalitate* (*genera generalissima*). Aceste noțiuni numite *categorii* nu pot fi definite prin metoda logică utilizată în mod curent, a genului proxim și a diferenței specifice. Fiind de *maximă generalitate* (*genera generalissima*), indefinisabile, nedemonstrabile, *categoriile*, noțiuni ce nu pot fi subordonate altor noțiuni, au o situație aparte în dezbaterile logice.

„Dar *genera generalissima*, arată Anton Dumitriu în lucrarea sa fundamentală *Teoria logicii* (1973), nu pot avea genuri proxime fiindcă nu mai există genuri mai vaste decât ele, ale căror specii ele ar putea fi, și astfel, **cu necesitate** (s.n. M.D.), nu pot fi definite” (în capitolul *Categoriile*).

Anumite procedee logice precum *descrierea* (explicant pentru „starea de lucruri”), *analogia* (asemănarea parțială între două sau mai multe noțiuni, situații, evenimente, fenomene, relații, demonstrații etc.), *compararea* (alăturarea a două sau mai multe fenomene, ființe, relații, situații, cu scopul de a stabili asemănările și deosebirile dintre ele), *indicarea* (semnalarea însoțită de unele repere) și altele au menirea de a înlocui definițiile.

Înlocuind definițiile, operând cu *descrieri*, *analogii*, *comparații*, *indicații*, filosofii intră însă în domeniul fluent, contradictoriu, nesigur, discutabil, ineptizabil al opinabilului. Știți cum se spune... Câte capete, atâtea păreri! Măreția și mizeria filosofiei ni se revelează astfel, încă o dată, în mod foarte clar. Ni se mai revelează și dificultățile de a discuta în mod adecvat și precis despre sublim.

Tocmai pentru că este atât de dificilă, tema sublimului este mereu reluată în dezbateri de aproape două mii de ani!... E sigur faptul că ea va fi reluată și în viitor.

POEME „TRANSILVANE”

Vertij

Trăiesc
în vârtejul de lumină
vesperală
a orașului meu
transilvan
și
în incandescența
onirică
a Senei
alunecând evanescent
către ocean...

Murmur

Grădina magică
a copilăriei
retrasă
în sufletul meu
e cartea mea
de murmur
o carte
pe care nimeni
n-a citit-o
niciodată...

Un loc

Sunt din țara
unde picură
pe pământ
ceară și tămâie
unde luna cade
ca un inel de smarald
în fântână
unde Dumnezeu
umblă desculț
pe lângă gardul
din grădină
unde fulgerul
luminează
poruncile divine
din frescele albastre
de la Voroneț...

Rouă

Vino cu mine
să culegem
flori galbene
și albe
de sânziene
pe dealul
crescut
între cer și pământ
unde
roua cade
în iarba eternă
ca o lacrimă
pe obraji de copil...

ALEXANDRA MEDREA

(*să nu mă mustri, Doamne, cu mânie*)

să nu mă mustri, Doamne, cu mânie,
nici urgia să nu-mi faci certare,
ci miluiește-mă în marea tulburare
ce m-a albit ca foaia de hârtie;

și până când în suflet să se zbată
ca peștii în năvodul lor de moarte
ecouri la netrebnicele fapte
ce din greșeală le-am făcut vreodată?

întru suspin am ostenit și plânge
cămașa de pe mine, Preaînalte,
e pat de suferință orice noapte

și par pictate zorile cu sânge;
dinspre vrăjmaș vin des bârfeli și
șoapte
și-n foc se schimbă tot ce mă atinge.

(*să-ți spăl, lasă-mi, Doamne, cămașa
de mire*)

să-ți spăl lasă-mi Doamne cămașa de
mire
în baia de sticlă a timpului sur

doar gulerul alb sunt tentată să-l fur
și poalele lungi din mătase subțire

să-mi fluture iar peste fața întoarsă
spre zidul de ceață sortit destrămării
când moartea atinge în culmea mirării
tăciunii rămași din nuntirea ta arsă

pândesc vinovat stele mici și smerite
ce scriu printre ceruri legenda trădării
uscată grădină de vise trăite

citesc și urăsc neputința iertării
din ochii tăi orbi și te strig preaiubite
și plâng pe veșmântul divin al uitării

(*ascultă-mă, Părinte...*)

ascultă-mă, Părinte, nu-Ți întoarce
slăvită fața Ta azi de la mine,
căci simt în duh și trup cum răul vine
și-n înveliș de noapte mă preface;

vrăjmașii rup canoanele dreptății
și biruiesc prin frica mea de moarte;

adună-i, Doamne, n țarcul ce desparte
zidirea Ta de ce-am greșit cu toții;

mâhnit mi-e sufletul și strig întruna,
că poate-ai să m-auzi și-ai să mă
aperi;
mai cheamă-Ți iar luceferii, să-mi
scaperi

scânteie în adânc, altfel nebuna
memorie a faptelor deșarte
mă scrie și mă rupe ca pe-o carte

VALERIA MANTA TĂICUȚU

Amvon

Învată jertfa de la lumânare

Îmi amintesc cu drag de ceea ce-mi povestea un părinte drag, din păcate plecat prea devreme dintre noi: "Scopul nostru în viață acesta este: a crește copii buni, puternici, credincioși - care să crească la rândul lor proprii lor copii buni, puternici, credincioși! Când voi muri și voi sta înaintea lui Dumnezeu pentru a da socoteală de viața mea, nu cred că El mă va întreba despre cărțile citite, despre țările vizitate, despre călătoriile și vacanțele de neuitat în destinații exotice, ci mă va întreba, în primul rând, dacă am fost un soț și un tată bun." Cu gândul încă la părintele drag, îmi amintesc o povestioară simpatcă, pe care am recitat-o recent.

Se spune că, într-o cameră, erau multe lumânări, de diverse culori, forme, mărimi. Evident, între ele era și una, cea mai mică și cea mai simplă, care privea cu un oarecare sentiment de inferioritate la suratele ei mai aspectuoase, bulversată fiind de o întrebare: "Ce caut eu aici?" La venirea serii, văzu un om venind spre ea, cu o flacără în vârful unui chibrit. "Nu, nu!" strigă mica lumânare. "Nu mă arde!" Dar era o lumânare și nu avea cum să fie auzită de un om. Se resemnă deci și își acceptă cu curaj

soarta... Și pe când se aștepta să simtă durerea, văzu că în camera întunecată răzbate o lumină. Spre bucuria ei, își dădu seama că lumina venea de la ea!

Omul mai aprinse și alte lumânări, care luminau la fel ca ea. Dar după ceva vreme, mica lumânare văzu că ceara începe să se scurgă și ea să devină mai mică, tot mai mică. "Voi muri în curând", și-a dat seama, întrebându-se din nou în sine: "De ce am fost oare creată?" Nu după mult timp găsi răspunsul: "Poate scopul meu pe pământ este să dau lumină până mor." Și așa a făcut.

La 20 iulie se împlinesc 74 de ani de la nașterea marelui poet, publicist și om politic român **ADRIAN PĂUNESCU**. Personalitatea lui, grație talentului său și a iubirii nemărginite față de tot ce înseamnă

românesc și frumos, merită să fie pe deplin cunoscută. Abia acum, când Adrian Păunescu nu mai este de 7 ani dintre noi, realizăm cât de mare a fost. Ne simțim datori, să îl pomenim neconținut cu o rugăciune care se lipește de suflet:

"Pomenește, Doamne, pe cei ce întru nădejdea învierii și a vieții celei ce va să fie au adormit, părinți și frați ai noștri și pe toți cei care întru dreapta credință s-au săvârșit, și iartă-le lor toate greșelile pe care cu cuvântul sau cu fapta sau cu gândul le-au săvârșit, și-i așază pe ei, Doamne, în locuri luminoase, în locuri de verdeață, în locuri de odihnă, de unde au fugit toată durerea, întristarea și suspinarea, și unde cercetarea Feței Tale veselește pe toți sfinții Tăi cei din veac. Dăruiește-le lor și nouă Împărăția Ta și împărtășirea bunătăților Tale celor negrăite și veșnice și desfătarea vieții Tale celei nesfârșite și fericite. Că Tu ești învierea și odihna adormitului robului Tău Adrian, Hristoase, Dumnezeul nostru, și Ție slavă înălțăm, împreună și Celui fără de început al Tău Părinte și Preasfântului și Bunului și de viață făcătorului Tău Duh, acum și pururea și în vecii vecilor".

Dumnezeu să-l ierte. Pomenirea lui din neam în neam! Amin.

**Pr. dr. GHEORGHE NICOLAE
ȘINCAN**

Despre caligrafie și grafologie

Să ne imaginăm un loc public aglomerat cum ar fi sala de așteptare a unei gări sau o poartă de îmbarcare într-un aeroport, în care, o persoană vârstnică însoțește un copil de patru – cinci ani. Persoana ține în mână o tăbliță pe care înșiră cu atenție litere. O trece apoi copilului care se străduie să imite un rând mai jos aceleași semne grafice, cu oarecare efort și stângăcie, iar când nu iese cum trebuie le șterge cu degetul și o ia de la capăt. Spun cu degetul și nu cu o cârpă sau burete, ca asemănarea cu „habitatul” din jur să fie mai mare. Laptopuri, tablete, manevrate cu același deget pe care copilul îl folosește să ștergă literele scrise cu ajutorul condeiului. Un rând de litere A mare de mână. Un curios în trecere, se apleacă să vadă mai de aproape acest tip de „tabletă”. Un model nou, sau ce?

Poate e prea devreme să ne spe-riem că pică drobul. Poate că nici nu pică. La dispariția treptată a scrisului de mână mă refer. Eliminarea însă, de câțiva ani, a orelor de caligrafie din școli, plus imanența introducere a manualelor electronice la clasele primare stârnește o stare mai mult decât nostalgică în ultima generație a tăblițelor de ardezie. Generație nu suficient de „expirată” ca să nu utilizeze și tehnica actuală.

Înainte de a fi fost considerată material didactic, tăblița de ardezie a fost o jucărie. Cu linii pe o parte și cu pătrățele pe cealaltă. Tentația de a o folosi facilita intrarea în lumea literelor aproape în joacă. N-am uitat mirajul tăbliței cu tot necazul pe care-l presupunea. Se spărgeau ușor și primele tristeți veneau din cioburile inutile, plus muștrările aferente. Tocul cu peniță n-a mai fost la fel de atractiv. Penita ba înțepa foaia, ba scria prea gros, ba împroșca cerneala pe toată truda. Plus că nu mai era joacă, era altă etapă a responsabilităților. Cerneala, caietul, nu mai puteau fi șterse.

În ce măsură dispariția scrisului de mână ca manifestare a individualității, asociată cu invazia virtuală, va influența generațiile viitoare, rămâne de văzut. Deja, generație de vârstă medie sau puțin peste, aproape a uitat alfabetul de mână. Nostalgia lui A mare de mână nu-i mai bănuie. Frumusețea lui E mare de mână semă-

nând cu o fundă, nu-și mai găsește admiratori. Câtă diferență între K de mare de mână și k mic, cel mai greu de realizat de un copil cu mâna nesigură. Sau H mare de mână. Sau G mare de mână semănând chiar cu o găscă.

Modificările în aria scrisului românesc, măcar de la scrisoarea lui Neacșu până la introducerea caracterelor latine din vremea a lui A.I. Cuza, a avut ca aliat timpul, pentru adaptare. Plus că densitatea scriitorilor / scribilor fiind mică, impactul cu noutățile a fost amortizat.

Caligrafia deci nu mai este materie de predare în școli. Și câte generații au fost chinuite să scrie cu toc sau cu stilou în clasele primare, până chiar de curând, ca să nu-și deformeze scrisul de mână? După caligrafie, grafologia va fi și ea trimisă la muzeu. Știința care multă vreme a avut, (mai are încă) legături cu psihologia, psihiatria, psihanaliza, sociologia. Se încăpățânează unii, puțini, ca Radu Constantin, de exemplu să publice experiența de o viață în domeniu sub titlul **Grafologie – Personalitate în scris**, ed. Asab 2007 în ritmul de azi, grafologia se va ocupa doar de studiul înaintașilor. S-ar putea ca pierderea să fie nesemnificativă în plan general. În fond, nici hieroglifele n-au personalizat scrierea și asta n-a oprit lumea în loc. Mai sunt și alte „noutăți” ale tehnicii. Prescurtările folosite de internați pot alcătui cât de repede un vocabular al viitorului. (Tocmai mi-am amintit de caietul special de mici dimensiuni, numit vocabular, cu literele alfabetului pe margini, obligatoriu în geanta fiecărui

Murivale

elev și în care trebuiau trecute cuvinte mai puțin cunoscute). Apoi, mașina ordonează scrierea după cum pică alinierea la marginea coloanei, nemai-ținând cont de despărțirea în silabe. Merge și așa! Nu s-a ajuns la un acord total asupra scrierii cu î din â sau asupra folosirii lui sunt și sint. Mai multe publicații literare importante din care citez doar **Convorbiri Literare** și **Dilema veche** păstrează încă forma fostului Dicționar. La alte reviste, textele sunt publicate și / și, după cum au fost culese. Voitorul de corectitudine lingvistică are de ales între obligația de la școală și punctul de vedere al unor literați importanți. Elevului sau studentului, însă, nu cred că îi sunt permise astfel de „independențe”.

Vorbeam însă despre scrisul de mână, în vremuri în care manuscrisul a devenit manuscript. Păstrez scrisori din diverse etape, ilustrate vechi trimise de persoane necunoscute, scrisori de familie, scrisori de la prieteni. Când țin în mână hârtia și parcurg textul scris de mână, se declanșează un misterios feedback și persoana respectivă se materializează într-o hologramă imaginară. Nu ca o fotografie, ca o persoană vie, cu trăsături, cu gesturi, cu inflexiuni vocale. Chiar și persoanele pe care nu le-am cunoscut capătă un contur, ce-i drept evanescent, dar ceva tot se ivește din nevăzut. Nu se întâmplă la fel când citesc o scrisoare electronică. Nu știu cât de mare va fi pierderea acestei legături sau dacă ea va fi cândva cuantificată. Spunea Tudor Gheorghe într-un interviu televizat, că lumea se va întoarce sigur la tăbliță. Sugera necesitatea întoarcerii la natură, la natural, la simțire. N-aș fi atât de sigură sau cel puțin, nu în viitorul apropiat.

Generația tabletelor abia ce gustă din plin „jucăria” favorită. Și apoi, de la tăbliță la tabletă nici n-a trecut bine o generație.

ȘTEFANIA OPROESCU

De la stânga la dreapta

Își începuse ziua sub imperiul plictisului. Ceața de pe drum îl obosise. Poleiul îi solicitase privirile peste măsură. Degeaba se freca acum la ochi, încercând să-și limpezească privirile. Nici nu se așeză bine la birou, că telefonul începu să țârâie.

- Maxoda la telefon!
- Vai dragă, ce sobru ești!
- Eram aproape sigur! Trebuia să fii tu! Zi-i!

- Dacă era vreo fufă, rămâneai măcar sobru, dacă nu deveniai dulce...

- Hai, măi Ramona, zi-i odată! Arde!
- Arde dragă, arde! Că e vorba de mamița ta! Cică are treabă în zonă și trece și pe la noi!

- Ce treabă?
- Strânge fonduri pentru organizația aia, de salvat câinii!

- O caută moartea pe-acasă și ea umblă teleleu tocmai prin cea mai zgârcită parte din țară!

- Teleleu, neteleleu, dar diseară cinăm împreună!

- Și cu ce vine? Că doar n-o să mă duc cu mașina după ea!

- Nici vorbă, Maxi dragă! Se descurcă ea. Ce avem, doi kilometri până-n oraș?

- Ramona, fetița tatii, să știi că nici taxi-urile nu circulă pe poleiul ăsta!

- Poate până deseară se va topi și se va ridica și ceața!

- Nu cred și uite că uitam să-ți spun, dar merg cu băieții la o bere!

- Vezi cum ești? Dacă nu-ți dădeam eu telefon, nu-mi spuneai nimic!

- Și de aia nu mai poți tu? Special nu ți-am spus, să nu-ți aduci vreun fuf!

- Vrei să fii mărlan!

- Nu, iubito, vreau să fiu exact ca tine, când în loc de binețe, mi-ai tras-o cu fufele!

- Hai, gata, că te întinzi la cașcaval! La revedere!

Felul lor de a se tachina îi unise cândva. Le făcuse chiar plăcere, apoi deveni o povară. Maxoda așeză telefonul în furcă cu aceleași mișcări lente, obosite, ca de om fără chef. Planșeta de lucru, luminată de neonul de deasupra capului, i se păru de-a dreptul ostilă. Întinse calcul pe ea, îl prinse în pioaneze, își desfăcu trusa de Rotring și începu să traseze linii și curbe aseasonate cu cifre, numai de el cunoscute. Nici nu simți când veni pauza de prânz. Își scoase sandwichul și începu să muște din el, neglijent cu atenția îndreptată spre planșetă. Se săturase. Își dorise atât de mult să devină arhitect încât nu părăsise Institutul de Cercetări în Construcții Ci-

vile nici măcar atunci când i se restructurase postul. Acceptase cu lejeritate un post de desenator tehnic ce se vacantase prin pensionarea bătrânului cartograf Venturică. Pierduse și aproape jumătate din leafă. Noroc că își luase cu banii de la nuntă și cu ce mai împrumutase de la părinți un Renault 10 de toată frumusețea. Numai că atât Renault înlocuit cu Dacia cât și arhitectul Maxoda trecut la planșetă nu însemnau altceva decât trecerea timpului peste orizont lipsit de perspective. Se mirase că ceilalți arhitecți îl mai invitau la câte o berică atunci când predau un proiect sau sărbătoreau ziua onomastică a unuia dintre ei. Cel mai mult îl durea că la achitarea notei de plată el era trecut cu vederea. Dar și mai mult îl durea când unul dintre colegii de facultate, ajuns director, îl pusese pe lista restructurărilor. Fuma mult, ținând între dinți cartonul țigării, de parcă ar fi mușcat din soarta vitregă cu ură. Chiștoacele lui puteau fi lesne identificate pentru că erau singurele filtre mursecate de te mirai cum de nu fuseseră de-a dreptul devorate. Mustața i se îngălbenise, ochii îi erau mai tot timpul iritați iar vocea era atât de joasă încât numai el știe cum scăpase de insistențele dirijorului de cor de a-l avea printre bașii de care avea atâta nevoie.

- Salut Severine! Bă, n-ai uitat că după program mergem la groapă!

- Nu, nu! voi fi negreșit, îl asigură Severin Maxoda pe arhitectul al cărui nume trebuia să-l ude din belșug cu șampanie la sfârșitul programului, asta după ce mai întâi aveau să golească câteva sticle cu bere.

„Iar o să beau pișat de iapă? Își zise Severin cu amărăciune la gândul că trebuia să se urce la volan la întoarcerea spre casa din afara orașului, unde-și avea domiciliul și unde va avea plăcerea să-și întâlnească consoarta – Ramona – și pe mama mult iubită. La acest gând, fața îi fu străbătută de un surâs autopersiflator. Nu despre iubire maternă dar nici despre indiferență nu putea fi bănuț. Avea un fel de respect liber-consimțit prin care el, arhitectul, fiul învățătoarei Hortensia Maxoda, rămasă văduvă cam de timpuriu, fusese rând pe rând și cap de familie dar și

copilul ei. Pe undeva, Severin își reproșa la gândul că mama nu se recăsătorise. Numai atunci când îi dăduse un urmaș în grijă i se atenuase reproșul, pentru că toată maternitatea din sufletul ei se revărsa asupra lui Ciprian. Chiar și astăzi când Ciprian era un student răscopt pe băncile facultății, Hortensia nu prididea să-i alimenteze buzunarele mereu flămânde crezând că fiul nu știe ce face fiul. Și uite așa, din fiu în fiu, căci asta devenise și Ciprian, Hortensia se trezi angrenată în tot felul de activități caritabile, ce culminaseră cu asociația de protejare a animalelor, cu preponderență maidaneze. Și cum pe meleagurile natale, cam secătuiseră mușterii donatori, evadase cu peregrinările în orașul lui Severin și al Ramonei. Telefonul dat era de fapt o măsură de precauție ca să-i găsească acasă, în vilioșoara lor de la marginea orașului, de unde aveau obiceiul să evadeze adeseori, de parcă ar fi fost la prima tinerețe. Ceața îi estompase, îi temperase entuziasmul pornirilor filantropice, dar n-o făcuseră clientă la renunțare. Avea îndârjirea de care de multe ori se folosise pentru a răzbate în viață. Două, trei eșecuri n-ar fi făcut-o să renunțe la ideea de a strânge fonduri pentru apărarea maidanezilor. Numai că pe meleaguri străine mai avea un handicap, acela de a nu stârni interesul donatorilor pentru maidanezii din altă parte a țării în vreme ce maidanezii din preajmă erau lăsați la voia întâmplării. De aceea, Hortensia își schimbă discursul promițând donatorilor un adăpost pentru maidanezii din localitatea lor. Poate așa avea să-i înduplece mai ușor.

- Severine, am plecat, îi strigă un coleg peste umăr, îndreptându-se spre ieșire.

- Vin și eu, spuse Maxoda cu un glas blazat.

Dacă ar fi fost să fie sincer, dacă l-ar fi întrebat cineva cât de mult își dorește, dar mai ales cum se simte el la aceste agape, ar fi răspuns cu sinceritate „ca dracul. Tot mai umilit. Tot mai plictisit. Flencănim, flecărim mereu despre aceleași lucruri. O să ajungem să regretăm comunismul?”. Și cum mai avea puțin până la pensionare, Severin se lăsă dus de val. Își strânse calcul de pe planșetă, îl băgă în tub, iar tubul în fișetul mecanic pe care-l încuie cu grijă. Obicei din vremea comunismului, când funcționarii de la biroul de documente secrete verificau pe nepusă masă siguranța nemaipomenitelor documente, apoi, cu un gest reflex, își luă pălăria și treniul și se îndreptă spre Renault-ul vechi ce-l aștepta în parcare →

GHEORGHE ANDREI NEAGU

institutului. Ceața nu coborâse. Era parcă mai groasă, mai păcloasă, iar pe jos asfaltul devenise și mai sticlos. Băgă cheia în contact și după câteva încercări motorul vechi de câteva decenii porni strănutând gaze cu benzină nearsă pe țeava eșapamentului. Fumăraie ca la Trabant. Asta devenise mașina franțuzească adusă ca prototip de Ceaușescu în România. Încă de pe vremea aceea se spunea că francezii lui De Gaulle au dat un model depășit tehnic.

Porni cu fereala de parcă ar fi mers în vârful picioarelor spre „groapă”. Asta era bomba la care bătrânii arhitecți se obișnuiseră să vină încă de pe vremea când erau stagiari, tineri și naivi. Parcă cu roțile pe trotuar, încercând să nu stea în calea nimănui, mai ales că era aproape sigur că dacă ar fi venit cei de la dezapeziri în zonă i-ar fi zdrelit cu siguranță și la mișto antichitatea auto. Coborî pe treptele de la intrare în fostul beci evreiesc, devenit încă de pe vremea comuniștilor drept crămă și desfătare a papilei gustative cu licori bahnice alese. Grătarul sfârâia undeva într-un loc ascuns, iar fumul era aspirat cu miros cu tot de ventilatoare puternice de nici nu te prindeai unde anume se află.

- A, bine ai venit excelență!, îl întâmpinără cu o veselie prefăcută colegii.

- Salut tot poporul băutor, zise Severin Maxoda aruncându-și pe un scaun pălăria și treniul.

- Pune-l mă la cuier, îl îndemnă unul dintre convivi!

- Tot aia-i, se încăpățână el, așezându-se pe același scaun unde aterizase treniul. Pălăria îi căzu pe jos.

Când își umplu gura cu berea dezalcolizată, pe chip îi apărură o grimasă sesizată deja și de convivi.

- Bă, deși are gust de pișat de iapă, e și mai scumpă decât berea noastră!

- Ia și tu una ca a noastră! Ce, noi nu conducem?

- Da mă, dar voi nu conduceți în afara orașului, unde nu e iluminat public...

- Vacs albina, crema puca! Mare lucru doi kilometri!

- Nu știu! Treaba voastră, dacă-mi sare vreo orătanie în față din liziera cemi străjuiește drumul către casă, automat că va trebui să suflu în fiolă, pe când voi mergeți pe străzi luminate, cu participanți la trafic civilizați...

- Ține-mă, Doamne, sunt mai civilizate animalele din pădurea ta decât animalele din urbea noastră!

- Gata, nu mai insistați! Eu beau fără alcool și am să vă rog să mă lăsați să și plătesc, le tăie macaroana cu țâfnă Maxoda.

- Beau direct din sticlă, ca pe vremea studenției. Atunci se temeau să nu iau vreun sifilis de la pahare nespălate, acum se temeau de SIDA. Alte vremuri, alte pericole.

- Au venit fripturile! zise ospătarul, purtând pe vârful degetelor un platou de lemn pe care sfârâiau plitele încinse cu tot felul de bunătăți.

Pentru că asta era ultima modă în „groapă”, să și se aducă friptura pe plite încinse. Dacă mai vroiai să-ți fie pătrunsă bine friptura o mai lăsați să sfârâie încă o vreme, desfătându-ți narile cu mirosul, dacă nu o făceai bucăți pe fundul de sub plita încinsă și o aveai în sânge. Tăcerea se înstăpâni o vreme peste capetele lor, înfulecau cu grăbire, împrumutându-și unul altuia din porțiile existente pe platouri, confirmând parcă zicala: ce-i în curtea vecinului e mai bun.

După câteva minute, înfulecătorii își aduseră aminte pentru ce veniseră în groapă. Mai precis, unul dintre ei se ridică în picioare tușind semnificativ, adică dând de înțeles că are de spus ceva. Și avea. Câteva urări pentru cel sărbătorit veniră apoi în cascadă către cel sărbătorit și atmosfera se încinse tot mai mult. Atent, ospătarul puse câteva șfeșnice cu lumânări aprinse pe masa alungită special sau după cum ceruseră anterior domni arhitecți.

Din separeul în care își sărbătoreau colegul cu frenezie, răzbăteau din când în când râsete generale, uneori în hohote stridente, alteori într-o vermuială sonoră difuză. Ceilalți mușterii ai localului priveau cu îngăduință spre zona mai zgomotoasă, apoi se lăsau pradă muzicii, ce se auzea din difuzoarele pitite prin cine știe ce locuri.

Afară înserarea și ceața se înfrățiseră de-a binelea. Becul și firma localului abia de se mai puteau citi că există. Nici circulația stradală nu mai era atât de prezentă. Arareori câte un trecător trecea orbecăind pe lângă zidurile caselor. Printre ei și o femeie. Era Hortensia Maxoda, necăjită și acrită de insuccesele pe care le înregistrase în demersurile ei umanitare. Aproape că îi venea să se întrebe ce căutase prin acele locuri, unde fusese de altfel avertizată că nu se dădea lumea în brânci cu sponsorizările. Pașii o purtau dincolo de firma de la groapă. Trecuse pe lângă mașina lui Severin, fără s-o vadă. Era ca o bufniță orbită.

Din restaurant ieși alene într-un târziu și Severin. Râgâi mulțumit, satisfăcut și cu senzația că mai avea colegi lângă sufletul lui. Una peste alta se simțise bine. Trase de portiera mașinii neglijent și, după câteva chei,

rânji cu satisfacție la auzul motorului, care nu mai pocnea, ci torcea de parcă ar fi fost recent scos de pe linia de fabricație.

Când trase de volan să pornească de pe trotuar spre casă, realiză brusc că în fața lui ceața devenise de fapt o cortină. Puse ștergătoarele în mișcare pentru a avea senzația că poate vedea ceva mai mult. Și nu era o senzație. Ceața se așezase pe parbriz într-un strat gros, mocirlos, în care ștergătoarele făcuse o spărtură. Porni cu trupul încordat și cu ochii mijiți de efort.

În vremea asta, Hortensia ajunsese deja la marginea orașului. Drumul avea să-i fie și mai cuprins de întuneric. Îl cunoștea. Mai fusese pe aici de mai multe ori, dar niciodată nu i se păruse atât de întunecat. Sentimentul de regret că nu luase un taxi se înstăpânea din ce în ce mai mult în cugetul ei. Las că nici nu se împiedicase de vreo unul cât colindase orașul în lung și lat. Așa că o porni voinicește spre inima lizierei de unde știa că nu putea să i se întâmple ceva neobișnuit. Pe asemenea vreme nici animalele nu ieșeau la iveală. „Ce bine ar fi dacă s-ar ivi vreo mașină?” se lăsă ea pradă unui gând încurajator pentru ce începuse să simtă în suflet față de pustietatea ce-o înconjură. De parcă i-ar fi ghicit cineva gândurile, de undeva din dreapta și din spatele ei se auzi un zgomot de motor, apoi se zăriră farurile unei mașini. „Dacă fac din mână mergând pe stânga, pe întunericul acesta n-o să mă zărească, zise ea, hotărându-se să treacă pe partea dreaptă și să-i facă din mână automobilistului rătăcit.

Făcu un pas, apoi încă unul și încă unul până trecu dincolo de mijlocul șoselei gata să ajungă pe dreapta și să facă din mână. Nu mai apucă. O izbitură îi frânse picioarele. Trupul zbură în aer și se așeză pe parbriz cu brutalitatea impactului. Șoferul frână târziu, deși nu avusese decât jumătate din viteza legală, impactul fusese extrem de puternic.

Buimac, Severin se izbi cu umărul stâng în portieră, reușind să iasă afară din mașină. Corpul lovit era pe partea dreaptă a șoselei. Zvâcnea, horcăia, sângele începuse a inunda asfaltul.

Severin își cuprinse capul în mâini. Era o femeie. De unde apăruse? Cum de nu o văzuse? N-ar fi putut să spună! După cum n-ar fi putut spune cine era.

Se aplecă cu mari rețineri de chipul trupului doborât. Îi venise așa deodată să ia capul femeii și să-l sprijine cu brațele sale ca să nu moară. Ca să nu moară...

Să nu uiți, dacă minți!

Învață, dacă minți, să minți frumos -
Îți umple un pahar cu vin și-ai poi
Ascultă-ți gându-n liniștea din ploi
Și minte-mă de sus și până jos.

Să minți șoptindu-i ploii c-a apus
În mâna ta un curcubeu, c-ai vrut
Să-i cerci iubirea, dar că n-ai putut
Să-l înțelegi când dorul l-a răpus.

Să minți că dimineța nu-i de-ajuns
Să-ți scalzi privirea-n lacrimi de maci
Și în dogoare-amiezii lor să taci,
Mințindu-te că taina le-ai pătruns.

Să minți și noaptea, rătăcit în vis,
Când hoinărești prin umbre și mister -
Ori vrei s-atingi eternul efemer

Și nu vezi poarta care s-a deschis
Spre drumul lin, curat și luminos?!
Nu te grăbi să calci cu tălpi de jar
Pe flori cu frunți și inimi de nectar,
Și nu uita, de minți, să minți frumos...

Îmi strâng tăcerea-n brațe și visez

Aș vrea tăcere blândă să mă-ncapă
În lumea-ngustă-n care ne mișcăm,
Tăcerea nu-i nisip cernut de apă -
E-un fel de-a fi prin care ne 'năltăm,

E dulcele refugiu, înlăuntrul,
E contemplare, tihna mea, a ta,
Când plămădim în gânduri calde
cântul
A ne-mplini, mai pură, dragostea.

Căci suntem luturi veștede ce-nvie
Numai atunci când știm a ne iubi;
De altfel, viața-i strâmta colivie
Din care singuri evadăm spre-a fi.

Trăiești frumos, iubind cu-
nțelepciune
Și-mprăștiții bucurii în lan de maci;
Când osteneala zilei te răpune
Nu te-ntrista, iubește, crede, taci!

Eu nu voiesc din lacrimi să-mi fac
templu
Când dragostea curată mi-este crez -
Iar de mi-e dor de tine, pur și simplu,
Îmi strâng tăcerea-n brațe și visez.

Și tăcerile tac

Tăcut e amurgul acesta ciudat...
Tăcerea-i mă doare - la fel ca a ta,
Și cerul cu nouri de foc marmorat
Se joacă pe boltă cu inima mea.

Tu taci, de tăcere cu dinții te prinzi
Și știu cât te zbuciumi, frământul îți
simt.
Tu taci, nedorind nici în gând să mă
minți,
Și sperî ca-n tăcere eu însămi să
mint...

Dar sufletul meu e curat și senin,
Iubirea-l înalță, nu-ți cere nimic.
Tăcută - și eu, gust din vinul pelin,
Din gânduri cernite, încet, mă ridic.

Tăcerile dor, dar din ele cresc flori,
Neliniști îndeasă cu pumnii în ploi
Și nopți lăcrimânde se-mbată cu
zori
Când tăcerile tac și ne-ndrumă
spre noi...

GEORGETA RESTEMAN

Starea prozei

Cadâna

Pusese ochii pe mine cum se
spune în... jargonul popular... Frun-
zele copacilor se-mbolnăvesc de
nemurire, eu mă văd în chipul pietrei
neșlefuite, dar o simt pe brunetă cum
mă umblă cu ochii.

Să fiu sincer, cer iertare impri-
cinatelor, dar o spun: Mie nu mi-au
plăcut blondele. Tot timpul în loc de
o blondă, am preferat două brunete.

Și totuși, cineva, unei cadâne
brune, i se scurg ochii după mine.

Scald zarea-n soare și mit ne-
privind-o-n ochi. În adânci nemân-
gâieri, simțind-o cum se apropie ca o
fantasmă să-mi biciuie visurile, mă
face să scot gândurile din cuvintele
oloage cu ochii spre cimitir.

Pe morminte veghează vorbe
siluite, iar eu nu ies din ochii cadânei.

Odată la mare, dezbrăcată, ce
dezbrăcată... goală pușcă, s-a apropiat
de mine nepermis de mult.

Eu, pudic prin definiție, am întors
capul spre marea largă, visând
vapoare-ntinse pe sarmă la zvântat.

M-am bucurat când a fugit în larg
spre un tinerel care tocmai începuse
să îngită apă de mare, care se zice că
face bine la gâlci.

Mi-am luat repede țoalele și am
fugit pe altă margine de mare a
litoralului, bătrân și el.

După un timp, am văzut-o cum
număra oamenii. Îi număra și-i
trecea-n catastif apropiindu-se

„elegant” de mine. Nu doream să mă
treacă-n listă. A început să zâmbească
văzându-mă. Mi-a făcut cu ochiul.

Chiar de-mi plac brunetele și
chiar ușă de biserică nefiind, bru-
neta asta nu-mi plăcea de loc, chiar
dacă sentimentul ei era potrivit cu al
meu.

A cam început să-mi dea
târcoale. Odată am văzut-o, era de
serviciu pe autostradă. Mi-a făcut cu
mâna, dar și cu ochiul drept - se zice
că-i de bine... dreptul...

Și când spârgeam lemne pentru
șemineu s-a apropiat de mine, la fel
de nepermis.

N-am fost obraznic cu... „apro-
pierile” și cam detest acele apropiieri
care nu-mi plac, dar asta nu pentru că
aș fi un mofturos, ci pentru... norma-
litatea lucrurilor.

Până și iarba surâde mirată de
situația în care mă aflu.

Am să strâng cerul într-o lacrimă
și am să-i spun:

Pleacă, moarte, de-aici!

PIIU RĂDUCAN

TREI FRAȚI

(II)

"A era băiatul cel mare al Xilor. Numele pe care părinții i l-au dat primului lor copil nou născut, normal, era din Biblie; dar noi am stabilit că-l vom numi A.

A era un băiat frumos, blond, cu trăsăturile specifice rasei. De când îl cunoscusem, după Război, – mai mult de departe, eu fiind în primele clase primare – am simțit că e un flăcău de rasă, de care eu, pirpiriul, prietenul de apoi al fratelui său, B, nu mă voi apropia prea mult. Nu, nu de frică! El, "Cel Mare", elev de liceu, nu ne prea lua în seamă pe noi, puștii... Mai ales că el și cânta la câteva instrumente muzicale!...

Liceul l-a cam dezgustat pe arătosul A, mai ales pentru că era șicanat serios de colegi, pentru bigotismul familiei sale, care în perioada idealizării ateismului era considerat ca fiind dușmănos regimului. La numai 16 ani, adică în 1947, A părăsește România! Pleacă să muncească în Cehoslovacia și de acolo în Germania, unde petrece câțiva ani, iar apoi pleacă în Franța! Un traseu nu ușor de închipuit în anii aceia! Orașelul nostru, unde mai toți se cunoșteau unii cu alții, judecându-se pe spuse și auzite – inerent, cu multe inexactități – l-au categorisit pe junele arătos al familiei X, cel care cu sau fără asentimentul părinților ieșise singur pe drumurile necunoscute ale lumii mari, ca fiind un aventurier. Unii știau a spune chiar că fugise. Fără amănunte.

Adevărul este că A avea în felul lui de a fi nu puține din elementele caracteristice aventurierului. Dar – am aflat-o acum de la fratele lui, C, mezinul – A avea un fond solid, sănătos. El a învățat, a studiat în Franța, unde a devenit inginer și a profesat ingineria termotehnică. Aceasta însă, după ce a slujit în... "Legiunea Străină"! În cadrul căreia a fost și în Algeria. Și toate acestea, departe de casa caldă, cu mama și tata lângă tine – cucernicii lui părinți!... Cu ajutorul cui a reușit A aceste lucruri, nu știu – că nu-i scriu biografia... Ceea ce am mai aflat și consider că merită să consemnez, este că, după ce s-a căsătorit și a făcut doi copii și-a vizitat de câteva ori părinții și frații, prin anii '70, '80. A murit la 57 de ani, în Franța, din cauza unor

radiații în procesul de lucru, la întreprinderea la care lucra.

Prin cele scrise despre A, las liberă imaginația cititorilor pentru completarea portretului unui om original-interesant. După cum am spus, nu sunt biograf; am schițat viața primului dintre cei trei frați X, în linii mari, cu unele amănunte pe care le-am considerat interesante, pentru a... Veți vedea până la urmă... Voi fi consecvent cu această metodă și în descrierea celorlalți frați. Pe ei îi și cunosc mult mai bine decât pe fratele lor care ne-a părăsit de mult...

Ca imaginație, neconfruntată cu realitatea, îmi permit să scriu că A, acest om neconvențional, frumos și curajos, și-a păstrat – în pofida vieții sale tumultuoase – credința în care s-a născut și a crescut până în anii adolescenței, în casa părintească.

Odihnească-se în pace!

*

Cu B, prietenia mea își are rădăcinile încă din copilărie. Mai apropiată fiind în anii când fusesem de-acum elevi la școlile medii, dar nu la aceeași școală; mai ales în vacanța mare, când "lucram împreună". Voi explica acest lucru. Tatăl lui B era director la "Compétrol" din oraș. Asta cam până prin primii ani de după Război. Atunci el fusese înlocuit în această funcție de către un unchi de al meu – soțul surorii tatălui meu, venit de la Constanța, care avea și "calitatea" de membru de Partid, ceea ce, se pare, că îi lipsea tatălui lui B. Care continuă totuși să lucreze la aceeași întreprindere. Mai mult chiar, el a lucrat și s-a înțeles cu unchiul meu, perfect. Au fost chiar prieteni. Ca rezultat al acestei legături între ei, în vacanțele mari de la școală, B și cu mine, ca să câștigăm și noi un "bănuț", cei doi – în înțelegere, ne

faceau la Depozitul Central, un "post" de curier, pe care-l "împărțeam" amândoi... Adică, B și cu mine; salariul era împărțit în două părți egale celor doi adolescenți, care-și petreceau astfel productiv vacanța cea mare.

Când primeam salariul, primul lucru pe care B și cu mine – prieteni buni! – îl făceam, era să ne ducem (să zburăm!) la o cofetărie din centrul orașului și să mâncăm pe săturate, prăjituri. Trăiam din plin satisfacția că ne înfruptăm din munca noastră! Cu sentimentul dulce – și la propriu și la figurat – al independenței: putem face ce vrem cu banii noștri, la 14-15 ani! Mai ales că la cofetărie (așa era moda atunci!) ni se puneau pe masă o farfurie mare plină cu prăjituri, la alegere. B și cu mine, după o lună de muncă, nu eram prea... selectivi... Le alegeam pe toate... Și le... lichidam! Cred că în vreo două vacanțe am avut cu B serviciul acesta la "Compétrol". Păcat că la timpul potrivit nu l-am înscris și pentru vechime, în Cartea de Muncă...

B era un băiat arătos, având trăsăturile slave mai accentuate decât la frații lui. (Mă refer la păr și la nas.) Era mai solid și mai înalt ca mine. Figură de sportiv. Cu simț nativ al umorului, pe care-l exterioriza și prin fața aproape mereu zâmbitoare. De băiat bun. Pe care l-am simpatizat toată viața...

După cum am spus, B avea figură de sportiv, dar și era. În primul rând, se dădea în vânt după motocicletă, fiind chiar unul din puținii din oraș, la vârsta lui, care aveau motocicletă faină. "Zbura" cu ea prin oraș și înafara lui. Ceea ce l-a consacrat – într-o câțva – a fost însă fotbalul. A jucat în echipa cea mai bună din oraș, "Muncitorul", fundaș – dacă nu mă înșel, fiind promovat la seniori când nu avea încă 18 ani. Când a recrutat, a fost cooptat în lotul de rezervă al Casei Armatei din București.

De altfel, și eu și B am părăsit orașul după absolvirea școlilor medii pe care le-am urmat, în direcții deosebite; el, însă, s-a întors mai apoi. De fapt, legătura noastră, după aceea perioadă, s-a mai limitat la întâlniri întâmplătoare, bucurându-ne sincer, când veneam în vizită în orașul nostru natal. După plecarea mea din țară, firește, au devenit tot mai rare...

CAROL FELDMAN

Mama

Marta privea pe fereastra avionului, însă fără a vedea formele jucăușe ale norilor. Când era mică, visa să se joace cu ei.

Ținea strâns în brațe o cutie de carton, cu iluzia unui copil, în timp ce prin fața ochilor săi trecea o înșiruire de amintiri din copilărie, care o aveau în prim-plan pe mama sa. Nu și-o amintea niciodată zâmbind. Buzele sale aveau colțurile încovoiate în jos, și părea că mereu avea un nod greu în gât.

Frumusețea deosebită îi era ascunsă de privirea resemnată a ochilor verzi, care aproape că nu se vedeau de sub pleoapele căzute. Păru-i blond era pieptănat mereu în același fel, adunat într-un coc discret, sub o năframă cu floricele. Muncea fără încetare, fără a se gândi la nimic. Niciodată nu-i spusese o poveste, niciodată nu o auzise cântând.

Își amintea cum o purta mereu în brațe, peste tot, până când s-a născut sora ei, Veronica, pe când ea avea trei ani. Încă de pe atunci Marta trebuia să aibă grijă de sora ei nou-născută, și mai târziu de cealaltă soră, mezina familiei. Cele două surori mai mari mergeau să lucreze la câmp cu tatăl lor. Când Marta a împlinit opt ani, mama ei s-a angajat la o fabrică de cărămizi, la opt kilometri distanță de casă. Așa că ea, aparte de a avea grijă de surorile ei mai mici, trebuia să mai facă și treburile casei.

Mama sa îi spunea mereu cu o voce obosită:

-Marta trebuie să faci asta, trebuie să faci aia.

Mereu acest "trebuie".

Când Marta împlinise șaisprezece ani era deja o bună gospodină. Moștenise toată frumusețea mamei, același păr de culoarea grâului copt, aceiași ochi verzi, însă cu o privire rebelă.

Atunci mama sa i-a zis:

-Marta, trebuie să te gândești la măritiș.

Deși era obișnuită cu felul de a vorbi al mamei sale, de această dată i s-a părut că o fulgerase în cap. Își adună toate puterile pentru a se împotivi, deși știa că era în van. Vocea i-a răsunat ca o rugăciune:

-Nu, Dumnezeu, eu nu vreau să mă mărit... Mamă, eu vreau să studiez...

-Va trebui să o faci, Marta. Toate femeile se mărită. Nu vreau ca satul să rădă de niciuna din fetele mele. Sora ta, Veronica, vorbește deja cu un fecior. Nu se cuvine să se mărite înaintea ta.

Apoi îi întoarse spatele, continuându-și treburile.

Marta era disperată. Ea nu voia să se mărite, nu voia să aibă copii. Nu voia să aibă aceeași viață ca mama ei, să suporte bețiile și infidelitatea unui bărbat imatur, dar mai ales nu voia să poarte acel nod greu în gât pe care îl aveau toate femeile din sat.

Marta voia să studieze, voia să călătorească, voia să fie liberă.

Trei luni mai târziu, și-a găsit salvarea ce venise din partea mătușii Magdalena, sora tatălui său, care, după ce născuse al doilea copil mort, hotărî să o adopte pe Marta. Mătușa Magdalena, locuia în București, iar Marta era nepoate ei preferată, deoarece era singura care dorea să studieze.

După mutarea în marele oraș, Marta începu să se distanțeze de familia sa de origine, cu atât mai mult cu cât acolo mereu s-a simțit neînțeleasă. Cu ajutorul unchilor săi, a putut să-și împlinească visele și să-și continue viața fără a mai privi în urmă, fără a se mai gândi la mama sa.

În fața ochilor săi a rămas, nemișcată, imaginea mamei sale în sicriu, unde în sfârșit părea să-și fi găsit liniștea. Nodul acela greu din gât părea să fi dispărut, însă chipul său rigid încă mai păstra o urmă de suferință.

După înmormântare, cea mai mică dintre surorile sale i-a dat o cutie, pe care mama sa o păstrase după adopție, într-un sertar al noptierei sale.

Când a deschis cutia, Marta și-a văzut jurnalul, cel pe care îl începuse pe când avea opt ani. Îl deschise și văzu fotografia celei mai bune prietene din copilărie, Laura. O întoarse și citi: "Prietenii sunt familia pe care ți-o alegi. Te iubesc, surioară." Apoi văzu caietul său de poezii, pe care scria: "Vers cu vers". L-a deschis și a citit primul poem pe care îl scrisese în copilărie: "MAMA".

(Premiul special al juriului la I Certamen MICRORRELATOS "Verso a Verso", 1 iulie 2013.)

ELISABETA BOȚAN

Stelele citesc texte celebre

O stea abia ivită
citește documente-n sanscrită,
iar alta, mai harnică,
în sumeriană și galică,
după un nor pitită,
o vecină de-a lor descifrează
cu mare-ncântare
texte-n hitită...

Nu va mirați,
după o lege arhaică,
altele descoperă
parabole în frigiană
și aramaică...

Având raze iscoditoare
stelele n-au nevoie de soare,
nicicând nu se rotesc
fără citească
(s-ar plictisi de moarte
bolta cerească!)

Știți că, în fiecare
secundă,
o stea parcurge un text
și-n limba burgundă?
Iar câteva citesc -
cum respiră-
perfect,
chiar și în limba iliră?

Concluzia-i clară:
Nu vă gândiți
la Nostradamus,
la vrăjitoare
sau misterioase tenebre:
pur și simplu,
stelele se delectează
de mii de ani
cu biblioteci întregi
de texte celebre,
de la care, la rându-le,
savant citite,
se pot afla lucruri
cu totul și cu totul
inedite...

Oct.2015

FLORIN COSTINESCU

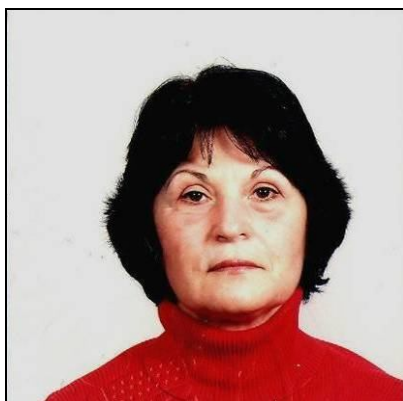
BIBLIOTECA BABEL

Despre autenticitatea creștină

Lipsa de autenticitate și experiență produce creștini care, în loc să fie salvați în cadrul Bisericii, simt că Biserica are nevoie să fie salvată de către ei. În loc să-i considerăm pe cei din jurul nostru ca frați întru Christos, noi îi vedem ca dușmani care trebuie distruși sau aliați obligați să ne susțină părerile.

În loc să ne încredințăm sufletul puterii harului lui Dumnezeu, noi (cu o naivitate de neiertat) îl oferim bisturiului îndoielnic al psihoterapiei, teoriilor academice și diagnosticurilor raționaliste. În loc să ne hrănim credința cu umilința inimii, o alimentăm cu răspunsurile învățate din silogisme cunoașterii. În fața provocărilor sociale și etice din lumea contemporană, care ne ating și se amestecă în existența noastră zilnică, noi, în loc să afirmăm iubirea, care ne eliberează și puterea de sacrificiu, care ne-ar transfera problemele într-o altă sferă logică, aderăm obedienți la legalismul scolastic, care stăvilește lucrarea harului sau persistăm în compromisurile unei lumi secularizate, care anulează complet grația. În loc să funcționăm ca niște celule transparente ale trupului Christic, noi vedem Biserica drept o organizație cu membri, reguli de asociere, drepturi și responsabilități, care este mai neajutorată decât alte organizații. De aceea, în sfârșit, în loc să trăim în Ea ca și când ar fi mormântul care naște învierea noastră, în loc să viețuim cu o profundă smerenie, cu dăruire de sine, modestie, onoare, răbdare, stăpânire de sine și credință doar în harul lui Dumnezeu, ne comportăm efemerice, având doar o perspectivă lumească, punând înainte pretențiile noastre dominate de emoții necontrolate, egoism ascuns, ipocrizii, meschinărie, făcând comparații facile, implicându-ne în conflicte iraționale, insecuritate, superficialitate, optând pentru compromisuri inexplicabile, mizerie psihologică și profanități nejustificate.

Este vorba de acel fel de mentalitate care ne conduce la imaginea unui Dumnezeu de care ne îndoim imediat: un Dumnezeu care poate fi doar obiectul unei infinite suspiciuni și negații, un Dumnezeu care pare o fabricație psihologică marcată de morbi-

ditate și inadecvare, un notabil adăpost ideologic bun pentru folosință temporară și oportunism spiritual. Un Dumnezeu care nu e un tată iubitor, ci un Dumnezeu convocat să ne rezolve problemele noastre demente, un Dumnezeu care nu există ca să ne sprijine, ci unul pe care l-am inventat pentru ca noi să sprijinim, manipulăm și exploatăm. E acel tip de mentalitate care ne conduce spre o Biserică născocită de noi, nu creată de Dumnezeu. O asemenea Biserică îmbină toate defectele unui panteon mitic cu inconsistența și netemeinicia unei organizări sociale. O asemenea Biserică nu se merită și în nici un caz nu poate inspira încrederea noastră.

Oricum, în mijlocul acestui nefiresc și "irațional" raționalism, se pare că individul nu poartă totala responsabilitate. Povara responsabilității cade în schimb pe atotputernicia mentalității sociale impersonale, dominante și, în general, pe frenezia dezlănțuită a epocii noastre.

Epoca noastră are caracteristicile ei distincte și realizările ei impresionante. Ea și-a pus ștachete de neconceput, pe care le-a și atins. A învins barierele gravitației terestre. Produce bărbați și femei cu trăsături nemaiîntâlnite până acum, cu organe artificiale sau animaliere, cu piese și părți ale altor ființe umane. Produce substanțe inexistente până acum. Schimbă natura, abolindu-i legile. Penetreză în trupurile noastre, ne influențează sufletele, crează atitudini și obișnuințe, programează forme de comportament.

Epoca noastră a atins dimensiuni uluitoare, pătrunzând metodic în lumile submicroscopice, ajungând la viteze și ținte dincolo de imaginația noastră. *Dar caracteristica esențială a epocii noastre este că luptă împotriva a tot ceea ce este autentic, integral și adevărat.* (subl. ns.)

Epoca noastră visează despotice și manufacturează simulacre. Molurile sunt împodobite cu plante și arbori care arată reali, dar nu sunt. Televiziunea și studiourile cinematografice ne prezintă timpuri, locuri și medii care nu există. Reclamele ne aduc lumi fără legătură cu realitatea: bărbați și femei pictați și vopsiți, falsuri și imitații, copii ale unor originale inexistente, și nu puține dintre ele alterate chirurgical, ca să arate lumii fețe neadevărate, vârste înșelătoare și genuri care nu corespund hormonal și anatomic. Hegemonia aparențelor extravagante (extravaganță irosită) a distrus esența și prezența distinctivă a aceluia *este*. (subl. ns.)

Încă mai rău, toate acestea s-au strecurat în gândirea noastră și ne-au desfigurat viața, inclusiv pe cea spirituală. Adesea vorbim despre strălucirea științei moderne și cum pare ea să se împace cu religia; despre valoarea democrației, care permite bisericii să funcționeze liber; și bineînțeles despre drepturile omului ca și cum ar fi cea mai extraordinară valoare pe care am putut-o concepe. Și totuși, cu toții știm că știința ne-a făcut mai aroganți ca niciodată, pentru că am pus în locul lui Dumnezeu idolul venerației narcisiste, în timp ce democrația a înlocuit voința lui Dumnezeu cu alegerile și preferințele noastre egoiste, iraționale, și drepturile omului îngăduie orice numai dreptul divin de a interveni în viața noastră, de a funcționa ca Dumnezeu.

Prin urmare, am devenit creștini care încearcă să facă lucruri fără ajutorul lui Dumnezeu și care consideră că e dificil să ne încredințăm grației divine. Creștini care se luptă să descopere pe spese proprii misterele dumnezeiești și nu bărbați și femei care așteaptă răbdători revelația gloriei lui Dumnezeu. Creștini care caută odihnă și liniște, dar care nu au experiența păcii lăuntrice. Creștini care aud cuvântul iubire și se gândesc imediat la un fel de simpatie egocentrică sau atașament patologic.

Această mentalitate s-a insinuat în modul nostru de a ne închina. Altarele noastre sunt acoperite cu pânzături care par cusute de mână sau țesute, dar care nu sunt. Veșmintele clerului nostru și sfântul potir însuși sclipesc cu ce pare a fi aur și pietre prețioase, dar nu sunt. Icoanele noastre par de demult, dar sunt copii →

SILVIA URDEA

ieftine de hârtie, fără culoare, cost, timp, muncă sau viață. Fotografiem și înregistrăm minuțios sfintele taine și alte servicii liturgice, dar cu greu vedem prezența lui Dumnezeu în ele. Numim plimbările și vacanțele noastre "pelerinaje", dar sufletul nostru este incapabil să iasă din închisoarea lui, incapabil să se retragă în pustie pentru o reală întâlnire cu Dumnezeu. Vizităm diferite locuri sfinte, dar vizitarea Sfântului Duh nu se face vădită în viața noastră. Ne hrănim simțurile, dar înlăuntrul nostru suntem înfometați. Suntem plini de cunoștințe teologice nefolositoare, în cele din urmă, dar suntem săraci în trăire spirituală. "Studiul nostru spiritual" are loc în clase reci, competitive, pline de frică, sau în confortul saloanelor sau dormitoarelor noastre, lipsite de orice disponibilitate pentru ascețism, mortificare de sine sau sacrificiu. În privința textelor sacre, le folosim nu ca să ne smerim, ci ca să ne înălțăm deasupra altora, să născocim teorii proprii sau să confundăm realitatea cu fanteziile și scornelile noastre. Cunoștințele intelectuale, academice memorate și repetate stresant și traduse printr-un speech tensionat și difuz, se substituie experienței personale trăită în liniște, pace interioară și lacrimi. Am îngurgitat moștenirea antică pentru a justifica vederile și opiniile noastre personale și ne este greu să generăm o nouă cunoaștere, care ne smerește pe noi și totodată îi îmbrățișează pe ceilalți.

Spiritualitatea contemporană pare deseori că poartă masca înșelăciunii. (subl. ns.) În esență, nu este nimic mai mult decât o religiozitate personal aleasă și un tradiționalism de imitație, care este ceva mai mult decât expresia unui atașament emoțional morbid față de anumite forme, reguli, modele exterioare, obiceiuri sau persoane.

Este triumful unui fals conservatorism. Și conduce numai la false virtuți și stări de decepție, satisfăcând pe diavol și rănind pe Dumnezeu. Cultivă patimi și slăbiciuni, învârtosează inima, ne face ipocriți și nu are legătură cu Spiritul Dumnezeirii sau tradiția bisericii.

Este o pseudo-autenticitate, care a schimbat credința în Dumnezeu pe fixații ra-pide și trucuri ieftine, contorsionând experiența religioasă în impresii fal-se, confuzie, agitație și tulburare. (subl. ns.)

(Fragment din cartea *Anthropos Methorios* (Omul ca mediator) de Mitropolitul Nicolae (Hatzinikolaou) al Mesoghiei și Lavreoticii – 2005, publicat în *Doxa*, toamna lui 2016, periodic al Mănăstirii Sfântul Arhanghel Mihail din Canones, New Mexico).

NOTĂ:

Mitropolitul Nicolae al Mesoghiei și Lavreoticii născut în 1945 în Tesalonik este un profund om de știință și de cultură care a îmbrățișat în cele din urmă teologia și monasticismul. A studiat fizica la Universitatea din Tesalonik, unde a absolvit în 1976. După săvârșirea stagiului militar și-a continuat studiile la Harvard și MIT, de unde a primit masteratul în științe și arte. În 1986, și-a făcut doctoratul în inginerie biomedicală, lucrând ca cercetător la diferite spitale din Boston.

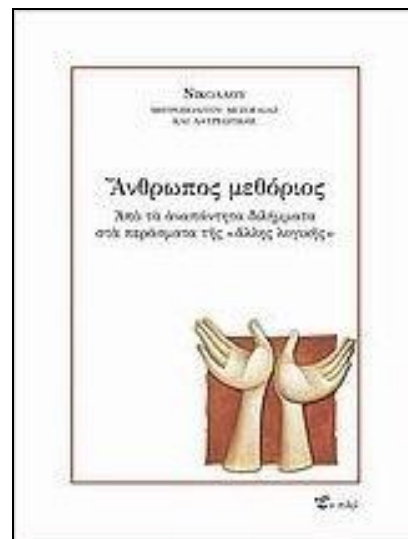
Preocuparea pentru știință și cercetare a naturii și a ființei umane l-a împins spre studii teologice încununate cu două masterate la Boston. În 2003, a obținut un doctorat în bioetică la Universitatea din Tesalonik. A petrecut doi ani și jumătate la Muntele Athos pentru a se adânci în domeniul teologiei ortodoxe.

În 2004, a fost ales Mitropolit al Mesoghiei și Lavreoticii.

Din 1990 predă cursul de hemodinamică patofiziologică a bolilor vasculare la Școala de Medicină din Creta.

Anthropos Methorios, 2005 (ființa umană ca mediator) analizează responsabilitatea uriașă a omenirii de a asigura comunicarea autentică între sfera divină și cea umană în condițiile existenței unei granițe transparente între om și Dumnezeu. Rolul mediator al umanității reclamă grija pentru întreaga creație a voinței divine, extinzându-se la tot ceea ce omul face sau trăiește în această lume: cercetarea științifică, producțiile culturale, educația teologică, afacerile. Totul trebuie să poarte "this mediatory border quality" (această calitate a graniței mediatore). Deschiderea și flexibilitatea acestei vecinătăți cu Dumnezeu trebuie să slujească dreptatea, pacea, iubirea și compasiunea.

Într-un interviu apărut în publicația italiană *Religione e Società* (15 martie 1996) Mitropolitul Nicolae al Mesoghiei descria astfel epoca

noastră: "There is an explicit discord between the spirit of God and the social climate of our era. And I don't only mean the mentality of the conflicts, the disagreements, the selfishness, the drugs or the sins of the flesh, so widely spread in our days; but mainly the deterioration of the social morals, the degeneration of institutions, the disorientation of principles, the bad quality of the criteria, elements that in some instances have imbued even the structure of the Church's body and religious organizations. Of course, God and the Holy Spirit have nothing to do with all this. This is the world of apostasy which existed in the past under various forms, but today is widely spread and unpredictably powerful".

(Există o discordie explicită între spiritul Dumnezeirii și climatul social al erei noastre. Și nu mă refer numai la mentalitatea conflictelor, a certurilor, a egoismului, droguri sau păcatele cărnii, atât de larg răspândite în zilele noastre; dar mai ales la deteriorarea moralei sociale, degenerarea instituțiilor, dezorientarea principiilor, proasta calitate a criteriilor, elemente care în unele situații au îmbibat chiar și structura trupului Bisericii și a organizațiilor religioase. Bineînțeles, Dumnezeu și Sfântul Duh nu au nimic de-a face cu toate acestea.

Aceasta este o lume a apostaziei care a existat în trecut sub diferite forme, dar astăzi este larg răspândită și imprevizibil de puternică).

(Traducere din limba engleză de Silvia Urdea)

Ocean întors

Mărgelele copilăriei

(XVI)

Și pentru prima oară în viața lor, părinții mei s-au gândit să plece și ei în vacanță. Au plecat singuri la munte, iar pe mine m-au lăsat acasă, că acum sunt mare și trebuie să învăț să mă descurc singură.

Doamna Meran vine din când în când să mă supravegheze. Foarte mândră, îi arăt cum am spălat eu vasele. Mândria îmi scade brusc, când doamna Meran îmi spune :

-Cănille se spală și în exterior, nu numai în interior !

Mă uit la cana pe care tocmai o spălasem și care rămăsese murdară pe dinafară și, rușinată, o iau de la capăt.

Serile, ca să nu mă plictisesc, răsfoiesc cărțile pe care mi le-a lăsat tata. Citesc într-o carte de geografie din Uruguay : "La capital de nuestra patria es Montevideo." Încerc să mă imaginez trăind în Uruguay. Cum s-or fi jucând copiii acolo ? Cum or fi școlile la ei ?

*

Părinții mei s-au întors de la munte înainte de vreme. Se pare că vacanța lor s-a transformat în coșmar. Nu și-au luat destui bani de acasă pentru că și-au zis că pot să-și scoată când vor de la CEC. Doar că la munte e greu să găsești o agenție CEC. Și când au reușit să-și scoată bani de la CEC, nu au mai găsit magazine deschise de unde să cumpere mâncare. Tata voia să cumpere alimente de la țărani, dar mama s-a împotrivit că-i era rușine să se ducă să ceară. Așa că au rămas nemâncați și s-au certat.

Ajungând acasă, supărarea a continuat. Din cealaltă cameră îl aud pe tata care îi face reproșuri mamei. Zice că nu e rușine să ceri, dacă plătești. Mama tace. Tace și iar tace.

*

Iris și Steluța s-au întors acasă și odată cu ele ne-a ajuns la ureche și ecoul isprăvilor lor.

De data asta, au făcut-o chiar lată! Au fost în vizită la Turda, la unchiul Ticuță, fratele lui tata. Era

acolo și Valeria, fata unchiului Ticuță și de asemenea, Marius, verișorul nostru de la Deva. Cum toți erau cam de aceeași vârstă, unchiul Ticuță i-a lăsat să iasă în curte să se joace. După un timp a auzit afară niște țipete.

Fugeau unii după alții, zbierând cât îi ținea gura : "Aici e Radio Europa Liberă ! Aici e Radio Europa Liberă !"

Unchiu' Ticuță era să facă un infarct auzindu-i. Blocul lor e gard în gard cu sediul Securității și el crede că cei de acolo au auzit și ei țipetele, că era deschisă fereastra și la ei. Copiii au fost trimiși în casă imediat, dar unchiu' Ticuță trăiește acum cu frica în sân că va fi chemat la Securitate și interogată.

Ce prostie pe ei să strige așa prin curte în gura mare ! Tata ne spusese că nu trebuie să spunem la nimeni că ascultăm « Europa Liberă ».

*

Domnul Bogdan este inginer agronom și director la un IAS de pe lângă Focșani, unde se cultivă vița de vie și se face un vin care se cheamă "Riesling". Trebuie să plece în schimb de experiență într-o țară de limbă spaniolă și vrea ca tata să-l pregătească la spaniolă intensiv. Dar cum lucrează la țară, el nu poate să rămână mult timp la Iași ca să ia lecții. Așa că s-a gândit să-și aducă profesorul lângă el, adică pe tata care e acum în vacanță de la școală.

Ne-a invitat pe toți la el la Cotești. Ne-a luat cu o camionetă de la gară și ne-a dus chiar în mijlocul podgoriei la un conac înconjurat de hambare, șoproane, căruțe, tractoare și diverse alte unelte...

Casa are la parter niște birouri, iar la etaj două camere și o terasă mare. Înăuntru nu prea e mobilă, doar niște paturi de lemn. Noroc că mama a avut grijă să aducă de acasă cearșafuri și tot ce trebuie.

Dar toată lumea este foarte mulțumită. Strugurii au început să se coacă și e o plăcere să te plimbi printre rândurile de viță de vie și să culegi boabele mai dulci. De la terasa noastră vedem până în zare : podgorii și iarăși podgorii. Satul nu e alături; se ghicește în depărtare ascuns printre pâlcuri de copaci.

Dimineața, de pe terasă, ne uităm în jos și vedem iepurași furișându-se pe lângă hambare. Soarele a răsărit demult și zilierii sunt deja la lucru în vie.

După-amiaza, tata face lecții de spaniolă cu domnul Bogdan.

Uneori el vine însoțit și de soția lui, o doamnă foarte frumoasă, și de cele două fete ale lor. Ne jucăm împreună pe lângă casă. Odată, un băiat care lucra pe acolo ne-a plimbat cu calul. Una după alta, am făcut toate câte un tur al casei călare.

Domnul Bogdan ne-a dus cu camioneta să vizităm satul și împrejurimile. Iar într-o sâmbătă, am ajuns până la Sinaia și am vizitat castelul Peleş. Tata e mulțumit că cineva "ne căruțează" și pe noi !

Iar noi, fetele, suntem fericite că avem o vacanță așa de frumoasă. Alergăm prin vie, ne ascundem pe după hambare, căutăm iepurașii prin șoproane, ne mânjim cu suc de struguri.

Dar într-o zi am asistat la o scenă care ne-a înfricoșat. Muncitorii din vie au început să se bată. Și unul din ei, un țigan mai negricios, a fost rănit tare la obraz. Sângele îi șiroia pe față, un altul îl fugărea cu un cuțit și ca să scape, rănitul a urcat la noi pe terasă și s-a ascuns în camera noastră. Ne-a fost foarte frică, dar până la urmă au venit mai mulți oameni și lucrurile s-au mai domolit.

SIMINA LAZĂR HUSER

Radio Europa Liberă - organizație și post de radio finanțat de Congresul Statelor Unite care transmite în țările Europei de Est și Orientului Mijlociu.

Din fotoliul spectatorului

„Rigoletto” de Giuseppe Verdi

la Staatsoper din Viena

Montarea regizorului francez de origine libaneză, Pierre Audi, pe scena Operei din Viena este originală și bine realizată. Reușita dramatică îi revine în bună măsură și scenografului austriac Christof Hetzer care a imaginat un decor arhitectonic turnant pe două nivele. Etajul întâi, destinat evoluției protagoniștilor, îi pune astfel în valoare. Corul masculin și figurația feminină animă atmosfera performând pe scenă la balul cu sfeșnice aprinse sau în adunarea conspirativă dinaintea răpirii. Diferențele de stare socială a personajelor sunt evidențiate coloristic. Palatul ducelui în auriu strălucitor, casa bufonului Rigoletto și a asasinului Sparafucile în gri argintiu. Scenele dure - execuția sau confesiunile dureroase ale Gildei - se petrec într-un spațiu dezolant, cu copaci desfrunziți.

Rafinamentul costumelor Verei Riecheter și lighting design-ul lui Bernd Purkrabek, cu umbre supradimensionate triplate și feerice pete luminoase proiectate pe pereți, contribuie la desăvârșirea actului scenic.

Sublima muzică verdiană sună excelent sub bagheta dirijorului Sasha Goetzel, în perfectă sincronizare a orchestrei cu soliștii. De neuitat preludiul andante sostenuto cu insistența pe nota do ca marcă a blestemului. Dar mai ales deznodământul tragic pe fundalul furtunii din actul III, tremolo-ul instrumentelor cu coarde, haturile fulgerelor urmate de intervenția suflătorilor, de tunete și sinistrele suspine ale corului.

„Rigoletto” are numeroase arii și duete de o armonie fermecătoare ce susțin perfect emoțiile și sentimentele personajelor, dezvăluie natura umană și explică desfășurarea dramei. În scenele care se petrec la curtea ducelui, valsuri, polci și galopuri încântătoare desfată urechea spectatorului. Arii ca „La donna è mobile” (Femeia e schimbătoare), „Caro nome” (Nume scump) sau „Bella figlia dell'amore” (Frumoasă fiică a dragostei) sunt foarte cunoscute publicului larg.

Opera „Rigoletto” (1851), reprezentată în premieră la Teatrul Fenice din Veneția, formează împreună cu „Trubadurul” și „La Traviata” trilogia populară a lui Verdi. Libretul scris de Francesco Maria Piave este inspirat din piesa lui Victor Hugo intitulată „Regele petrece”.

Murivale

Această dramă aducea pe scenă viața desfrănată de la curtea regelui Francisc I, fapt care a displicut atât criticii cât și publicului vremii. În „Rigoletto” însă, acțiunea a fost transferată la curtea ducelui de Mantova.

Oare subiectul mai poate interesa publicul zilelor noastre? Mai e credibil? Dragostea părintească și legătura deosebită dintre tată și fiică, da! Dar o pasiune fără limite care conduce la sacrificiul de sine pare desuetă. Azi nu se mai moare din dragoste! Totuși, cumplita dorință de răzbunare și blestemul care se împlinește până la urmă ca o incontestabilă lovitură a soartei sunt, din păcate, mereu actuale...

Personaje ca Rigoletto, un bufon cinic și lipsit de scrupule, care primește o cruntă pedeapsă în final, ducele libertin care-și arogă toate drepturile senioriale și chiar candida Gilda cedează seducției și se sacrifică din iubire rămân de domeniul secolului trecut. Sparafucile, ucigașul cu simbrie plătit de Rigoletto, se arată un profesionist deficitar întrucât Gilda, deși înjughiată în locul ducelui, rămâne în viață pentru a-i povesti tatălui său adevărul. Va muri din dragoste pentru a salva viața ducelui, deși avea dovada că o înșală cu Maddalena.

În rolurile principale își armonizează vocile trei mari soliști. Coreeanul Yosep Kang, un tenor talentat cu o voce superbă stăpânind perfect tehnica bel canto-ului, cântă ireproșabil rolul ducelui. Soprana rusă de origine tătară Aida Garifullina, o maestră a coloraturii, este întruchiparea delicatei și candidiei Gildei, îndrăgostită, sedusă, sacrificială. Solista are un mod original de a executa acutele, cu glas scăzut, aproape de șoaptă, ceea ce aduce duioșie și emoție muzicală. Duetul Gilda-ducele de Mantova impresionează până la lacrimi.

Alături de aceștia, în Rigoletto, baritonul italian Roberto Frontali își dovedește cu adevărat măsura talentului în actele II și III.

Am remarcat cvartetul din ultimul act în care fiecare personaj merge pe linia sa melodică. Seducătorul duce în fraze muzicale largi, Maddalena (Margarita Gritskova) în dublu staccato batjocoritor, iar Gilda și Rigoletto, înafara scenei, intervin cu pauze, ea șovăielnică, el furios.

Excelentul bas italian Alessandro Guerzoni în rolul Sparafucile face un rol demn de evidențiere.

Am asistat la un spectacol de neuitat ca montare și interpretare solistică!

MAGDALENA BRĂTESCU

Wenders și vântul

Dacă filmul e semnat de Wim Wenders (n.1945), te duci la cinema necondiționat. Film din 2016 – *Frumoasele zile din Aranjuez* – cu Sophie Semin și Reda Kateb, după piesa lui Peter Handke, scrisă în franceză în 2012. Handke (n.1942) e un dramaturg și romancier avangardist de origine austriacă. Piesa lui se petrece într-o grădină edenică, unde un bărbat și o femeie poartă un dialog despre dragoste, sex, univers.

Pentru mine, Wenders e regizorul filmelor *Pina*, *Paris-Texas*, *Sarea pământului*, *Les ailes du désir*. În filmul recent, el sucombă într-un film abstract, static, cu refuzul net al

acțiunii. Vine și Nick Cave și cântă un cântec (la 30 de ani după apariția lui în filmul berlinez *Les ailes du désir*). Femeia – teatrală – vorbește despre experiențele ei sexuale. Poartă o rochie roșie, apoi albastră. Bărbatul o îndeamnă : „Povestește!” Mai apoi, tot el : „Vorbești sau visezi? Nu poți răspunde prin DA sau NU, pentru că nu am convenit așa”. Ea îi vorbește despre sărbătoarea corpurilor. Făcând amor, și-a bătut joc de „lumea-închisoare”. O violență trucată. O răzbunare, apoi râsul eliberator. Femeia crede că bărbații sunt fragili și că, uneori, ei îi place să-i facă „să devină porci”. Compasiunea ei subită – crede ea – poate duce la salvarea lumii.

Cele două personaje vorbesc pe scaunele din grădină. Vântul se

potolește, apoi se întetește, devenind asurzitor, angoasant, distrugând ideea de eden. Bântuie spiritul lui Duras, ba chiar al lui Resnais. Spectatorii ies din sală. Eu mă regalez cu dialogul în franceză. Da, e prea puțin pentru talentul lui Wenders...

ALEXANDRU JURCAN

DASCĂLUL

Olarul modelează un boț de lut. Fochistul dă căldură. Apa iute a munților aduce lumină în case. Pietrarul șlefuieste stânca. Lăutarul ne gădilă urechile. Doctorul ne vindecă de toate bolile. Polițistul ne asigură liniștea. Aviatorul ne plimbă prin zărilor înalte, dincolo de nori. Dascălul modelează suflete fragede și gingașe. Și nu-i deloc ușor. Fiecare dintre cei enumerați mai sus au o anume misiune cu un grad mai mare sau mai mic de dificultate. Dascălul, în schimb, îi modelează pe toți. Și, cred, nu-i o exagerare. Picătură, mică, mică, din dascăl se regăsește în fiecare dintre noi. Ce-ar fi lumea fără dascăli? V-ați întrebat? Oare marii învățați au avut dascăli buni că au ajuns și au rămas în conștiința noastră? Sunt convins că da.

Fără să ne dăm seama dascălul ocupă prima pătrăciță a sufletului nostru. Dacă nu percepem adevărul, pesemne nu-l vrem!

El, dascălul, are viața lui, universul lui. Mintea-l răscotește continuu. Caută. Cercetează. Născocesc. Și a găsi soluții pentru cei ce mâine vor zidi o lume nouă nu-i ușor deloc și puțini s-ar încumeta s-o facă. La orice în viață contează temelia. Ca să reziste în timp temelia trebuie să fie solidă. Un castel de nisip se dărâmă la primul val. Meșterul Manole, ca să-i reziste lucrarea, a trebuit s-o sacrifice pe Ana. Și-a meritat. Lucrarea sa, un

adevărat sanctuar, poate fi admirată și azi, și mâine, și poimâne, cât va exista lumea. Asemenea lui, dascălul este meșter de suflete.

Sunt oameni care la muncă transpiră. Sudoarea dascălului o simți pe măsura trecerii timpului. Viața lui se-nvârtă în jurul unui... boț de om. Este ca într-un cuib. Când ajung mari, puii își iau zborul. „*Nimeni nu știe/Cât de mult ai plecat/Și nici cât de departe*” (R. Ciobotari). Pentru că după căldura, candoarea și grija dascălului urmează neantul. Adică, necunoscutul. Un drum anume. Fiecare dintre semeni își urmează calea. Dascălul n-o știe. Dar încearcă să pregătească tinerele vlăstare să pășească pe ea.

Dacă vecinul de breaslă o face pentru a-și înmulți talanții, dascălul este mânat înainte de gândul de a înfrumuseța și înnobila suflete, de a semăna omenie, de a lega cerurile, de a face oamenii mai buni.

Aș compara dascălul, fără a exa-

gera, cu un MUNTE. Muntele este mic în fața lui. Orice om, oricât de știutor ar fi, și-ar dori, măcar o dată în viață, un urcuș la Munte, LA DASCĂL. Pentru a-i cere un sfat. O idee. Și constăți că urcușul, greu, merită! Și un suflet înnobilit înseamnă mai mult decât zece Bănci. Ia aminte! Nu banii contează!, ci frumusețea sufletească, frumusețe care îți dă spor spre înalțuri!

Dascălul, când muncește se străduiește, născocesc, modelează, iar când se odihnește în grădină muncește!

Cum într-un lanț fiecare za este CEVA, cum cobzarul-olarul-doctorul-pietrarul etc. nu-și pot atinge ținta fără ceva anume, tot așa și DASCĂLUL nu-și poate îmbujora obraji și înveseli cămările sufletului fără culoarea și formele calde și inocente ale celor mici. În tot ce face pune suflet, pasiune și dragoste. Și o face bine!

Prof. ION AFLOREI

Murivale

LUMEA LUI LARCO

SCRIITORUL PROLIFIC

Ne-ntrecut e-n scriitură,
Scrie cărți neîncetat:
Una e la editură,
Alta-n... anticariat.

BANII

Indiferent de crez ori opțiuni,
Vorbind de bani e ca la balamuc:
De luni și până vineri tot aduni
Și-apoi pe apa sâmbetei se duc.

„Vorba volant, scripta manet”

O reclamație, un jurământ,
Le scriu citeț și nu de mântuială,
Verbal ar fi drept vorbe spuse-n
vânt...
Așa stau necitite pe o coală.

MULȚI DUȘMANI

Dușmanul focului e apa,
Al omenirii e atomul,
Al bolovanului e grapa,
Pe când al omului e... omul.

Pentru o victorie asigurată

Metode multe s-or distinge,
Dar una e de câpătâi:
Pe un dușman să-l poți învinge,
Prieten fă-ți-l mai întâi!

TÂNĂRUL LIBERTIN

E zvelt, cu fire arțăgoasă,
Puternic, fibră de oțel,
Dar și o salcie pletoasă
E mult mai tunsă cum e el!

FOCUL DRAGOSTEI

Când dragostea spre tineri dă
târcoale,
Iubirile se-aprind, în mod concret,
Dar primele apar prin internet,

Apoi se sting ușor prin tribunale.

AUTOPREZENTARE

Eu sunt Larco, după tată,
Și al patruilea născut,
Nu am fost bogat vreodată,
Deci dușmani nu am avut.

Adoptat sunt de ieșeni,
Cine calcă-n Iași o dată,
Știți, stimați concetățeni,
Nu mai pleacă niciodată.

Amintire-mi este satul
Cu mărețele lui fapte,
Când de-a lungul și de-a latul
Îl băteam din zori în noapte.

Amintire sunt străbunii,
Pentru ei ard lumânări,
Căci s-au stins precum tăciunii,
Dar scilipsec în depărtări.

AH! BANII

„Nici banii n-aduc fericire”,
Spunea Corina Chiriac,
De ne era ori nu pe plac,
Întruna ne dădea de știre.

De-o fi s-avem noi câte-un sac,
Dar fără-o spuză de iubire...
„Nici banii n-aduc fericire”,
Spunea Corina Chiriac.

Iar când mai vine vreo scumpire
De plâng urmașii în cerdac,
Cerând mălai, nu cozonac
Și haine, cărți, de-ți ieși din
fire...
Doar banii ți-aduc fericire.

MULȚUMIRI

Omul, Doamne,-Ți mulțumește

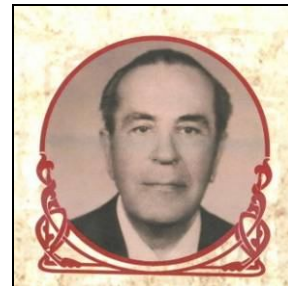
Că i-ai dat lumină, soare,
Hrană, cap, mâini și picioare,
Că vorbește și gândește.

Prețuiește tot ce are
Pe pământ cât viețuiește...
Omul, Doamne,- Ți mulțumește
Că i-ai dat lumină, soare.

Dar ateul și-amintește,
Se închină la altare,
E știut de fiecare,
Doar când dă de greu, firește,
Omul, Doamne,-Ți mulțumește!

VASILE LARCO

De la un clasic citire:

ȘTEFAN TROPCEA
(Brăila, 1915-1986)

Avarul

A făcut avere mare,
Chibzuind orice para -
Și-adunând bani cu sudoare...
Cu sudoarea altora.

Îngăduință

Din a noastră bonomie,
Fără dor și poate,
Cei ce n-au o meserie
Se pricep la toate.

Vestitorul

Sub bolta caldă de sedef
Natura prinde să renască
Un trepăduș s-a dus la șef
Și-a început să ciripească.

Simțul măsurii

Zămislit în fiecare
Și acomodat cu firea,
Este simțul după care
Se măsoară nesimțirea.

Megalomanie

Orișicare ar fi postul,
Ce-l ocupă pe nedrept,
Nu-i prea mare pentru prostul
Care crede că-i deștept.

Murivale

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Felicitări, stimate maestre Nicolae Băciuț pentru *Vetrele* anterioare și:

După luna lui *florar*,
Vine *Vatra cireșar*,
S-o primească, așadar,
Cititorii toți în dar!

VASILE LARCO

Stimate domnule redactor-șef,
Vă mulțumesc mult pentru postare și vă încredințez de faptul că domnul doctor Schor este foarte bucuros de acest fapt, fiind el un cititor fidel al revistei.
Cu cele mai bune gânduri,

Mihai Batog-Bujeniță

..mulțumesc mult! Ca de obicei am trimis și prietenilor mei, acest ultim număr.

Multă sănătate și spor în tot ce faceți!

Andra Dumitrescu

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Vă trimit poeziile cu care doresc să particip la concursul Credo 2017, pe care cu onoare îl organizați.
Vă mulțumim pentru efortul de a păstra vie flacăra credinței, a iubirii de neam și de țară, a culturii în general și vă urăm mult succes în activitățile dvs..
Cu prețuire,

prof. Aurelia Panait

Mulțumiri pentru revistă. Nu am cuvinte de ajuns, dar oricum aveți podul plin...!

Cu mult drag și prețuire,

Daniela Ciucan

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc pentru revista din luna iunie. Repet felicitările de luna trecută, deoarece se pare ca nu au ajuns la dumneavoastră.

Cu aceeași prețuire,

**Elena Buică,
Toronto**

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc pentru trimiterea ultimului număr al revistei de cultură „Vatra veche” din Târgu Mureș și vă felicit pentru talentul, străduința și capacitatea managerială pe care pe dovediți în această minunată acțiune de cultivare a limbii, literaturii, tradițiilor și spiritualității românești.

Cu aleasă prețuire,
colaboratorul dv.

Corneliu Vasile

Universitatea “Lucian Blaga”, Sibiu.

Postat pe site!

Digital Library of the LBUS: Vatra Veche 2017

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Materialul publicistului ieșean Ion N. Oprea despre posibila recuperare a unor manuscrise ale lui Dimitrie Cantemir aflate la Moscova mi se pare de o importanță senzațională. Revista poate fi mândră de o asemenea achiziție ce-i poate ridica interesul pe cote foarte înalte.

Constantin Hușanu

Mulțumesc mult. Excelent articolul doamnei Silvia Urdea! Credeam că am rămas singurul mai gândește românește!

Ilie Gorjan

Mulțumim pentru revistă, domnule Băciuț Nicolae! Vă citim cu plăcere și mult interes, Toate bune,

Ben Todică

Încă un număr excelent. Mulțumesc și felicitări!

Aurel Podaru

Stimate Domnule Nicolae Băciuț!
Mulțumesc pentru nr. 5/2017 și pentru materialele variate publicate.

Datorită diversității tematicii abordate, revista este întotdeauna interesantă pentru cititori. Succes și cele bune,

Hans Dama

Dragă prietene,

Îți mulțumesc din suflet pentru că-mi trimiți și mie în mod regulat revista ”personală” și te asigur că, dacă nu ”reacționez” întotdeauna, nu este din

indiferență și nici din lipsă de recunoștință și de interes. Nu sunt prea harnic la scris și cam amân mereu, de obicei, până uit de tot.

Am avut un festival frumos, a fost o reușită - poate-ncerc să-ți povestesc câte ceva, după ce termin cu burocrăția, care îmi e mai neplăcută și chiar mai ”obositoare” decât toată organizarea și derularea evenimentului.

Îți doresc multă sănătate și voie bună!

Cu stimă și prietenie,

**Iosif Herlo
Heidelberg**

Stimate domnule Nicolae Băciuț

Vă mulțumesc respectuos pentru revista pe care o primesc cu regularitate, ceea ce este pentru mine motiv de bucurie și mă onorează faptul ca fac parte din cei cărora le este adresată.

Vă trimit atașat un text de proză, autoarea este membră a cenaclului nostru (Nectarie) și secretar de redacție la revista noastră (Surășul Bucovinei), cu rugămintea de a face loc, dacă veți considera oportun, în paginile revistei domniei voastre acestui text.

Cu tot respectul și dorindu-vă succes dumneavoastră și îndelungată perioadă de apariție revistei Vatra Veche.

Ioan Mugurel Sasu

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Doamna Victoria Milescu a ales revista „Vatra veche” pentru apariția cronicii mele la cartea domniei sale. Să fie într-un ceas bun! Felicitari pentru activitățile minuate pe care le întreprindeți la Târgu Mureș, la Brașov și prin alte părți ale acestei țări ce are atâta nevoie de mângâiere! Vă urez să vă țină Dumnezeu sănătos, să aduceți dragoste pe unde treceți! Cu prețuire,

Diana Dobrița Bîlea

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc pentru trimiterea noului număr al revistei. Așa cum ne-ați obișnuit, și acest număr este la fel de bogat în materiale interesante pe care le voi citi cu plăcere. M-aș fi bucurat dacă aș fi regăsit și câteva poezii trimise de mine la începutul anului. Poate cu altă ocazie.

Vă doresc în continuare succese în demersul dvs. și o vară cât mai plăcută.

Rodica Dragomir

Vă mulțumesc! Țineți-o tot așa înainte!

Stelian Dumistrăcel

Cu respectul și admirația lui Ion N. Oprea pentru Nicolae Băciuț și revista sa de mare succes.

Ion N. Oprea

Stimate d-le Băciut,
Minuat numărul 5 al revistei! Tare mi-a făcut plăcere să-l citesc, de la un capăt la altul, începând cu spumosul dialog cu George Astalos, prieten cu Șerban Foartă și terminând cu frumoasa prietenie dintre dv. și Florin Piersic, între ele oprindu-mă la fiecare carte, eveniment, colecție de poezii și minunându-mă de frumusețea reproducerilor din revistă, a caror poveste "Exilul între pictură și poezie" ne-ați spus-o atât de frumos! Multe mulțumiri și felicitări, d-le Băciut!

VPL, Canada

Excelent număr! Felicitări!

Ioan Danilă

Dragă Domnule Nicolae Băciut,
Am primit vestea publicării dialogului realizat de mine cu Părintele Necula, în paginile revistei pe care o păstoriți.
Vă mulțumesc frumos! Vă doresc o vară senină, cu sănătate, bucurii și realizări sufletești! Al Dumneavoastră,

Mihai Posada

Mulțumesc mult pentru ultimul număr al revistei și pentru faptul că ați inclus "Între răs și plâns" din ciclul "Amintiri din vremi apuse".

Având în vedere că pe 1 iulie 2017 se sărbătoresc 150 de ani de la întemeierea Canadei, mă gândeam să propun o mică relatare despre o astfel de aniversare, care face o incursiune în atmosfera festivă ce are loc cu acest prilej.
Cu prețuire,

Milena

Cuvinte de laudă pentru *Vatra veche* nr. 5 din 2017 și mulțumiri, domnule Nicolae Băciut, și din partea prietenilor la care ajunge frumoasa revistă. Sănătate colaboratorilor dumneavoastră.

Veronica Oșorheian

Stimate domnule redactor-șef, Nicolae Băciut,
Vă mulțumesc din toată inima, și pentru continuarea resurecției cultural-valahe din impresionanta Dvs. revistă, *Vatra veche*, nr. 5 (101: și la „deschiderea” sutei secunde de numere vetrise, îngădui-ți-mi să-i urez să-ntreacă mia, dar și mia de ani, cu noi alături...!) / mai, 2017, și pentru recenzia de ales profesionalism la volumul meu de poeme „De-a fotonii”, publicată (în paginile 26 și 27) de distinsul critic literar, Iulian Chivu...! Dvs. – și tuturor celor dragi Dvs. – multă sănătate, fericire, vară frumoasă și-n rod minunoasă...!

**Ion Pachia-Tatomirescu,
Dac-Pandur, tot de la Piramida
Extraplată...**

Dragă domnule Băciut,
Vă mulțumesc pt revistă și vă prețuiesc pt tenacitatea și pt seriozitatea cu care puteți să munciți și pe această căldură aproape insuportabilă.
Cu stimă,

Doina Cherecheș

Mulțumesc pentru revistă. E la același nivel ridicat.

Cu aceeași considerație,

Aurelian Sârbu

Vă mulțumesc. E o revistă de valoare.

Mult succes în continuare!

Florin T. Roman

Mulțumesc, dar eu o primesc direct de mai mulți ani.

Mihail Aghioritul

Maestre Băciut!

Mulțumim frumos, Dvs. și domnului Răzvan Ducan, pentru recenzie la volumul nostru!

Cele bune și sănătate!

Gheorghe Sarău

Mulțumim din toată inima.

Ca de fiecare dată, prilej de desfătare și bucurie venit de acolo, din inima Transilvaniei noastre eterne.

Să vă răsplătească Cel de Sus pentru temeraritatea singulară, noblețea năzuințelor și efortul supraomnesc.

O lecție concretă de românism și deopotrivă de universalitate.

Felicitări și cele mai bune urări.

Mihai Bandac

Fundația Culturală Română DLN

Încă odată, felicitări pentru extraordinarul efort de a menține în peisaj o minunată publicație, densă, de calitate, cu reverberații minunate în suflet și minte.

Ioan Gâf-Deac

Mulțumiri pentru noul număr al revistei! Felicitări conducerii și colaboratorilor care au realizat și de această dată pagini frumoase, dense, pline de conținut!

La cât mai multe numere bune și foarte bune!

Cu aleasă prețuire,

**prof. Vasile Fluturcel
Iași**

Stimate domnule Nicolae Băciut,
directorul revistei „Vatra veche”,
După o întrerupere determinată de ocupațiile zilnice - lucrez în regim de plată cu ora ca profesor de engleză, la școli din București - , revin cu o recenzie pentru revistă, pe care sper că o veți accepta.

Eu rămân cel puțin cititorul dv. fidel și îmi exprim deplina admirație pentru eforturile, talentul și timpul pe care le puneți la dispoziție, în scopul difuzării culturii românești de azi.

Vă doresc multă sănătate și putere de muncă, întru propășirea literaturii și culturii române din țară și din lume.

Cu aleasă prețuire,

Corneliu Vasile

FESTIVALUL-CONCURS DE POEZIE RELIGIOASĂ „CREDO”

Direcția Județeană pentru Cultură Mureș, Biblioteca Municipală „Petrul Maior” din Reghin organizează, în parteneriat cu ASTRA Mureș, revista „Vatra veche”, cotidianul "Cuvântul liber", Editura Nico, Asociația Culturală pentru Descoperirea, Susținerea și Promovarea Valorilor Culturale și Profesionale, alte instituții publice și ONG-uri, a XVII-a ediție a Festivalului Concurs de Poezie Religioasă "Credo".

Cei interesați, membri sau nemembri ai uniunilor de creație, fără limită de vârstă, pot participa cu 5 - 10 poeme la secțiunea "poeme în manuscris" și cu cărți apărute în 2016-2017, la secțiunea "volume tipărite".

Poemele vor fi trimise în format electronic la adresa de email - nicolaebaciat@yahoo.com, și printate și cărțile (2 exemplare) pe adresa redacției revistei „Vatra veche”, Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390, până la 25 iulie 2017.

Participanții sunt rugați să trimită și un scurt CV și datele de contact, iar pentru manuscrise o fotografie în JPG.

Festivitatea de premiere va avea loc la la 5 august a.c. la Mănăstirea Lăpușna, unde va avea loc și un colocviiu cu tema: „Icoana, artă și credință”, înscris în calendarul manifestărilor „Anului omagial al sfintelor icoane, al iconarilor și al pictorilor bisericești”, statuat de Sfântul Sinod al Patriarhiei Române, la inițiativa Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe.

Lucrările premiate vor fi publicate într-o antologie, în acest sens, participații sunt rugați să trimită texte corectate și cu diacritice.

În același cadru vor avea loc și recitaluri de poezie ale celor invitați.

Pentru laureați, organizatorii asigură cazarea (la Castelul de vânătoare al regelui Carol II) și masa. Aceștia vor fi anunțați în timp util, pentru a putea participa la festivități.

Detalii la tel. 0744474258. (N.B.)

Panoramic cultural

**Sâncrai, lansare de carte Cristina Sava,
6 iunie 2017**

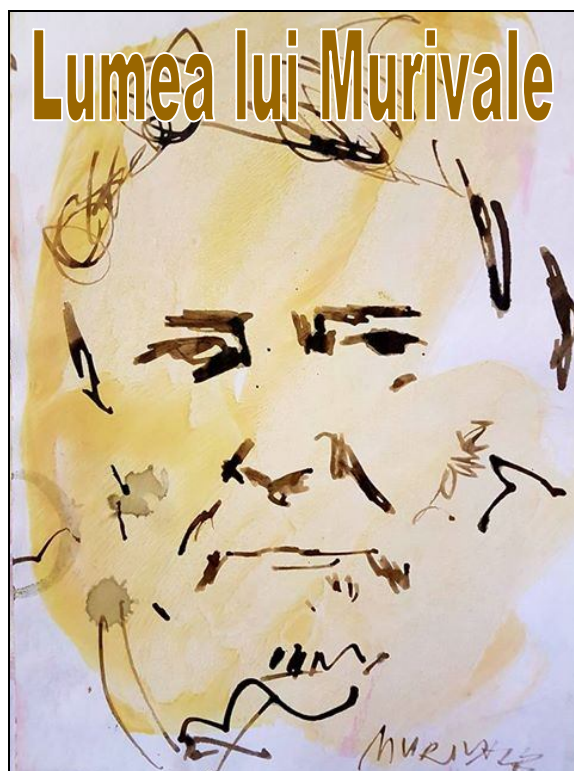
**Târgu-Mureș, Conferință „Istorie, societate,
cultură, identități”, 8 iunie 2017**

**Mănăstirea „Sf. Mina (Sârmașu), Omagiu lui
Eminescu, 15 iunie 2017**

**Vernisaj Natașa Bardi, la Galeria “Prefectura
Județului Mureș”, 23 iunie 2017**

OCHIUL CICLOPULUI

Murivale

Et in Arcallia ego!

De Vasile Mureșan mă leagă amintirile adolescenței. În primul rând, exista/există un râu, Șieul, care nu ne despărțea, ci ne lega, ne unea, fiind vecini – eu în Chintelnicul meu, el în Arcalia lui, localități bistrițene aflate la o aruncătură de băț una de alta. Eu mergem des la Arcalia, pentru că acolo era căsătorită o soră a mamei mele, Viorica, iar Nelu, fiul ei, era de-o seamă cu mine.

Nu în Arcalia l-am întâlnit însă pe Vasile Mureșan, Murivale de mai târziu, ci prin cenaclurile bistrițene ale adolescenței noastre, el fiind cu puțin peste un an (născut la 1 aprilie 1957) mai mic decât mine, dar de-o vârstă în elanurile noastre creatoare – eu pasionat de poezie, el de pictură, dar o pictură în care lirismul era prezent și în idei și în cromatică.

De la început, l-am perceput în neliniștile și nestator-

niciile lui, negăsindu-și ușor locul în care el să se exprime cu toate energiile sale creatoare.

Deși am început să ne vedem tot mai rar, până a nu ne mai întâlni cu... deceniile, i-am urmărit cu bucurie, mândrie, admirație, succesele lui artistice, căutările lui.

Prezența lui în paginile revistei *Vatra veche* nu e doar reflexul unor nostalgii, cât e semnul de recunoaștere a valorii operei sale plastice, care binemerită aprecierile noastre, precum și gestul de a-i promova lucrările prin această „expoziție” virtuală, cum se vrea ilustrarea paginilor revistei cu lucrările lui.

Cred cu tărie că Murivale e un nume care-și găsește locul în elita plasticii românești contemporane, că el va rămâne prin opera lui, prin viața lui, pe care și-a trăit-o ca un artist, nelăsând boema să moară.

NICOLAE BĂCIUȚ

Directori de onoare

Acad. ADAM PUSLOJIC

MIHAI BANDAC

Acad. MIHAI CIMPOI

Redactor-șef adjunct

GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Cezarina Adamescu, Mihaela Aionesei, Diana Dobrița Bîlea, Sorina Bloj, A.I. Brumar, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Marin Iancu, Alexandru Jurcan, Vasile

Larco, Lazăr Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Cristina Sava, Maria Dorina Stoica, Mihaela Malea Stroe, Valentin Marica, Titus Suciu, Dorin N. Urutescu, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Flavia Cosma (Canada), Darie Ducan, (Paris), George Filip (Canada), Andrei Fischhof (Israel), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dalila Özbay (Turcia), Mircea M. Pop (Germania), Claudia Șatravca (Chișinău), M. N. Rusu (New York), Ognean Stamboliev (Bulgaria)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Revoluției nr. 8, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2017 • Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0365407700, 0744474258. • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

